

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Innkalling

Utvalg: Vesterålen regionråds arbeidsutvalg
Møtested: Rådhuset, Lødingen
Dato: 30.09.2016
Tidspunkt: Kl 10:00

Forfall meldes på tlf. 76 11 15 00 til konsulent Siv Merete Reinholtsen eller sekretariatsleder Roar Sivertsen.

Administrasjonen innkaller varamedlemmer, og disse møter kun ved særskilt innkalling.

Til medlemmer

Jonni H Solsvik
Sture Pedersen
Siv Dagny Aasvik
Atle Andersen
Tove Mette Bjørkmo
Karianne B Bråthen

Rolle

Ordfører Andøy kommune
Ordfører Bø kommune
Ordfører Hadsel kommune
Ordfører Lødingen kommune
Ordfører Sortland kommune
Ordfører Øksnes kommune

Til andre

Kirsten Lehne Pedersen
Gundar Jakobsen
Ola Morten Teigen
Kjetil Skjeie
Randi Gregersen
Just Hjalmar Johansen

Rolle

Rådmann Andøy kommune
rådmann Bø kommune
Rådmann Hadsel kommune
Rådmann Lødingen kommune
rådmann Sortland kommune
Rådmann Øksnes kommune

Kopi til varamedlemmer

Knut A Nordmo
Tom Tobiassen
Kurt Jenssen
Rachel Martinussen
Karl Erling Nordlund
Jonny Rinde Johansen

Rolle

Varaordfører Andøy kommune
Varaordfører Bø kommune
Varaordfører Hadsel kommune
Varaordfører Lødingen kommune
Varaordfører Sortland kommune
Varaordfører Øksnes kommune

SAKLISTE

Saksnummer	Innhold	
083/16	Godkjenning av innkalling	
084/16	Godkjenning av saksliste	
085/16	Orienteringssaker	
086/16	Drøftingssaker	
087/16	Presentasjon av kompetansemiljøer i Vesterålen innenfor oljevern og marint miljøvern	
088/16	Høringsuttalelse utredning av fylkesmannens framtidige struktur	
089/16	Høringsuttalelse om ny kommunelov	
090/16	Opprettelsen av flyplassutvalg i Vesterålan	
091/16	Masterplan for reiseliv i Vesterålen	
092/16	Oppdatering av sjømatpolitiske strategier	
093/16	Fastsettelse av godtgjørelse til utvalgsledere	
094/16	Budsjett for 2017 Vesterålen regionråd	
095/16	Effektivisering av regnskapsføring	
096/16	Referatsaker	

Sortland, 23. september 2016

Roar Sivertsen
sekretariatsleder

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Arkivsaknr.: 16/38
Dok.nr: 16/357
Arkiv: FE - 033
Saksbehandler: Roar Sivertsen
Dato: 23.09.2016

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
083/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Godkjenning av innkalling

INNSTILLING

Innkalling til Arbeidsutvalgets møte den 30. september 2016 godkjennes.

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Arkivsaknr.: 16/38
Dok.nr: 16/358
Arkiv: FE - 033
Saksbehandler: Roar Sivertsen
Dato: 23.09.2016

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
084/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Godkjenning av saksliste

INNSTILLING

Saksliste til Arbeidsutvalgets møte den 30. september 2016 godkjennes.

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Arkivsaknr.: 16/38
Dok.nr: 16/359
Arkiv: FE - 033
Saksbehandler: Roar Sivertsen
Dato: 23.09.2016

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
085/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Orienteringssaker

INNSTILLING

Tas til orientering.

Saker til orientering:

- Lødingens kvarter
- Orientering om arbeidet med nye lokaler

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Arkivsaknr.: 16/38
Dok.nr: 16/360
Arkiv: FE - 033
Saksbehandler: Roar Sivertsen
Dato: 23.09.2016

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
086/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Drøftingssaker

INNSTILLING

Fremmes i møtet.

Planlegging av møte med fylkesrådet 25. oktober.

Orientering om samarbeidsmøte med universitetene.

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
087/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Presentasjon av kompetansemiljøer i Vesterålen innenfor oljevern og marint miljøvern

Innstilling

Saken tas til orientering.

Vedlegg:

Midtveisrapport Utredning oljevern- og miljøsender i Lo-Ve juli 16

Innspill til utredningen om oljevern- og miljøsender i Lofoten/Vesterålen. - Øksnes kommune (L)(208571) (L)(8040)

Andøy kommunes innspill til SD (8039)

Oljevern- og miljøsender i Lofoten og Vesterålen - innspill (L)(394842)

Høringsinnspill til utredning

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN

Saken gjelder en samlet presentasjon av kompetansemiljøer i Vesterålen i forbindelse med konkretisering av utredning av oljevern- og miljøsender i Lofoten/Vesterålen.

Fakta i saken

Samferdselsedepartementet la i juli 2016 fram Midtveisrapport Utredning av oljevern- og miljøsender i Lofoten/Vesterålen. Denne rapporten presenterer arbeidet så langt og er bygget opp rundt de mulige oppgavene som er identifisert. Rapporten er grunnlag for en politisk behandling av saken høsten 2016.

Rapporten beskriver aktuelle oppgaver innenfor oljevern:

- Etablere en testlokalitet i sjø i tilknytning til senteret som legger forholdene til rette for opplæring i bruk av oljevernutstyr og håndtering av oljesøl/forurensing, øvingsområde for bruk av oljevernutstyr, uttesting i forbindelse med typegodkjenning/sertifisering av oljevernutstyr, testlokalitet for utvikling av oljevernutstyr og utvikling av metoder for opprensning. Dessuten bør testlokaliteten kunne utnyttes til forskningsfasilitet innen strandrenseteknikk for olje og alternativ fjerning av petroleum (f.eks. dispergering eller brenning). Det vil være en klar forutsetning at det gjennom valg av lokalitet, aktiviteter og tidspunkt og rammer for gjennomføring av aktiviteten sikres at det ikke oppstår forurensning som kan skade kystnaturen og økosystemene i området

- Etablere kunnskap innen HMS i kulde og mørke for deltagere i aksjoner mot akuttforurensning
- Legge til rette miljøinformasjon i konkrete aksjoner mot akutt forurensning.
- Etablere et aktivt dokumentasjons- og kunnskapsformidlingssenter om miljø og oljevernberedskap

Videre beskrives aktuelle oppgaver innenfor miljø:

- Kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord, herunder utvikling og uttesting av metoder for opprydning i kystsonen og hav, og transportbidrag til opprydning i vanskelig tilgjengelige områder i regionen (samarbeid med bl.a. Miljødirektoratet, Statens Naturoppsyn, Kystvakta, Fiskeridirektoratet, Lofoten Avfallsselskap og Hold Norge Rent)
- Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen, herunder forebygging, opprydning og returordninger, kurs og seminarer, kunnskapsutvikling og operasjonelle bidrag i felt (samarbeid med bl.a. Fiskeridirektoratet og Norges Fiskarlag)
- Etablering av en mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter, oppdrettsutstyr
- Uttesting/utvikling av lenseteknologi for å rydde søppel i kystsonen og på havet

I forbindelse med forarbeidene til rapporten ble kommunene i regionen bedt om å gi innspill. Øksnes, Andøy, Sortland og Hadsel har sendt inn innspill som bl.a. har oversikt over aktuelle aktører, interesseorganisasjoner og kompetansemiljøer både i egen kommune og i regionen.

ØKSNES:

Mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter og oppdrettsutstyr

Samhold Slip AS, 8432 Alsvåg, har erfaring med mottak og hugging av fiskefartøyer, hovedsakelig bygget i tre, men også plast og aluminium, opptil en størrelse på ca. 20 meter. Etter «stripping» slåes/skjæres skroget i stykker og pakkes i containere. Sammen med drivstofftanker m.m. med restinnhold blir containerne hentet av det interkommunale renovasjonsselskapet Reno-Vest IKS for godkjent deponering og viderebehandling. Ordningen kan utvides.

G.W.Nilsen Slipp & Mek. Verksted AS, 8430 Myre, som ligger i Myre havn har også erfaring med hugging av fiskefartøy. Mest fartøy i sjarkstørrelse bygget i tre/aluminium.

AS Myre Redskapssentral tar i mot og mellomlagrer endel utrangert fiskeutstyr som trål-, snurrevadposer og tauverk, samt utstyr fra oppdrettsnæringen i form av nøter, flyteelementer og tauverk. Herfra hentes «avfallet» med trailer og kjøres til Baltikum for gjenvinning (Utenlandsk regi). Ordningen kan utvides.

Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæring

En stor lokal fiskeflåte i Øksnes med kjennskap til farvannet utenfor Lofoten/Vesterålen skaper potensiale for observasjon- og varsling av forsøpling i sjøen og langs strandlinjen på øyer og fastland. Dette anses som et viktig ledd i oppbygging av et nasjonalt senter mot plastforsøpling. Øksnes Fiskarlag og Øksnes Kystfiskarlag er naturlige kontakter.

Utvikling av lenseteknologi for søppelrydding kyst/hav

Andre Reinholdtsen, 8430 Myre, som driver levendefiskfartøy, samt mellomlagring av torsk, har under prosjektering et spesialfartøy med senkbart dekk for enkel innlasting og frakt av store containere til havs. Containerne kan benyttes både til oppsamlet olje og søppel.

Test- og øvingslokaliteter i sjø for oljevernutstyr

Staven Grus AS, 8430 Myre har under utvikling Staven Industriområde (ca. 5 km langs veg, sørover fra Myre sentrum) med inntil 1500 dekar. Kan bygges kaier med dyptgående + 20 meter. Ligger helt inntil egnet område for øvelser i skjermet farvann, samt godt utgangspunkt for mer eksponert område i form av Prestfjorden i nord og Børøyfjorden i vest. Kontaktpunkt er Staven Grus AS og Øksnes Havnevesen KF.

Kunnskap om sikkerhet (HMS) for operativt personell under aksjoner i kulde/mørke

Fiskere som bemanner fiskeflåten i Øksnes har erfaring med å arbeide under forhold som omfatter kulde/mørke, samt vind og opprørt sjø. Fiskeflåten vil kunne være en stor ressurs i forhold til slike aksjoner.

Vesterålen fiskeripark AS, 8430 Myre, kan være en ressurs i arbeidet med skolering av personell og være et kontaktledd mot fiskeflåten.

Redningsselskapet har fartøy fast stasjonert i Myre havn.

Øksnes kommune har 22 personer direkte tilknyttet stab for redning, oljevern og brann, hvorav en del utdannet i oljevern. Korpset rekrutteres fra mange bransjer og har bred kompetanse.

Øksnes kommune starter bygging av ny stasjon for redning, oljevern og brann i Myre havn i løpet av 2016. Ca. 200 m havnelense er utstasjonert i Myre havn.

Biomar AS har eget industrivern med oljevern/lenser.

Kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord

Reno-Vest IKS vil være en samarbeidspart i arbeidet. Deltar i Nasjonal strandryddedag med innhenting av søppel som samles. Dokumenterer hvorfra- og hvor mye søppel som leveres.

Delitek AS, 8432 Alsvåg, er en produsent av komplette søppelbehandlingssystemer som leveres til fiskeflåten, offshorevirksomhet, marinefartøyer, cruise- og yachtfartøyer og all landbasert virksomhet.

Bruke fiskernes kunnskap aktivt som en ressurs i beredskapssammenheng.

Dokumentasjons- og kunnskapsformidlingssenter om miljø- og oljevernberedskap

Cerpus AS, 8432 Alsvåg, er en nasjonal aktør og utvikler av både digital læringsteknologi og godt innhold for kurs og kunnskapsformidling. Deltakelse i utvikling av et senter som nevnt er et arbeid innenfor deres kjerneområde. Selskapet har vært sentral i forhold til utvikling av ndla.no som er Norges største og mest brukte nettsted med 50 fag for videregående opplæring. Av andre prosjekter kan bl.a. nevnes samarbeid med Delitek AS om RENOMAR — system for maritim digital avfallsrapportering.

ANDØY:

Andenes Havn

Andøy kommune har etablert Andøy Havn KF med egen havnesjef til å forestå og administrere utbygging av Vestre havn i egen regi i 2015–2016 i et nært samarbeid med Kystverket og lokalt næringsliv til en estimert kostnad av 35 mill kroner.

Dernest vil det skje en videre utbygging av havna fra og med 2018 finansiert av Stortinget via NTP 2014–2023 innenfor en kostnadsramme på 510 mill kroner.

Andenes havn vil da fremstå som landets mest moderne fiskerihavn med dypvannskaier og et godt beskyttet havneområde. Her er det også ledige tomtearealer der et slikt beredskapssenter kan bygges med en unik beliggenhet like ut mot storhavet.

Andøya Space Center

ANDØYA SPACE CENTER, tidligere Andøya Rakettskytefelt, er et senter for oppskyting av forskningsraketter og slipp av vitenskapelige ballonger. Andøya Space Center er lokalisert i «Oksebåsen» på Andøya, som ligger 5 km sørvest for Andenes. Anlegget er også utstyrt med en rekke bakkeinstrumenter som benyttes i utforskningen av det nære verdensrom. Det fokuseres særlig på den polare atmosfæren i høydeområdet mellom 70 og 2 000 kilometer.

Andøya Space Center (ASC) er en av Nord-Norges mest høyteknologiske bedrifter og har 70 ansatte.

Den første raketten, «Ferdinand I», ble skutt opp 18. august 1962 for å studere den polare ionosfæren.

Ved årsskiftet til 2015 var det sendt opp mer enn 1 200 raketter fra Andøya Space Center.

Andøya Space Center har et utstrakt samarbeid med en rekke internasjonale forskningsmiljøer, og siden 1962 har mer enn 100 universiteter og forskningsinstitutter fra hele verden benyttet seg av anleggets tjenester.

Andøya Space Center er et aksjeselskap hvor 10 % av aksjene eies av Kongsberg Defence Systems, og 90 % eies av Nærings- og handelsdepartementet, som igjen forvaltes av Norsk Romsenter.

Andøya Space Center driver også SvalRak på Svalbard.

Andøya Space Center har ukentlig elever fra Andøy videregående skole, der det finnes en egen linje for romteknologi kombinert med studiespesialisering for 3.-årselever.

NAROM

ORGANISASJON

NAROM ble etablert i år 2000 som et såkalt «ideelt aksjeselskap», og har en årlig basisbevilgning fra Kunnskapsdepartementets budsjett. NAROM er et ikkekommersielt selskap som skal bidra til rekrutteringen til norsk romvirksomhet, samt å skape økt interesse for real- og teknologifagene. NAROM er et nasjonalt senter/ skolelaboratorium for alle utdanningsnivå innenfor romrelatert opplæring.

Utvikling og gjennomføring av undervisningstilbudene skjer i nært samarbeid med utdanningsinstitusjonene, og NAROM er således ikke en gradsutstedende institusjon.

NAROM benytter seg av den etablerte infrastrukturen ved Andøya Space Center og forskningsstasjonen ALOMAR. NAROM gjennomfører årlig en rekke undervisningsaktiviteter, seminarer og konferanser innen romteknologi, romfysikk, atmosfære og miljø. I tillegg har NAROM utviklet og driver flere romrelaterte og nettbaserte læringsressurser.

De siste årene har mer enn 2 500 studenter, lærere og andre deltatt årlig i NAROMs aktiviteter. NAROM er en viktig nasjonal aktør i det arbeidet Kunnskapsdepartementet gjør for å styrke rekrutteringen til realfagene.

MEDARBEIDERE

NAROM har en stab på ni fast ansatte. For tiden har NAROM også tre vitenskapelige stillinger knyttet til Universitetet i Tromsø, Norges teknisk-vitenskapelige universitet i Trondheim (NTNU), samt Høgskolen i Narvik (nå innlemmet i Norges Arktiske Universitet, Tromsø). I tillegg engasjeres en rekke fag- og ressurspersoner i forbindelse med de ulike aktivitetene NAROM gjennomfører.

ALOMAR observatoriet

ALOMAR Arctic Lidar Observatory for Middle Atmosphere Research er et luftforskningsobservatorium – for øvrig det eneste i hele verden – og ligger på toppen av fjellet Ramnan (376 moh) i Andøy kommune. Observatoriet er en del av Andøya Space Center.

Universiteter og forskningsobservatorier fra en rekke land har instrumenter plassert ved ALOMAR. Observatoriet har en fast stab som tar seg av installasjon og gjennomføringen av eksperimentene.

Kvalifisert personell driver de vitenskapelige instrumentene på ALOMAR på daglig basis og gir teknisk støtte til midlertidige og faste installasjoner. I nært samarbeid med forskere, tar ALOMAR ansvar for konsept og teknisk realisering av nye instrumenter og for vitenskapelig support knyttet til kampanjebasert forskningsvirksomhet på Andøya.

ALOMAR består av en moderne bygning med plass til en rekke vitenskapelige eksperimenter. Det er vinterbrøytet vei opp til observatoriet. Bygningen har vann, strøm, høyhastighets internettforbindelse, mekanisk verksted, laboratorier, kontorer, kantine, møterom og

overnattingsmuligheter. Observatoriet har fjernmålingsutstyr som dekker atmosfæren fra bakken til stratosfæren. Aktive instrumenter (lidar og radar) sender ut kraftige pulser av elektromagnetisk stråling (lys eller mikrobølger) som reflekteres fra ulike komponenter (for eksempel ozon) i atmosfæren. På den måten oppnås en kartlegging av disse komponentenes konsentrasjon i forhold til høyde. Passiv fjernmåling utnytter emisjon (utsendelse) eller absorpsjonen (opptak) av stråling i atmosfæren for å kartlegge innholdet av for eksempel sporgasser, elektroner eller aerosoler.

Romskipet Aurora

VED ANDØYA SPACE CENTER inviteres du med på en virtuell reise ut i verdensrommet og inn i nordlyset med romskipet Aurora.

Romskipet Aurora er et lærings- og opplevelsessenter med verdensrommet i fokus. Med Romskipet går ferden halvveis til månen. På turen skal man forske på nordlyset og verdensrommet, løse tekniske problemer underveis og komme trygt tilbake til jorda.

Sommeren 2016 lanseres en utvidet opplevelse med flere eksperimenter og 3D film på stor-skjerm. Morsomme eksperimenter for alle med fokus på teknologi, verdensrommet og fysikk. Her kan man programmere sin egen Mars-Rover i «Rover Challenge», teste hvordan isbreer og elver har formet vårt landskap i en digital sandkasse og skyte opp sin egenbygde papir-rakett.

Andøya Test Center

FORMÅL:

Å levere tjenester til industri og militære myndigheter i Norge, allierte nasjoner og andre som Norge samarbeider med.

VIRKSOMHET:

Leverandør av tjenester til industri og militære myndigheter i Norge, allierte nasjoner og andre som Norge samarbeider med.

Selskapet ble stiftet i 1997. I 2008 var omsetningen på kun 2,1 mill kroner, mens det i 2014 var økt til 26,8 mill kroner og med en egenkapitalandel på 55,8%.

ASC er ledende i Norge innen bruk og utvikling av førerløse fly, såkalte UAV (unmanned aerial vehicle).

Dette er tekniske, flygende enheter som i fremtiden i stor grad vil – ut fra rent bedriftsøkonomiske årsaker – bli brukt til miljøåovervåking. Denne kunnskapen og erfaringen finnes altså allerede på Andøya.

Andenes Båtservice AS

Selskapet utfører reparasjon og vedlikehold av båter og kan slippsette båter opp til 60 fot.

Slippen er innendørs og har en høyde på 15 meter. De ansatte utfører også klassing av motorer og bygging av utstyr til fiskeindustrien. De kan levere det meste av hydraulikkutstyr.

- Motorklassing
- Hydraulikk
- Slippsetting

Andøy videregående skole

ANDØY VIDEREGÅENDE SKOLE (AVS) er den eneste skolen i Norge som tilbyr landlinjen VG3 Romteknologi.

Den er utarbeidet i samarbeid med Andøya Space Center for å imøtekomme et økende behov for personell innen romrelatert virksomhet. Innhold: Romteknologi gir kunnskaper om et fagområde som er raskt voksende.

SORTLAND:

Mattilsynet Region Nord som dekker Nordland, Troms og Finnmark har kontorhold i Kystnæringscenteret på Sortland. Mattilsynet som statens tilsyn for planter, fisk, dyr og

næringsmidler, har betydelig kompetanse på miljø.
Ett av avdelingskontorene for Midtre- Hålogaland er også lokalisert til Sortland

Reno-Vest er Vesterålskommunenes hovedaktør på miljø og har hovedkontor på Sortland. Reno-Vest har definert et tydelig samfunnsansvar og skal være eierkommunenes viktigste kompetansebedrift og samarbeidspart innen miljø og gjenvinnings spørsmål. Marin forsøpling er et prioritert område og Reno-Vest skal bidra sammen med eierkommunene med tiltak for å holde strendene i Vesterålen rene.

Reno-Vest Bremnes AS et et fremtidsrettet deponi og har stort potensiale gjennom restkapasitet med kai for transport med båt direkte til deponiet.

Nærings- og nytelsesmiddelindustri

Calanus AS har administrasjon på Sortland med FOU-avdeling som samarbeidet bredt med forskningsmiljø både i landsdelen og utlandet. Calanus har spesialisert seg på kosttilskuddet Calanus Oil som er produsert av råstoff som er høstet utenfor kysten av Nord-Norge, og oljen fra hoppekrepsen Calanus (rauåte).

Vesteraalens AS har blant annet produksjon av marine oljer og fiskeboller. Vesteraalens har egen FOU-avdeling med høyt utdannede folk og forskere som samarbeider med andre miljø. Målet er å få økt kunnskap og bruke denne på nye måter samt utvikling av flere produkter som skal skape flere arbeidsplasser. Vesteraalens bygger nå en ny fabrikk i Sortland havn der de også planlegger et visnings senter.

Holmøy Maritime AS er et administrasjonsselskap som driver med oppdrett og trålfiske. Selskapet bygg nå nytt anlegg i Holmen i Sortland som skal inneholde kaianlegg, fryseri, lakseslakteri og administrasjon.

Newtonrommet i Vesterålen er etablert i Fabrikken næringshage ved Kulturfabrikken. Offisiell åpning var i juni 2013. Her får både barnehage, grunnskole og videregående skole mulighet til å lære fysikk, kjemi og matematikk gjennom spennende praktiske øvelser og forsøk.

Kystvakten har base på Sortland der også ledelsen holder til. Kystvakten har betydelig erfaring og kompetanse innenfor sine sentrale oppgaver som er fiskerioppsyn, miljøvern, søk og redning og tolloppsyn. Kystvakten har en viktig rolle i den nasjonale miljøberedskapen langs kysten og på havet. Kystvakten yter og viktig støtte til norsk forskning.

Grønn og blå linje på Kleiva. Sortland videregående skole avdeling Kleiva tilbyr grunnleggende naturbruksutdanning innenfor landbruk, hestehold, skogbruk, fiske/fangst og akvakultur. VG2 Akvakultur er et tilbudet rettet mot fiskeoppdrett. Det er en stor og viktig næring i Vesterålen, og god biologisk og naturfaglig kompetanse er viktig i denne næringa.

Akvakultur i Vesterålen ligger i Blokken og er et visningsanlegg for havbruk, der du kan oppleve hvordan vi i Norge driver havbruk og hvorfor vi er de flinkeste oppdretterne i verden.

Fabrikken Næringshage er lokalisert i Kystnærings senteret og jobber med næringsrettede prosjekter i samarbeid med fylke, kommune og næringslivsgrupperinger med mål om regional utvikling. Fabrikken skal stimulere til nyskaping i regionen og bidrar derfor med arrangementer, tiltak og kompetanse for å bistå og inspirere grundere.

HADSEL:

Et oljevern og miljø senter på Fiskebøl

- Mulighet til å opprette et internasjonalt arktisk senter innen oljevern- og miljø som er globalt ledende og

samtidig etablere globalt ledende forskningsfasilitet for marin avfallsteknologi, miljø og oljevernberedskap

- Skape et internasjonalt nettverk og et bredt forsknings- og utviklingsmiljø
- Mulighet til å bygge videre på etablerte bedriftsklynger med globalt nedslagsfelt
- Mulighet til å skape en helhetlig og bred beredskapsklynge
- Stort innovasjonspotensiale for mottak/bearbeiding marint avfall
- Unik mulighet for å bli plassert på det internasjonale forskningskartet
- Helhetlig etablering på Fiskebøl vil kunne utløse et stort kommersielt potensial og gi grobunn for nye virksomheter og cluster!
- Fiskebøl har svært god tilgang på store arealer for fremtidige behov
- Fiskebøl har en unik beliggenhet midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen med gode innseilingsforhold, god infrastruktur, tilrettelagte arealer og god vanntilførsel
- Arealet er svært godt tilrettelagt for dypvannskai med gode strømforhold
- Den geografiske plasseringen gir god nærhet til en rekke relevante aktører
- Stor fleksibilitet for eventuelle tilflyttere med relevant kompetanse (Vågan, Sortland og Hadsel), alle plasser innenfor en radius på 20-50 minutter Internasjonalt arktisk senter innen oljevern- og miljø som er globalt ledende.

Mulig fremtidig samarbeid mellom et senter og kommersielle aktører og interesseorganisasjoner

Kommersielle klynger tilknyttet Fiskebøl-miljøet

Oil Spill Recovery (OSR Group)

- Frank Mohn Flatøy, Aptomar, SMV hydraulic, Maritime partner, Norlense

Hålogaland Olje og Energi (HALOE)

- Harstad elektro, Hamek, Momek PTN, Kunnskapsparken Nord, Norbase, Norlense, Polarkonsult, SMV hydraulic og Teknor

Marin avfallsklynge

- Påbegynt et arbeid for å få opp en marin avfallsklynge.
- Lofoten avfallsselskap, Norlense, Reno Vest, Salt, Fiskeriparken m.fl.

Beredskap og Oljevern Kyst og Strand (BOKS)

- Norlense, SMV Hydraulic, Grovfjord båtbyggeri, Reno vest, Norlense beredskap

Forskning og Utviklingsaktører som er tilknyttet Fiskebøl-miljøet

- NTNU
- Nord Universitet
- Universitetet i Tromsø
- Nofima
- SALT

Kommersielle aktører som støtter et oljevern- og miljøsentert på Fiskebøl

- Mange av aktørene i næringslivet i Lofoten, Vesterålen og Harstad ønsker lokalisering på Fiskebøl.
- Norsk industri og Norsea Group ønsker det
- Oljeindustrien har signalisert Fiskebøl som framtidig base for framtidig olje- og gassaktivitet
- NOSCA-samarbeid

Beredskapsaktører

- Kystvakta
- Heliteam
- Norges Brannskole
- Sivilforsvaret

Konklusjon

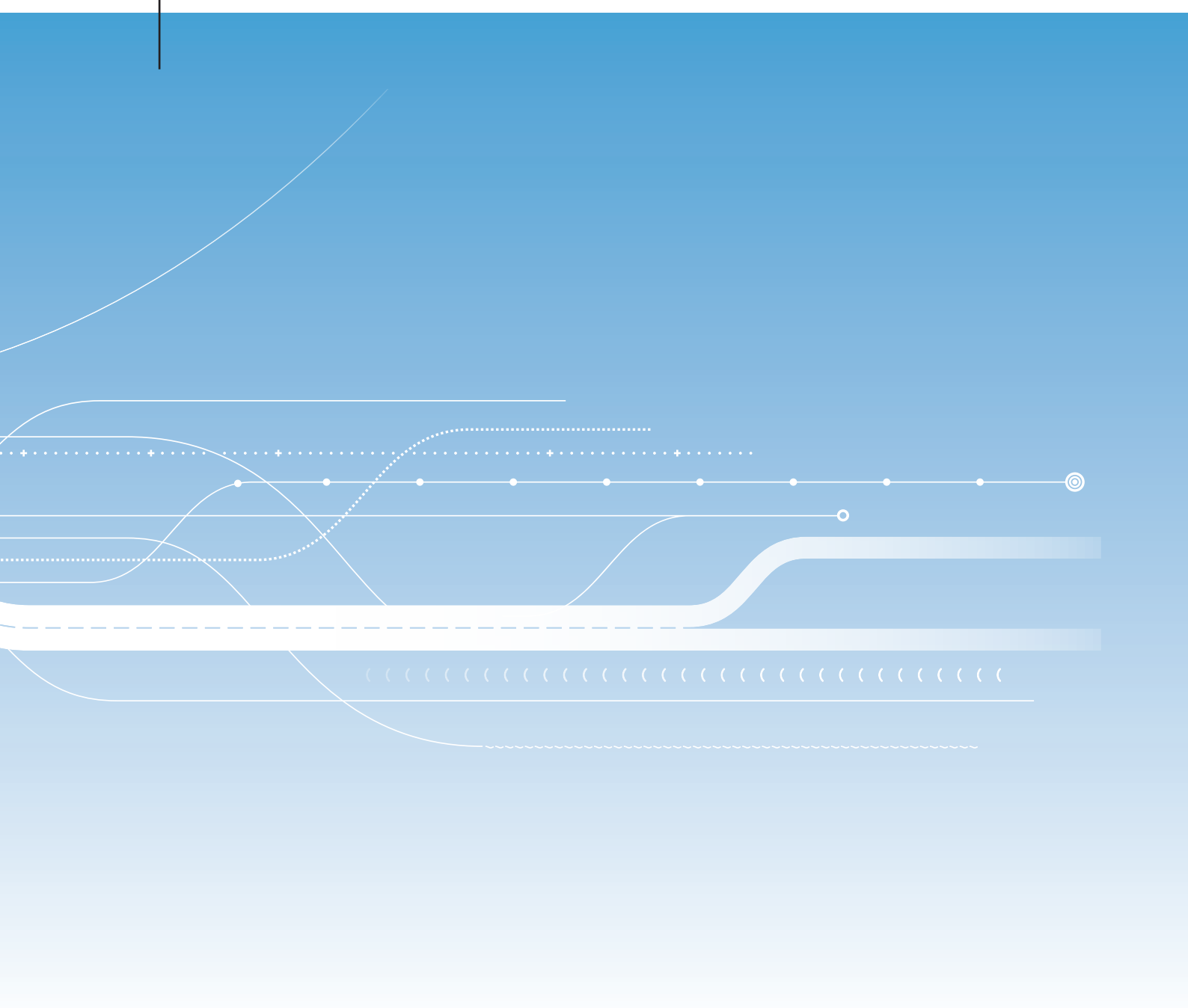
Saken tas til orientering.

Samferdselsdepartementet

Midtveisrapport Utredning av oljevern- og miljøsentert i Lofoten/ Vesterålen

Juli 2016

Midtveisrapport
Juli 2016

Utredning av
oljevern- og miljøsender i
Lofoten/Vesterålen

Samferdselsdepartementet utreder et oljevern- og miljøsender i Lofoten/Vesterålen. Denne midtveisrapporten presenterer arbeidet så langt og er bygget opp rundt de mulige oppgavene som er identifisert.

Utgangspunktet har vært de aktuelle oppgavene i mandatet, og en vurdering av behov, status og muligheter knyttet til disse.

Midtveisrapporten er grunnlag for en politisk behandling høsten 2016.

Rapporten er tilgjengelig på www.regjeringen.no/omslove.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	1
1 Tilnærming, avgrensning og status	2
1.1 Mandatet for utredningen	3
1.2 Forutsetninger og avgrensninger	4
1.3 Utgangspunkt i eksisterende faggrunnlag.....	4
1.4 Metode.....	5
1.5 Interessenter og medvirkning	6
1.6 Status for arbeidet sett opp mot krav til beslutningsgrunnlaget	6
2 Status og utfordringer – oljevern og marin forsøpling.....	8
3 Aktuelle oppgaver oljevern	10
3.1 Oppdatert grunnlag fra andre prosesser.....	10
3.2 Kartlegging av behov.....	10
3.3 Testlokalitet for oljevernutstyr i sjø.....	11
3.4 Forskningsfasilitet strandrenseteknikk	17
3.5 Standardisering av utstyr	20
3.6 Oljevernkurs i et framtidig senter	22
3.7 Kunnskap innen helse, miljø og sikkerhet i kulde og mørke.....	24
3.8 Miljøinformasjon i aksjoner mot akutt forurensning.....	28
3.9 Senter for dokumentasjon og kunnskapsformidling	32
4 Status og behov - marin forsøpling	39
4.1 Global miljøutfordring.....	39
4.2 En balansert innsats nødvendig	40
4.3 Norge i en aktiv rolle	42
5 Aktuelle oppgaver miljø (marin plastforsøpling).....	44
5.1 Kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling	44
5.2 Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen.....	48
5.3 Etablering av mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter/oppdrettsutstyr	55
5.4 Lenseteknologi for søppelrydding	58
6 Oppsummering av mulige oppgaver	60

7	Veien videre	61
8	Referanseliste	62
9	Vedlegg	67
9.1	Vedlegg 1 – Mandatet for arbeidet	67
9.2	Vedlegg 2 – Anbefalinger fra "Norsk oljevern – rustet for fremtiden?"	70
9.3	Vedlegg 3 - Sekretariatets grunnlag for konseptretninger	72
9.4	Vedlegg 4 - Liste over aktører sekretariatet har møtt våren 2016	77
9.5	Vedlegg 5 – Mottatte innspill til utredningen april 2016	79

Sammendrag

Mandatet for utredningen peker på aktuelle oppgaver innen oljevernberedskap og miljø. Sekretariatet har satt seg inn i status på disse områdene, hvilke aktører som finnes i dag, uløste oppgaver, behov og muligheter. Tilnærmingen til arbeidet er beskrevet i kapittel 2. Midtveisrapporten gir en oversikt over arbeidet til nå, og skal være et grunnlag for å vurdere hvilke oppgaver/tema som skal utredes videre neste halvår.

Den overordnede utfordringen er knyttet til havmiljøet. Havet får en stadig viktigere rolle når verdens behov for mat, energi, mineraler og transport øker. Oljevern og arbeidet mot marin forsøpling er tema som er godt egnet til å utvikle kunnskap om norske havområder og styrke forvaltningen av disse. Her kan et framtidig oljevern- og miljøsenster i Lofoten/Vesterålen ha en viktig rolle.

Lofoten og Vesterålen har store naturressurser og er del av et komplekst kyst- og havmiljø. Regionen har betydelig marin kompetanse og bedrifter som jobber opp mot oljevern og marin forsøpling. Nasjonale forskningsmiljøer viser stor interesse for å forske i området.

De aktuelle oppgavene i mandatet er nærmere omtalt i kapittel 5 og 7. Sekretariatet har innenfor rammene og opp mot behovene sett på mulige oppgaver for et senter. Midtveisrapporten gir et overordnet bilde etter utredningens første fase, men ikke en komplett oversikt. Det pågående arbeidet omfatter mulige oppgaver knyttet til kunnskap, formidling, praktiske oppgaver mot marin forsøpling og test/øvingslokaliteter for oljevernutstyr.

Et framtidig senter defineres ikke bare av *hvilke* oppgaver som skal løses, men også *hvordan* de løses. Praktiske oppgaver knyttet til en testlokalitet for oljevernutstyr og opprydding av marin forsøpling kan for så vidt løses uten et senter. Merverdien av en etablering kommer først når de praktiske oppgavene kobles med kunnskap, formidling, forskning og utvikling til en helhetlig satsing.

Sekretariatets vurdering er at det er muligheter for et framtidig senter i kombinasjonen mellom oljevern og marin forsøpling og det naturlige storskala laboratoriet som Lofoten/Vesterålen utgjør. Et senter må organiseres og styres slik at det er fleksibelt nok til å utnytte privat/offentlig samarbeid der det er mulig, fortløpende gripe nye muligheter innenfor relevante fagområder og finne sin rolle i en verden i endring.

1 Tilnærming, avgrensning og status

Samferdselsdepartementet utreder et oljevern- og miljøsender i Lofoten/Vesterålen. Utredningen skal gi en faglig vurdering av hvilke oppgaver som kan tillegges et senter. Denne midtveisrapporten presenterer arbeidet så langt.

Rammene for arbeidet ligger i mandatet for utredningen, som blant annet angir aktuelle oppgaver for et framtidig senter (Vedlegg 1 – Mandatet for arbeidet). Det skal utarbeides en pakke av oppgaver som til sammen skal være et godt grunnlag for et oljevern- og miljøsender i Lofoten og Vesterålen. Mandatet forutsetter god dialog med relevante aktører og interessenter.

Arbeidet utføres av et sekretariat med base i Kabelvåg i Lofoten. Sekretariatet startet sitt arbeid i januar 2016, og rapporterer til en departementsgruppe som ledes av Samferdselsdepartementet med representanter fra Olje- og energidepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Kunnskapsdepartementet og Klima- og miljødepartementet.

Midtveisrapporten legges fram 1. juli 2016, og gir en oversikt over arbeidet til nå. Sekretariatet har vurdert behov, status og muligheter knyttet til de aktuelle oppgavene i mandatet. Rapporten skal være et grunnlag for å vurdere hvilke oppgaver som skal utredes videre neste halvår, og legges frem til politisk behandling høsten 2016. Endelig rapport skal være ferdig innen 1. januar 2017.

Videre presenteres kort:

- Hovedpunktene i mandatet
- Forutsetninger og avgrensninger for arbeidet
- Utgangspunkt i eksisterende faggrunnlag
- Metode
- Interessenter og medvirkning

1.1 Mandatet for utredningen

Det er stor bredde i fagområdene og aktører som har tilknytning til mandatet. Oppdraget er å utrede og utvikle et konsept for et framtidig oljevern- og miljøsenter i Lofoten og Vesterålen. Utredningen skal foreslå formål og arbeidsoppgaver, organisering og eierskap samt finansiering av senteret. Ønsket er at senteret skal bidra til sterke fagmiljøer i regionen og bygge videre på eksisterende relevante kompetansemiljøer. I arbeidet til nå er det fokusert på mulige oppgaver med utgangspunkt i de åtte punktene i mandatet:

Aktuelle oppgaver innenfor oljevern:

- Etablere en testlokalitet i sjø i tilknytning til senteret som legger forholdene til rette for opplæring i bruk av oljevernutstyr og håndtering av oljesøl/ forurensning, øvingsområde for bruk av oljevernutstyr, uttesting i forbindelse med typegodkjenning/ sertifisering av oljevernutstyr, testlokalitet for utvikling av oljevernutstyr og utvikling av metoder for opprensning. Dessuten bør testlokaliteten kunne utnyttes til forskningsfasilitet innen strandrenseteknikk for olje og alternativ fjerning av petroleum (f.eks. dispergering eller brenning). Det vil være en klar forutsetning at det gjennom valg av lokalitet, aktiviteter og tidspunkt og rammer for gjennomføring av aktiviteten sikres at det ikke oppstår forurensning som kan skade kystnaturen og økosystemene i området
- Etablere kunnskap innen HMS i kulde og mørke for deltagere i aksjoner mot akuttforurensning
- Legge til rette miljøinformasjon i konkrete aksjoner mot akutt forurensning.
- Etablere et aktivt dokumentasjons- og kunnskapsformidlings-senter om miljø og oljevernberedskap

Aktuelle oppgaver innenfor miljø:

- Kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord, herunder utvikling og uttesting av metoder for opprydning i kystsonen og hav, og transportbidrag til opprydning i vanskelig tilgjengelige områder i regionen (samarbeid med bla. Miljødirektoratet, Statens Naturoppsyn, Kystvakta, Fiskeridirektoratet, Lofoten Avfallsselskap og Hold Norge Rent)
- Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen, herunder forebygging, opprydning og returordninger, kurs og seminarer, kunnskapsutvikling og operasjonelle bidrag i felt (samarbeid med bla. Fiskeridirektoratet og Norges Fiskarlag)
- Etablering av en mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter, oppdrettsutstyr
- Uttesting/utvikling av lenseteknologi for å rydde søppel i kystsonen og på havet

Mandatpunktene om miljø handler om marin forsøpling. Marin forsøpling er definert som alt fast materiale fra menneskelig aktivitet som er forlatt eller på en eller annen måte havner i det marine miljø. Avfall i væskeform eller biologisk nedbrytbart materiale omfattes ikke. De aktuelle oppgavene i mandatet går på tiltak mot og håndtering av marin forsøpling, kunnskap og formidling denne. Oljevern representerer det akutte og aksjonspregede mens marin

forsøpling handler om den daglige langsomme tilførselen som akkumuleres i havet. Kunnskapsgrunnlag og formidlingsbehov har likevel mye til felles.

1.2 Forutsetninger og avgrensninger

Tidsperspektivet for utredning krever at det gjøres noen avgrensninger for å begrense omfanget og spisse arbeidet mot de mest relevante oppgavene. De viktigste avgrensningene har vært:

- Mulige oppgaver for et senter skal være relevante opp mot mandatpunktene og kunne utvikles over tid
- Virksomheten i et framtidig senter må ha en egenverdi og gi en merverdi ut over dagens aktører, på områdene oljevern og marin forsøpling
- Oppgaver som kan løses kommersielt bør løses kommersielt. Et framtidig senter bør stimulere ny næringsutvikling og ha positive ringvirkninger for eksisterende næringsliv, men ikke konkurrere med etablerte bedrifter
- Oppgaver som i dag løses av private bedrifter, organisasjoner eller myndigheter er vurdert som Ren flytting eller duplisering av oppgaver er ikke vurdert
- Kunnskap, formidling, forskning og utvikling knyttet til oljevern og marin forsøpling er relevante internasjonale tema. På grunn av tidsperspektivet er denne utredningen avgrenset til regionale og nasjonale aktører og oppgaver. Senterets eventuelle internasjonale relasjoner må være et eget tema i senere faser

Tilnærming og avgrensning er diskutert i departementsgruppen og innarbeidet i prosjektplanen. Det er holdt tre møter i departementsgruppa.

1.3 Utgangspunkt i eksisterende faggrunnlag

Arbeidet har tatt utgangspunkt i arbeid og prosesser som er gjennomført de siste årene:

- Rapporten "Norsk Oljevern – rustet for fremtiden" (Kystverket, 2015a) oppsummerer arbeidet i utvalget som vurderte teknologi, produktutvikling, industribygging og kompetanse i oljevernet. Flere av anbefalingene og bakgrunnsstoffet fra utvalget er relevant for mandatpunktene innenfor oljevern (Vedlegg 2)
- Miljødirektoratets arbeid med kunnskapsgrunnlaget for marin forsøpling og Norges implementering av OSPARS regionale handlingsplan mot marin forsøpling er relevant for oppgavene innen miljø
- I Nordland er det arbeidet med mange varianter av oljevern- og miljøsentertidligere. Relevante rapporter vi har lagt til grunn er blant andre:
 - Utredning av grunnlag og behov for et marint kompetansesenter i Lofoten (SALT, 2011)
 - Nasjonalt forsknings- og kompetansesenter for oljevernberedskap i Lofoten-Vesterålen (Borch, 2014)
 - LoVe miljø- og oljevernbase: Rapport fra regional arbeidsgruppe (SALT, 2014)

- På oppdrag fra sekretariatet er det laget en oppsummering på området marin forsøpling. Denne er samlet i rapporten "Marin forsøpling. Kunnskap, tiltak og behov" (Salt, 2016)

1.4 Metode

Sekretariatet har tatt utgangspunkt i de aktuelle oppgavene i mandatet og forsøkt å få oversikt over nåsituasjonen, ønsket tilstand og hvor det er et gap i mellom disse (Figur 1.1).

Figur 1.1 Tilnærming til utredningen

Midtveisrapporten gir en oversikt over status, behov og mulige oppgaver for et senter. Mulige oppgaver er identifisert ut i fra mandatpunktene, rammene/tilnærming, og uttrykte behov fra kilder og interessenter. På noen områder er det etablerte aktører og tjenester som i stor grad dekker behovene, og da er det mindre mulighetsrom for et framtidig senter.

På bakgrunn av midtveisrapporten kan mål for et framtidig senter drøftes politisk og eventuelt fastsettes før siste del av utredningen. God utforming av et prosjekt forutsetter samsvar mellom behov, mål og effekt (Samset, 2016). Hva vil man oppnå med satsingen? Hva skal et senter være? For hvem?

I tillegg er det utviklet tre konsepter som diskusjonsgrunnlag til hvordan et senter kan innrettes og utvikles Sekretariatet har hatt bistand fra Creuna AS og benyttet rammeverket Business Model Canvas (BMC) og Value Proposition Design (VPD) fra Strategyzer i konseptutviklingsfasen (Vedlegg 3).

Neste fase i utredningen skal gå nærmere inn i hvordan et senter kan etableres. Mandatet beskriver krav til konseptet for et framtidig senter i 7 punkter. Målet for utredningen høsten 2016 er å svare ut disse punktene. Mulige effekter av etablering av senteret skal vurderes, samt positive og negative virkninger og hvem som blir berørt.

1.5 Interessenter og medvirkning

Mandatet nevner en rekke aktører som skal involveres i arbeidet. Sekretariatet har gjennomført interessentanalyser (i januar, oppdatert i mars) som grunnlag for å prioritere møter, kommunikasjon og ulike former for medvirkning.

Sekretariatet har hatt dialog med alle aktørene som er nevnt konkret i mandatet og de viktigste miljøene som er nevnt generelt. Unntaket er Statens Naturoppsyn. Oversikt over interessentene som sekretariatet har møtt er lagt ved (Vedlegg 4). Møtene er i hovedsak gjennomført over samme mal; med utsendt agenda på forhånd, orientering om utredningen og mandatet, og spørsmål om status, utfordringer og muligheter knyttet til hvert mandatpunkt. Alle møter er oppsummert fortløpende.

Det ble åpnet for å gi innspill til utredningen og informasjon om dette ble annonsert i riksdekkende aviser, på regjeringen.no, samt sendt ut til mulige interessenter. Det kom inn ca. 30 innspill (Vedlegg 5).

Interessentanalysen bør oppdateres høsten 2016. Virkemiddelapparatet, breiere tilnærming til næringsliv, interesseorganisasjoner og aktører som arbeider med formidling bør prioriteres høyere andre halvår.

1.6 Status for arbeidet sett opp mot krav til beslutningsgrunnlaget

Utredningsinstruksen (punkt 1-1 formål) gir føringer for å skaffe best mulig beslutningsgrunnlag (DFØ 2016). Her er en kort status for midtveisrapporten opp mot krav til beslutningsgrunnlaget:

1. Identifisere alternative tiltak

Med utgangspunkt i mandatet redegjør midtveisrapporten for behov og mulige oppgaver på et konkret, men likevel overordnet nivå. Det er også utviklet tre konseptforslag som illustrer noen mulige kombinasjoner av rolle, styringsmodell, og oppgaveløsning i et framtidig senter.

2. Utrede og vurdere virkningene av aktuell tiltak

Midtveisrapporten går ikke inn i effekter av konkrete oppgaver i et framtidig senter. På et overordnet nivå er samfunnsbehov og effekter av en satsing på oljevernustyr og

bekjemping av marin forsøpling vurdert. I den endelige rapporten skal virkningene av aktuelle tiltak vurderes.

3. Involvere dem som er berørt av tiltaket, tidlig i utredningsprosessen

Det er gjort et omfattende arbeid for å involvere relevante aktører tidlig i prosessen. Utredningen så langt er basert på vurdering av interessenter samt kommunikasjon og prosess opp mot disse. I første halvår er offentlig forvaltning og myndigheter, universiteter og forskningsmiljøer samt bedrifter og organisasjoner som arbeider direkte med oljevern eller marin forsøpling prioritert. Det har vært mulig å gi innspill til utredningen. Offentliggjøring av midtveirapporten er også en del av involveringen.

4. Samordne berørte myndigheter

Det er lagt ned mye arbeid i å informere og involvere berørte myndigheter i første halvår. De fem viktigste departementene er koordinert gjennom departementsgruppen. Det er etablert god dialog med Nordland fylkeskommune og fylkesmannen i Nordland. Sekretariatet har besøkt alle kommuner i Lofoten og Vesterålen. Relevante direktorater er viktige kunnskapsmiljøer og premissgivere for utredningen, og det er jobbet opp mot Kystverket, Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet.

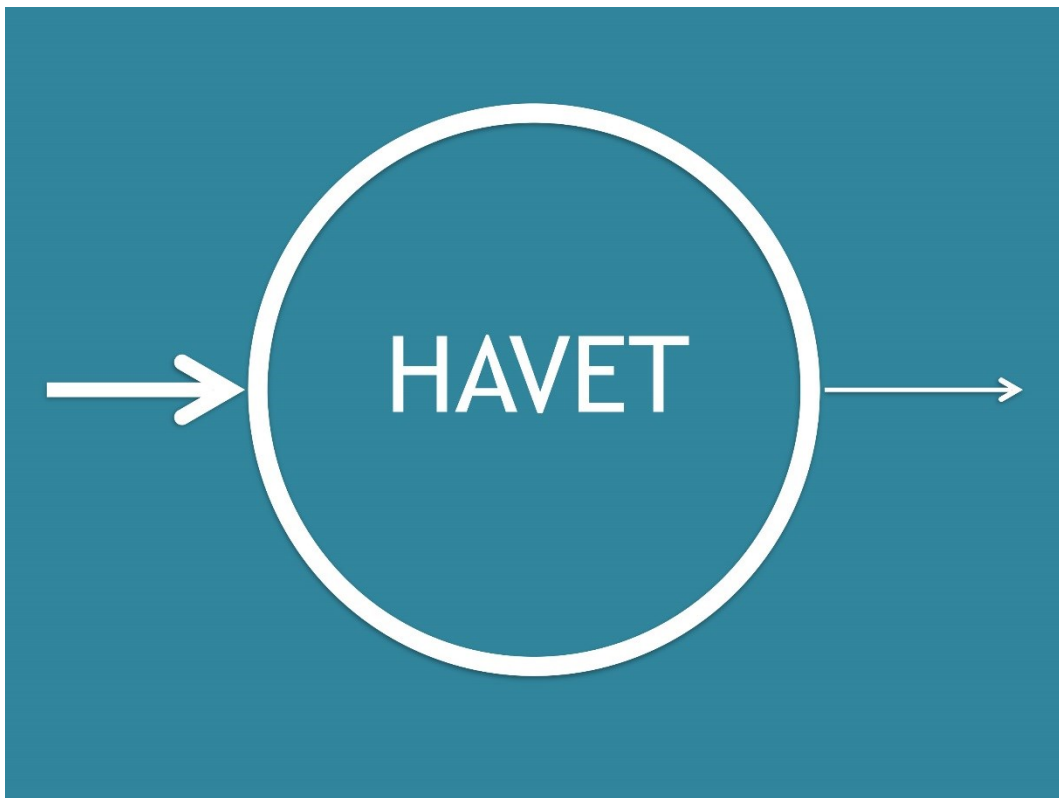
Dialogen mot berørte myndigheter må fortsette i 2. halvår, og potensielt med større vekt på samordning.

2 Status og utfordringer – oljevern og marin forsøpling

Havet blir stadig viktigere for å dekke verdens økende behov for mat, energi, mineraler og transport. Samtidig er marin forsøpling et økende problem. Dette gjør økosystemet mindre robust, og mindre motstandsdyktig mot blant annet oljeutslipp. Næringer som opererer i havrommet må respektere påvirkningen de utøver, både hver for seg og sammen.

Norge forvalter store produktive havområder, i en verden som ser mot havet og mot nord. Kunnskapsbasert forvaltning og bærekraftig utnyttelse av ressursene blir stadig viktigere. Vi har en stor egeninteresse i å satse på et godt oljevern og å ta opp kampen mot marin forsøpling. Et framtidig oljevern- og miljøsektor kan ha viktige oppgaver knyttet til en slik satsing. Oljevern og arbeidet mot marin forsøpling er i sin natur globalt, komplekst og tverrfaglig. Norge har påtatt seg roller og forpliktelser innenfor begge områder som skal innfris.

Oljevern og arbeidet mot marin forsøpling handler grunnleggende om det samme: Redusere tilførselen av forurensning til havet og fjerne mest mulig av forurensning som eventuelt havner der (Figur 2.1).

Figur 2.1 Mengden av forurensning i havet er avhengig av tilførsel og opprydding

Så lenge tilførselen er større enn det vi lykkes med å rydde opp og det som brytes naturlig ned, vil forurensning bygges opp i havet. Et langsiktig mål bør være å redusere tilførselen mest mulig og få balanse i regnskapet

(Salt 2016)

Oljevern. Norge har en solid beredskap mot akutt forurensning, sterke kunnskapsmiljøer og produsenter av oljevernutstyr som hevder seg internasjonalt. Oljevernberedskapen får stor oppmerksomhet i forbindelse med hendelser med akutt forurensning. Kontinuerlig arbeid med kunnskap, kompetanse og utvikling er like viktig, men får mindre oppmerksomhet. Markedet for oljevernutstyr styres i stor grad av myndighetskrav og akutte hendelser. De store svingningene i markedet hemmer kontinuiteten i teknologi- og produktutvikling i leverandørindustrien.

Marin forsøpling. Marin forsøpling er en av de største globale miljøutfordringene i vår tid. Avfallsmengdene i verden øker raskt. En del avfall håndteres ikke på riktig måte og finner veien til havet, med negative konsekvenser for marint liv. Frivillig oppryddingsarbeid er viktig men de store mengdene marin forsøpling gjør at det etterlyses en ny tilnærming til problemet; bekjempelse av kildene og mer systematisk opprydding. Norge har tatt en aktiv rolle i det internasjonale arbeidet mot marin forsøpling.

3 Aktuelle oppgaver oljevern

Dette kapitlet gir en oversikt over de aktuelle oppgavene i mandatet om oljevern. Basert på dialog med en rekke aktører og gjennomgang av kilder har sekretariatet vurdert hvilke uløste oppgaver og behov som er knyttet til de aktuelle oppgavene i mandatet.

3.1 Oppdatert grunnlag fra andre prosesser

I juni 2016 la Samferdselsdepartementet la fram melding til Stortinget om forebyggende sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning – "På rett kurs". Meldingen omhandler forebyggende sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning i norske farvann. Det legges fram aktuelle tiltak for å sikre et høyt sjøsikkerhetsnivå og en god beredskap mot akutt forurensning i årene framover. Kapittel 5 i meldingen gir en oversikt over beredskap mot akutt forurensning, og kap 8.2 omtaler forskning, utvikling og kunnskapsbehov når det gjelder beredskap mot akutt forurensning (St. meld. nr. 35, (2015-2016)).

I 2014 ble det satt ned et utvalg som skulle vurdere hvordan teknologi, produktutvikling, industribygging og kompetanse innen oljevernet kan styrkes. Utvalget gjennomførte samlinger, innspillskonferanser og spørreundersøkelser, og bestilte tre delutredninger. Rapporten "Norsk oljevern – rustet for fremtiden" oppsummerer arbeidet og gir 16 anbefalinger (Vedlegg 2). Noen av utvalgets anbefalinger er relevante for de aktuelle oppgavene i mandatet. Siden det nylig er gjennomført et grundig arbeid opp mot aktørene i norsk oljevern legges dette til grunn i denne utredningen.

De aktuelle oppgavene i mandatet for oljevern- og miljøsektoren i Lofoten/Vesterålen har oppgaver mot oljevern innen etablering av testlokaliteter, tilrettelegging for forskning og utvikling og utvikling av kunnskapsgrunnlag og formidling.

3.2 Kartlegging av behov

Behovene som er avdekket i møter og innspill i denne utredningen er i stor grad sammenfallende med funnene i "Norsk oljevern – rustet for fremtiden". Grunnleggende er behovet for en velfungerende operativ oljevernberedskap. Aktører knyttet til den kommunale beredskapen uttrykker generelt størst behov for mer kunnskap, kompetanse og utstyr.

Sekretariatets vurdering etter møter med interessenter og gjennomgang av kilder er at de gjennomgående behovene knyttet til oppgavene i mandatet er:

- Behov for mer og bedre tilgjengelig kunnskap
- Behov for formidling av kunnskap om oljevernberedskap
- Behov for fullskala testing av utstyr, teknologi og metoder for oljevern

Andre behov som uttrykkes av flere:

- Satsing på forskning og utvikling av utstyr og teknologi
- Tilgang til forskningslokaliteter med utslippstillatelse
- Bedre tilgang til test/øvingslokalitet og flere øvelser
- Systematisering og tilgjengeliggjøring av erfaring og teoretisk kunnskap
- Raskere implementering av forskningsresultater og ny kunnskap
- Bedre strømkart og drivbanemodeller langs kysten
- Formidling av kunnskap og beste praksis på HMS-området, med særlig fokus på kulde og mørke

3.3 Testlokalitet for oljevernutstyr i sjø

Mandatpunktet er: Etablere en testlokalitet i sjø i tilknytning til senteret som legger forholdene til rette for opplæring i bruk av oljevernutstyr og håndtering av oljesøl/forurensning, øvingsområde for bruk av oljevernutstyr, uttesting i forbindelse med typegodkjenning/sertifisering av oljevernutstyr, testlokalitet for utvikling av oljevernutstyr og utvikling av metoder for opprensning. Dessuten bør testlokaliteten kunne utnyttes til forskningsfasilitet innen strandrenseteknikk for olje og alternativ fjerning av petroleum (f.eks. dispergering eller brenning). Det vil være en klar forutsetning at det gjennom valg av lokalitet, aktiviteter og tidspunkt og rammer for gjennomføring av aktiviteten sikres at det ikke oppstår forurensning som kan skade kystnaturen og økosystemene i området.

Nedenfor behandles testlokalitet i sjø, forskningsfasilitet innen strandrenseteknikk og sertifisering i ulike kapitler.

Et framtidig oljevern- og miljøsenster kan jobbe med etablering av lokaliteter for forskning og testing av metoder og utstyr, og tilhørende kunnskapsutvikling. Etablering av FoU-lokaliteter vil imidlertid være krevende, både fordi det er strenge vilkår for bruk av olje i naturlige omgivelser, og utfordrende å finne egnede områder.

3.3.1 Hva er en testlokalitet i sjø?

Sjøområder langs hele kysten blir hyppig brukt til oljevernøvelser med utstyr og mannskap, men uten bruk av olje. En testlokalitet er noe mer enn et sjøområde som brukes til trening og øvelser. En testlokalitet legger til rette for forsknings- og utviklingsarbeid, og at utstyr og teknikker kan testes og verifiseres i henhold til krav og metoder. Det kan være ulike infrastruktur knyttet til en testlokalitet, fra kaianlegg og fartøy til målinger av strøm, temperatur, overvåking m.m.

Det nærmeste man kommer en testlokalitet i sjø i Norge i dag er Frigg-feltet, som benyttes til NOFO (Norsk oljevernforening for operatørselskap) sine "Olje på vann"- forsøk (OPV). Hovedformålet med forsøket er å verifisere, vedlikeholde og videreutvikle den nasjonale oljevernberedskapen i realistiske forhold med bruk av utslipp av olje (NOFO, 2015). En annen viktig lokalitet er Sintef sin feltfasilitet ved Svea på Svalbard. Her har Sintef drevet

med feltforsøk i over 30 år. Blant annet er det testet brenning av olje i is, testing av forvitring av olje i is, dispergering av olje og testing av mekanisk oppsamling av olje i is¹.

Med bakgrunn i mandatet har sekretariatet tatt utgangspunkt i at utredningen skal se på behovet for **testlokalitet i sjø** i Lofoten/Vesterålen.

3.3.2 Fullskala testing i sjø har flere formål

Oljevernberedskapen er tett knyttet til aktiviteter innen forskning og utvikling. Spesielt fremstår den anvendte forskningen som viktig for utvikling av ny teknologi og nye løsninger. Forskningsprogrammene har vært initiert gjennom behov som oljeindustrien eller Kystverket har hatt (Kystverket, 2015a).

De viktigste testfasilitetene i Norge finnes hos Sintef og hos Kystverket i Horten. Forsknings- og utprøvningsfasilitetene i Trondheim og Horten er benkeskala/laboratorium og basseng. Private bedrifter har også fasiliteter til eget utviklingsbehov. For øvrig eksisterer det flere mindre og større testfasiliteter i Europa og Nord-Amerika (Rambøll, 2014).

Utover verifikasjon av utstyr gjennom "olje på vann", mangler det muligheter for fullskala testing i naturlige forhold. Det er kunnskapsmangler knyttet til oppsamlingskapasitet og effekter av utstyr i reelle forhold. Det er også stor forskjell på forholdene til havs der "olje på vann" gjennomføres og kystnært.

En av anbefalingene i "Rustet for fremtiden" er utvikling av fullskala sjøtester i kyststrøk og islagte farvann med produkter som kan erstatte olje i testsammenheng. Dette i kombinasjon med kompetanse og skolesenter og simulering av fullskala oljevernaksjoner i kyst- og strandsoner. (Kystverket 2015a). US National Academy of Sciences har også pekt på behovet for å utvikle fullskalatesting i oljevernet (DNV-GL, 2015).

Tilgang på laboratorier og testhaller er i ulike kilder beskrevet som gode. Det er det neste steget for å få reell utprøving av utstyr og teknologi som er mangelfullt.

Fullskala testing kan tjene til en rekke formål for oljevernberedskapen:

- Kontrollerte studier og repeterende tester hvor det forskes på verifisering av resultater som er fremkommet i mindre skala
- Studier av effekter, ytelse og oppsamlingskapasitet for ulike typer utstyr
- Testing og dokumentasjon av utstyr/teknologi
- Økte muligheter til opplæring av mannskaper og erfaringsbasert kunnskapsoppbygging

¹ Presentasjon fra møte med Sintef 3. mars 2016

En av utfordringene for fullskalatesting i sjø har vært tillatelse til å teste i reelle omgivelser med ulike oljetyper.

3.3.3 Miljøet kommer først

For å etablere en fullskala testlokalitet i sjø hvor det skal testes med olje, må det foreligge en tillatelse fra miljømyndighetene. I Norge er det Miljødirektoratet som behandler søknader om tillatelse til utslipp. Selv om hensikten er å oppnå en mer effektiv oljevernberedskap, skal det mye til for å få tillatelse til å slippe ut olje i sjøen. Risikoen en slik forurensning kan utgjøre for miljøet veies opp mot det som kan oppnås i testingen.

Miljødirektoratet har siden tidlig på 1980-tallet gitt tillatelser til "olje på vann"- forsøk ved Friggfeltet. Norge er et av meget få land som har en slik tillatelse og verifikasjon av oljevernutstyr. Vurderingene bak tillatelsene som er gitt NOFO er omfattende, og det er en rekke vilkår knyttet til ulike miljøkriterier. I tillatelsen for OPV 2016² understreker Miljødirektoratet at bruken av området ved Friggfeltet er grundig vurdert med tanke på mulig miljøbelastning, og at det samlet sett er et område som er mindre sårbart innenfor tidsavgrensningen som er gitt. Enhver søknad om OPV vurderes på nytt med bakgrunn i hva som ønskes testet, og det er ikke på forhånd gitt at en søknad vil godkjennes.

Miljøfølsomheten i de kystnære områdene er svært forskjellig fra området ved Friggfeltet. Det er derfor ikke realistisk å etablere en fullskala testlokalitet med utslippstillatelse i kystnære områder. Alternativet er testing med markører og miljøvennlige stoffer, såkalte grønne testmedium, som kan erstatte bruk av olje i testing og øvelser.

3.3.4 Utvikling av miljøvennlige teststoffer

Miljøvennlige testmedier vil kunne ha stor betydning for utvikling av oljevernutstyr og teknologi. Utfordringen er at stoffene må simulere ulike oljetypers egenskaper tilstrekkelig godt. Status per i dag er at forskningsmiljøer både nasjonalt og internasjonalt arbeider med å finne stoffer som kan ha relevante egenskaper. I dette arbeidet er det gjort forsøk med popcorn, kaffebønner, trechips, lekakuler med mer. Disse er testet i forhold til synlighet, tilgjengelighet, kostnad, giftighet med videre. Effekten og overføringsverdien til olje for disse testmediene er meget variabel og generelt sett ikke god nok (DNV-GL, 2015).

Produsenter av lenseutstyr har eksempelvis forsøkt å bruke emulsjoner av bio-olje til testing, men også for disse oljene er det restriksjoner med hensyn til utslipp i naturmiljøet i større mengder. Det mangler altså fortsatt gode alternativer til olje for reell testing av utstyr og utvikling av ny teknologi. Satsing på utvikling av grønne medier er derfor viktig med tanke på framtidig testing i sjø.

² Tillatelse til utslipp i forsøksøyemed – Olje på vann (OPV) 2016 – Miljødirektoratet 2016/1756

3.3.5 Hva med fullskala testing på land?

En testhall på land må ha betydelig størrelse og infrastruktur for å simulere forholdene som finnes i naturmiljøet så realistisk som mulig. Ulik temperatur, strøm, bølger og is med videre er viktige forhold en testhall må kunne tilby. Avgjørende for etableringen av en fullskala landfasilitet er hvor omfattende et slikt behov faktisk er, sett opp mot hva som finnes av tilgjengelige testfasiliteter. Som nevnt er det en mangel på fullskala testing, men behovet er først og fremst testing i reelle forhold med alle testfaktorer på plass. Etablering av en fullskala testfasilitet på land må derfor hvile på en vurdering av hva en slik lokalitet kan gi av utbytte sett opp mot investeringskostnadene.

3.3.6 Eksisterende testfasiliteter

Kystverkets testbasseng i Horten ble re-åpnet i 2015 etter en større oppgradering. Tilbudet er åpent for forskere og bedrifter fra inn- og utland. Bassenget i Horten kan simulere bølgehøyder inntil 0,6 meter. Bassenget er 30 meter langt, 7 meter bredt og har et vanddybde på 4 meter (Kystverket, 2016b).

Ohmsettbasenget i USA er 203 meter langt, 20 meter bredt med en vanddybde på 3,4 meter. Bassengets størrelse og infrastruktur muliggjør slep i inntil 6,4 knops hastighet. ASTMs (American Society for Testing and Materials) standarder er knyttet til bruk av Ohmsettbasenget. HSVA i Tyskland er et kommersielt testanlegg som anvendes til flere formål som for eksempel skipsdesign. Skipstanken i HSVA er hele 300 meter lang og 18 meter bred med et vanddybde på 6 meter. Anlegget har vært benyttet av blant annet Sintef til oljevernforsøk. (For oversikt over testanlegg se (Rambøll, 2014).

Samlet sett er det god dekning på behovene for mellomskalatesting innen oljevernet. Det er også gjort en feltforsøk på Svalbard av Sintef i naturlige forhold med is og kulde. Et anlegg for fullskalatesting må derfor kunne bidra til å dekke behov utover dette.

I spørreundersøkelser i forbindelse med rapporten "Norsk oljevern – Rustet for fremtiden" ble relevante aktører i norsk oljevernberedskap spurt om behovet for test og utprøvningsfasiliteter. På spørsmål om hvilke og hvor ofte bedriftene hadde benyttet nasjonale eller internasjonale testfasiliteter siste de siste fem årene var svarene: 15 bedrifter hadde benyttet testfasiliteter totalt 17 ganger over 5 siste år, fordelt på 7 nasjonale og 2 internasjonale fasiliteter. Dette var i perioden før Kystverkets anlegg i Horten ble rustet opp.

3.3.7 Planer om fullskala testanlegg i Hadsel

Hadsel kommune i Vesterålen har sammen med Norlense på Fiskebøl tatt et eget initiativ for etablering av en fullskala testtank/testfasilitet. Hovedbudskapet i forslaget til etableringen er mangelen på fullskalatesting som er i oljevernberedskapen, samt mulighetene for å realisere uutnyttet potensial for kunnskapsoppbygging og innovativ oljeverntechnologi som etterspørres. Forslaget er å etablere en testtank på 300x30x9 meter med muligheter for å

generere brytende bølger. Kostnadene for etableringen er ikke beregnet eller anslått i den foreliggende rapporten (Hadsel Vekst AS, 2013).

3.3.8 Vanskelig å realisere fullskala testing av oljevernutstyr

Aktørene i oljevernberedskapen trekker fram behovet for mer kunnskap fremskaffet gjennom fullskalatesting. Markedet for oljevernutstyr er begrenset, og det samme er markedet for bruk av testfasiliteter. Med unntak av fasiliteter som driver tilgrensede aktiviteter som skipsdesign og offshore konstruksjonsteknikk, drives dagens eksisterende anlegg med betydelig offentlig støtte (Kystverket, 2015a).

Finland har nylig gjennomført et prosjekt og sett på mulighetene for et "Arctic Marine Testing, Training and Research Center – of excellence" (ARCMaTe). I prosjektet var det blant annet planer om å bygge en landbasert testfasilitet for oljevernutstyr. Prosjektet har endret tilnærming fra arktisk olje- og kjemikalieberedskap, til et breiere fokus på teknologi, sikkerhet, operasjoner og kommunikasjon i arktiske strøk. Bakgrunnen for dette var blant annet markedsundersøkelser og økonomiske vurderinger av en mulig testfasilitet for oljevernutstyr (Rambøll, 2015).

Etablering av en fullskala testhall som skal dekke behov ut over allerede eksisterende anlegg vil trolig kreve en betydelig offentlig innsats.

3.3.9 Alternative retninger for utvikling og testing?

Det bør ses nærmere på potensial for økt bruk av modeller og simulorteknologi i utvikling av oljevernutstyr. Simulatorløsninger er allerede brukt i opplæringsdelen av oljevernberedskapen, blant annet ved den maritime fagskolen i Honningsvåg og i ulike ledelsesøvelser. Modeller og simulatorløsninger kan sannsynligvis utvikles og utnyttes i større grad enn i dag og være et alternativ til kostbare fysiske tester. På grunn av egenskapene til olje på vann og spennvidden i ulike oljetyper og naturlige forhold er det vanskelig å lage modeller/datasimuleringer på opptakskapasitet. Fysisk testing er derfor nødvendig også i fremtiden.

En framtidig testlokalitet består kanskje av flere ulike områder som er forhåndsklarert og prioritert til tester og øvelser. Med et forventet framtidig økt press på sjøarealer kan det være viktig å sette av egnede områder til testlokaliteter. Avhengig av behovet kan disse områdene tilrettelegges med infrastruktur, måleinstrumenter osv. Det kan også være interessant å se på utvikling av detaljerte modeller og simulatorløsninger som tar utgangspunkt i de samme områdene. I Lofoten og Vesterålen kan man finne stor variasjon i forholdene innenfor et lite geografisk område.

En testlokalitet i sjø vil ikke dekke alle behov for fullskala testing så lenge det ikke er gode og miljøvennlige alternativer til olje som testmedium. Det kan likevel være hensiktsmessig å etablere en testlokalitet i sjø for å systematisere erfaringer, gjøre repeterende forsøk (innenfor

dagens muligheter) og utvikle metoder og standarder for framtidig testing. På denne måten vil man kunne bygge opp en testlokalitet og få erfaringer med hva som kreves parallelt med utvikling av miljøvennlige testmedier.

Fra starten vil dette være en første generasjons testlokalitet, og kanskje like mye et øvelsesområde som en testlokalitet. Fordelen vil være lave investeringskostnader. Nytteverdien ut over dagens bruk av sjøområdene vil være begrenset så lenge det ikke finnes gode miljøvennlige testmedium.

Anbefaling nr. 8 og 15 i Rustet for fremtiden er at det er et stort potensial for videreutvikling av metoder og utstyr i gjennomføring av fullskala operative sjøtester i kyststrøk og islagte farvann. De anbefaler utvikling av grønne medier og at fullskala testlokalitet kombineres med et kompetansesenter som kombinerer teoretisk og praktisk opplæring.

Et fullskala testanlegg på land kan bygges for bruk av olje, og innenfor rammene av en tillatelse. For å ha et driftsgrunnlag må en etablering ha muligheter til testing og forsøk ut over det som allerede finnes i verden i dag. Et slikt anlegg må rettes mot det internasjonale oljevernmarkedet, og helst ha en form for sambruk opp mot flere næringer og ulike typer tester og forsøk. En slik utbygging er avhengig av betydelig offentlig finansiering, både i investerings- og driftsfasen. Offentlig støtte må være innenfor rammene i statsstøtteregelverket.

Et slikt testanlegg vil også være avhengig av at det finnes forskningsmidler til oljevernutstyr. Det bør utvikles standarder og standardiseringsopplegg som kan benytte fasilitetene parallelt med en eventuell etablering

Sekretariatets vurderinger:

- Etablering av en øvingslokalitet på sjø bør sees i sammenheng med tilhørende kunnskaps- /opplæringsaktiviteter.
- Dersom det er aktuelt å gå videre med en vurdering av testanlegg på land bør det gjøres i en egen utredning dimensjonert for å vurdere et internasjonalt marked, storskala testbehov i flere næringer enn oljevernbransjen og å se tiltaket opp mot regelverket for statsstøtte.

3.4 Forskningsfasilitet strandrenseteknikk

Akutt forurensning med olje kan resultere i oljepåslag i strandsonen. Konsekvensene dette har for naturmiljøet er avhengig av blant annet oljetype, forvitring og miljøbetingelser. I hvilken grad strandlinje med oljepåslag påvirkes over tid avhenger av oppryddingen og naturens selvrensingsgrad.

Strandrenseoperasjoner som følge av en akutt forurensning av olje krever mye manuelt arbeid og store mannskapsressurser. En forskningsfasilitet for "olje på strand" kan legge til rette for utvikling av økt kunnskap om metoder, strandrenseprodukter og langtidseffekter av olje på miljøet.

3.4.1 Strandrensing kan utvikles

I 2009 grunnstøtte bulkskipet Full City utenfor Langesund i Telemark og forårsaket en av Norges største hendelser av akutt oljeforurensning. Omtrent 120 km med kystlinje ble påvirket og omfattende opprydding ble satt i verk. I evalueringen som fulgte oppryddingen ble det satt fokus på at strandrensemetodene burde gjennomgås med tanke på prosedyrer/retningslinjer, miljøpåvirkning og effektivitet. Samtidig ble langtidspåvirkning på miljø og nedbrytningstid av olje i naturen fremhevet som tema for videre forskning (Norconsult, 2010).

Utviklingspotensialet innen strandrensing har blitt gjentatt fra flere hold. Utvalget bak "Norsk oljevern – rustet for fremtiden" fant at utviklingen av metoder, teknologi og produkter for bruk i strandrenseoperasjoner er mangelfull. En av anbefalingene fra utvalget er at det opprettes et forsknings- og utviklingsprogram som i tillegg til oljeverntechnologi inkluderer FoU aktivitet for strandrenseoperasjoner (Kystverket, 2015a). Tilnærmet lik problematikk innenfor strandrensing ble også påpekt i forbindelse med oppdateringen av det faglige grunnlaget av forvaltningsplanen for Barentshavet og havområdene utenfor Lofoten (Singsaas et al., 2010).

I forbindelse med denne utredningen er det uttrykt behov for en forskningsfasilitet med muligheter for å utvikle metoder, evaluere effekter av metoder, og se på langtidseffekter av olje på strand i naturlige omgivelser fra blant andre Lofoten/Vesterålen IUA, Sintef og Kystverket.

3.4.2 Etablering av forskningsfasilitet legger til rette for FoU-arbeid

Kystverket og NOFO har utviklet håndboken "Strandrensing etter oljeforurensning" som beskriver hvilke metoder som i dag brukes til opprydding i ulike områder (Kystverket, 2012). Kystverket forteller at metodene har blitt lite utviklet de siste ti årene. Det finnes forsknings- og utviklingsprogram (eksempelvis Petromaks1&2, Demo2000, Marinforsk, Oljevern 2010 og 2015) som inkluderer prosjekter innenfor oljevernberedskapen, men fokuset er relativt lite på strandrensemetoder og effekter på miljøet.

For FoU-aktivitet som skal forbedre forståelse og bidra til utvikling av tiltak er det viktig med realistiske testmuligheter. For testing av havbasert oljevern teknologi eksisterer det nasjonal infrastruktur gjennom laboratoriefasilitetene til Sintef og testbassenget hos Kystverket, samtidig som det finnes basseng/tankfasiliteter i Tyskland, Frankrike og USA. Her kan metoder og produkter testes under reproduserbare og kontrollerte betingelser som kan bidra til å simulere de viktigste miljøparameterne. Den havbaserte oljevernberedskapen har også tilgang til å teste utstyr og metoder under reelle forhold under olje-på-vann forsøket på Friggfeltet.

For utvikling av beredskapen i strandsonen er det begrensede test-muligheter utenfor laboratorier og testfasiliteter. Gjennomføring av forsøk med olje-på-strand vil kunne legge til rette for å utvikle strandrenseteknikker og etablere kunnskap om langtidspåvirkning av olje i strandsonen (Pedersen og Ramstad, 2007). Samtidig vil det bli mulig å validere og verifisere produkter og metoder som er utprøvd og kvalifisert i laboratorier og testfasiliteter i naturlige omgivelser.

Et eksempel fra allerede eksisterende olje-på-strand aktivitet er Sintef sitt felteksperiment i moreneområdet i Van Mijenfjorden på Svalbard. Her ble det lagt ut olje i 1992 for studie av langtidseffekten av olje-på-strand med hensyn til nedbryting og forurensning. Siste rapport fra eksperimentet ble rapportert i 2012, der skade på naturmiljøet rundt feltområdet ser ut til å være lav (Faksness et al., 2012). Foruten test-området til Svea i Van Mijenfjorden finnes det ingen naturgitt forskningsfasilitet som er spesielt rettet mot oljeforurensning i strandsonen.

3.4.3 Flere forutsetninger for forskningsfasilitet

Akvaplan-Niva gjennomførte i 2007 et forprosjekt der de kartla mulige strandlokaliteter i Finnmark for felteksperiment med olje (Pedersen og Ramstad, 2007). Lokaliteten karakterisert som best egnet bestod av blant annet høy diversitet av ulike strandtyper, lav sårbarhet og lav betydning for næring og lokalbefolkning.

En forskningsfasilitet for strandrenseteknikk, utover de kunstige laboratoriefasilitetene som eksisterer i dag, bør være en naturlig strand som oppfyller en rekke kriterier. Fasiliteten, eller testlokaliteten, bør oppfylle kriterier om diversitet og egnethet som legger til rette for å kunne drive forskning og utvikling over et så bredt spekter som mulig. Samtidig bør området nøye overvåkes og legges til rette slik at naturmiljøet påføres minst mulig skade.

En forutsetning for at en forskningsfasilitet på strand skal gi merverdi ut over eksisterende bank- og mesoskala testmuligheter er tillatelsen til å bruke olje i et definert og kontrollert naturmiljø.

3.4.4 Forskningslokalitet kan dekke flere formål

Ved å etablere en forskningsfasilitet egnet for å utføre felteksperiment med olje-på-strand legges det til rette for å øke kunnskapen om;

- Langtidseffekter av ulike typer olje på ulike strandtyper
- Langtidseffekter av ulike typer olje på ulike biota/naturtyper
- Effekten av ulike typer strandrensemetoder og produkter
- Verifisering og validering av strandrensemetoder og produkter utviklet i laboratoriet
- Kurs og øvelse i strandrenseteknikker

Slike felteksperimenter er omfattende med hensyn til sikkerhet, logistikk og prøvetakning og vil kreve en infrastruktur knyttet til et kompetansemiljø. Drift og etablering av en slik fasilitet vil være avhengig av et egnet område. Et framtidig senter kan legge til rette for å drifte en testlokalitet/forskningsfasilitet med ulik grad av kommersialisering.

For å få full effekt av en slik lokalitet må forskning på strandrensing også finansieres og inkluderes i forsknings- og utviklingsprogrammer.

Utfordringen vil være å finne et egnet område med stor nok variasjon der forsøkene kan utføres innenfor akseptabel miljøpåvirkning. Kostnaden ved å etablere en slik lokalitet vil være relativt lav, og den kan utgjøre et verdifullt tilskudd til et eventuelt dokumentasjons- og kunnskapssenter. Dersom det etableres en slik forskningsfasilitet må det vurderes hvordan den eventuelt også kan brukes opp mot kurs og øvelser.

3.5 Standardisering av utstyr

I Norge er standardisering en privat aktivitet. Hvilke standarder som skal utarbeides bestemmes av markedsaktørene. Det er også de som deltar i standardiseringsarbeidet som bestemmer innholdet i den enkelte standard. Det er ofte tett kontakt med det offentlige, fordi det på mange områder er nær sammenheng mellom offentlig regelverk og standarder. Standardisering er en regulert prosess, og det er utviklet egne regler for standardiseringsarbeid (Standard Norge, 2013).

Fra produsenter av utstyr og konsulenter i oljevernbransjen er det gitt uttrykk for behovet for standardisering og godkjenning av oljevernutstyr og teknologi. En nøytral tredjepartsgodkjenning trekkes fram som viktig for utvikling av utstyr og teknologi. Utvalget som står bak rapporten "Norsk oljevernberedskap – rustet for fremtiden", konstaterer at utfordringene knyttet til standardisering og sertifisering er mange. (Kystverket, 2015a)

3.5.1 Internasjonale standarder for oljevernutstyr

Internasjonalt er standarder i noen grad utviklet gjennom ASTM. ASTMs komite F20 (on hazardous substances and oil spill response) er gruppen som arbeider med utviklingen av standarder og system for testing av oljevernutstyr. Per i dag foreligger det standarder for 13 ulike tema, og disse omfatter i hovedsak delsystemer eller komponenter med fokus på materialkvaliteter.

I rapporten "Survey of existing standards and test regimes for oil spill response equipment" er det forsøkt å gi en oversikt over foreliggende standarder og testprotokoller. I hovedsak finnes det testmuligheter på mellomnivå, for komponenter og i noen grad for delsystemer. Området som har minst dekning er fullskalatesting (DNV-GL, 2015). Innspill som sekretariatet har fått fra industrien og forskningen understøtter funnene i rapporten.

3.5.2 Standardisering er utfordrende

En ordning med sertifisering kan gi trygghet for at utstyret holder en gitt kvalitet, og luke ut produsenter som ikke møter kravene til dokumentasjon og kvalitet. På den andre siden kan man få en uønsket effekt ved at utstyr blir utviklet for å tilfredsstille standarden, og ikke for et mest mulig effektivt oljevern. Det marine miljøet og oljetyperne som er i bruk har stor variasjon, og det samme gjelder utstyret som brukes for å bekjempe forurensningen. Dette er vanskelig å fange opp i en standard. En omfattende standardisering av utstyr kan også være prisdrivende. Utvikling av standarder og finansiering av sertifiseringsordninger er tett koblet til markedet for oljevernutstyr. Her må et lite antall solgte enheter eventuelt finansiere et sertifiseringsregime.

Det etterlyses også større grad av funksjonskrav til oljevernutstyr. Krav til utstyret må bygge på objektivitet og kunne måles/etterprøves for å kunne ha en funksjon. Hvis det skulle komme i gang en sertifiseringsordning i Norge, er kravene i Innretningsforskriftens § 42 et

utgangspunkt. Bestemmelsene slår fast generelle prinsipper som må ligge bak et system for testing og dokumentasjon:

"Materiell for aksjon mot akutt forurensning skal oppfylle krav som framkommer av analysene som er nevnt i styringsforskriften § 17.

Innretninger skal til enhver tid ha tilgang til materiell som effektivt kan settes inn i aksjon mot akutt forurensning, jf. rammeforskriften kapittel II.

Materiellet skal være utprøvd under realistiske forhold med hensyn til funksjonalitet, operativitet og oppsamlingseffektivitet.

Materiellet skal tilpasses forurensningens fysiske og kjemiske egenskaper og operative forhold på havet, kysten og stranden.

Vær-, vind- og strømrelaterte effektivitetstall skal fastsettes for ulike typer materiell på grunnlag av dokumenterte og relevante kapasitetstall."

En godkjenningensordning må være basert på grunnleggende forståelse av utstyret og omgivelsene det skal brukes i. Oljevernutstyr skal brukes under komplekse og varierte forhold. Hvordan skal en sertifisering gjennomføres? Vil det være en faktisk testing, beskrivelse av observasjoner eller standardisering av terminologi rundt mål og materialbeskrivelser? For hvilke oljetyper og omgivelser skal dette gjelde?

I dag benyttes tilnærmingen "Best Available Technology" (BAT) med de utfordringer denne ordningen gir. BAT avhenger av at oppgitte produktspesifikasjoner forstås likt mellom kjøper og selger, og er sammenlignbar mellom ulike produsenter. Med dårlig mulighet for testing og sammenligning av utstyr kan det foreligge tvil. Dagens ordning med verifisering av utstyret gjennom "Olje på vann" er på mange måter en minimumsløsning. Utvalget foreslår også å utvikle olje-på-vann-verifikasjonene videre.

I Norge er standardisering en privat aktivitet. Hvilke standarder som skal utarbeides bestemmes av markedsaktørene. Sekretariatets vurdering er at senter eventuelt vil kunne bidra med kunnskapsgrunnlag og testområde, men ellers ikke ha en sentral rolle i et slikt arbeid.

3.6 Oljevernkurs i et framtidig senter

En aksjon mot akutt forurensning innebærer bruk av kompetanse fra en rekke fagfelt. Dette innebærer alle funksjoner fra praktisk håndtering til strategisk ledelse. Erfaringer fra øvelser og reelle hendelser er viktige bidrag til organisatorisk læring. Det er derfor nødvendig med kurs, trening og øvelser på alle nivåer.

Økt kompetanse og kapasitet på gjennomføring av store oljevernaksjoner og styrket kvalitet på kurs, trening og øvelsesaktivitet ble fremhevet som noen av hovedutfordringene i "Norsk Oljevern – Rustet for fremtiden". Dette ble også bekreftet i kartleggingsfasen til denne utredningen der det ble uttalt behov om økt mengde kurs og kompetanse. Manglende erfaringer fra aksjoner/øvelser på vinteren ble vektlagt.

3.6.1 Nasjonal læreplan og en rekke kurstilbydere i håndtering av akutt forurensning

For å sikre tilfredsstillende kompetanse innen akutt forurensning har Kystverket, DSB, Miljødirektoratet, Norges Brannskole, NOFO og Statoil utarbeidet en læreplan for en nasjonal helhetlig utdanningsstruktur (Kystverket, 2010). Formålet med planen er å sikre ensartet kompetansebygging og opplæring som holder forsvarlig og ønsket kvalitet. Planen omfatter opplæringsstrukturen for i hovedsak fire typer kurs;

- Grunnkurs i håndtering av akutt forurensning
- Kurs i lagledelse/teigledelse
- Kurs i innsats- og skadestedsledelse (IL og SKL-kurs)
- Kurs i ledelse av aksjoner (KLA-kurs)

Innretningen på kursene er;

- Hav og sjø
- Kyst og strand
- Land

Læringsmålene er styrende for undervisningen og finnes i sin helhet i læreplanen. Det er likevel opp til kursholder å lage undervisningsopplegget da læreplanen ikke angir noen konkrete krav til læremidler. En evaluering fra 2012 viste at kurstilbyderne benyttet håndbøker, lover og forskrifter samt instruktørens egne erfaringer til undervisningen (Kystverket, 2015a).

Per 2015 finnes det 10 læresteder som er kvalifisert til å tilby kurs etter læreplanen. Da ikke mindre enn fire av disse ligger i Nordland/Tromsregionen (Norges Brannskole, DNV GL Harstad, Lofoten Maritime fagskole, NorLense Beredskap AS) er behovet for å tilby kurs etter læreplanen i ett nytt senter relativt lite. På den andre siden ble det både i "Rustet for fremtiden" og i forbindelse med denne utredningen pekt på behov for å styrke kvaliteten på

kurs, trening og øvelsesaktiviteter. Mulige samarbeidsformer med eksisterende kurstilbydere bør utredes nærmere.

3.6.2 Testlokaliteter kan åpne opp for ny kurs- og øvelsesaktivitet

Ved å etablere et testområde (lokalitet eller fasilitet) for oljevernberedskapen på sjø og/eller på strand kan det legges til rette for å utvikle den praktiske kurs- og øvelsesvirksomheten sammenlignet med dagens opplæring. Aktivitetene vil være avhengig av type testområde, men beredskapspersonell vil kunne få verdifull praktisk erfaring som i dag er naturlig begrenset. Eksempelvis kan det legges til rette for opplæring i bruk av fullskala oljevernutstyr og strandrensemetoder i realistiske omgivelser.

Da aksjonsmengden i Norge er relativt lav, er jevnlig trening, kurs og øvelser viktig for kompetansevedlikehold og kompetansebygging. Denne utvidede kurs-, trening- og øvelsesarenaen vil kunne bli et viktig bidrag for å styrke kvaliteten på opplæringsaktiviteter.

3.6.3 Et senter kan bidra til å styrke kursvirksomheten

Som et ledd i kompetanseutviklingen holder både Kystverket, NOFO og de andre lærestedene årlig en rekke kurs og øvelser. Fra Kystverkets årsrapport fra 2015 rapporteres det at 1380 personer gjennomførte opplæring i regi av Kystverkets beredskapssenter. Det viser seg at et høyere innslag av praktiske øvelser gir høyere læringsutbytte. Kystverket har derfor etter etablering av læreplanen justert (Kystverket, 2016b). Da det viser seg at et høyere innslag av praktiske øvelser gir høyere læringsutbytte har Kystverket etter etablering av læreplanen justert flere av sine kurs fra å være rent teoretiske til å inneholde et høyere innslag av praktiske øvelser.

Utvalget som leverte "Norsk oljevernberedskap – rustet for fremtiden" påpeker at erfaringer, kunnskap, forskning og litteratur om akutt forurensning verken er lett tilgjengelig eller finnes ett sted. I anbefalingen peker de på kombinasjonen av et kompetansesenter med testlokaliteter som kombinerer teoretisk og praktisk opplæring.

Da læreplanen heller ikke setter krav til opplæringsmateriell for kurstilbydere er det rimelig å anta at det ville være en styrke for kurstilbydere å kunne henvende seg til én kompetanseenhet for utvikling av egne kurs. Oppdatert kunnskap og systematisering av erfaringer vil dermed kunne gå inn i opplæringsgrunnlaget som kurstilbydere til en viss grad selv er ansvarlig for å utvikle.

Sekretariatets vurdering er at kursaktivitet i seg selv er ikke et prosjektutløsende behov for et framtidig senter. Potensial for kursaktivitet er avhengig av hvilke oppgaver og fasiliteter et senter skal ha. Det største potensialet ligger i et framtidig senter som kan tilby en kombinasjon av teoretisk og praktisk kunnskap. Kursaktivitet må også sees i sammenheng med mulig samarbeid med eksisterende kursholdere

3.7 Kunnskap innen helse, miljø og sikkerhet i kulde og mørke

Mandatpunktet er: Etablere kunnskap innen HMS i kulde og mørke for deltagere i aksjoner mot akutt forurensning.

Det finnes både utdannings- og kursinstitusjoner og en rekke forskningsresultater som gir kunnskap om helse, miljø og sikkerhet (HMS) i kulde og mørke. Sekretariatets vurdering er at disse aktørene i stor grad dekker etablering av ny kunnskap om HMS i kulde og mørke. På den annen side er det potensial for å overføre eksisterende kunnskap. Et senter vil derfor kunne bidra til målet om kunnskaps- og erfaringsutveksling på HMS-området mellom ulike sektorer.

3.7.1 Kulde og mørke gir nye utfordringer

Tilpasning til kulde og mørke og ivaretagelse av HMS er en av utfordringene i norsk oljevernberedskap. Det er behov for økt kunnskap om vinterisering av utstyr og fartøy, og om hvordan HMS bør ivaretas for beredskapspersonell i nordområdene (Kystverket, 2015a).

I følge Kystverket er det behov for økt kompetanse og erfaring innen HMS i kulde og mørke. De legger også vekt på behovet for økt kompetanse om HMS ved eksponering av farlige gasser under en aksjon. Behovet for bedre utstyr og kompetanse om HMS under aksjoner og øvelser i kulde/mørke ble også trukket fram av Lofoten og Vesterålen IUA.

3.7.2 Kunnskap med mangler

Retningslinjene innen HMS under en aksjon mot akutt forurensning er organisert i HMS-permen "Oljevern" utviklet av Kystverket og NOFO (Kystverket, 2011). Permen er rettet mot personell som deltar i aksjoner og inneholder krav, retningslinjer og hjelpeverktøy i forbindelse med sikkerhetsarbeidet. Innholdet i permen oppdateres jevnlig med erfaringer som Kystverket og NOFO får fra øvelser og reelle aksjoner. Overordnet prioritering under en aksjon er sikkerhet for liv og helse. Utfordringen ligger i at erfaringene stort sett bygger på aksjoner som har foregått i sørlige deler av landet med dagslys og høyere temperaturer.

HMS for personell i kulde og mørke er derfor en dimensjon permen bare dekker i svært generelle ordelag. Utover viktigheten av personlig verneutstyr og kunnskap om dette, legger retningslinjene få føringer på hva som bør tas hensyn til og hvilken type utstyr som bør brukes under ekstreme forhold.

I forbindelse med økt aktivitet i Barentshavet har NOFO den siste tiden gjennomført flere øvelser på vinterstid i Finnmark. Det kan dermed forventes at erfaringsbasert kunnskap om HMS i kulde og mørke vil øke i tiden fremover.

3.7.3 Etablert utdannings og forskningssystem

Kunnskap om arbeid under ekstreme forhold er likevel ikke et nytt felt. Det er drevet næringsvirksomhet, forskning og turisme i polare strøk over langt tid. Kunnskapen har blitt systematisert, og i dag tilbys det utdanninger innenfor sikkerhet og beredskap i nordområdene på høyskole og universitetsnivå. Eksempelvis tilbyr UiT en mastergrad i samfunnssikkerhet med fordypning i sikkerhet og beredskap i nordområdene og Nord Universitet i Bodø har eget nordområdesenter med flere prosjekter knyttet til feltet. I Bodø er det også en betydelig kompetanseklynge innenfor sikkerhet og beredskap.

3.7.4 Næringslivet som drivkraft for kunnskapsutvikling

Nordområdene er identifisert som et eget strategisk satsningsområde og høy sikkerhet er blant forutsetningene for verdiskapning på nordlig sokkel (NOG, 2015). I de store nasjonale forskningsprogrammene for petroleumsvirksomheten; PETROMAKS 1 (avsluttet) og PETROMAKS 2 har NFR opprettet delsatsninger for HMS der kulde og mørke har vært blant temaområdene.

Det har blitt gjennomført flere FoU-prosjekter i tett samarbeid med næringslivet der petroleumsnæringen har vært en viktig drivkraft for utvikling. Eksempelvis står Statoil, Sintef og en rekke andre industripartnere bak prosjektet "Coldwear" som blant annet handlet om å utvikle arbeidsklær for kalde arbeidsforhold. "Coldwear" var for øvrig et prosjekt under PETROMAKS.

Industrien selv, organisasjoner og myndigheter identifisere nye utfordringer og samarbeider for forbedring. Initiativene er oppsummert i rapporten, "Nordover – en sokkel i endring" (KonKraft, 2016).

Av internasjonal aktivitet er et senter for arktisk marin sikkerhet og oljevernberedskap (Arctic Marine Testing, Training, and Research Centre) under utredning i Finland, initiert av det finske transportministeriet. HMS-utfordringene i et kaldt klima vil være blant kjerneområdene.

3.7.5 Kurstilbud under utvikling

Norges Brannskole (NBSK) samarbeider med NOFO og Kystverket om opplæringskurs for personell i innsats mot akutt forurensning. Kursene følger "Læreplan for opplæring i håndtering av akutt forurensning" utgitt av Miljødirektoratet, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Kystverket og NOFO. HMS-fokuset på kursene og i læreplanen viser for øvrig ikke til annet materiale enn HMS-permen som Kystverket og NOFO har utviklet.

For å høyne kompetanse hos innsatspersonell i kaldt klima har NBSK i samarbeid med flere andre aktører nylig utviklet et nytt kurs; "Oljevern i kulde og is". Pensum bygger på

erfaringer ervervet fra relevante aktører som NOFO, Kystverket og Forsvaret. Målet med kurset er å kvalifisere deltakerne til innsats mot akutt forurensning i et kaldt klima. Etter fullført kurs skal kursdeltakerne;

- Forstå utfordringer forbundet med arbeid i kaldt klima
- Forstå oljens egenskaper i kaldt klima
- Ha kjennskap til forebyggende tiltak mot skader på personell og utstyr
- Kunne selvstendig utføre førstehjelp ved skader som kan oppstå under innsats
- Selvstendig kunne anvende relevante ressurser i innsats

Et pilotkurs ble holdt i uke 7 2016 og evalueringen vil foregå frem til årsskiftet. Det er planlagt tre nye kurs i "oljevern i kulde og is" i 2017 ved NBSK³.

Universitetscenteret på Svalbard (UNIS) har mye erfaring og kunnskap om HMS i et ekstremt miljø. På årsbasis holder UNIS omtrent 150 kurs til 1500 deltagere som skal oppholde seg i det ekstreme miljøet på Svalbard. Som et ledd i satsingen rundt å øke aktiviteten på UNIS har det blitt startet et prosjekt for å etablere HMS i Arktis som eget fagfelt. Dette skal gjøres gjennom å etablere et senter som på sikt skal drive både forskning, utvikling, undervisning og kursaktivitet innen Arktisk HMS.

3.7.6 Implementering og formidling av kunnskap

Det finnes både utdannings- og kursinstitusjoner og en rekke forskningsresultater som gir kunnskap om HMS i kulde og mørke. Sekretariatets vurdering er at disse aktørene i stor grad dekker etablering av ny kunnskap om HMS i kulde og mørke.

For å kunne møte behovene om økt kunnskap og erfaring fra kulde og mørke ligger det muligheter innenfor formidling av eksisterende kunnskap, spesielt med tanke på fra petroleumsnæringen. Potensialet for overføring av kunnskap i dette grenselandet ser for øvrig ikke ut til å være fullt utnyttet. I evaluering av HMS-satsningen i PETROMAKS 1 og 2 poengteres det at det fortsatt er et betydelig potensial for en tettere integrasjon og kunnskapsutveksling mellom HMS-forskning i petroleumssektoren og andre sektorer (OxfordResearch, 2015).

Mulige oppgaver for et senter kan dermed være:

- Samle inn og tilgjengeliggjøre HMS-kunnskap på tvers av ulike sektorer for videre å formidle dette til brukergrupper. Dette er spesielt viktig med tanke på at det ikke stilles kompetansekrav til de frivillige deltakerne under en aksjon

³ Innspill fra Norges Brannskole (NBSK) datert 01.06.2016

- Etablere et erfaringsbasesystem slik at resultater fra aksjoner og øvelser bidrar til videre utvikling av fagfeltet ("Best Practice System")

Et senter vil kunne bidra til målet om kunnskaps- og erfaringsutveksling på HMS-området mellom ulike sektorer. For oljevernberedskapen kan dette bety at kunnskapsgrunnlaget for aksjoner i kulde og mørke kostnadseffektivt kan løftes til et høyere nivå og bli lettere tilgjengelig.

3.8 Miljøinformasjon i aksjoner mot akutt forurensning

Mandatpunktet er: Legge til rette miljøinformasjon i aksjoner mot akutt forurensning.

Sekretariatets tilnærming har vært hva ledelsen av en aksjon mot akutt forurensning har bruk for av miljøinformasjon.

Tilrettelagt miljøinformasjon er nødvendig for å kunne gjøre riktige prioriteringer raskt i starten av en aksjon. Det må være enkelt å få tilgang til riktig informasjon om hvilke områder som har høy miljøverdi og høy prioritet ved en eventuell hendelse med akutt forurensning.

Tilbakemeldingene på møter med interessentene er gjennomgående at det er god tilgang til miljødata, men behov for å sikre at miljøinformasjonen er oppdatert og har god kvalitet. Det er en tydelig ansvarsfordeling når det gjelder miljøinformasjon og miljøkompetanse i aksjoner mot akutt forurensning. Miljødirektoratet er allerede i gang med å se på hvordan framtidens miljødata for prioritering under en oljevernaksjon (MOB-data) skal etableres, sammen med relevante parter.

3.8.1 Miljøinformasjon er grunnlag for prioritering i en oljevernaksjon

I oljevernsammenheng bruker man begrepet miljøressurs. Dette er en samlebetegnelse for det man ønsker å ta vare på. En miljøressurs kan defineres som enhver biologisk, geografisk eller fysisk/kjemisk komponent av naturen, eller en menneskeskapt aktivitet knyttet direkte til én eller flere slike komponenter. Viktige friluftsområder, kulturlandskap, låsettingsplasser og settefiskanlegg er dermed også eksempler på miljøressurser (SFT, 2001).

Gjennom å vurdere og prioritere miljøressursene på forhånd er tanken at man raskt skal få oversikt under en aksjon, og prioritere tiltak og beredskapsressurser for å ta vare på de viktigste ressursene.

Tilgangen til kartfestet miljøinformasjon er generelt bra, og dette bekreftes av blant andre Kystverket og Miljødirektoratet. Det er mer usikkerhet om miljøinformasjonen er tilstrekkelig oppdatert.

Fram til 2010 ble det arbeidet med å tilrettelegge miljødata for prioritering under en oljevernaksjon. Etter 2010 har det vært usikkerhet knyttet til oppdatering og forvaltning av disse datasettene. I beredskapsorganisasjonene har MOB-data blitt sett på som viktige, spesielt i starten av en aksjon mot akutt forurensning. Behovet for denne type data ble også bekreftet av fylkesmennene på Miljødirektoratets vårkonferanse 2016.

I de fleste møtene sekretariatet har deltatt på er det uttrykt generelle behov knyttet til allmennkunnskap om oljevern og miljøårbarhet, og for å gjøre kompliserte problemstillinger tilgjengelige. For aktører som ikke jobber med miljødata til daglig virker det å være en utfordring å få oversikt over tilgjengelig kunnskap som er spredt på en rekke ulike kilder og

formater. Sekretariatets vurdering er at dette i stor grad handler om formidling av kunnskap over tid og ikke nødvendigvis er knyttet til en konkret hendelse eller aksjon mot akutt forurensning.

3.8.2 Miljøinformasjon blir tilrettelagt på flere måter

Ansvar for oppfølging av MOB-data er lagt til Miljødirektoratet. I 2016 er det etablert et forprosjekt med deltakere fra Miljødirektoratet, Kystverket, Statens kartverk og fylkesmannen som skal se på hvordan den videre satsingen på denne typen kart bør rettes inn og hvordan arbeidet bør organiseres i miljøforvaltningen. Prosjektet skal se nærmere på behovet for kartene, og komme med forslag om videreutvikling og oppdatering⁴.

Beredskapssystemene er koblet mot kartløsninger og miljøinformasjon fra ulike kilder. Kystverkets kartløsning (Kystinfo - beredskap) brukes av mange, og NOFO har tilsvarende løsning gjennom sitt NORA-system.

Kystverket har i samarbeid med NOFO utviklet en veileder for utarbeidelse av tiltakskort mot akutt forurensning i miljøfølsomme områder. Tiltakskortene mot akutt forurensning vil bidra til å styrke beredskapen i miljøfølsomme områder, ved at de lokale beredskapsstyrkene raskt kan iverksette innsats og forebyggende tiltak i forhåndsplanlagte og prioriterte områder. Utkast til veilederen er på høring våren 2016 (Kystverket, 2016a).

NOFO initierte et større prosjekt i samarbeid med Lofoten og Vesterålen interkommunalt utvalg mot akutt forurensning (IUA) for å se på beredskapsmessige utfordringer i regionen. Akvaplan-Niva har brukt elementer av dette arbeidet i videre utarbeidelse av miljøstrategiske planer og temakart for en rekke områder langs kysten, og disse er tilgjengelige på www.senseweb.no (Spikkerud og Skeie, 2010)

BarentsWatch er et eksempel på samarbeidsprosjekt mellom offentlige etater og forskningsinstitusjoner som arbeider for å samle, utvikle og dele kunnskap om kyst- og havområdene nær Norge. På www.barentswatch.no finnes oversiktskart med beredskapsressurser og sårbare områder i Norge.

3.8.3 Deling av offentlige data har blitt en selvfølge

Det har vært en betydelig utvikling de siste årene både når det gjelder miljøkartlegginger og geografiske informasjonssystem. Siden 2007 er marint biologisk mangfold i kystområdene kartlagt av Direktoratet for naturforvaltning/Miljødirektoratet. Det samme er store havområder gjennom MAREANO. Databaser med oppdaterte miljøressursdata er blant annet Naturbase, Havmiljø, Seapop m.fl.

⁴ Miljødirektoratet v/Pål Theodorsen, personlig kommunikasjon

Kartverket samordner arbeidet med å få alle nasjonale etaters data til å flyte effektivt på internett. Mange offentlige data omhandler hav og kyst, og er relevante for oljevernberedskapen. Institusjonene som genererer og oppdaterer ressursdata deler i stor grad disse. Forvaltning og næringsliv har på denne måten tilgang til det beste offentlig tilgjengelige datagrunnlaget. Blant andre har Fiskeridirektoratet, Kystverket og Miljødirektoratet avtalt å levere standardisert informasjon via den nasjonale fellesløsningen Geonorge (for oversikt se www.geonorge.no).

Det blir gjennomført en rekke miljøundersøkelser og kartlegginger i forbindelse med f.eks. konsekvensutredninger og miljørisikoanalyser. Miljødata generert av det private næringslivet blir ikke automatisk tilgjengeliggjort tilsvarende offentlige data. Miljøundersøkelser og resultater av undersøkelsene utgis ofte i rapportform, men kan likevel være vanskelig tilgjengelig.

3.8.4 Miljøkompetanse er tilgjengelig under aksjoner mot akutt forurensning

Miljømyndighetene bistår med kompetanse under aksjoner. Miljødirektoratet er miljøfaglig rådgiver for Kystverket under og etter en hendelse som kan innebære akutt forurensning. Fylkesmannen bistår Kystverket og/eller IUA med miljøfaglig personell ved hendelser med akutt forurensning. Fylkesmannen er rådgiver innenfor miljøfaglige prioriteringer, og har kunnskap om sårbare ressurser og håndtering av avfall. I "Nasjonal plan for beredskap mot akutt forurensning" er det oversikt over roller og ansvar til de mest sentrale statlige virksomhetene (Kystverket, 2015b).

Det er også etablert en nasjonal rådgivende gruppe som skal ivareta helhetlig prioritering av innsats og tverrfaglige vurderinger av skader på naturmiljø og naturressurser. Gruppen ledes av Kystverket. Programmet for miljøundersøkelser ved et utslipp utarbeides alltid i samarbeid rådgivende gruppe.

NOFO kjøper miljøkompetanse fra flere ulike konsulentselskaper til sin virksomhet og har avtaler om bistand under egne aksjoner⁵.

3.8.5 Få mulige oppgaver for et framtidig oljevern og miljøsenter

Dersom et framtidig senter skal jobbe med miljøinformasjon er det vesentlig at dette blir gjort i tett samarbeid med:

- Miljødirektoratet som ansvarlig for miljøinformasjonen
- Kystverket som ansvarlig for systemer/kartløsninger for statlig operativ beredskap
- Kartverket som ansvarlig for å koordinere deling av offentlige data.

⁵ NOFO v/Henning Lysgaard, personlig kommunikasjon

Sekretariatets vurdering er at mulighetsrommet for et oljevern- og miljøsender i Lofoten/Vesterålen er lite når det gjelder tilrettelegging av miljøinformasjon til bruk i konkrete aksjoner mot akutt forurensning. Her er de fleste oppgaver ivaretatt. Et senter med god oversikt over miljødata og oljevernberedskapen kan sannsynligvis bistå en aksjonsledelse med formidling av relevant miljøinformasjon til aktuelle målgrupper under aksjoner.

Når det gjelder utvikling av kunnskapsgrunnlag over tid og formidling av kunnskap om miljø og oljevern til ulike grupper generelt, kan det være flere muligheter for et senter. Dette bør sees i sammenheng med mandatpunktet om et dokumentasjons- og kunnskapscenter. Mulige oppgaver:

- Formidling av miljødata/miljøkunnskap på generell basis
- Utvikle kunnskapsgrunnlaget og forståelse av dette
- Kobling av kartlegginger, målinger og utvikling av modeller og simuleringer
Eksempelvis modeller/sanntidsinformasjon om værvinduer for ulike beredskapstiltak, tilstedeværelse av ulike miljøressurser, o.l.
- Utvikle kunnskap knyttet til NEBA/NEDRA-metodikk (Netto miljøskade gitt ulike beredskapstiltak)
- Levere eller skreddersy data og analyser til beredskapsplaner, miljørisikoanalyser mv. Her må man gå opp grensene mot eksisterende konsulentmiljø

Oppgavene bør utredes nærmere dersom det er aktuelt å gå videre med en kunnskapsdel i et framtidig senter.

3.9 Senter for dokumentasjon og kunnskapsformidling

Mandatpunkt: Etablere et aktivt dokumentasjons- og kunnskapsformidlingscenter om miljø og oljevernberedskap.

Det er behov for systematisering og tilgjengeliggjøring av kunnskap innenfor arbeidet med oljevern og marin forsøpling. Potensiale som ligger i koblingen mellom teoretisk og praktisk kunnskap er stort. Et senter for dokumentasjon og kunnskapsformidling kan ha mange funksjoner og oppgaver, og dette må utredes nærmere.

3.9.1 Tilnærming til oppgaven

Sekretariatet har vurdert det som viktigere å undersøke behovet for et kunnskapssenter og se på hva dette kan bli, enn å klart definere hvilke fagområder og tema som skal dekkes. Funksjonene som et kunnskapssenter kan ha, som systemer for innhenting og tilrettelegging av kunnskap, utvikling av formidlingsplattformer og kunnskapsnettverk, er ikke avhengig av detaljert avgrensning av faglig innhold. Dokumentasjon og kunnskapsformidling av miljø og oljevernberedskap vil videre bli behandlet som konkrete oppgaver i forbindelse med kunnskapssenteret.

Flere av de andre aktuelle oppgavene i mandatet handler også om kunnskap i ulike former, og er betydelig mer konkrete i tilnærmingen. Sekretariatet mener at disse også må sees i sammenheng med et kunnskapssenter. Begrepet kunnskapssenter vil derfor bli brukt overordnet for alle kunnskapsoppgaver som ligger i mandatet. Når vi nedenfor snakker om innhenting, systematisering og tilrettelegging av erfaringer, kunnskap, forskning og litteratur knyttet til akutt forurensning omtales dette som oppgaver for en *kunnskapsbank*.

Sekretariatets generelle beskrivelse av en kunnskapsbank og tilhørende funksjoner og muligheter gjelder både mandatpunktet "dokumentasjonssenter og kunnskapsformidlingscenter om miljø og oljevernberedskap" og "kunnskapssenter om marin forsøpling".

Midtveisrapporten holdes på et overordnet nivå, og går ikke inn i detaljplanlegging av et senter.

3.9.2 Kunnskapsbehov

Aktørene innenfor både oljevern og marin forsøpling etterlyser mer og bedre tilgjengelig kunnskap. Hvilken type kunnskap varierer og er tett knyttet til hvilke oppgaver de ulike aktørene utfører.

Svært mange av innspillene til sekretariatet peker på behov for:

- Enkel oversikt og tilgang til hva som finnes av kunnskap

- Kvalitetssikret kunnskap
- Oversikt over hva som til enhver tid er beste løsning ("best practice")

Oljevern og arbeidet mot marin forsøpling er tverrfaglige områder der kunnskapsbehovet til dels er overlappende, eksempelvis kunnskap om havstrømmer, drivbaner, effekter av ulike typer påvirkning og om marine økosystemer. Nasjonalt og internasjonalt er det mye kunnskap om oljevern og miljø, men den er i varierende grad tilgjengelig for ulike aktører. Tilfanget spenner fra erfaringsbasert kunnskap til spesialisert forskning.

3.9.3 Mange initiativ til kunnskapssenter og nettverksbygging

Allerede i 1998 ble rapporten "Olje-fisk-miljø" utarbeidet på oppdrag fra Nordland fylkesting (Gjertsen, 1998). I framskrivningene "LoVe 2025" fra henholdsvis 2006 og 2010 er et senter med en formidlings- og informasjonsdel om olje-, miljø og ressursproblematikk del av en fremtidsvisjon (Nordland Fylkeskommune et al., 2010). I begge rapportene pekes det på at et senter bør utvikle, bearbeide og formidle kompetanse og informasjon som kan rettes mot flere målgrupper; publikum generelt, media, næringsliv, offentlige organer og frivillige interesseorganisasjoner.

Prosjektet Arena Beredskap ble gjennomført i perioden 2008-2012 med ca. 20 partnere knyttet til oljevernbransjen. Arena-programmene støtter langsiktig utvikling av regionale næringsmiljøer. Det ble generert en del kunnskap gjennom prosjektet, selv om man ikke fullt ut nådde målsettingene på området innovasjon. Partnerne brukte forumet til å holde seg informert og diskutere sentrale problemstillinger for oljevernbransjen, og det var ønske om å videreføre samarbeidet ut over prosjektperioden. Evalueringen peker på behov for å finansiere videre tilrettelegging av bedriftssamarbeidet (Flatnes et al., 2012).

Fra næringslivs-siden ble det i 2011 på oppdrag fra North Energy utredet et marint kompetansesenter. Målet med senteret var å bistå myndighetene når viktige beslutninger skulle tas, og bidra til forskning og utvikling av lokalt næringsliv (SALT, 2011).

Etter at Sundvollen-erklæringen i 2013 fastslo at det skulle etableres en oljevern- og miljøbase (nå: oljevern- og miljøsenter) ble det satt i gang flere initiativer for å beskrive innholdet i en slik satsing. Engasjementet og interessen rundt dette var stort i regionen. Dette resulterte i to arbeidsrapporter med forslag som til dels er sammenfallende med arbeidet bak denne utredningen.

I rapporten *LoVe miljø- og oljevernbase* ble offentlige aktører i Lofoten og Vesterålen med kompetanse og engasjement innen oljevern og miljø organisert i en arbeidsgruppe (SALT, 2014). Arbeidet resulterte i forslag til innhold med fokus på å utvikle et test- og utviklingscenter for oljevernteknologi, bygge opp miljøovervåkningsprogram, og tilrettelegge for klyngedannelse på tvers av fagkunnskap og bransjetilhørighet.

På oppdrag fra Nordland Fylkeskommune gikk Odd Jarl Borch langt i sin tilnærming med å foreslå innhold og konsept til et *Nasjonalt forsknings- og kompetansesenter for oljevernberedskap i Lofoten og Vesterålen* (Borch, 2014). I dette senteret ble det foreslått en informasjon- og dokumentasjonsavdeling for å samle og spre kunnskap om miljø- og beredskapsteknologi mot ulike aktører innen både privat og offentlig sektor.

Regjeringen oppnevnte våren 2014 et utvalg som skulle vurdere hvordan norsk oljevernberedskap kunne styrkes innen teknologi- og produktutvikling, industribygging og kompetanse. Blant anbefalingene var å etablere en allment tilgjengelig kunnskapsbank innen beredskap mot akutt forurensning begrunnet i at erfaringer, kunnskap, forskning og litteratur ikke er lett tilgjengelig eller samlet på ett sted i dag (Kystverket, 2015a).

Behovet for kunnskaps- og kompetanseutvikling i regionen har blitt spilt inn fra nærings-, utdannings- og forvaltningsaktører. Initiativene har blitt initiert fra ulike hold; både fra det offentlige og fra næringslivssiden, og har vært rettet mot oljevernbransjen og/eller miljøtema i ulike varianter. Ulike prosesser og aktører på forskjellige plan har sett på behovet for kunnskapscenter og nettverksbygging i regionen. Felles for initiativene er et fokus på at kunnskap er grunnlag for forvaltningen av naturressurser og verdiskapning i regionen.

3.9.4 Oljevern- og miljøsenderet må jobbe med kunnskap innen en rekke områder

Mandatet peker på oppgaver som dokumentasjon, tilrettelegging av kunnskap og kunnskapsutvikling og legger til rette for å utrede et kunnskapscenter i kombinasjon med funksjonelle oppgaver. Et kunnskapscenter kan kobles mot testlokaliteter, forskningsfasiliteter, kompetanse- og opplæringscenter og håndtering av marin forsøpling. Erfaring og kunnskap som hentes fra de funksjonelle oppgavene kan gi viktige bidrag til ny kunnskap.

Sekretariatet ser at det er behov for å skille mellom omtale av hele oljevern- og miljøsenderet og kunnskapsdelen av senteret. Kunnskapsdelen handler om å legge til rette for kunnskap inn og for kunnskap ut. Sekretariatet velger derfor å omtale kunnskapsdelen videre som en *kunnskapsbank*. Videre i kapitlet presenteres sekretariatets vurderinger av mulige oppgaver og funksjoner både i og i tilknytning til kunnskapsbanken.

Kunnskapsbanken en sentral del av et oljevern- og miljøsender

En kunnskapsbank er systemer for innsamling, systematisering, tilrettelegging og formidling av kunnskap. En slik kunnskapsbank vil være en sentral del av et senter, fordi den gir oversikt over kunnskapsgrunnlag og uløste problemstillinger knyttet til oljevern og marin forsøpling.

Innfallsvinkelen til en kunnskapsbank er deling av både teoretisk og forskningsbasert kunnskap, samt erfaringskunnskap fra operative oppgaver, trening, øvelser og reelle hendelser. Som del av et større oljevern- og miljøsender får banken tilgang til fagkunnskap på

en rekke områder, praktisk og teoretisk forståelse og formidlingskompetanse. Tilfanget må omfatte nasjonal og internasjonal kunnskap.

Det kan være svært mye eksisterende kunnskap, forskning og øvrig dokumentasjon som ikke når frem til målgruppene fordi den ikke er lett tilgjengelig. Kunnskapsgrunnlaget må gjøres tilgjengelig på relevante plattformer og det må etableres fasiliteter for lagring og distribusjon av kunnskapen. Banken må ha grunnleggende og oppdatert forståelse av hvilken informasjon som etterspørres av hvem og hvordan kunnskap kan legges til rette for å bidra til utvikling.

Kunnskapsbanken skal tilby både allmenntilgjengelig informasjon, statistikk og fakta, og mer spesialiserte tilbud om smalere tema. Tilrettelagte kunnskapspakker og enkle analyser kan leveres på bestilling. Markedet for dette må utredes nærmere. Kunnskapsbanken bør være en nøytral arena, med høy kvalitet på kunnskapsgrunnlaget og evne til å forenkle spesialisert kunnskap og komplekse problemstillinger.

Kunnskapsgrunnlaget må være oppdatert og relevant. Senteret bør for eksempel ha oversikt over tilgjengelig teknologi og hva som til enhver tid anses som de beste løsningene. En viktig oppgave blir å tette gapet mellom tilgjengelig kunnskap og produktutvikling og bidra til implementering av kunnskap. Kunnskapen kan også være grunnlag for utvikling av kurs og formidlingsaktiviteter i egen regi og understøtte andres satsinger.

Teori og praksis i samspill gir det beste kunnskapsgrunnlaget

Erfaringer og praktisk forståelse følger naturlig med forskningsfasiliteter, øvelsesområder og funksjonelle oppgaver. Kunnskapsbanken kan levere grunnkunnskap, teser og uløste problemer mot de praktiske og operative delene av et senter og få erfaringer, test- og forskningsresultater tilbake. En slik tilnærming gir også muligheter for å bygge nye nettverk.

Senteret bør også ha tilgang til relevant datagrunnlag fra Lofoten og Vesterålen. Noen mulige kilder er LoVe havobservatorium, resultater fra grunnforskning universitetene utfører i regionen, kartlegging og overvåking av marin forsøpling m.m.

Senteret bør legge til rette for å utnytte Lofoten og Vesterålen som et naturlig laboratorium for forskning og utvikling sammen med blant annet utvikling av modellverktøy, metodeutvikling innen oljevern og marin forsøpling og bruken av ny teknologi.

Et senter må kombinere kunnskapsutvikling og datainnsamling i egen regi og innsamling av resultater fra andre aktører.

Effektiv datainnsamling

Ubemannet teknologi, for eksempel droner og undervannsfarkoster (Remotely Operated Vehicle (ROV) og Autonomous Underwater Vehicle (AUV)), gir mange muligheter for et senter. På grunn av lang rekkevidde kan disse brukes for å samle informasjon over store

områder. Norge er langt fremme på denne typen teknologi og det er potensiale for eksportmuligheter.

Norsk geografi med store hav- og landområder, og spredt befolkning setter oss i en særstilling for å utvikle og bruke ubemannet teknologi. Teknologien kan samle informasjon på en ressursbesparende måte over store områder. Tidsserier med data fra ulike årstider og områder er allerede etterspurt vare. For oljevernberedskapen, miljøovervåking og bekjempelse av marin forurensning kan ubemannet teknologi være verdifulle verktøy. Dette brukes allerede til en viss grad som hjelpemiddel i oljevernberedskapen. Med videre utvikling av registrerings- og kartleggingsmetoder er det også potensiale for bruk av ubemannet teknologi innen marin forsøpling.

Senteret kan jobbe med metodeutvikling og bruk av ny teknologi til kartlegging, registrering og overvåking. På sikt kan kanskje et senter legge til rette for en nasjonal satsning på bruk av ubemannet teknologi i både beredskaps- og næringssammenheng.

3.9.5 Muligheter for nye nettverk

Som nøytral kunnskapsaktør kan senteret ta på seg koordinerende oppgaver, utvikle møteplasser og samhandling. Nettverk må etableres på ulike nivåer og fagområder. Dette vil være en viktig og ressurskrevende oppgave i første fase. Det kreves innsats på flere fronter parallelt, både gjennom initiativ i egen regi og deltakelse i andres prosjekter og satsinger.

Senteret bør jobbe tett på næringsliv og virkemiddelapparat for å være oppdatert på hva som trengs av kunnskap, bidra til næringsrettet FoU-arbeid og legge til rette for privat/offentlig samarbeid i prosjekter. Kurs i egen regi eller samarbeid med kurstilbydere gir også viktige nettverk og oversikt over hva som etterspørres av kunnskap.

Senteret kan også legge til rette for fysiske møteplasser og dialog mellom ulike aktører; forskere, bedrifter, brukere av havet, kommuner, IUA-ene, offentlig forvaltning, media, interesseorganisasjoner, studenter og andre. Mange aktører er både potensielle kunnskapsleverandører og brukere av et senter.

3.9.6 Målrettet formidling

Formidlingen kan rettes mot et stort antall målgrupper både lokalt og i utlandet. Formidlingsarbeidet må derfor være bredt anlagt og samtidig målrettet. Muligheter for samarbeid må kartlegges og utnyttes. Grunnlaget for formidling er kunnskapsbanken, effektiv kunnskapsdeling på ulike plattformer og bruk av Lofoten/Vesterålen som formidlingsarena. I aksene fra forskning til formidling ligger det muligheter for et senter ved å være tett på utviklingen av ny kunnskap. Dette gir også troverdighet i formidlingsarbeidet.

Verdiskapingspotensial i formidling

Senteret bør legge til rette for at andre aktører kan utnytte verdien av kunnskapsgrunnlaget til verdiskaping, tjenesteutvikling og nye arbeidsplasser – og ikke minst til nytte for folk flest og det offentlige.

Senteret må også kunne utføre formidlingsoppgaver i egen regi; kurs, tilby foredrag, arrangere fagdager og seminarer, utvikle læremateriell m.m.

Like viktig er oppgaver som løses i samarbeid med andre. Eksempelvis kan senteret levere kunnskapsgrunnlag til holdningsskapende arbeid i samarbeid med Hold Norge Rent eller Fiskeridirektoratet.

Oppgavene kan spenne fra generell folkeopplysning til konkrete bestillinger på tilrettelagt informasjon. For eksempel kan senteret levere etterspurt informasjon under en hendelse med akutt forurensning. Forskere, journalister og konsulenter trenger kilder og rådata. Jo mer informasjon som finnes og publiseres, jo mer trenger vi også hjelp til å finne den informasjonen vi leter etter.

Næringsrettet formidling

Et senter kan også utnytte mulighetsrommet som finnes innenfor systematisk og målrettet satsing på opplæring, tilrettelegging av informasjon og formidlingsarbeid mot de blå næringene.

- Formidle "best practice" innenfor fiskeri- og oppdrett
- Legge til rette kunnskap om regelverk, aktuelle satsingsområder og støtteordninger for ny forskning og teknologiutvikling
- Samle aktuell kunnskap og gjøre den tilgjengelig for ulike målgrupper ved bruk av egnede formidlingsplattformer
- Utarbeide opplæringspakker mot målgruppen i tråd med OSPAR-tiltaksplanen.

Norge har et særlig ansvar for utvikling av opplæringsprogram med bakgrunn i tiltaksplanen til OSPAR-konvensjonen.

Formidlingsfasiliteter i neste fase

Senteret kan bygge opp egne fasiliteter for formidling eller utvikle dette i samarbeid med en eller flere andre aktører. Sekretariatets vurdering er at kunnskapsbanken bør bygges opp til et visst nivå før man tar endelig stilling til utvikling av formidlingsfasiliteter, og at dette er aktivitet i fase 2.

Her kan man tenke seg kombinasjoner fra et aktivitetsbasert "vitensenter", rene utstillinger, tilrettelegging av eventuelle forsknings- og øvelsesfelt til formidlingsopplegg basert på bruk av naturen i Lofoten og Vesterålen.

Formidlingsfasiliteter med hovedfokus på temaområdene marin forurensning eller oljevern er få, og kombinasjonen er unik (Salt 2016). I tillegg til å kunne operere med et bredt spekter av formidlingsoppgaver har et fysisk formidlingssted potensial for å spre kunnskap om temaene til besøkende over tid. Å samle forskning og kunnskap på samme sted som dette formidles kan bli en betydelig styrke ved et senter.

4 Status og behov - marin forsøpling

Alle mandatpunktene under miljø omhandler marin forsøpling. Marin forsøpling er ikke et nytt problem, men de siste årene har oppmerksomheten rundt temaet økt betraktelig. Marin forsøpling er en global utfordring som må løses på tvers av nasjoner, sektorer og fag. På bakgrunn av omfanget av problemet verden i dag står overfor konkluderer FN med at det utgjør en "*common concern of humankind*" (UNEP 2016).

Til utredningen av mandatpunktene har sekretariatet benyttet en rekke ulike kilder. Sammen draget av behovene peker på nødvendigheten av bedre samordning og kunnskapsdeling mellom brukere av havet, utviklere av ny kunnskap og forvaltningen som styrer virkemidlene. Det fremheves også behov for systematisk formidling og holdningsskapende arbeid relatert til marin forsøpling.

4.1 Global miljøutfordring

Marin forsøpling kjenner ingen landegrensener og transporteres over store avstander. I takt med verdens økende befolkning har avfallsmengdene økt globalt. Mye av dette håndteres ikke på riktig måte og finner veien til havet, med store negative konsekvenser for marint liv (UNEP, 2016). Når avfallet først havner i havet, transporteres det med vind og havstrømmer over store avstander. Man antar at 15% av marint avfall skylles i land langs kystlinjene, 15% befinner seg i vannmassene og så mye som 70% havner på havbunnen (OSPAR, 2009).

Estimater antyder at mellom 4.8 og 12.7 millioner tonn avfall finner veien ut i havet hvert eneste år (Jambeck et al., 2015). Mye av dette er plast. I gjennomsnitt regnes det at plast utgjør mellom 60-80% av det avfallet som er identifisert i strandsonen. Plastmaterialer utgjør den største faren for det marine miljø (Gall and Thompson, 2015). Plast brytes svært sakte ned i det havet og fragmenteres til mikroplast som utgjør en stor trussel for økosystemet (Sundt et al., 2014).

Kildene til marint avfall finnes både på land og til sjøs. Det er store regionale ulikheter og lite kunnskap om omfanget hver enkelt sektor bidrar med (UNEP, 2016). Det anslås fra ulike kilder at landbaserte kilder utgjør opp mot 80% av den marine forsøplingen (Strand et al., 2015). Landbaserte kilder som potensielt bidrar til marin plastforsøpling inkluderer avfalls- og industrianlegg, turisme i kystsonen, landbruk, byggebransjen, emballasjeprodukter og utslipp av ubehandlet kloakk, inkludert stormvann. Viktige kilder til mikroplast antas å være tekstiler, landtransport, vedlikehold av skip/båter og kosmetikkprodukter. De viktigste sjøbaserte kildene til marin forsøpling er blant annet fiskeflåten, oppdrettsnæringen, sjøfarts og offshore- installasjoner, havbasert turisme og fritidsaktiviteter hvor fritidsfiske står sentralt (UNEP, 2016).

4.2 En balansert innsats nødvendig

Marin forsøpling er et forholdsvis nytt fokusområde, og det knytter seg derfor flere uløste oppgaver til temaet. I denne utredningen er det funnet behov for:

- En **sentral og koordinerende enhet** mellom ulike initiativ mot marin forsøpling mellom ulike aktører og ulike fagnivå
- Et fokusskifte fra **hav til kilde**
- Et senter som er **nasjonalt**, og som har bred kontaktflate internasjonalt, med tilhørighet regionalt
- En **tværfaglig tilnærming** til feltet
- En **"fra vugge til grav"**-tilnærming til marin forsøpling med vekt på alternative materialer til plast, gjenbruk og resirkulering
- **Bedre logistikk** på marin forsøpling – både for opprydding, oppsamling og bortfrakt
- **Kobling mellom forskning, forvaltning og brukere** av havet/operative tiltak.
- **for kunnskap om kilder** til marin forsøpling og **langtidseffekt** på naturmiljøet og matfatet
- **Holdningsendringer** og **formidling** av feltet

Det er flere tilnærminger til feltet marin forsøpling. Figur 4.1 viser noen av de sentrale aksene mellom både forebyggende og konsekvensreducerende tiltak.

Figur 4.1 Ulike tilnærminger til marin forsøpling

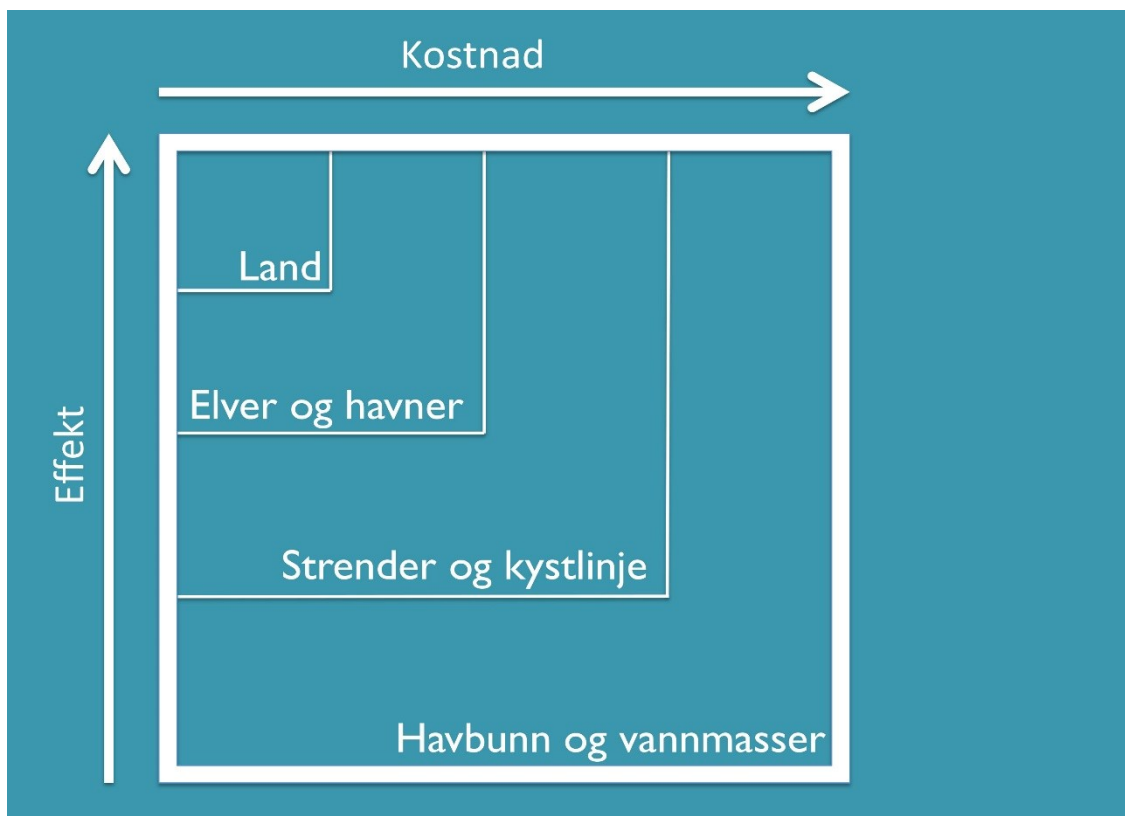
Hvilken tilnærming som dominerer definerer også i stor grad hvilke tiltak som prioriteres. Innsatsen har i stor grad vært rettet mot å fjerne avfall fra det marine miljø. Som forurensingsproblem bør årsaker og kilder til marin forsøpling få mer oppmerksomhet framover i form av tiltak og satsinger.

Det er ingen motsetning mellom å satse på forebygging og opprydding. Med utgangspunkt i Jambeck et al. (2015), er det i verste fall 12.7 millioner tonn nytt søppel som havner i havet hvert eneste år. Deler man dette på årets 365 dager, tilføres det marine miljø rundt 35 000 tonn søppel hver dag. Om plastproduksjonen stoppes nå vil det uansett være enorme mengder plast i havet i lang tid fremover.

4.2.2 Behov for effektive systemer for opprydding

Kostnadene blir minst og effektene størst ved å stoppe avfallet nærest mulig kilden (Figur 4.2). Å redusere avfallet som produseres har størst effekt og lavest kostnad.

I et konsekvensreducerende perspektiv er det mye å hente på å forbedre avfallsløsningene nærmest mulig kilden. Det dyreste tiltaket er å håndtere marin forsøpling i verdenshavene.

Figur 4.2 Det lønner seg å sette inn tiltak nær kilden

Jo lenger fra kilden man setter inn tiltak, jo dårligere blir kost-nytte-forholdet. Det er anslått at avfall fra landbaserte kilder utgjør 80 % av marint søppel

(Salt, 2016)

En styrket retur- og gjenbruksordning og gode systemer for opprydding er en nasjonal målsetting (Miljøverndepartementet, 2013). Graden av gjenvinning og resirkulering av den marine plastforsøplingen er avhengig av systemer for opprydding, henting og levering av avfall.

Avfallsstrategien "Fra avfall til ressurs" slår fast at dagens gjenvinningsmål ikke er nådd, men at materialgjenvinningen kan økes ytterligere med positiv miljøeffekt. Strategien slår fast at det skal innføres produsentansvarsordninger og at det er tverrgående behov for forskning og utvikling av miljøteknologi for å stimulere til bedre sorterings- og gjenvinningsteknologi i framtiden. Miljødirektoratet anbefaler i sin overordnede tiltakspakke mot marin forsøpling at Norge bør bidra aktivt inn i EUs arbeid med utvikling av en plaststrategi (Miljødirektoratet, 2016).

Kunnskap om effektene av marin forsøpling er grunnleggende for å kunne bekjempe problemet. Holdningsskapende arbeid står derfor høyt oppe på listen over prioriterte tiltak gjennom både FN-strukturer, EU og OSPAR. Det er få aktører som fyller roller som formidlingsaktører nasjonalt og internasjonalt på temaet marin forsøpling.

Utdanning og formidling står som første punkt i å lykkes med samtlige målsettinger i Honolulu-strategien (UNEP and NOAA, 2012). Honolulu-strategien er et globalt rammeverk som gir konkrete anbefalinger for hvordan landene skal kunne nå målene med å redusere og håndtere mengder og konsekvenser av marin forsøpling fra land- og sjøbaserte aktiviteter.

I OSPAR-konvensjonen trekkes utdanning og formidling frem som ett av fire hovedpunkter i den regionale handlingsplanen mot marin forsøpling (OSPAR, 2014). De anbefalte aktivitetene hos medlemslandene strekker seg fra å sikre at kunnskapen når ut til barn og unge, til at kurs- og læringsverktøy blir gjort tilgjengelig for relevant industri. Det er derfor både et erkjent behov for og en forpliktelse til å styrke det holdningsskapende arbeidet mot marin forsøpling. Punktet om forebygging og formidling blir også tatt opp i kapittel 4.9 og 6.2.

4.3 Norge i en aktiv rolle

Norge har inntatt en aktiv rolle i å bekjempe marin forsøpling nasjonalt og internasjonalt. Norges forslag til resolusjon om marin forsøpling og mikroplast ble vedtatt på UNEA-2 den 27. mai 2016. UNEP har også fått økonomisk støtte fra Norge for å øke satsingen på området.

Energi- og miljøkomiteen gikk 12.05.2016 inn for å be regjeringen legge frem sak om å innføre forbud mot mikroplast i kroppspleieprodukter samt utarbeide handlingsplan mot mikroplast. I tillegg ble det også fremmet forslag om å opprette en internasjonal konvensjon for å begrense utslipp, ressursbruk, forsøpling og miljøskade.

"Natur for livet – Norsk handlingsplan for naturmangfold" slår fast at Norge med hovedvekt på arbeidet i FN fortsatt skal være en ledende pådriver i det internasjonale arbeidet for å redusere plastavfall og mikroplast i havmiljøet, styrke kunnskapen om mikroplast og hindre tap og sikre opprydning av fiskeredskap (St. meld. nr. 14, (2015-2016)).

Miljødirektoratet kom i juni 2016 med en overordnet vurdering av kilder og tiltak mot marin forsøpling og en overordnet tiltaksvurdering mot marin forsøpling. Den munner ut i 7

prioriterte tiltak som inkluderer en produsentansvarsordning for fiskeri- og oppdrettsnæring, gratis levering av marint avfall som blir fisket opp gjennom ordinært fiske, utvide produsentansvar for emballasje, videreføre tilskuddsordningen, styrke samarbeidet mellom myndigheter, styrke kommuners virkemiddel og styrke forskning og overvåking av marin forsøpling og mikroplast.

En oversikt over de mest sentrale internasjonale avtalene og nasjonalt regelverk som berører temaet marin forsøpling finnes i rapporten Marin forsøpling: Kunnskap, tiltak og behov (Salt 2016) og i rapporten Kunnskap om marin forsøpling i Norge (Miljødirektoratet 2014).

4.3.1 Oslo-Paris-konvensjonen (OSPAR)

Oslo-Paris-konvensjonen (OSPAR) om vern av det marine miljø i Nordøst-Atlanteren, er en juridisk bindende avtale og samtidig det viktigste regionale forum for utvikling av den marine naturforvaltningen i det nordøstlige atlanterhavsområdet (Miljødirektoratet, 2014).

Norge har ratifisert OSPAR-konvensjonen og følger opp handlingsplanen for marin forsøpling. OSPARs regionale tiltaksplan har fire grunnpilarer: *tiltak mot sjøbaserte kilder til marin forsøpling, tiltak mot landbaserte kilder til marin forsøpling, opprydding og utdanning og formidling*. Norske myndigheter har så langt valgt å innføre følgende tiltak utviklet i regi av OSPAR:

- Overvåking av strandsøppel
- Overvåking av plastpartikler i magen hos havhest
- Overvåking av søppel på havbunnen
- Fishing for Litter

Tiltakene i handlingsplanen skal utvikles videre av medlemslandene i fellesskap gjennom OSPAR, men for hvert enkelt tiltak har de enkelte landene alene eller sammen tatt på seg et spesielt ansvar for å lede arbeidet fremover. Norge har frivillig tatt på seg ansvar for å bidra til undersøkelser og utvikling innenfor følgende punkter i handlingsplanen:

- Marint avfall tilknyttet fiskeriaktivitet:
 - a. Utvikle retningslinjer ("best practice") i forhold til avfallshåndtering innenfor fiskerinæringen
 - b. Identifisere særlig aktuelle områder hvor forlatte, tapte eller på andre måter bortkomne fiskeriredskaper samles – gjennom kartlegging og i samarbeid med andre initiativer, forskningsprogrammer og fiskeriorganisasjoner
- Tilførsel marint avfall: Utarbeide løsninger for hvordan marint søppel via avløpsvann fra land kan reduseres, og da spesielt knyttet til mikroplast

5 Aktuelle oppgaver miljø (marin plastforsøpling)

Dette kapitlet gir en oversikt over de aktuelle oppgavene i mandatet om miljø (marin forsøpling). Sekretariatet har gjennom dialog med en rekke aktører og gjennomgang av kilder vurdert hvilke uløste oppgaver og behov som er knyttet til de aktuelle oppgavene i mandatet.

5.1 Kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling

Mandatpunktet er: Kunnskapssenter og tiltaksbase mot plastforsøpling i nord, herunder utvikling og uttesting av metoder for opprydding i kystsoner og hav, og transportbidrag til opprydding i vanskelig tilgjengelige områder i regionen.

Det er i denne utredningen identifisert et behov for en satsing mot marin forsøpling med styrket innsats på forebygging og opprydding. Det er behov for mer kunnskap om kildene til marin forsøpling for å kunne utarbeide effektive tiltak. Det etterlyses en bedre samordning mellom aktører og ulike initiativ for å effektivisere innsatsen. Det etterlyses en styrking av tiltak bør styrkes, i form av økte rammer, men også i form av kontinuitet og forutsigbarhet i bevilgninger.

Det etterlyses en styrking av det operative oppryddingsarbeidet inkludert oppsamling og transport. Dette kapitlet ser på kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling, og delen som omhandler kunnskapssenter blir også behandlet helhetlig i Kap. 3.9.

5.1.1 Tiltaksbasen: en satsing på effektive systemer for opprydding

I utredningen er det kartlagt flere utfordringer knyttet til avfallsmengder og system for opprydding og bortfrakt av marin forsøpling i regionen. En konkret forsterkning av oppryddingsarbeidet etterlyses både fra kommuner, avfallsselskaper og andre interessenter. De geografiske forholdene i nord, med mange utilgjengelige steder med marin forsøpling, gjør opprydding krevende.

For å redusere mengden avfall som allerede befinner seg i det marine miljø må det fjernes fra både strandsonen, vannmassene og havbunnen. Av disse tre er det mest effektivt og minst kostbart å rydde strandsonen (Salt 2016). Strandrydding har to hovedfunksjoner: holdningsskapende arbeid og å fjerne marin forsøpling som potensielt kan gjøre skade og bli til mikroplast (UNEP, 2016).

I Norge gjøres mye av strandryddingen på dugnadsbasis om våren. De frivillige strandrydderne representerer det viktigste bidraget mot marin forsøpling i dag. I følge kommuner og avfallsselskapene i Lofoten og Vesterålen er det ofte de strendene som er mest brukt og mest tilgjengelige som blir ryddet. Samtidig rapporteres det om mye avfall på utilgjengelige steder og utfordringer med vanskelige objekter som på grunn av størrelse og vekt

ikke kan bli fjernet av frivillige strandryddere⁶. Kommunenes innspill til utredningen peker på en mangel på ressurser og/eller kapasitet til å håndtere dette. På bakgrunn av dette anbefales en satsing på effektive løsninger både for opprydding, bortfrakt og levering av avfall. Som svar på disse utfordringene foreslår sekretariatet fire konkrete oppgaver for et senter:

- *Etablere strandryddekorps* for en profesjonell strandrydding som kommer i tillegg til det frivillige arbeidet. Strandryddekorpsset bør eksempelvis rydde områder som er vanskelig tilgjengelige, for farlige å sende frivillige til og ta hånd om gjenstander som er uhåndterlige for frivillig mannskap. I tillegg bør strandryddekorpsset kunne bistå avfallsselskapene og frivillige organisasjoner med å lede eller organisere effektive oppryddingsaksjoner. Etableringen av et strandryddekorps vil sørge for kontinuitet i arbeidet og bygge opp erfaringsbasert kunnskap. Et slikt profesjonelt strandryddekorps kan også inngå som en del av oljevernberedskapen under aksjoner mot akutt forurensning og bistå i opprydding etter ekstremværhendelser.
- *Utvikle effektive logistikk-løsninger* for marint avfall. Transportordninger er knyttet sammen med opprydding på utilgjengelige steder. Senteret bør ta tak i systemer for transport. Dette kan spenne fra transportbidrag til å inngå forpliktende avtaler med ulike aktører som for eksempel Kystvakten, Kystverkets rederi eller andre aktører for å sikre uttransportering av avfall.
- *Kurs og opplæring*: I forlengelsen av et profesjonelt strandryddekorps vil et senter kunne stå for koordineringen av opplæring av både profesjonelle og frivillige strandryddere samt utarbeidelse av materiell til formålet.
- *Et helhetlig system for kartlegging og administrasjon* av opprydding av marint avfall bør utvikles.. Dette kan benyttes av strandryddekorps, avfallsselskaper og andre aktører som koordinerer frivillig innsats. Et senter kan ha ansvar for å utvikle løsningene og koordinere bruken. Her kan data over kartlegging, mobilisering og systematisk oversikt over marin forsøpling langs kystlinjen dokumenteres og gjøres tilgjengelig. Erfaringene og systemene fra oljevernberedskapen (*Kystinfo beredskap og Strandapp*) har overføringsverdi og kan sannsynligvis videreutvikles og tilpasses marin forsøpling.

Oppgavene ovenfor må kobles til utprøving og utvikling av metoder for kildekartlegging og registrering av marint avfall. Dette er sentralt for å kunne si noe om kilder, omfanget og endringer i utviklingen. Det er viktig å inkludere relevante aktører, som brukere av havet, i utviklingen av registrerings- og oppryddingsmetodikk.

⁶ Innspill fra Lofoten Avfallsselskap IKS datert 19.04.2016

Det er behov for kartlegging og overvåkning av det marine avfallet som tilføres og finnes i havet, og dette beskrives nærmere i kap. 3.9 om kunnskapsbank.

5.1.2 Forutsigbar finansiering

Nasjonale tilskuddsmidler deles ut fra Miljødirektoratet til ulike aktører etter søknad fra år til år. Et av de foreslåtte tiltakene i tiltaksvurderingen til Miljødirektoratet er å "videreføre tilskuddsordningen for tiltak mot marin forsøpling og arbeide for en bedre samordning mellom den offentlige finansieringsordningen og initiativer fra privat næringsliv, produsentansvarsordninger og andre private aktører." Miljødirektoratet skriver videre at de i arbeidet med å forskriftsfeste tilskuddsordningen vil vurdere innretningen av ordningen og om kriteriene som er satt er de mest hensiktsmessige (Miljødirektoratet, 2016).

Utredningen så langt viser at det på regionalt og lokalt nivå i varierende grad finnes aksjons- og prosjektpreget innsats. En permanent refusjonsordning for levering av marint avfall gir forutsigbarhet til å planlegge mer enn noen måneder frem i tid, samtidig som man får fjernet en viktig barriere for å få ryddet forsøplingen ut av naturen. Forutsigbar finansiering er et viktig tiltak i seg selv helt uavhengig av et senter.

5.1.3 Kunnskapscenter: innsamling og formidling av ny kunnskap

I et overordnet perspektiv er kunnskapsbehovet om marin plastforsøpling stort og krysser flere fag og sektorer. Viktige forskningsområder er blant annet (UNEP, 2016):

- Hvordan forvaltningssystemer kan forbedres
- Egenskapene til plastmaterialer
- Hvordan plast og mikroplast transporteres over avstander i havet
- Kilder og distribusjon av plast
- Langtidseffekter i det marine miljø
- Sosiale og økonomiske effekter
- Kunnskap om faktiske bidrag til marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen

I et lengre perspektiv er det behov for forskning og teknologiutvikling på:

- *Utfasing* av plast som materiale
- *Utvikling av nye nedbrytbare materialer*
- *Resirkulering*: Å utnytte plastavfall til nye produkter er med på å redusere mengden av ikke-fornybare råstoffer som går inn i plastproduksjonen

Forskning og teknologiutvikling er omfattende tema. I hvilken grad et senter skal arbeide med dette må vurderes videre i de neste utredningsfasene. Da bør det også vurderes om senteret kan tilrettelegge for forskning på marin forsøpling ved å tilby fysiske fasiliteter for forskning og samle og gjøre eksisterende forskning tilgjengelig for viktige målgrupper.

5.1.4 Bidragsyter til formidling og holdningsskapende arbeid

Formidlingskonsepter som er forankret i pågående forskning har fordeler når det gjelder både troverdighet og oppdatert kunnskap. Et senter bør både styrke eksisterende arbeid og bidra til utviklingen av ny formidling. En senteroppgave kan være å koordinere formidlingsarbeidet som del av oppfølgingen av internasjonale forpliktelser og bryte ned og formidle komplekse problemstillinger og kunnskap om marin forsøpling til ulike grupper (myndigheter, forvaltning, ulike sektorer, skoler, allmennheten). Som forlengelse av dette kan mulige oppgaver være å arrangere kurs og samlinger der formidling av kunnskapsgrunnlaget ligger til grunn. Mulig samarbeid med reiselivsnæringen bør utredes nærmere.

Kunnskap om årsaker til og effekten av marin forsøpling er en forutsetning for å lykkes med holdningsskapende arbeid. Det finnes mange muligheter for å etablere samarbeid innenfor holdningsskapende arbeid, formidling av eksisterende kunnskap og arbeid med ny kunnskap om marin forsøpling. Samarbeid bør kunne favne både regionale og nasjonale aktører. Flere driver i dag målrettet holdningsskapende arbeid mot spesifikke grupper. Et senter bør inngå samarbeid med aktører heller enn å duplisere pågående arbeid.

5.2 Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen

Mandatpunktet er: Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen, herunder forebygging, opprydning og returordninger, kurs og seminarer, kunnskapsutvikling og operasjonelle bidrag i felt (samarbeid med bla. Fiskeridirektoratet og Norges Fiskarlag).

Utredningen så langt bekrefter at det er behov for en nasjonal, systematisk satsing mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen med nasjonalt og internasjonalt fokus. Det er videre uttrykt behov for å se en slik satsing i sammenheng med andre kilder til marin forsøpling.

Sekretariatets vurdering er at tiltakene og problemstillingene knyttet til fiskeri og oppdrettsnæringa bør realiseres som del av det helhetlige kunnskapscenteret og tiltaksbasen mot marin plastforsøpling (se kap. 5.1) og ikke som et enkeltstående senter.

5.2.1 Identifiserte behov opp mot mandatpunktene

De mest sentrale behovene som ble identifisert i tilknytning til dette mandatpunktet er:

- Behov for et senter som tar en **sentral og koordinerende rolle** i utviklingen av tiltak
- Behov for **samarbeid og tiltak på flere nivåer**: internasjonalt, nasjonalt og regionalt
- **Behov for en bred tilnærming**: Et senter mot marin plastforsøpling bør ta for seg alle kilder til marin forsøpling, inkludert fiskeri- og oppdrett
- Mangelfull **infrastruktur for avfallshåndtering** i havnene er en sentral utfordring.
- **Gjenbruksmuligheter** bør bli en sentral del av senterets arbeid
- Et senter bør inngå et **tett dialog/ samarbeid** med brukere av havet. Det må satses på formidling og holdningsskapende arbeid som ledd i dette
- Senteret må besitte **formidlingskompetanse** som sikrer informasjon ut til allmennheten

Behovene er identifisert ut i fra kilder og møter med en rekke aktører: Avfallsselskapene i regionen (Reno-Vest IKS og Lofoten Avfallsselskap IKS), Norges Fiskarlag og Nordland Fylkes Fiskarlag, samt Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet.

De viktigste rapportene som er benyttet som kilder er:

- Marin forsøpling – Kunnskap, tiltak og behov (Salt, 2016) Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra sekretariatet og kapittel 9 omhandler fiskeri- og oppdrettsnæringen.
- Kunnskap om marin forsøpling i Norge (Miljødirektoratet, 2014).
- Tiltaksliste fra workshop om fiskeri- og oppdrettsnæringen i regi av Lofoten Avfallsselskap IKS og Norges Fiskarlag (Salt, 2016)
- Marine plastic debris and microplastics- Global lessons and research to inspire action and guide policy change (UNEP, 2016)

5.2.2 Miljødirektoratet utreder nye tiltak for fiskeri- og oppdrettsnæringen

Miljødirektoratet lanserte i juni 2016 en overordnet tiltaksvurdering mot marin forsøpling (Miljødirektoratet, 2016). Plastavfall fra fiskerisektoren og forbrukere vurderes som de viktigste kildene til marin forsøpling. Av de sju foreslåtte tiltakene er særlig to direkte rettet mot fiskeri- og oppdrettsnæringen:

Det første tiltaket av særlig betydning er å utrede og innføre en produsentansvarsordning som innebærer at produsent/importør får et organisatorisk og økonomisk ansvar for innsamling, gjenvinning og sluttbehandling av avfall fra egne produkter. Dette gjelder både fiskeri- og oppdrettsnæringen.

Det andre tiltaket er å utrede en ordning for levering av marint avfall i havn som sikrer at fiskere og andre aktører kan levere marint avfall de tar opp fra havet i havn uten merkostnad.

Ettersom Miljødirektoratet foreslår å utrede disse temaene nærmere, vil de ikke inngå som mulige oppgaver for et framtidig oljevern- og miljøsektor i denne rapporten.

5.2.3 Fiskeriredskaper en del av problemet med marin forsøpling

Tapte, forlatte eller kasserte fiskeriredskaper er et globalt problem med ukjent omfang. På verdensbasis er det anslått at omtrent 640 000 tonn fiskeriredskaper mistes eller dumpes på havet årlig (Macfayden et al. 2009). Konsekvensene er tap av potensiell mat, utilsiktet fangst av fisk, sjøfugl og marine pattedyr og innføring av syntetiske materialer i næringskjeden. I tillegg kan tapte redskaper medføre en fare for skipstrafikken og økonomiske tap både i form av både mindre fangst og store opprydningskostnader (UNEP, 2016).

Det knyttes i dag usikkerhet til hvilke typer avfall som stammer fra fiskerinæringen. Registreringer benyttet i strandryddeaksjoner skiller ikke i tilstrekkelig grad mellom fiskeri- og oppdrettsrelatert avfall. En undersøkelse i regi av Lofoten avfallsselskap i samarbeid med Norges Fiskarlag basert på gjennomgang av bildemateriell fra ryddeaksjoner, viste at store deler av det som i strandryddeaksjoner kategoriseres som ”garn” i virkeligheten var rester av trålnett. Et annet eksempel er isopor, som ofte har usikker opprinnelse. Undersøkelsen viser behov for å skille bedre mellom avfallstyper ved registrering og kartlegging av marin forsøpling (Salt, 2016). Det er også usikkerhet om kildene er nasjonale eller internasjonale. Identifisering av kildene og årsakene til marin forsøpling er nødvendig for å utvikle effektive tiltak.

Hvor stor del av det marine avfallet langs kysten som stammer fra fiskeri- og oppdrettsnæringen varierer geografisk og etter registreringsmetodikk. Registreringer av strandsjøppel på de norske OSPAR-strendene i perioden 2011-2015 viser at fiskerirelatert avfall utgjør 49% av totalen (Salt, 2016). Fiskerirelatert avfall utgjorde mellom 27% og 34 % av registrert strandsjøppel i Lofoten i 2015 (LAS, 2015). Gjennomsnittet i Vesterålen synes, samlet sett, å være omtrent som i Lofoten (Reno-Vest, 2015)). Eksempler på bransjetypisk

avfall som utgjør dominerende funn ved strandryddeaksjoner er tau, taustumper, pakkebånd, rester av garn og trål, flottører, bøyer, kavler og kork. Det rapporteres også om funn av svarte rør som antas å være fôrslanger fra oppdrettsnæringen. Videre er både oppdriftsbøyer og gangbanedeler eksempler på materiell som vil kunne løsne fra oppdrettsanlegg og forårsake forsøpling. Det knytter seg også usikkerhet til marin forsøpling som stammer fra fritidsflåten.

I Norge pålegger *Havressursloven* fartøy som mister eller må kutte redskap, plikt til å søke etter redskapene (Lov av 06.06.2008 om forvaltning av viltlevende marine ressurser, § 17). Dersom det ikke er mulig å få tatt opp tapte redskap skal det umiddelbart rapporteres til Kystvaktsentralen. Antall rapporteringer antas å være noe lavere enn faktisk tap (Miljødirektoratet, 2014). I 2015 ble det innmeldt totalt 70 tap av bruk, i hovedsak garn, line og teiner (Salt, 2016).

Fiskeridirektoratets oppryddingstokt har siden 1983 og frem til 2015 tatt opp ca. 19 000 garn langs norskekysten. Fiskeridirektoratet prioriterer områder hvor det er kjente større forekomster av tapte redskaper, blant annet basert på innrapportering. Hele norskekysten inkludert fiskefeltene er del av arbeidsområdet. Avsatte ressurser gir ca. 5 uker med oppryddingstokt. Norge er per i dag det eneste landet i verden som har hatt et systematisk program for opprensning av fiskeredskaper over så lang tid. Fiskeridirektoratet melder om at flere land henvender seg for å få økt kunnskap om konseptet.

"Fishing for Litter" (FFL) ble igangsatt i 2016 i Norge som et 2-årig prøveprosjekt mot marin forsøpling. Prosjektet er i regi av Miljødirektoratet og administrert av Salt Lofoten AS i samarbeid med Nofir AS.

Sporing og teknologiutvikling kan gi nye redskaper

Teknologi som gjør at sporing av redskaper blir enklere kan potensielt hindre brukstap og brukskollisjoner, og kan bli et viktig bidrag til en målrettet opprydding.

Utvikling av biologisk nedbrytbare materialer og alternativer til plast for flere typer redskap er også et viktig bidrag mot marin plastforsøpling. Flere forskningsprosjekter er i gang på området. Et eksempel er et prosjekt for utvikling av biologisk nedbrytbare fiskegarn som har fått støtte fra Forskningsrådet, og er et samarbeid mellom Samsung Fine Chemicals Ltd., Norges fiskerihøgskole, Fiskeridirektoratet og East Sea Research Institute. Prosjektet skal gå over tre år (FHF, 2016).

Effektene i marint miljø knyttet til ulike typer nedbrytbare plastmaterialer er foreløpig ikke godt nok identifiserte (UNEP, 2016).

Muligheter for mer retur og gjenbruk:

Årlig kasseres anslagsvis 15 000 tonn plastutstyr fra fiskeri- og oppdrettsnæringen i Norge hvert år (Salt, 2016). Nofir rapporterer om økt innsamling av materiale siden oppstarten i

2008. Returordningen omfatter idag oppdrettsnøter og merder, trål, tau, garn og snurpenøter. Innsamlet materiale demonteres og gjenvinnes til nye produkter, hovedsakelig til bruk i teppe- og tekstilindustrien.

En uavhengig Life Cycle Assessment utarbeidet av italienske Life Cycle Engineering konkluderer med at uten returordning kunne ca. 35% av kasserte fiskeredskaper forventes å bli tapt eller dumpet i havet, mens 45% vil kunne forventes å gå til deponi. En velfungerende returordning anslås å ha potensiale til å øke gjenvinningsraten av kasserte redskaper til 78% (Salt, 2016). Det er per i dag ikke etablerte systemer for distribusjon og gjenbruk av intakte fangstredskaper som samles inn i forbindelse med oppsamling av marint avfall og som kan ha gjenbruksverdi. Det mangler en returordning for linebruk, teiner, fiskekar og andre redskaper av sammensatte materialer i dag.

Returordninger utredes og innføres av næringen selv eller ansvarlige myndigheter. Sekretariatet vurderer dette som oppgaver utenfor kjerneområdet for et senter.

Kildene i utredningen peker på at det er uløste oppgaver knyttet til å legge til rette for gjenbruk av komponenter fra intakte redskaper og en infrastruktur knyttet til økt resirkulering av plastavfall fra fiskerinæringen. Et oljevern- og miljøsenner kan inneha kompetanse og bidra til systemer som styrker gjenbruk og mulighet for økt resirkulering som del av en større satsing mot sirkulær økonomi. Senteret kan være tilrettelegger, ta initiativ og ha kompetanse på systemer, men kommersielle oppgaver knyttet til resirkulering bør gjøres av private aktører.

5.2.4 Avfallshåndteringssystemer på land en viktig nøkkel for problemløsning

Der fiskebåter leverer fisk og bunkrer er det et knutepunkt også for å levere annet avfall. Havneansvarlig har plikt til å ta imot avfall, men i praksis er kunnskap om plikten, avfallshåndtering og mellomlagring av avfall ofte ikke god nok⁷.

Det er behov for informasjon til havneiere og kartlegging av avfallssituasjonen og dimensjoneringen av avfallssystemer i havner. Behovet for oppsamlingsplasser for levering av avfall som skal til returordningene er også nødvendig å utrede nærmere. Samtidig må det sees nærmere på rutiner for tømning og tiltak for å forebygge misbruk av containere beregnet for fiskeflåten. Det er igangsatt et utredningsarbeid i regi av Lofoten Avfallsselskap på å se nærmere på den helhetlige avfallssituasjonen i havner i Lofoten, inkludert temaene nevnt over.

Sekretariatets vurdering er at avfallshåndtering i havner i seg selv ikke er en oppgave for et senter. Derimot er styrkingen av oppryddingssystemer generelt en mulig senteroppgave.

⁷ Innspill fra Lofoten Avfallsselskap IKS datert 19.04.2016

5.2.5 Returordninger for avfall fra oppdrettsnæringen

Det finnes lite dokumentert kunnskap om marint avfall fra oppdrettsnæringen. Det kan skyldes en kombinasjon av at næringen bidrar med lite marint søppel og/eller at det registreres som fiskerirelatert avfall i strandryddeaksjoner. Manglende oppryddingskrav og sikkerhet for rydding etter konkurser i anlegg etablert før 2004 er en utfordring. Særlig gjelder dette blåskjellanlegg. I 2015 fjernet Fiskeridirektoratet 20 anlegg og Kystverket har fått øremerkede midler i 2016 til å fortsette arbeidet⁸.

Det eksisterer i dag returordninger for de fleste større komponenter som benyttes innenfor oppdrett, og bransjeorganisasjonene arbeider for at disse skal benyttes. Flere materialer går per i dag som hovedregel til gjenvinning: tauverk, nøter, merder, jernvarer som kjetting, kauser, sjakler og anker. I tillegg generes andre typer avfall som eksempelvis husholdningsavfall og emballasje. De store fraksjonene fra oppdrettsnæringen går i økende grad til gjenvinning, og det meste kan med dagens ordninger leveres til gjenvinning (Salt, 2016).

Nofir står bak den årlige merdekampanjen i samarbeid med Containerservice Ottersøy som er et nasjonalt tilbud til oppdrettere med utrangerte merder og fôrslanger. Fra og med 2016 tilbyr merdekampanjen også gjenvinning av EPS (presset isopor som benyttes som flyteelement). Tidligere måtte dette fjernes av oppdretter før kverning av materialene til gjenvinning.

Merdekampanjene har bidratt til å redusere etterslepet på kassering av gamle merderinger i etterkant av nytt sertifiseringssystem i første halvdel av 2000-tallet. Kasserte oppdrettsringer på avveie utgjør stadig et problem. Næringen uttaler at de i dag er restriktive med å avhende eierskap av kasserte oppdrettsringer for å unngå at disse ender opp som et avfallsproblem. Per i dag anses merdekampanjene å dekke næringens behov. I motsetning til fiskerinæringen har oppdrettsnæringen konkludert med at det per i dag ikke er behov for etablering av produsentansvarsordninger da returordningene på området oppleves som dekkende (Salt, 2016).

5.2.6 Brede kunnskapsgrunnlag

Mer kunnskap om kildene og årsakene til marin forsøpling er viktig. Det er bred enighet om at utvikling av registrering, bedre kartlegging og overvåking av marin forsøpling er sentralt for å få mer kunnskap om problemet. Per i dag mangler en etablert plan for en systematisk overvåking av marin forsøpling og mikroplast i norske havområder. Miljødirektoratet anbefaler i sin overordnede tiltaksvurdering at behovet og mulighetene for overvåking av marin forsøpling og mikroplast blir utredet. Hvilke funksjoner et senter kan ha opp mot

⁸ Fiskeridirektoratet v/ Gjermund Langedal – personlig kommunikasjon

kartlegging- og overvåkningsarbeid bør vurderes nærmere i neste utredningsfase. Relevante tema kan være:

- Omfang, metodikk og indikatorer
- Integrere overvåking i allerede pågående marine overvåkningsprogram
- Muligheter for registrering og bruk av fiskefartøy til kartlegging og overvåkning
- Bruk av ny teknologi til overvåkning

Det mangler samfunnsøkonomiske metoder for å anslå kostnadene marin plastforsøpling påfører samfunnet. Ved å opparbeide troverdige estimater for hvor store kostnader marin plastforsøpling påfører samfunnet i dag, vil man lettere kunne argumentere for å bruke økonomiske insentiver i forebygging og opprydding av marint avfall (Newman et al. 2015).

Videre utredning av et senter bør se på grenseganger opp mot:

- Teknologit utvikling rettet mot forebygging og håndtering av avfall fra fiskeri- og oppdrettsnæringen.
- Tverrfaglig forskning på fiskeri- og oppdrettsrelaterte problemstillinger knyttet til marin forsøpling.

Styrket kobling mellom aktører med ulik kunnskap

Et senter bør ha som funksjon å legge til rette for kunnskapsutveksling mellom brukere av havet, ny forskning og myndigheter gjennom etablering av nettverk og seminarer. Tverrsektorielt samarbeid fremheves også som viktig for måloppnåelse i OSPARs handlingsplan mot marin forsøpling.

Kunnskapsformidling og opplæring

Tradisjonelt har det vært et større fokus på tiltak som opprydding fremfor forebygging, selv om forebygging er mer kostnadseffektivt (Macfadyen et al., 2009). En rekke tiltak retter seg mot næringene. Interessentene forteller at kunnskap om relevante satsinger ikke alltid er gjort godt nok tilgjengelig for næringsutøvere innen fiskeri- og oppdrett. Det mangler også arenaer for samhandling og nettverk som kan muliggjøre en koordinert innsats av kunnskapsformidling.

For å stanse tilførselen av plast er det viktig å arbeide langsiktig og internasjonalt. Både økt kunnskap om marin forsøpling og mulighet for nettverk og informasjonsdeling mellom ulike aktører trekkes frem som viktige behov. Det etterlyses også dialog og erfaringsutveksling med utenlandsk flåte som beveger seg i norske farvann.

Kunnskapsformidling er et satsingsområde i flere konvensjoner og avtaler med relevans for Norge. Norge er gjennom OSPAR forpliktet til å utvikle opplæringsprogram rettet mot næringens aktører nasjonalt og internasjonalt og sikre at marin forsøpling som tema inngår som ledd i utdanningen av nye næringsutøvere.

Et senter kan derfor utnytte mulighetsrommet som finnes innenfor systematisk og målrettet satsing på opplæring, tilgjengeliggjøre informasjon og formidling mot både forvaltning, de blå næringene og allmennheten. Eksempel på mulige oppgaver:

- Utarbeide opplæringspakker mot målgruppen i tråd med OSPAR-tiltaksplanen. Det er viktig å også inkludere holdningsskapende arbeid mot andre målgrupper; som fritidsflåten, i formidlingsarbeidet. En del av dette kan være samling, utvikling og formidling av "best practice" innenfor fiskeri- og oppdrett
- Samle aktuell kunnskap og gjøre den tilgjengelig for ulike målgrupper ved bruk av ulike formidlingsplattformer
- Tilrettelegge for kunnskapsdeling med den internasjonale flåten

Formidlingsdelen av dette kapittelet må sees i sammenheng med mandatpunkt om dokumentasjons- og kunnskapsformidlingssenter (kap. 3.9) hvor formidling er eget tema.

5.3 Etablering av mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter/oppdrettsutstyr

Mandatpunktet: Etablering av en mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter, oppdrettsutstyr.

Det er vanskelig å fastslå behovet for etablering av mottaksstasjon med dagens kunnskap om utrangerte fiskebåter. En grundig kvantitativ analyse av årlig mengde utrangerte fiskebåter og oppdrettsutstyr bør ligge til grunn for å kunne evaluere behovet for nye tiltak. Sekretariatets vurdering er at dette ikke er en aktuell oppgave for et oljevern og miljøsektor, da det finnes ansvarlige myndigheter på området og selve avfallshåndteringen bør være en kommersiell næringsaktivitet.

5.3.1 Mangler oversikt over utrangerte fiskefartøy

Flåten av fiskefartøy har blitt kraftig redusert de siste 20 årene. Bare i Nordland har flåten blitt redusert med i overkant av 100 båter i året i perioden 2000 – 2015 (Fiskeridirektoratet, 2016). Årsaken til dette er sammensatt, men kan anslagsvis knyttes til virkemidler for å effektivisere fartøysflåten; kondemnerings- og strukturkvoteordninger. Målet med disse ordningene er i hovedsak at fartøysflåten skal henge med i den kontinuerlige produktivitetsutviklingen. Gjennom å redusere antall fartøy forbedres lønnsomheten til de gjenværende fartøy samtidig som kapasiteten i flåten er bedre tilpasset ressursgrunnlaget.

På grunn av gjennomført strukturering anslår Norges Fiskarlag at et ukjent antall fiskefartøy ligger i opplag.⁹ Kommunene i Lofoten og Vesterålen og Fylkesmannen i Nordland fikk spørsmål om hvordan utrangerte fiskefartøy håndteres i regionen i dag. Det ble påpekt at det ikke finnes en oversikt over disse fartøyene, samtidig som det er knyttet usikkerhet til hvordan de håndteres.

5.3.2 Forventet økning i antall utrangerte fartøy

De nærmeste årene er det forventet at flere fartøy under 15 meter blir utrangert da sikkerhetskrav for konstruksjon og utstyr nylig har blitt oppdatert (jmf. Forskrift og fiske- og fangstfartøy under 15 m). Mange av de eldre fartøyene vil sannsynligvis ikke ta investeringen med nødvendig utbedring som konsekvens av nye krav.

Regjeringen ønsker også å inkludere de minste fiskefartøyene i strukturkvoteordningen. I dag er fartøygruppen med hjemmelslengde under 11 meter (13 meter for kystmakrell) den eneste gruppen som ikke har tilgang til strukturkvoteordningen. Konsekvensene av dette blir sannsynligvis en ytterligere utrangering av fiskefartøy.

⁹ Innspill fra Norges Fiskarlag datert 04.04.2016

Antall fartøy som vil gå til kondemnering i tiden fremover på grunn av nye ordninger er ikke mulig å anslå.

5.3.3 Tilfredsstillende ordninger for håndtering av utrangert oppdrettsutstyr

Gjennom intervjurunden i regionen ble ikke håndteringen av utrangert oppdrettsutstyr omtalt som problematisk.

Oppdrettsnæringen er i stadig utvikling og oppgradering av utstyr skjer kontinuerlig. Hvert år genereres det utrangert utstyr fra næringen i form av nøter, merdringer, fôrslanger, stål og tauverk (Sundt og Skogesal, 2009). I akvakulturdriftforskriften spesifiseres det at ved brakklegging av en lokalitet skal anlegget fjernes innen 6 måneder. Hvordan dette utstyret blir håndtert på land har til nå vært opp til de enkelte oppdrettsfirma å avgjøre.

Hovedinntrykket i dag er at næringen har tilfredsstillende ordninger for å bli kvitt avfall i forbindelse med oppdrettsanleggene (Salt, 2016). Norsk Fiskeriretur (Nofir) blir trukket frem som den sentrale nasjonale aktøren på håndtering av avfall fra oppdrettsnæringen.

Blåskjellanlegg som gikk konkurs før 2004 har tidligere vært et problem. Forlatte anlegg tas nå hånd om av Fiskeridirektoratet og Kystverket.

5.3.4 Stort antall fritidsbåter – store muligheter for gjenvinning

Antall fritidsbåter i Norge ble i 2008 beregnet til omtrent 1 million. Grunnet lengre levetid enn tidligere antatt utranteres langt færre båter per år enn det man tidligere har trodd. I de neste 10-30 årene vil antall utrangerte fritidsbåter sannsynligvis øke, noe de kommunale mottaksløsningene ikke er tilpasset (Mepex Consult AS, 2008).

Kasserte fritidsbåter av komposittmaterialer har historisk sett gått rett til deponi. Forskningsrådet (NFR) støttet derfor i 2009 et prosjekt som blant annet skulle se på mulighetene for gjenvinning av materialene. Resultatene som foreligger er bedre enn forventet, da 80 % av materialene med relativt enkle grep kan gjenvinnes på kort tid (SINTEF, 2011).

Avfallsstrategien som Miljøverndepartementet la fram i 2013 har utrangerte fritidsbåter som et av de prioriterte områdene. Miljødirektoratet har derfor fått i oppdrag å utrede mulige løsninger med fokus på produsentansvar. Dette er et omfattende arbeid som enda ikke er ferdigstilt.

5.3.5 Nødvendig kunnskapsgrunnlag må komme først

Avfallshåndtering og hugging av båter er en kommersiell næringsaktivitet. Mange aktører har både kompetanse og kapasitet til å gjøre dette, både i Lofoten/Vesterålen og generelt i Nordland. utfordringen er lønnsomheten og at utrangerte båter ikke blir levert inn.

Sekretariatets vurdering;

- For å vurdere nye tiltak for håndtering av utrangerte fiskefartøy bør det foreligge en kvantitativ analyse av årlig mengde, materialer og fremtidige behov. Håndteringen av utrangerte fiskefartøy bør videre sees i sammenheng med utrangeringen av fritidsfartøy. Videre oppfølging bør ligge til Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet
- Mottak og håndtering av utrangerte båter vurderes som en kommersiell oppgave

5.4 Lenseteknologi for søppelrydding

Mandatpunkt: *Uttesting/utvikling av lenseteknologi for å rydde søppel i kystsonen og på havet.*

Rent hav er viktig for fiskeri- og sjømatressursene og et velfungerende marint økosystem. Marin plastforsøpling er et problem som må angripes fra et forebyggende perspektiv parallelt med at søppel hentes opp fra havbunnen, strandsonen og vannmassene. Oppryddingsmetoder kan deles inn i manuelle og maskinelle metoder, hvor utvikling av lenseteknologi for søppelrydding er en av flere metoder.

5.4.1 Søpellenseteknologi står i startgropa

Rydding av marint søppel har mange fellestrekk med oppsamling av olje i en oljevernaksjon. Prinsippene er i hovedsak de samme. Utfordringene er knyttet til spredt forekomst av forurensning/søppel over store områder med krevende logistikk både av mannskaper og oppsamlet forurensning. Målet er å organisere innsamling slik at forurensningen kan tas ut av det marine miljø på en ressurseffektiv og trygg måte.

Strandrydding skjer i hovedsak ved hjelp av manuell opprydding og frivillige strandryddere. Opprydding av havbunnen og vannmassene er mer kostbart og utstyrskrevenende. En stor andel av plasten i vannmassene har form av små partikler som er vanskelige å samle uten å samtidig høste av organismene i havet (Salt, 2016). Per i dag finnes flere større satsinger innenfor lenseteknologi for opprydding av marint søppel. Av de kjente er Ocean Cleanup Array som har som målsetting å fjerne 42% av søppelet i Stillehavsgyren over en periode på 10 år (The Ocean Cleanup, 2016).

Teknologiske innovasjoner som Ocean Cleanup Array og andre lignende initiativer er foreløpig ikke etablert i full skala (Salt, 2016). Vi har derfor ikke god nok kunnskap i dag til å evaluere effekten av disse. Et ubesvart spørsmål er om disse prosjektene lykkes med å samle plastpartikler uten å samtidig samle inn levende organismer. Avgjørende for bruken av slik teknologi vil være at den ikke samtidig gjør skade på de marine økosystemer den skal beskytte.

Det er behov for mer kunnskap både om tekniske løsninger og plast i marine systemer for å utvikle søpellenser. De viktigste forskjellene på oljevern og marin forsøpling er at marin forsøpling pågår kontinuerlig, det kan være behov for utstyr som står i sjøen i lengre perioder, og at det er ulik slitasje/belastning på utstyr som skal fange/stoppe faste gjenstander. På direkte forespørsel bekrefter oljelenseprodusentene NOFI og Norlense at deres utstyr sannsynligvis kan modifiseres og videreutvikles mot marint plastsøppel.

Bruk av lenseteknologi til opprydding kan ha flere formål:

- Rydde opp søppel som er samlet opp i havet over tid. Lense-teknologi i kombinasjon med naturlige "hotspot" for marin forsøpling kan gi mer effektiv rydding
- Rydde søppel som havner i sjøen etter akutte hendelser, som ulike typer ekstremvær, skipsforlis o.l
- Synliggjøre kostnaden med rydding i hav og kyst for å rette tilstrekkelig innsats mot forebyggende arbeid
- Brukes for å etablere kunnskapsgrunnlag, statistikk og overvåking av marinforsøpling i hav og kystområder. Systematisere innsamling og måling av plastforekomst
- Lenser og stengsler kan brukes som barrierer i havner, vassdrag og avløpssystemer for å forhindre at lokalt avfall havner i de store marine økosystemene

Per dato er det ikke et kommersielt marked som er drivkraft for utvikling av lenseutstyr til rydding av marin forsøpling. På kort sikt er det vanskelig å tenke seg omfattende investeringer i slikt utstyr som ikke er initiert av det offentlige eller allmennheten i en eller annen form. Oljevern og utstyr til oljevernformål er også et relativt smalt fagområde med et avgrenset marked. Dersom utstyr, metoder og personell kan brukes til flere formål kan det føre til mer forskning og utvikling på utstyr/metoder, oppbygging av kompetanse og bedre utnyttelse av utstyr og personell. Flerbruk, sambruk og funksjonsdeling er derfor interessante perspektiver i seg selv.

5.4.2 Lense-teknologi kan inngå som del av større satsing

Utvikling av lense-teknologi for rydding av marint søppel er et smalt satsingsområde i seg selv. Sett i sammenheng med utvikling av miljø- og oljevernte-knologi generelt og bruksområder opp mot kunnskapsinnhenting og overvåking i tillegg til ren opprydding blir potensialet større. Norge profilerer seg på miljø, innovasjon, teknologi, marine næringer og får anerkjennelse for forvaltningen av norske havområder. Utvikling av teknologi for rent havmiljø er en naturlig forlengelse av dette. Et framtidig senter kan utvikle nettverk mellom fagmiljøer og operative miljøer på oljevern og marin forsøpling, mellom produsenter, teknologimiljøer, forskning og formidling både nasjonalt og internasjonalt.

Oljevernutstyr for mekanisk oppsamling ligger for en stor del på lager. Det er et potensial for utvidet bruk av utstyr dersom man kan bruke det til flere formål. Dette kan gi grunnlag for flere personer som arbeider heltid/deltid med kombinerte oppdrag på marin forsøpling og beredskap mot akutt forurensning, noe som kan gi et løft til begge arbeidsområder. Et framtidig senter kan ha en kobling til operativt personell med spesialkompetanse på rydding, organisering av ryddeaksjoner, logistikk rettet mot både oljevern og marin forsøpling.

Utvikling av søpplenser og testing av slikt utstyr kan også sees i sammenheng med punktet om testlokalitet i sjø.

Behovet for utvikling av søpplenser er ikke i seg selv prosjektutløsende for et oljevern- og miljø-senter. Slik utvikling må ses opp mot satsing på forskning og utvikling, testlokalitet i sjø, faglige nettverk, formidling, tiltaksbase og en eventuell "strandryddeoppsyn"-styrke. Det er naturlig å ta dette inn som en konkret del av en større satsing.

6 Oppsummering av mulige oppgaver

Mandatet gir en rekke aktuelle oppgaver for et framtidig senter. Innenfor flere av temaene er det allerede aktører som løser oppgaver på en god måte i dag. Oljevern- og miljøsenderet må finne sin plass i samspill med myndigheter, bedrifter, kunnskapsmiljøer og organisasjoner som jobber med oljevernberedskap og marin forsøpling.

Sekretariatet har innenfor rammene og opp mot behovene sett på mulige oppgaver for et senter. Midtveisrapporten gir et godt overordnet bilde, men ikke en komplett oversikt. Alle de mulige oppgavene skal ikke nødvendigvis gjennomføres, eller gjennomføres samtidig.

Opgavene er beskrevet som hva et framtidig senter kan jobbe med, men det understrekes at dette er *mulige oppgaver*. Ulike kombinasjoner av disse oppgavene kan gi en pakke som samlet vil være et godt grunnlag for et senter.

Oppsummert er de mulige oppgavene knyttet til fire hovedpunkter:

- Kunnskapsbank for mer og bedre tilrettelagt kunnskap
- Målrettet formidling
- Satsing på praktiske tiltak mot marin forsøpling
- Etablering av test/forskningslokaliteter – oljevern

Neste fase av utredningen går nærmere inn på hvordan oppgavene kan løses. Hvilken rolle et senter skal ha, og ambisjonsnivå og størrelse på en satsing vil være avgjørende for hvordan oppgavene kan løses. Et senter må utvikles over tid. Noen oppgaver kan realiseres raskt, mens andre krever mer tilrettelegging og modning.

Sekretariatet vurderer de praktiske tiltakene mot marin forsøpling som konkrete og mulige å sette i gang i løpet av kort tid. Det er størst usikkerhet knyttet til test/forskningslokaliteter for oljevern. Etablering av en kunnskapsdel i et senter kan gjøres på mange ulike måter, med varierende grad av bredde og ulike målgrupper.

Sekretariatets anbefaling er at det arbeides videre med et senter som har oppgaver mot både oljevern og marin forsøpling, og en kombinasjon av kunnskapscenter og funksjonelle oppgaver.

Oljevern og arbeidet mot marin forsøpling er på mange måter nisjeaktiviteter selv om de har stor bredde i kunnskapsgrunnlaget og må regnes som samfunnsoppgaver. Kombinasjonen vil gi større bredde i et framtidig senter enn om man ser områdene hver for seg.

Sekretariatet ser at overlappende kunnskapsgrunnlag og erfaringsutveksling mellom områdene har et potensial som ikke er undersøkt godt nok enda. På den andre siden er en brei tilnærming utfordrende og kan være krevende å håndtere i videre utredningsarbeid.

7 Veien videre

Midtveisrapporten gir en oversikt over arbeidet med oljevern- og miljøsenderet fram til nå, og skal være et grunnlag for å vurdere hvilke oppgaver/tema som skal utredes videre neste halvår. Den endelige rapporten fra utredningen skal legges fram 1. januar 2017.

Mandatet gir en rekke mulige oppgaver for et framtidig senter. Spennvidden er stor, og det er nødvendig å gjøre noen veivalg før videre utredning. Den politiske målsettingen med senteret bør gjøres tydelig, for å skape felles forståelse og motivasjon hos relevante aktører. Målet bør også avgrense tiltaket og gi en tydelig retning.

Viktige veivalg blir vektingen mellom oljevern og marin forsøpling, og vektingen mellom kunnskap, praktiske oppgaver og tilrettelegging for forskning og utvikling.

Kartleggingen så langt tegner et bilde av viktige samfunnsoppgaver, mer enn kommersielle tjenester. De fleste interessentene har pekt på behovet for en offentlig grunnfinansiering.

Mulighetene knyttet til de åtte mandatpunktene kan sammenfattes til tre grunnleggende ulike deler av et senter:

1. Kunnskap og formidling
2. Praktiske oppgaver knyttet til marin forsøpling
3. Test/øvelseslokaliteter for oljevernutstyr

Delene er til en viss grad uavhengige av hverandre, men det kan argumenteres for merverdi om de sees i sammenheng. De kan i utgangspunktet organiseres og plasseres både hver for seg og samlet. Kunnskaps- og formidlingsdelen kan utvikles i ulike retninger, og kan også deles opp i flere ulike satsinger eller faser.

Høsten 2016 blir hovedoppgavene å vurdere:

- Virkninger og effekter av de mest aktuelle oppgavene
- Relevante samarbeidsflater, også internasjonalt
- Organisasjons- og finansieringsmodeller
- Kriterier for lokalisering
- Fremdriftsplan og eventuelt videre plan- og utredningsbehov

8 Referanseliste

Borch, O. J., 2014, Rapport på oppdrag fra Nordland Fylkeskommune. *Nasjonalt forsknings- og kompetansesenter for oljevernberedskap i Lofoten og Vesterålen*.

DFØ, 2016, *Veileder til utredningsinstruksen. Instruks om utredning av statlige tiltak*. Direktorat for økonomistyring (DFØ).

DNV-GL, 2015, Rapport på oppdrag fra Joint Industry project Oil spill Response Technology (ORTECH JIP). *Survey of existing standards and test regimes for oil spill response Equipment*. Det Norske Veritas – Germanischer Lloyd (DNV-GL). Version 01 Final

Faksness, L.-G., Noreng, M. S. & Ramstad, S., 2012, Rapport på oppdrag fra Svalbard Miljøvernfond, *Langtidseffekter av olje på strand - Oppfølging av et eksperimentelt oljeutslipp i Credner-morenen fra 1997*. Stiftelsen for industriell og teknisk forskning (SINTEF) Materialer og Kjemi

FHF, 2016, *Bruk av nedbrytbare garn for å redusere faren for spøkelsesfiske i det norske dypvannsgarn-fiskeriet* [Internett]. Oslo: Fiskeri og havbruksnæringens forskingsfond (FHF). Tilgjengelig fra: <http://www.fhf.no/prosjektdetaljer/?projectNumber=901200> [Lastet ned 01.05. 2016]

Fiskeridirektoratet, 2016, *Fartøy i merkeregisteret* [Internett]. Fiskeridirektoratet. Tilgjengelig fra: <http://www.fiskeridir.no/Yrkesfiske/Statistikk-yrkesfiske/Fiskere-fartoy-og-tillatelser/Fartoy-i-merkeregisteret> [Lastet ned 02.03. 2016]. Siste oppdatering: 07.01.2016.

Flatnes, A., Furre, H. & Hansen, T. B., 2012, Rapport på oppdrag fra Kunnskapsparken Bodø. *Evaluering av Arena Beredskap - Sluttevaluering av Arena-prosjekt*. Oxford Research AS

Gall, S. C. & Thompson, R. C. 2015. *The impact of debris on marine life*. Mar Pollut Bull, 92, 170-9.

Gjertsen, A., 1998. Rapport på oppdrag fra Nordland Fylkesting. *Olje-Fisk-Miljø: Informasjon og dokumentasjon i et fremtidig senter*. Nordlandsforskning.

Hadsel Vekst AS, 2013, *Sluttrapport - Prosjekt for utvikling av testsenter for oljevernutstyr*.

Jambeck, J. R., Geyer, R., Wilcox, C., Siegler, T. R., Perryman, M., Andrady, A., Narayan, R. & Law, K. L. 2015. *Plastic waste inputs from land into the ocean*. Science, 347, 768-771.

KonKraft, 2016, *Nordover - norsk sokkel i endring*. Konkurranseskraft på Norsk Sokkel (KonKraft). Rapport 2016-1

Kystverket, 2010, *Læreplan for opplæring i håndtering av akutt forurensning*. Kystverket

Kystverket, 2011, *Helse, miljø og sikkerhet under aksjoner og øvelser mot akutt forurensning (HMS-permen)*. [Internett]. Kystverket. Tilgjengelig fra:

<http://www.kystverket.no/Beredskap/Akutt-forurensning/HMS/> [Lastet ned 01.03. 2016].

Sist oppdatert 04.04.2016.

Kystverket, 2012, *Strandrensing etter oljeforurensning*. Kystverket

Kystverket, 2015a, Rapport fra utvalget som skulle vurdere hvordan teknologi, produktutvikling, industribygging og kompetanse innen norsk oljevernberedskap kunne styrkes. *Norsk oljevernberedskap - rustet for fremtiden?* Kystverket

Kystverket, 2015b, *Nasjonal plan. Beredskap mot akutt forurensning eller fare for akutt forurensning i Norge*. Kystverket

Kystverket, 2016a, *Veileder for utarbeidelse av tiltakskort mot akutt forurensning i miljøfølsomme områder* [Internett]. Kystverket. Tilgjengelig fra:

<http://www.kystverket.no/Nyheter/2016/april/horingsutkast-tiltakskort-mot-akutt-forurensning/> [Lastet ned 14.04. 2016].

Kystverket, 2016b, *Kystverkets årsrapport 2015*. Kystverket

LAS, 2015, *Sluttrapport - Strandryddeuka i Lofoten 2015*. Lofoten Avfallsselskap Interkommunalt Samarbeid (LAS IKS)

Macfadyen, G., Huntington, T. & Cappell, R., 2009, *Abandoned, lost or otherwise discarded fishing gear*. United Nations Environmental Programme(UNEP)/ Food and Agricultural Organization of the United Nations (FAO). UNEP Regional Seas Reports and Studies No.185. FAO Fisheries and Aquaculture Technical Paper, No. 523

Mepex Consult AS, 2008, Rapport på oppdrag fra Miljøverndepartementet, *Utrangerte fritidsbåter. Kartlegging av miljøproblemer - Vurdering av tiltak og virkemidler*. Statens forurensningstilsyn TA-2391/2008

Miljødirektoratet, 2014, *Kunnskap om marin forsøpling i Norge 2014*. Miljødirektoratet. M-265 | 2014

Miljødirektoratet, 2016, *Slik reduserer vi marin forsøpling* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.miljodirektoratet.no/no/Nyheter/Nyheter/2016/Juni-2016/Slik-reduserer-vi-marin-forsopling/>. [Lastet ned 20.06.2016].

Miljøverndepartementet, 2013, Strategidokument, *Fra Avfall til Ressurs – Avfallstrategi..* Miljøverndepartementet.

Newman S, Watkins E, Farmer A , Brink P og Schweitzer JP (2015) *The Economics of Marine Litter*: In Marine Antropogenic Litter red. Bergmann et al. 367-394.

NOFO, 2015. *Olje på vann*. Norsk Oljevernforening For Operatørselskap (NOFO).

NOG, 2015, *Oppsummeringsrapport - HMS-utfordringene i nordområdene*. Norsk Olje og Gass (NOG).

Norconsult 2010. Rapport på oppdrag fra Kystverket og NOFO. *Effekt av metoder for strandrensing*. Norconsult

Nordland Fylkeskommune, Lofotrådet & Vesterålen regionråd 2010. *LoVe 2025 juni 2010 - Endelig utgave*. Nordland Fylkeskommune.

OSPAR, 2009, *Marine Litter in the North-East Atlantic Region: Assessment and Priorities for Response*. Oslo-Paris Comission (OSPAR Comission)

OSPAR, 2014, *Marine Litter Regional Action Plan Communication Plan* [Internett]. Tilgjengelig fra: <http://www.ospar.org/work-areas/eiha/marine-litter/regional-action-plan> [Lastet ned 03.04.2016] Oslo-Paris Comission (OSPAR Comission)

Oxford Research 2015. Rapport på oppdrag fra Arbeids- og sosialdepartementet. *Evaluering av satsningen på helse, arbeidsmiljø og sikkerhet i PETROMAKS og PETROMAKS 2*. Oxford Research AS.

Pedersen, G. & Ramstad, S., 2007, Rapport på oppdrag fra Eni Norge AS, Statoil ASA og Norsk Hydro. *Olje på strand i Nord-Norge - Gjennomføring av felteksperiment*. Akvaplan-niva AS 3523-1

Rambøll, 2014, *Kartlegging av status om forskning, produkt- og teknologiutvikling innen nasjonal og internasjonal oljevernberedskap*. Rambøll Olje og Gass.

Rambøll, 2015, *ARCMATE - Arctic marine testing, training and Research center. Selvitys liiketoiminnallisen kannattavuuden edellytyksistä*. Finland: RAMBOLL

Reno-Vest 2015. *Rapport om strandrydding i Vesterålen 2015*. Reno Vest

SALT 2011. Rapport på oppdrag fra North Energy AS. *Utredning av grunnlag og behov for et marint kompetansesenter i Lofoten*. SALT.

SALT, 2014, *LoVe miljø- og oljevernbase: Rapport fra regional arbeidsgruppe Svolvær*. SALT

SALT, 2016. Rapport på oppdrag fra Samferdselsdepartementet. *Marin Forsøpling - Kunnskap, tiltak og behov*. SALT.

Samset, K., 2016, *Mulighetsrommet - Utgangspunktet for et godt konseptvalg Trondheim Concept Programmet*. Norges Teknisk og Naturvitenskapelige Universitet (NTNU) Concept temahefte nr. 7

SFT, 2001, *Beredskap mot akutt forurensning. Modell for prioritering av miljøressurser ved akutte oljeutslipp langs kysten*. Statens forurensingstilsyn (SFT)

Singsaas, I., Daling, P. S., Sørheim, K. R., Johansen, Ø., Ramstad, S., Daae, R. L., Hoell, E. & Bjørgeseter, A., 2010, Rapport på oppdrag fra Olje- og Energidepartementet, *Grunnlagsrapport. Oppdatering av faglig grunnlag for forvaltningsplanen for Barentshavet og områdene utenfor Lofoten (HFB). "Tema: Oljevern"*. Stiftelsen for industriell og teknisk forskning Materialer og Kjemi (SINTEF) F15407

SINTEF, 2011, *Shipwrecks no more - recycling old boats* [Internett]. www.sciencedaily.com/releases/2011/06/110609083228.htm ScienceDaily [Lastet ned 21.05. 2016]. Stiftelsen for industriell og teknisk forskning Materialer og Kjemi (SINTEF)

Spikkerud, C. S. & Skeie, G. M., 2010, Rapport på oppdrag fra Norsk Oljevernforening for Operatørselskap (NOFO), *Felles prioriteringsmodell for beskyttelse og sanering av områder ved oljeforurensning, inndeling i prioritetsklasser* Akvoplan-niva AS. Rapport Nr. 4526.03

St. meld. nr. 14 (2015-2016). *Natur for livet — Norsk handlingsplan for naturmangfold*. Klima- og miljøverndepartementet.

St. meld. nr. 35 (2015-2016). *På rett kurs - Forebyggende sjøsikkerhet og beredskap mot akutt forurensning*. Samferdselsdepartementet.

Standard Norge, 2013, *Regler for standardiseringsarbeid* [Internett]. Oslo: Standard Norge. Tilgjengelig fra: <https://www.standard.no/standardisering/hvordan-lages-standarder/regler-for-standardiseringsarbeid/> [Lastet ned 01.05. 2016]. Sist oppdatert 03.03.2015

Strand, J., Tairova, Z., Danielsen, J., Hansen, J. W., Magnusson, K., Naustvoll, L. J. & Sørensen, T. K., 2015, *Marine Litter in Nordic waters*. TemaNord 2015:521. ISSN 0908-6692 ;2015:521

Sundt, P. & Skogesal, O., 2009, Report for Aqualine AS, *Innsamling og gjenvinning av utrangert utstyr fra oppdrettsnæringen*. Mepex Consult AS.

Sundt, P., Schulze, P.-E. & Syversen, F., 2014, Rapport på oppdrag fra Miljødirektoratet, *Sources of microplastic pollution to the marine environment*. Miljødirektoratet. MEPEX M-321|2015

The Ocean Cleanup, 2016, Ocean Cleanup Technology [Internett]. Nederland: The Ocean Cleanup. Tilgjengelig fra: <http://www.theoceancleanup.com/technology/> [Lastet ned 01.06. 2016].

UNEP & NOAA 2012. *The Honolulu Strategy - A Global Framework for Prevention and Management of Marine Debris*. The United Nations Environment Programme (UNEP) & National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA).

UNEP, 2016, *Marine plastic debris and microplastics - Global lessons and research to inspire action and guide policy change*. The United Nations Environment Programme (UNEP)

9 Vedlegg

Vedlegg 1 – Mandatet for arbeidet

Mandat for utredning av forslag til konsept for et Oljevern- og miljøsentert i Lofoten/Vesterålen:

Det opprettes et midlertidig sekretariat som lokaliseres i Kabelvåg hos Kystverkets regionkontor. Sekretariatet med leder og medarbeidere har ansettelsesforhold i SD. Sekretariatslederen rapporterer til SD ved KMA.

Sekretariatet får i oppdrag å utrede og utvikle et konsept med forslag til formål/ arbeidsoppgaver, organisering/eierskap og finansiering av senteret i tråd med forslag til innhold nedenfor og i dialog med lokale og regionale aktører og myndigheter.

Det skal utarbeides ”en pakke” av oppgaver som til sammen bør kunne gi et godt grunnlag for et oljevern- og miljøsentert i Lofoten/ Vesterålen:

Aktuelle oppgaver innenfor oljevern:

- Etablere en testlokalitet i sjø i tilknytning til senteret som legger forholdene til rette for opplæring i bruk av oljevernutstyr og håndtering av oljesøl/ forurensning, øvingsområde for bruk av oljevernutstyr, uttesting i forbindelse med typegodkjenning/ sertifisering av oljevernutstyr, testlokalitet for utvikling av oljevernutstyr og utvikling av metoder for opprensning. Dessuten bør testlokaliteten kunne utnyttes til forskningsfasilitet innen strandrenseteknikk for olje og alternativ fjerning av petroleum (f.eks. dispergering eller brenning). Det vil være en klar forutsetning at det gjennom valg av lokalitet, aktiviteter og tidspunkt og rammer for gjennomføring av aktiviteten sikres at det ikke oppstår forurensning som kan skade kystnaturen og økosystemene i området.
- Etablere kunnskap innen HMS i kulde og mørke for deltagere i aksjoner mot akuttforurensning
- Legge til rette miljøinformasjon i konkrete aksjoner mot akutt forurensning.
- Etablere et aktivt dokumentasjons- og kunnskapsformidlingsentert om miljø og oljevernberedskap.

Aktuelle oppgaver innenfor miljø:

- Kunnskapsentert og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord, herunder utvikling og uttesting av metoder for opprydning i kystsoner og hav, og transportbidrag til opprydning i vanskelig tilgjengelige områder i regionen (samarbeid med bla. Miljødirektoratet, Statens Naturoppsyn, Kystvakta, Fiskeridirektoratet, Lofoten Avfallsselskap og Hold Norge Rent).
- Nasjonalt sentert mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæringen, herunder forebygging, opprydning og returordninger, kurs og seminarer, kunnskapsutvikling og operasjonelle bidrag i felt (samarbeid med bla. Fiskeridirektoratet og Norges Fiskarlag).
- Etablering av en mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter, oppdrettsutstyr
- Uttesting/utvikling av lenseteknologi for å rydde søppel i kystsonen og på havet.

Det er et ønske at senteret bidrar til robuste og sterke fagmiljøer i regionen. Et nytt senter bør bygge videre på eksisterende, relevante kompetansemiljøer.

Videre utvikling av senteret ivaretar eventuell videreutvikling og flytting av eksisterende aktivitet. Retningslinjer for etablering av statlige arbeidsplasser legges til grunn.

Konseptet må inkludere:

- Beskrivelse av arbeidsområder, mulighet for inntekter, sysselsetting, behov for bygging/ tilpasninger av teknisk infrastruktur etc.
- Forslag til lokalisering
- Beskrivelse av samarbeidsflater med relevante eksisterende kunnskapsmiljøer, blant annet universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter i Nord-Norge
- Konsekvenser av foreslåtte aktiviteter for natur, kultur, turisme m.m.
- Budsjett/langtidsbudsjett:
 - Kostnader (etablerings- og driftskostnader)
 - Mulige inntekter
 - Vurdering av økonomisk levedyktighet, samt eventuelle behov for statlig finansiering i en oppstartsfase
- Framdriftsplan
- Plan- og utredningsbehov fremover

Arbeidet forutsetter nødvendig kontakt med:

- Miljøer lokalt, regionalt og nasjonalt for å finne mulige inntektskilder
- Nordland fylkeskommune,
- Kommuner /regionråd
- Relevante kunnskapsmiljøer
- Kystverket, Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet mfl.
- Aktuelle organisasjoner

Arbeidet styres av en departementsgruppe bestående av Samferdselsdepartementet (leder), Klima- og miljødepartementet, Olje- og energidepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet og Kunnskapsdepartementet. Sekretariatsleder rapporterer etter avtale til departementsgruppen. Departementsgruppen skal følge arbeidet løpende, avklare eventuelle uenigheter med relevante direktorater, behandle rapporter m.m.

Det midlertidige sekretariatet skal senest 1. januar 2017 komme med et forslag til konsept. En midtveisrapportering inkludert status for arbeidet og en skisse av endelig løsning skal leveres senest innen 1. juli 2016. Den foreløpige rapporten inneholder nødvendig

beslutningsgrunnlag for å bestemme lokalisering. Rapportene leveres til Samferdselsdepartementet og behandles i departementsgruppen.

Vedlegg 2 – Anbefalinger fra "Norsk oljevern – rustet for fremtiden?"

Utvalgets anbefalinger

Basert på drøftingene i kapittel 5 fremmer Utvalget 16 tiltak. Utvalget mener tiltakene vil styrke teknologi, produktutvikling, industribygging og kompetanse innen norsk oljevernberedskap.

Utvalget anbefaler:

1. Norges forskningsråd bør etablere et nytt 5-årig forsknings- og utviklingsprogram, Oljevern for fremtiden, med årlig ramme på minimum 40 millioner kroner.
2. Det bør etableres en egen ordning fortjeneste- og produktutviklere som kan finansiere følgeforskning.
3. Forsknings- og utviklingsprogrammet i tilråding nr. 1 bør inkludere utvikling av metoder, teknologi og produkter for strandrenseoperasjoner.
4. Det bør utarbeides formelle og verifiserbare kompetansekrav til de ulike funksjonene som inngår i aksjonsorganisasjonen og til de som utfører denne opplæringen.
5. Fagplanen for grunnopplæring og utdanning av brannmannskap bør omfatte håndtering av akutt forurensning.
6. Forventningene til kommunenes ytelser ved store hendelser bør klargjøres, og øremerkede midler til kompetanse og materiell for å redusere gapet mellom statens oljevernberedskap, og de forventninger som i praksis tillegges kommunene ved store hendelser, bør etableres.
7. En allmenn tilgjengelig kunnskapsbank som innhenter, systematiserer og tilgjengeliggjør internasjonal og nasjonal forskning, erfaring og kunnskap innen beredskap mot akutt forurensning bør etableres.
8. Et nasjonalt kompetanse- og skolesenter der man kombinerer teoretisk og praktisk opplæring innen beredskap mot akutt forurensning bør etableres.
9. Langtidsplaner for statlig anskaffelse av oljevernmateriell og -tjenester bør etableres. For å skape større forutsigbarhet, og det bør etableres støtteordninger til internasjonal markedsføring for eksport av oljevernmateriell.

10. Kystverket og kommunene bør stimulere til utvikling av ny teknologi ved å stille funksjonskrav utover det eksisterende utstyr kan innfri.
11. For å stimulere til innovasjon bør myndighetene i større grad stille funksjonelle krav til beredskapspliktige virksomheter.
12. Det bør etableres et eget Oljevernforum med deltagelse fra myndigheter, norske beredskapsaktører, leverandørindustri og forskningsmiljø som fokuserer på felles problemstillinger, utfordringer og erfaringsutveksling.
13. Leverandørindustrien bør styrkes gjennom et eget leverandørutviklingsprogram rettet mot små og mellomstore leverandører av oljevernutstyr og -tjenester.
14. Det bør gjennomføres en utredning, inkludert en internasjonal markedsundersøkelse, før beslutning om en eventuelt ny innendørs testfasilitet i Norge blir tatt.
15. Det bør utvikles produkter som kan erstatte bruk av mineralolje i testsammenheng, og fullskala sjøtester bør kunne kombineres med et nasjonalt kompetanse- og skolesenter der man kan simulere fullskala oljevernaksjoner i kyst- og strandsoner, i henhold til tilråding nr. 8.
16. De årlige olje-på-vann verifikasjonene bør videreføres og videreutvikles med tanke på både systematikk og aktivitet.

Vedlegg 3 - Sekretariatets grunnlag for konseptretninger

Ut fra oppgavene i mandatet kan et oljevern- og miljøsektor rettes inn og utvikles i mange ulike retninger. Hvilken profil skal det ha? Hvilken organisering egner seg for å løse de viktigste oppgavene? Hvem er de viktigste samarbeidspartnerne?

Sekretariatet har hatt bistand fra Creuna AS og benyttet rammeverket Business Model Canvas (BMC) og Value Proposition Design (VPD) fra Strategyzer i diskusjonen av konseptretninger.

I dette vedlegget beskrives tre ulike konseptretninger, med hver sin begrunnelse. Retningene er gitt navn etter ulike blåfarger for å vise at de alle handler om virksomhet knyttet til hav og kyst – det som stadig oftere kalles blå sektor.

- **Arktisk blå** – en samarbeidsarena for bærekraftig utvikling i blå sektor
- **Akvamarin** – en agent for det grønne skiftet i blå sektor
- **Ultramarin** – en utforsker av nye løsninger for ukjente oppgaver

Valg av konsept påvirker prioritering og vekting av oppgaver og hvilke virkemidler man bruker for å løse dem. De sier også noe om hva man skal velge bort. Konseptene har ulike suksessfaktorer, konsekvenser og effekter. Noen roller utelukker hverandre. En samarbeidsarena for næringsutvikling er for eksempel lite egnet for tilsyn eller kontrolloppgaver mot de samme aktørene. Konseptene utgjør ingen fasit, men spenner ut et mulighetsrom for diskusjon og veivalg. Sekretariatet har basert alle konseptretningene på samme overordnede mål: å sikre et rent hav når ressursutnyttelsen øker og tar nye former.

Arktisk blå – en samarbeidsarena for bærekraftig utvikling i blå sektor

Blå vekst krever samordning

I Sundvollen-erklæringen slår regjeringen fast at Nordområdene har et stort potensial for verdiskaping og at regjeringen vil bidra til at næringslivet i landsdelen kan realisere dette. De vil legge til rette for at regionen kan utnytte sine naturgitte fortrinn og styrke utdannings- og forskningsmiljøene. Det er tverrpolitisk enighet om satsing på Nordområdene, og svært mye tyder på at utviklingen vil bli stimulert og skyte fart. Det vil samtidig være et klart samfunnskrav at den må skje på bærekraftig vis. Kjente miljøproblemer må håndteres og ny aktivitet må utøves miljømessig forsvarlig. Det gjøres mye godt arbeid i dag, men manglende samordning svekker gjennomføringsevnen. Det må skapes tettere koblinger mellom forskning, næringsliv og forvaltning for å ivareta ansvaret for miljø og bærekraft. Samtidig må det stimuleres til vekst og nyskaping.

En arena for samarbeid og samordning

Med utgangspunkt i oljevern og marin forsøpling skal det nye senteret i Lofoten/Vesterålen etableres og utvikles som en **samarbeidsarena for utvikling**. Det skal koble sammen næringsliv og miljøer for forskning og innovasjon og bidra til dialog og til at kunnskap fra alle relevante miljøer kommer til anvendelse. Ny og eksisterende innsikt settes sammen på nye måter og bidrar til bærekraftig næringsvirksomhet. Senteret utnytter regionens naturgitte fortrinn i satsingen på langsiktig havmiljøforvaltning og marin næringsutvikling.

Et slikt senter tror vi i stor grad vil være **prosjektdrevet**. Nettverksbygging og tilrettelegging av samarbeid blir viktige oppgaver. FoU rettes mot anvendt forskning og innovasjon for nyskaping og oppstart av nye virksomheter. Det satses på tverrfaglighet og spin offs fra etablerte aktører. Senteret er også vertskap for hospiterende forskere og innovasjonsmiljøer i andre land. Ut av arbeidet kan det komme innspill til rammeverk som sikrer bærekraftig utnyttelse av ressurser.

Finansiering	Offentlig grunnfinansiering, gebyrer + bidrag fra næringsliv
Bemanning	Lav grunnbemanning, de fleste tilknyttet på prosjektbasis
Fasiliteter	FoU-lokaliteter. Kontorfasiliteter tilrettelagt for prosjekter. Samarbeid om å benytte andre fasiliteter i regionen i prosjekter.
Formidlingsfokus	Spesialisert mot kunnskapsdeling knyttet til prosjekter mot næringsliv, universitet/høgskoler og forskning
Viktigste suksessfaktor	Bli attraktiv og ha stor relevans for samarbeidspartnere

Akvamarin – en agent for det grønne skiftet i blå sektor

En satsing som eies av fellesskapet

I en kronikk i avisa Nordlys skriver statsminister Erna Solberg og tidligere fiskeriminister Elisabeth Aspaker:

«Mulighetene innen marin sektor er gigantiske – og Nord-Norge viser vei. Regjeringen skal bidra til å skape globale vinnere av havets ressurser. Marin sektor er svaret på mange av de utfordringene verden står overfor: Behovet for økt matproduksjon, nye energikilder og det grønne skiftet. Norge er verdensledende på mange felt innen sektoren. Vi er en havnasjon med lange tradisjoner innenfor skipsfart, petroleum og sjømat. Det skal vi bygge videre på.» (Oktober 2015)

Dette er muligheter og utfordringer som eies av fellesskapet. Ambisjonen må gjøres konkret slik at den både utnytter eksisterende ressurser og realiseres på en bærekraftig måte. Derfor må det offentlige ta en pådriverrolle. Det krever målrettet innsats både av stimulerende og regulerende art, og offentlig finansiering.

En offentlig pådriver

Oljevern- og miljøsenderet skal være en **pådriver for at aktivitet i norske havområder drives miljøvennlig** og at problemene med marin plast-forsøpling blir løst. Oppdraget er å skape varige endringer og etterspørsel etter effektive og bærekraftige løsninger i marin næringsaktivitet. Senteret samarbeider tett med markedsaktører i privat næringsliv og offentlig virksomhet for å redusere marin forsøpling og forbedre kunnskapsgrunnlag og formidling innen marin miljøteknologi og havmiljø.

Senteret er **oppdragsstyrt** og tildeles myndighet og roller fra sentralt hold. Det er virkemiddelorientert og utøver tilskuddsforvaltning. Viktige oppgaver er å utvikle underlag for offentlig styring, regulering og lovgivning og utvikle beste praksis erfaringsbase.

Finansiering	I hovedsak offentlig, med private bidrag knyttet til prosjekter
Bemanning	Forholdsvis stor stab av fast ansatte, med vekt på saksbehandlere
Fasiliteter	Kontorbygg, der dokumentasjon- og kunnskapscenteret utgjør en vesentlig del. Systemer for datalagring/kunnskapsinnhenting/deling av informasjon.
Formidlingsfokus	Formidling og kunnskapsdeling til allmennheten, spesialisert informasjon knyttet til virkemidler og tilskudd
Viktigste suksessfaktor	Utvikle riktige virkemidler for å sikre ønsket utvikling

Ultramarin – en utforsker av nye løsninger for ukjente oppgaver

Vi er ved starten av en ny epoke

Verden er i en situasjon der havet i økende grad må utnyttes som matfat for en voksende befolkning. Samtidig er det på mange områder en rivende teknologisk utvikling. Mange mener vi står på terskelen til en ny æra som minner om gjennombruddet for utviklingen av landbruk for 5000 år siden. Dette må skje samtidig med at det drives skipsfart og petroleumsvirksomhet til havs. En fersk analyse fra OECD beskriver en mulig dobling av havøkonomien fram mot 2030. Alt må håndteres på bærekraftig vis og i lys av klimatrusselen og en usikker geopolitisk situasjon. Å styre og mestre denne utviklingen krever at aktørene i blå sektor ser framover og er bedre samordnet rundt felles oppgaver og problemstillinger. Det vil oppstå muligheter og utfordringer vi ennå ikke har sett, og vår evne til problemløsning vil settes på helt nye prøver. I framtiden står vi overfor situasjoner der ikke bare løsningen er ukjent, men også problemet.

Oppgaveløser og premissleverandør

Det nye senteret i Lofoten/Vesterålen bør opprettes som et **senter for problemløsning og samordning i blå sektor**. Det skal være både en oppgaveløser og en etterspurt og anerkjent kilde til kunnskap om hvilke problemer som må løses – en premissleverandør. Senteret bygges rundt et todelt fokus forskning og funksjonelle oppgaver og utnyttelse av læring og synergier mellom disse.

Senteret skal sikte mot å være helt i tet internasjonalt innen arbeidet med oljevern og marin forsøpling. Ambisjonen er tankelederskap, med bruk av metoder som design thinking og scenarioutvikling, støttet av solid analysekapasitet. Crowdsourcing brukes for å sikre rikt tilfang av idéer og kunnskap fra hele verden. Senteret er også vertskap for hospiterende forskere og studenter fra andre land. Det foregår egen FOU-virksomhet. Samtidig løses funksjonelle oppgaver, samordning av frivillig innsats, monitorering, kursaktivitet og testing i realistisk miljø. På tvers ligger aktiviteter som prototyping av nye løsninger, utvikling av helhetlig felles datagrunnlag og etablering av et nytt, felles virkelighetsbilde.

Finansiering	I hovedsak offentlig i starten, men må åpne for stadig større del privat.
Bemanning	I hovedsak fagspesialister, men svært tverrfaglig – spesialister av alle slag
Fasiliteter	Stort kunnskapssenter, tung FOU-aktivitet, bygges opp over tid.
Formidlingsfokus	Rettet mot å være premissleverandør og evangelist for en ny måte å tenke på. Stor bredde i målgrupper – fra allmennheten til internasjonalt næringsliv. Ekstremt god på formidling.
Viktigste suksessfaktor	Evne til å løfte fram viktige problemstillinger for bærekraftig utvikling i blå sektor som ikke er tilstrekkelig definert og belyst. Vekke allment engasjement, få baller til å rulle, tette gapet mellom tilgjengelig kunnskap og produktutvikling.

Sammenligning av konseptretningene

For å se konseptretningene opp mot hverandre har vi i figuren nedenfor plassert dem på glideskalaer langs noen nøkkeldimensjoner. Dette må nødvendigvis være svært foreløpig og ikke grundig fundert. Det er først og fremst ment for å illustrere forskjeller og hvilke implikasjoner de ulike retningene kan ha.

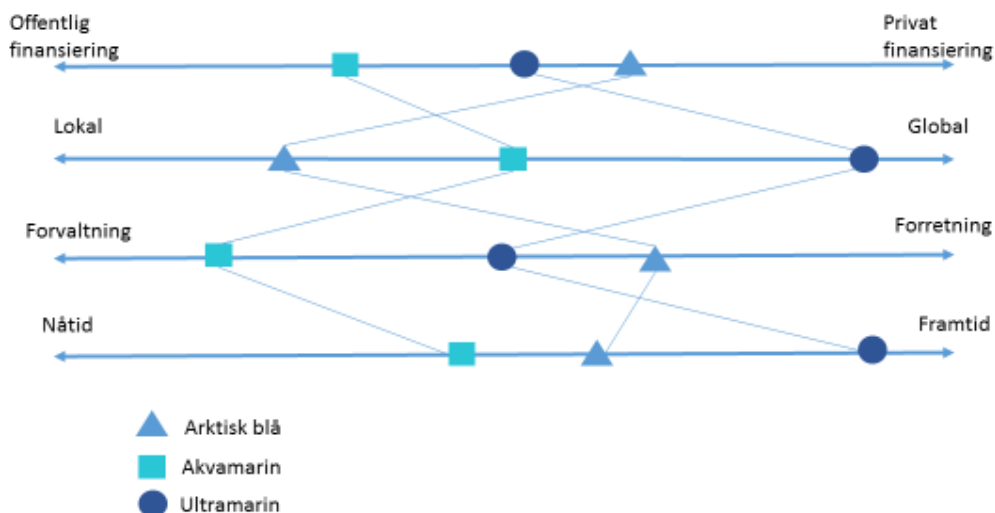
Offentlig/privat finansiering: Hvordan senteret primært skal finansieres når det er i regulær drift.

Lokal/global: Senterets geografiske nedslagsfelt når det gjelder interessenter, deltakere og resultater fra arbeidet.

Forvaltning/forretning: I hvilken grad senteret vektlegger bidrag til næringsutvikling vs. sikring av miljømessig god forvaltning på vegne av fellesskapet.

Nåtid/fortid: I hvilken grad senteret rettes inn mot å løse eksisterende utfordringer vs. å utforske framtidige utfordringer.

Konseptretninger – plassert i nøkkeldimensjoner

Vedlegg 4 - Liste over aktører sekretariatet har møtt våren 2016

(Telefonmøter er markert).

Andøy kommune

Andøya Space Centre (Omvisning og orientering)

Aptomar AS

Bø kommune

Campus Lofoten

DNV-GL Harstad (Telefonmøte)

Fiskeridirektoratet

Flakstad kommune

Fylkesfiskarlaget i Nordland

Hadsel kommune

Hold Norge Rent

Kjersti Isdal (i forbindelse med verdensarvprosjektet)

Klima- og miljødepartementet

Kunnskapsdepartementet (Telefonmøte)

Kystvakten

Kystverket

Lofoten Avfallsselskap (LAS)

Lofoten og Vesterålen IUA (LoVe IUA)

Lødingen kommune

Miljødirektoratet

Fylkesmannen i Nordland

Moskenes kommune

NOFI Tromsø AS

Nordland Fylkeskommune

Norges Arktiske Universitet og Nord Universitet

Norges Brannskole

Norges Fiskarlag

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU)

NorLense AS

Norsk Oljevernforening For Operatørselskap (NOFO)

NORUT

Petro Arctic

Reno Vest AS

Røst kommune

SALT AS

Salten Recycling

SINTEF og DNV-GL

Sortland kommune

Statoil (kontaktpersoner for LoVe havobservatoriet)

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS)

Vestvågøy kommune

Værøy kommune

Vågan kommune

Øksnes kommune

Vedlegg 5 – Mottatte innspill til utredningen april 2016

Oversikt avsendere:

Acona AS

Andøy kommune

Aptomar AS

Bengt Eide

Erling Sendstad

Evy Bidtnes

Fylkesmannen i Nordland

Hadsel kommune

Harstad og Lenvik kommune

Hålogaland Olje og Energi AS

Ingrid Langaas Gossé

Lofoten Avfallsselskap (LAS)

Lofoten Folkehøgskole

Lofoten Matpark

Lofoten og Vesterålen Petro

Maritim Miljø-Beredskap AS

Miljø- og fornyingsbase nord AS (MNF)

Nordkapp kommune

Nordland fylkeskommune

Norges Brannskole

Norges Fiskarlag

NorLense AS

Norsk institutt for vannforskning (NIVA)

Runde Miljøsentert

Salten Recycling

Samarbeidsforum LoVeSe

SINTEF Materialer og Kjemi

Sortland kommune

Verdens Naturfond (WWF Norge)

Vest-Lofoten videregående skole

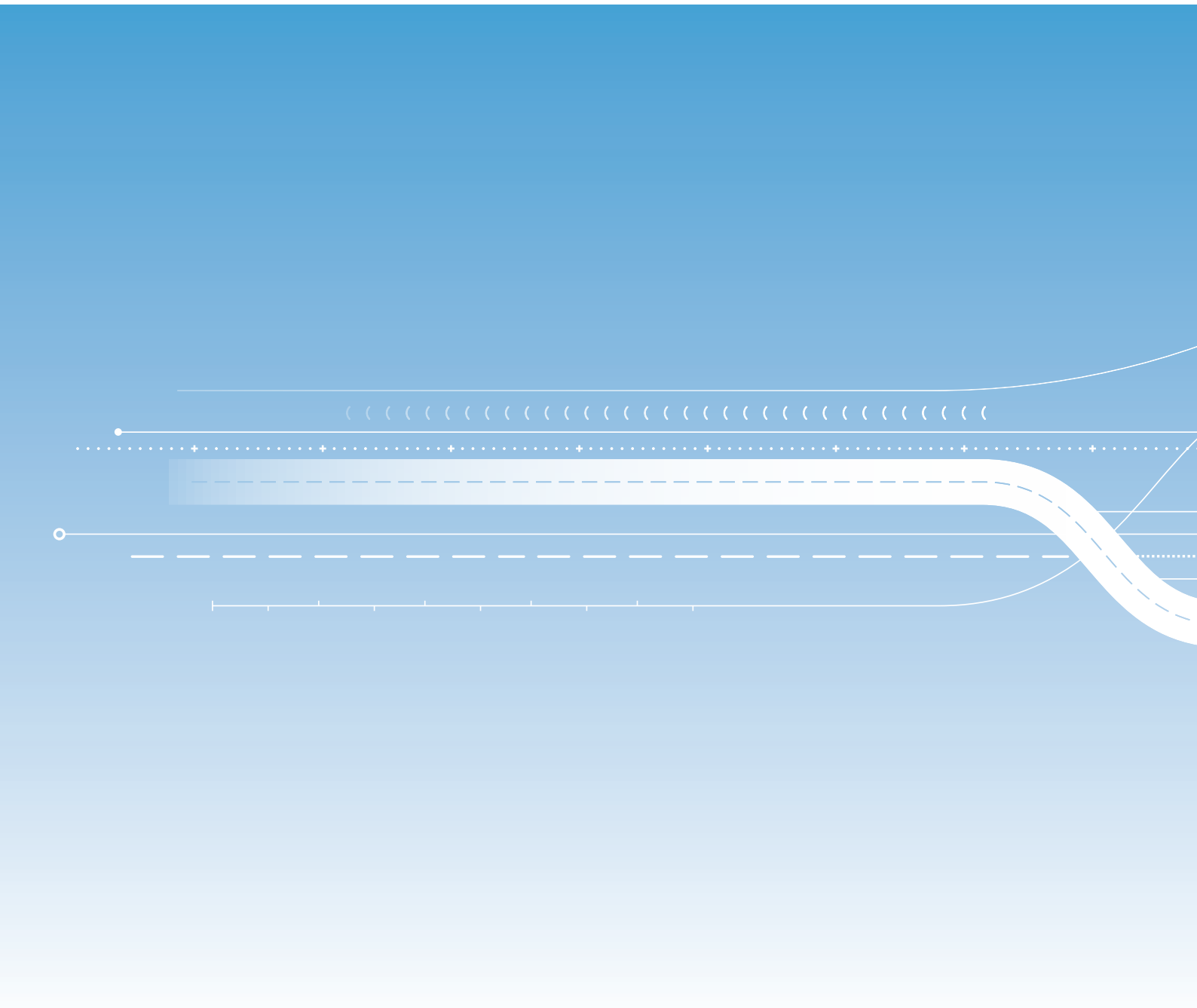
Vestvågøy kommune

Vestvågøy næringsforum

Øksnes kommune

Utgitt av:
Samferdselsdepartementet

Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
06/2016 – opplag 200

Samferdselsdepartementet
Pb. 8010 Dep.
0030 OSLO

Vår ref:
16/8/9

Deres ref:

Saksbehandler:
Inge Dag Røkenes/76 18 50 00

Arkivkode:
FA - K20

Dato:
04.04.2016

Innspill til utredningen om oljevern- og miljøsentier i Lofoten/Vesterålen. - Øksnes kommune

Sammendrag

Øksnes kommune er en av Nordlands største mottakere av marint råstoff av hvitfisk med bakgrunn i nær og sentral beliggenhet til store fiskebanker, stor hjemmehørende fiskeflåte og en omfattende "fremmedflåte" i vintersesongen.

Dette medfører at kommunen er svært sårbar- og vil bli sterkt berørt av enhver form for forurensning enten det har bakgrunn i uhell fra den økende oljetransporten langs-, økt utvinning utenfor eller annen forurensning av kysten.

Øksnes har behov for- og er svært interessert i å medvirke til oppbygging av en omfattende beredskap både i forhold til kunnskap om-, registrering av- og tiltak mot forurensning av enhver art. I den anledning vil vi spesielt påpeke den ressursen den lokale fiskeflåten besitter gjennom sin størrelse, samt erfaring med arbeid på havet i mørke, kulde og dårlig vær.

Utfordringer

Øksnes er en aktiv fiskerikommune med en nær beliggenhet til store fiskebanker. Kommunen er geografisk sett sentralt plassert i forhold til området hvor det store vinterfisket etter skrei foregår mellom nordre del av Senja i NØ og Lofoten i SV.

Kommunen har en omfattende hjemmeflåte på over 100 fiskefartøyer i størrelse fra 7,5 m til 65 m. Kommunen besøkes også det enkelte år av en betydelig "fremmedflåte" fra store deler av landet, som deltar i vinterfisket etter skrei. I Myre Havn ligger 4 fiskemottak, samt ett på Stø på nordspissen av Langøya.

Kommunen vil være sterkt eksponert for- og rammes hurtig og merkbart av forurensninger av ethvert slag. Den økende oljetransporten sørover langs kysten fra russisk havn og økt bore- og utvinningaktivitet i Barentshavet representerer i dag en risiko. I tillegg er nye boreblokker utlyst både i Norskehavet og Barentshavet og området utenfor Lofoten/ Vesterålen/Senja kan stå for fall.

Med bakgrunn i stor tetthet av fiskefartøyer i området hvor skreifisket foregår øker faren for bruks- og fartøykollisjoner med den økte trafikken av oljetankere og andre fartøy. I tillegg kommer risiko for uhell ved utvinning fra installasjoner.

Kommunen er en av Nordlands største i forhold til mottatt kvantum hvitfisk. Enhver forurensning av havet i form av oljesøl og søppel i sjø er ødeleggende for fiskens oppvekstmiljø. Det harmonerer også dårlig med markedets tiltro og forventninger om at det i Vesterålen produseres sunn sjømat med bakgrunn i et rent miljø.

Aktiviteten i området og spesielt inn mot Myre havn er stor. Her ligger fôrprodusenten Biomar med flere båtanløp pr. dag for mottak av råvarer og utskipping av ferdigvarer. I tillegg kommer anløp og passeringer av annen havfiskeflåte, lastefartøyer, linjetrafikk m.m. Oppdrettsfisk i anlegg er også følsomme for forurensning, samtidig som oppdrettsanlegg er en forbruker av utstyr og en potensiell forurensningskilde. I tillegg kommer mye ulovlig søppeltømming fra private langs veg mot sjø. Næringslivet har signalisert investeringer i størelsesorden 2-3 milliarder kr. i Myre havn i nærmeste fremtid. Til sammen medfører dette et stort press på det nære sjøområdet i form av søppel og utrangert utstyr noe som opphopningen i strandsona gir tydelig uttrykk for.

Med bakgrunn i økt oljebasert aktivitet langs kysten, samt den store lokale aktiviteten er det nødvendig med oppbygging av en mer omfattende beredskap både i forhold til kunnskap om-, registrering av- og tiltak mot forurensning av enhver art. Dette for å beskytte de følsomme fiskerifeltene, samt bidra til et rent oppvekst- og produksjonsmiljø for sjømat.

Aktuelle aktører/interesseorganisasjoner for samarbeid ved oppretting av et senter

Mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter og oppdrettsutstyr

Samhold Slip AS, 8432 Alsvåg, har erfaring med mottak og hugging av fiskefartøyer, hovedsakelig bygget i tre, men også plast og aluminium, opptil en størrelse på ca. 20 meter. Etter "stripping" slåes/skjæres skroget i stykker og pakkes i containere. Sammen med drivstofftanker m.m. med restinnhold blir containerne hentet av det interkommunale renovasjonsselskapet Reno-Vest IKS for godkjent deponering og viderebehandling. Ordningen kan utvides.

G.W.Nilsen, Slipp & Mek. Verksted AS, 8430 Myre, som ligger i Myre havn har også erfaring med hugging av fiskefartøy. Mest fartøy i sjarkstørrelse bygget i tre/aluminium.

AS Myre Redskapssentral tar i mot og mellomlagrer endel utrangert fiskeutstyr som trål-, snurrevadposer og tauverk, samt utstyr fra oppdrettnæringen i form av nøter, flyteelementer og tauverk. Herfra hentes "avfallet" med trailer og kjøres til Baltikum for gjenvinning (Utenlandsk regi). Ordningen kan utvides.

Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri- og oppdrettsnæring

En stor lokal fiskeflåte i Øksnes med kjennskap til farvannet utenfor Lofoten/Vesterålen skaper potensiale for observasjon- og varsling av forsøpling i sjøen og langs strandlinjen på øyer og fastland. Dette anses som et viktig ledd i oppbygging av et nasjonalt senter mot plastforsøpling. Øksnes Fiskarlag og Øksnes Kystfiskarlag er naturlige kontakter.

Utvikling av lenseteknologi for søppelrydding kyst/hav

Andre Reinholdtsen, 8430 Myre, som driver levendefiskfartøy, samt mellomlagring av torsk, har under prosjektering et spesialfartøy med senkbart dekk for enkel innlasting og frakt av store containere til havs. Containerne kan benyttes både til oppsamlet olje og søppel.

Test- og øvingslokaliteter i sjø for oljevernutstyr

Staven Grus AS, 8430 Myre har under utvikling Staven Industriområde (ca. 5 km langs veg, sørover fra Myre sentrum) med inntil 1500 dekar. Kan bygges kaier med dyptgående + 20 meter. Ligger helt inntil egnet område for øvelser i skjermet farvann, samt godt utgangspunkt for mer eksponert område i form av Prestfjorden i nord og Børøyfjorden i vest. Kontaktpunkt er Staven Grus AS og Øksnes Havnevesen KF.

Kunnskap om sikkerhet (HMS) for operativt personell under aksjoner i kulde/mørke

Fiskere som bemanner fiskeflåten i Øksnes har erfaring med å arbeide under forhold som omfatter kulde/mørke, samt vind og opprørt sjø. Fiskeflåten vil kunne være en stor ressurs i forhold til slike aksjoner.

Vesterålen fiskeripark AS, 8430 Myre, kan være en ressurs i arbeidet med skolering av personell og være et kontaktledd mot fiskeflåten.

Redningsselskapet har fartøy fast stasjonert i Myre havn.

Øksnes kommune har 22 personer direkte tilknyttet stab for redning, oljevern og brann, hvorav en del utdannet i oljevern. Korpset rekrutteres fra mange bransjer og har bred kompetanse. Øksnes kommune starter bygging av ny stasjon for redning, oljevern og brann i Myre havn i løpet av 2016. Ca. 200 m havnelense er utstasjonert i Myre havn.

Biomar AS har eget industrivern med oljevern/lenser.

Kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord

Reno-Vest IKS vil være en samarbeidspart i arbeidet. Deltar i Nasjonal strandryddedag med innhenting av søppel som samles. Dokumenterer hvorfra- og hvor mye søppel som leveres.

Delitek AS, 8432 Alsvåg, er en produsent av komplette søppelbehandlingssystemer som leveres til fiskeflåten, offshorevirksomhet, marinefartøyer, cruise- og yachtfartøyer og all landbasert virksomhet.

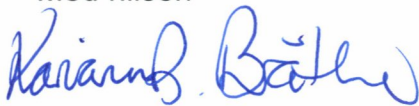
Bruke fiskernes kunnskap aktivt som en ressurs i beredskapssammenheng.

Dokumentasjons- og kunnskapsformidlingscenter om miljø- og oljevernberedskap

Cerpus AS, 8432 Alsvåg, er en nasjonal aktør og utvikler av både digital læringsteknologi og godt innhold for kurs og kunnskapsformidling. Deltakelse i utvikling av et senter som nevnt er et arbeid innenfor deres kjerneområde. Selskapet har vært sentral i forhold til utvikling av ndla.no som er Norges største og mest brukte nettsted med 50 fag for videregående opplæring.

Av andre prosjekter kan bl.a. nevnes samarbeid med Delitek AS om RENOMAR – system for maritim digital avfallsrapportering

Med hilsen

Karianne Bråthen
Ordfører

Just Hjalmar Johansen
Rådmann

Kopi til:

Øksnes Formannskap

8430 MYRE

Andøy kommune

***Oljevern- og miljøsentere
i Lofoten/Vesterålen***

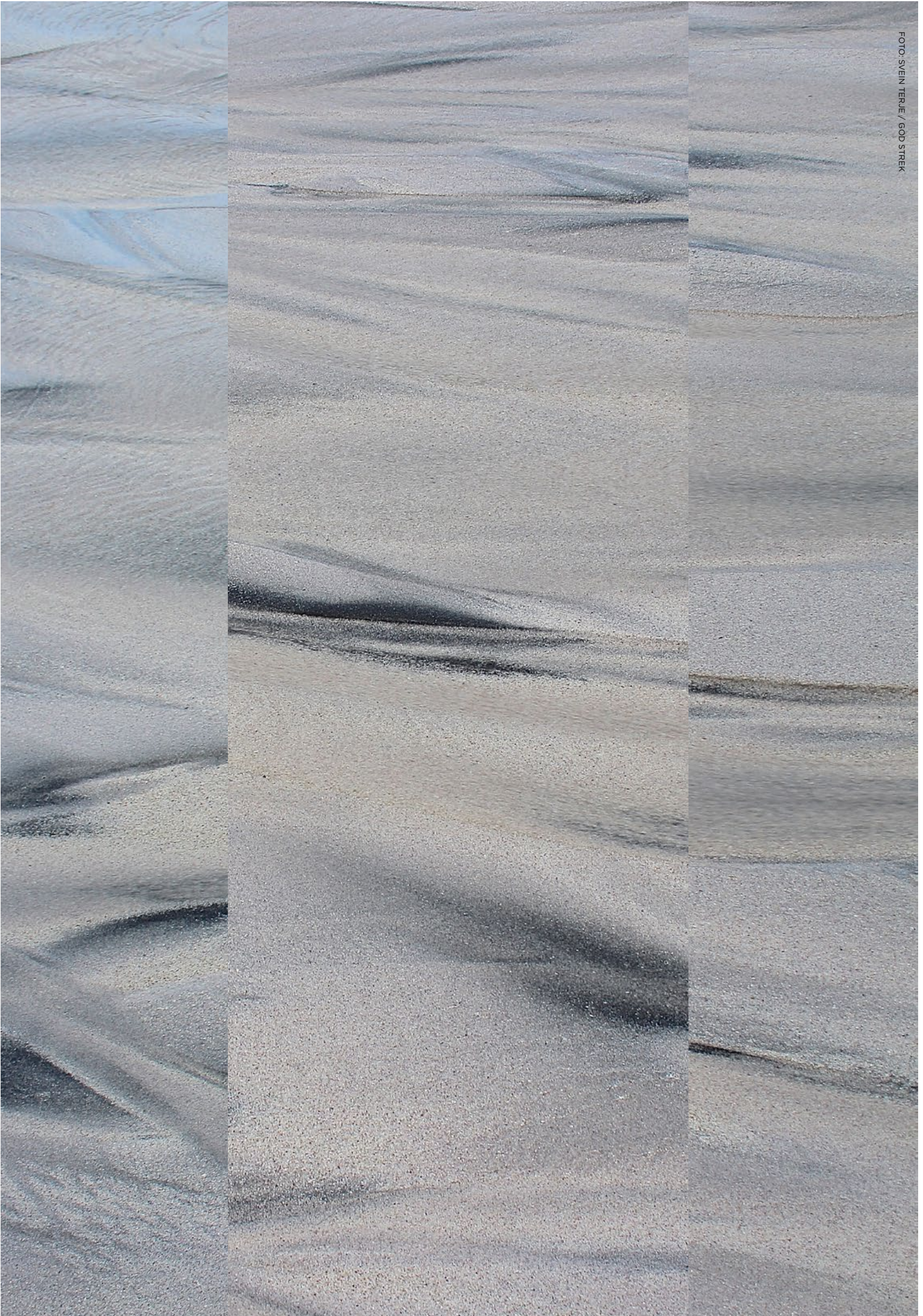
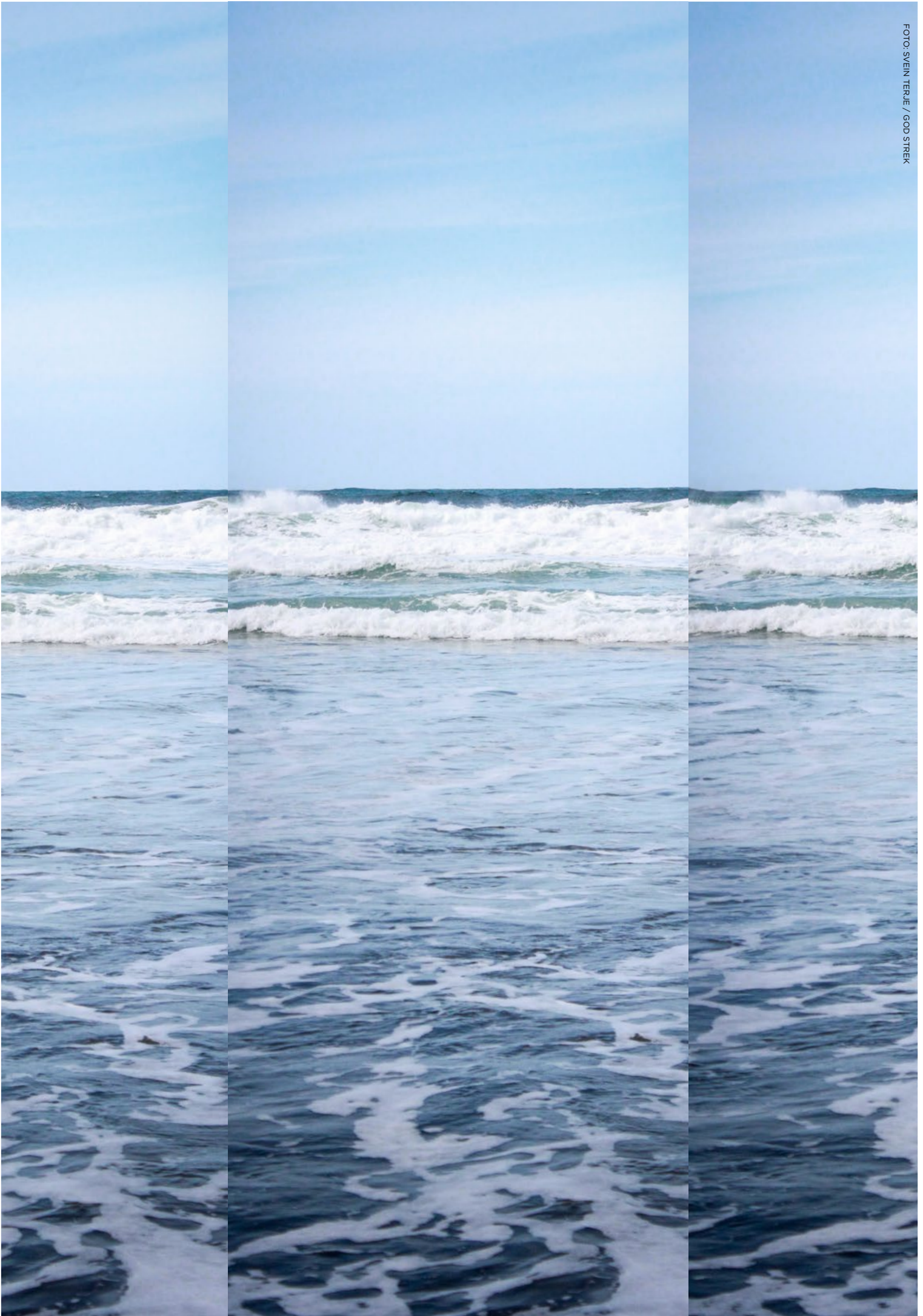

FOTO: SVEIN TERJE / GOD STREK

FORORD	5
0: SAMMENDRAG	7
1: FAKTADEL	8 - 9
1-1: ANDØY KOMMUNE	8 - 9
1-2: SAMFERDSEL	10
1-3: NÆRINGSLIV	10
1-4: HISTORIE	11
1-5: ANDENES HAVN	11
1-6: ANDØYA SPACE CENTER	12 - 13
1-7: NAROM	14
1-8: ALOMAR OBSERVATORIET	15
1-9: ROMSKIPET AURORA	16 - 17
1-10: ANDØYA TEST CENTER	17
1-11: ANDENES BÅTSERVICE AS	18 - 19
1-12: ANDØY VIDEREGÅENDE SKOLE	20 - 21
2: ARGUMENTASJON FOR ANDØY SOM LOKALISERINGSSTED	22 - 23
3: INNTEKTMULIGHETER	26

Samferdselsdepartementet ba i brev av 10.03.2016 om innspill til utredningen om oljevern- og miljøvernssenter i Lofoten / Vesterålen. Utredningen skal være en faglig vurdering av hvilke oppgaver som kan tillegges et oljevern- og miljøssenter. Uløste samfunnsoppgaver og behov innenfor oljevern og håndtering av marin plastforurensning skal ligge til grunn. Innspill må være relevante for ett eller flere av mandatpunktene:

- Mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter og oppdrettsutstyr
- Nasjonalt senter mot marin plastforurensning fra fiskeri og oppdrettsnæring
- Utvikling av lenseteknologi for søppelrydding kyst/hav
- Test- og øvingslokalitet i sjø for oljevernutstyr
- Kunnskap om sikkerhet (HMS) for operativt personell under aksjoner i kulde/mørke
- Miljøinformasjon under aksjoner mot akutt forurensning
- Kunnskapscenter og tiltaksbase mot marin plastforurensning i nord
- Dokumentasjons- og kunnskapsformidlingssenter om miljø- og oljevernberedskap

I ANDØY KOMMUNE finner vi et godt etablert miljø innenfor overvåking av havområder (333-skvadronen med sine Orion fly), helikopterhangar, en stor kombinert sivil og militær flyplass der en kan lande og ta av i alle himmelretninger. Andøya lufthavn har Norges 10. lengste rullebane.

HER FINNER VI NORGES LEDENDE MILJØ innenfor romforskning med utskytningsbase for raketter, forskningsstasjon og miljø- og værovervåking samt et svært moderne opplæringscenter innenfor romforskning og studier av atmosfæren og værphenomener. Et utstrakt samarbeid foregår med Norges Arktiske Universitet i Tromsø, Svalbard og Narvik.

VESTERÅLEN HAR I TILLEGG til Andøys unike miljø Kystvaktbasen på Sortland og Norlense oljevernutstørsfabrikk på Fiskebøl. Regionen har samlet sett et meget sterkt miljø innenfor oljevern og miljøovervåking.

I DEN VIDEREGÅENDE SKOLEN i Andøy finner vi på Andenes to landslinjer innenfor henholdsvis romteknologi og miljø- og energiteknikk.

ANDENES HAVN er planlagt bygd ut for over 500 mill NOK ihht gjeldende NTP, og vil gi en unik fiskerihavn med dypvannskaier. Her kan et nytt oljevern- og miljøcenter etableres midt i et romslig og moderne havneanlegg med bare 1500 meter til Andenes Lufthavn.

HER ER OGSÅ et mindre skipsverft som kan forestå opphugging av utrangerte fiskebåter og oppdrettsutstyr. Håndtering av fiskebåter er for øvrig en primærfunksjon i kommunen.

Lofoten og Vesterålen, med Andøy helt øverst til høyre.

Kart: God strek AS.

Andøy er en kommune i Vesterålen lengst nord i Nordland. Kommunen består av hele Andøya (490 km²) og 165,6 km² på Hinnøya. Kommunen ligger i hovedsak på øya Andøya, men omfatter også deler av Hinnøya, landets største øy.

Sundet mellom de to øyene heter Risøysundet. Deler av sundet, Risøyrenna, er svært grunt, og omfattende mudring har vært nødvendig for å åpne opp for skipstrafikk.

Geologien på deler av Andøya er spesiell, og dette er det eneste stedet i fastlands-Norge hvor det er funnet kull. I de samme lagene er det også

funnet rester etter fiskeøgler og en mengde andre fossiler fra jura-/krittida. Her ble det også i 1974 boret (på land) etter olje og gass i regi av Norminol AS.

Andøya har en åpen og værhard ytterside mot Norskehavet. Fuglefjellet på Bleiksøya er den eneste form for skjærgård. Andøya er det stedet hvor Egga, kanten av kontinentalsokkelen, ligger nærmest land. På grunn av de rike matforekomstene på egga kommer spermhvalen for å spise fisk og blekksprut. Konsentrasjonen av spermhval er så stor at det sees hval på over 90 % av hvalsafariturene ut fra Andenes.

Ingen andre steder i Norge ligger kontinentalsokkelen (eggakanten) så nær som ved Andøya, bare 7 km fra land. Undervannskart: Department of Mathematics University of Oslo 1995.

Geologien på deler av Andøya er spesiell og i 1952 og 1971 ble det gjort funn av fiskeøgle i Ramsafeltet på Andøya. Avtrykk av denne finnes i Polarmuseet på Andenes. Illustrasjon: God strek.

Andenes fyr ligger som en del av bebyggelsen på Andenes, helt nede i havneområdet. Foto: Svein Terje, God strek.

1-2: SAMFERDSEL

Andøy har fergefri veiforbindelse både til fastlandet og til de øvrige øyene i Vesterålen. Andøya har via Andøybrua forbindelse med Hinnøya og den delen av kommunen som ligger der. Sommerstid er det også mulig å ta bilferge videre fra Andenes til Gryllefjord på naboøya Senja i Troms fylke.

Hurtigruten anløper Risøyhamn på Andøyas sørøstside. Andenes har flyforbindelser via den sivile delen av flyplassen til Bodø, Tromsø, Evenes og Oslo (deler av året).

Andøya lufthavn har både sivil og militær lufttrafikk. Her har Orionflyene og 333-skvadronen sin base hvorfra de driver overvåking av havområdene i nord. Flyplassen har to landingsbaner der den minste (tverrvindbanen) krysser den største på tvers, noe som sikrer regulariteten uavhengig av vindretning. Hele flystasjonen ble totalrenovert for opptil 300 mill. NOK i 2014. De asfalterte landingsbanene er 45 meter brede og henholdsvis 3002 meter og 1671 meter lange.

1-3: NÆRINGS LIV

Kommunen har en sterk tilknytning til luftfart ved at 333 skvadronen i Luftforsvaret er stasjonert på Andøya flystasjon, og til romforskning ved at Andøya Space Center i «Oksebåsen» ved Andenes er involvert i internasjonalt samarbeid om utforskning av den polare atmosfæren og nordlys.

Fiske og fiskeindustri er likevel av sentral betydning for kommunen. Kommunesenteret Andenes er et av landets største fiskevær og havnen utgjør en av Nord-Europas største havneanlegg med nærmere 3 km med moloanlegg. Andenes er også liggehavn for en av Rednings-selskapets redningsskøyter.

Kommunen satser også på turisme, der hvalsafari er det desidert mest besøkte tilbudet. I 2014 var 14 000 turister ute på hvalsafari med Hvalsafari AS på Andøy. Atskillig flere turister besøker Andøy i løpet av sesongen som nå er utvidet til hele året. Rundt om i kommunen finnes en rekke større og mindre verksteds- og håndverksbedrifter. Man finner òg hjørnesteinsbedrifter av stor betydning for lokalmiljøene som for eksempel LNS på Strandland.

Stadig flere får opp øynene for safari etter hval fra Andenes. Nå også med vinterlige safariturer. Foto: T. Lundqvist, Hvalsafari Andenes.

1-4: HISTORIE

Dagens Andøy kommune het Dverberg kommune fram til 1924. Den ble da delt i kommunene Andenes, Dverberg og Bjørnskinn. Fra og med 1964 ble disse kommunene slått sammen igjen og fikk navnet Andøy kommune. Politisk har Andøy kommune vært meget stabil med kun 3 ordførere fra 1980 og frem til i dag. I kommunestyret finner vi representanter fra 18 til 81 år!

(LNS) Leonhard Nilsen & sønner AS er Nord-Norges største entreprenør med hovedsete på Strandland i Andøy kommune. Foto: LNS.

1-5: ANDENES HAVN

Fra Andenes havn. Foto: Svein Terje, God strek.

Andøy kommune har etablert Andøy Havn KF med egen havnesjef til å forestå og administrere utbygging av Vestre havn i egen regi i 2015-2016 i et nært samarbeid med Kystverket og lokalt næringsliv til en estimert kostnad av 35 mill kroner.

Derneft vil det skje en vidare utbygging av havna fra og med 2018 finansiert av Stortinget via NTP 2014-2023 innenfor en kostnadsramme på 510 mill kroner.

Andenes havn vil da fremstå som landets mest moderne fiskerihavn med dypvannskaier og et godt beskyttet havneområde. Her er det også ledige tomtearealer der et slikt beredskapssenter kan bygges med en unik beliggenhet like ut mot storhavet.

En forskningsrakett tar av fra Andøya Space Center. Foto: ASC.

1-6: ANDØYA SPACE CENTER

ANDØYA SPACE CENTER, tidligere Andøya Rakettskytefelt, er et senter for oppskyting av forskningsraketter og slipp av vitenskapelige ballonger. Andøya Space Center er lokalisert i «Oksebåsen» på Andøya, som ligger 5 km sørvest for Andenes. Anlegget er også utstyrt med en rekke bakkeinstrumenter som benyttes i utforskningen av det nære verdensrom. Det fokuseres særlig på den polare atmosfæren i høydeområdet mellom 70 og 2 000 kilometer.

Andøya Space Center (ASC) er en av Nord-Norges mest høyteknologiske bedrifter og har 70 ansatte. Den første raketten, «Ferdinand I», ble skutt opp 18. august 1962 for å studere den polare ionosfæren. Ved årsskiftet til 2015 var det sendt opp mer enn 1 200 raketter fra Andøya Space Center.

Andøya Space Center har et utstrakt samarbeid med en rekke internasjonale forskningsmiljøer, og siden 1962 har mer enn 100 universiteter og forskningsinstitutter fra hele verden benyttet seg av anleggets tjenester.

Andøya Space Center er et aksjeselskap hvor 10 % av aksjene eies av Kongsberg Defence Systems, og 90 % eies av Nærings- og handelsdepartementet, som igjen forvaltes av Norsk Romsenter.

Andøya Space Center driver også SvalRak på Svalbard. Andøya Space Center har ukentlig elever fra Andøy videregående skole, der det finnes en egen linje for romteknologi kombinert med studiespesialisering for 3.-årselever.

Andøya Space Center er lokalisert i «Oksebåsen» på Andøya 5 km sørvest for Andenes. Foto: ASC, Trond Abrahamsen.

1-7: NAROM

ORGANISASJON

NAROM ble etablert i år 2000 som et såkalt «ideelt aksjeselskap», og har en årlig basisbevilgning fra Kunnskapsdepartementets budsjett. NAROM er et ikke-kommersielt selskap som skal bidra til rekrutteringen til norsk romvirksomhet, samt å skape økt interesse for real- og teknologifagene. NAROM er et nasjonalt senter/skolelaboratorium for alle utdanningsnivå innenfor romrelatert opplæring.

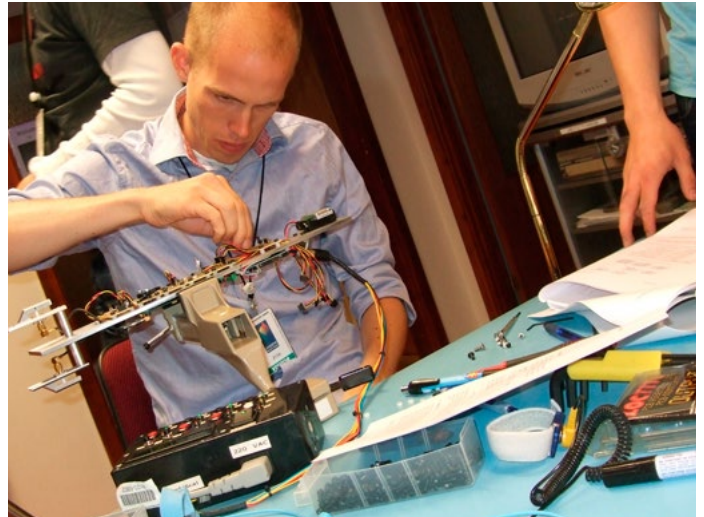
Utvikling og gjennomføring av undervisningstilbudene skjer i nært samarbeid med utdanningsinstitusjonene, og NAROM er således ikke en gradsutstedende institusjon.

NAROM benytter seg av den etablerte infrastrukturen ved Andøya Space Center og forskningsstasjonen ALOMAR. NAROM gjennomfører årlig en rekke undervisningsaktiviteter, seminarer og konferanser innen romteknologi, romfysikk, atmosfære og miljø. I tillegg har NAROM utviklet og driver flere romrelaterte og nettbaserte læringsressurser.

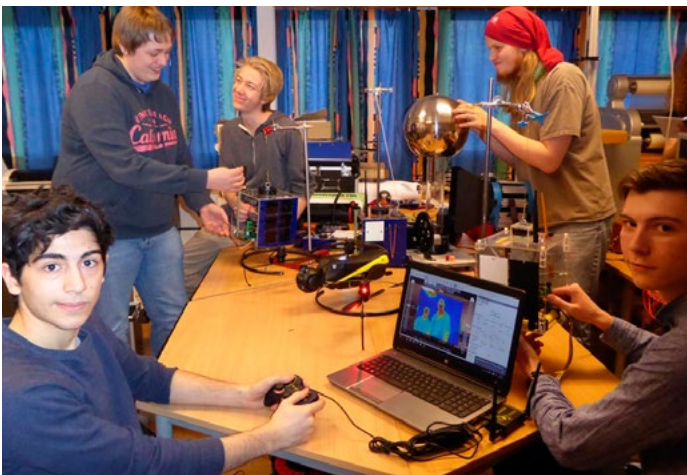
De siste årene har mer enn 2 500 studenter, lærere og andre deltatt årlig i NAROMs aktiviteter. NAROM er en viktig nasjonal aktør i det arbeidet Kunnskapsdepartementet gjør for å styrke rekrutteringen til realfagene.

MEDARBEIDERE

NAROM har en stab på ni fast ansatte. For tiden har NAROM også tre vitenskapelige stillinger knyttet til Universitetet i Tromsø, Norges teknisk-vitenskapelige universitet i Trondheim (NTNU), samt Høgskolen i Narvik (nå innlemmet i Norges Arktiske Universitet, Tromsø). I tillegg engasjeres en rekke fag- og ressurspersoner i forbindelse med de ulike aktivitetene NAROM gjennomfører.

Fra et sommerkurs for lærere ved NAROM. Foto NAROM.

NAROM har ukentlig elever fra Andøy videregående skole, der det finnes en egen linje for romteknologi kombinert med studiespesialisering for tredjeårselever. Undervisningen i telemetri foregår i sin helhet ved NAROM. Foto: Andøy Videregående Skole.

1-8: ALOMAR OBSERVATORIET

ALOMAR Arctic Lidar Observatory for Middle Atmosphere Research er et luftforskningsobservatorium – for øvrig det eneste i hele verden – og ligger på toppen av fjellet Ramnan (376 moh) i Andøy kommune. Observatoriet er en del av Andøya Space Center. Universiteter og forskningsobservatorier fra en rekke land har instrumenter plassert ved ALOMAR. Observatoriet har en fast stab som tar seg av installasjon og gjennomføringen av eksperimentene.

Kvalifisert personell driver de vitenskapelige instrumentene på ALOMAR på daglig basis og gir teknisk støtte til midlertidige og faste installasjoner. I nært samarbeid med forskere, tar ALOMAR ansvar for konsept og teknisk realisering av nye instrumenter og for vitenskapelig support knyttet til kampanjebasert forskningsvirksomhet på Andøya.

ALOMAR består av en moderne bygning med plass til en rekke vitenskapelige eksperimenter. Det er vinterbrøytet vei opp til observatoriet. Bygningen har vann, strøm, høyhastighets internettforbindelse, mekanisk verksted, laboratorier, kontorer, kantine, møterom og overnattingsmuligheter. Observatoriet har fjernmålingsutstyr som dekker atmosfæren fra bakken til stratosfæren. Aktive instrumenter (lidar og radar) sender ut kraftige pulser av elektromagnetisk stråling (lys eller mikrobølger) som reflekteres fra ulike komponenter (for eksempel ozon) i atmosfæren. På den måten oppnås en kartlegging av disse komponentenes konsentrasjon i forhold til høyde. Passiv fjernmåling utnytter emisjon (utsendelse) eller absorpsjonen (opptak) av stråling i atmosfæren for å kartlegge innholdet av for eksempel sporgasser, elektroner eller aerosoler.

ALOMAR (Arctic Lidar Observatory for Middle Atmosphere Research) er et luftforskningsobservatorium som ligger på toppen av fjellet Ramnan (376 moh) i Andøy kommune. Observatoriet er en del av Andøya Space Center. Foto: ASC, Trond Abrahamsen.

Foto: Simen Bergvik/Romskipet Aurora

1-9: ROMSKIPET AURORA

VED ANDØYA SPACE CENTER inviteres du med på en virtuell reise ut i verdensrommet og inn i nordlyset med romskipet Aurora.

Romskipet Aurora er et lærings- og opplevelsessenter med verdensrommet i fokus. Med Romskipet går ferden halvveis til månen. På turen skal man forske på nordlyset og verdensrommet, løse tekniske problemer underveis og komme trygt tilbake til jorda.

Sommeren 2016 lanseres en utvidet opplevelse med flere eksperimenter og 3D film på stor-skjerm. Morsomme eksperimenter for alle med fokus på teknologi, verdensrommet og fysikk.

Her kan man programmere sin egen Mars-Rover i «Rover Challenge», teste hvordan isbreer og elver har formet vårt landskap i en digital sandkasse og skyte opp sin egenbygde papir-rakett.

1-10: ANDØYA TEST CENTER

FORMÅL:

Å levere tjenester til industri og militære myndigheter i Norge, allierte nasjoner og andre som Norge samarbeider med.

VIRKSOMHET:

Leverandør av tjenester til industri og militære myndigheter i Norge, allierte nasjoner og andre som Norge samarbeider med.

Selskapet ble stiftet i 1997. I 2008 var omsetningen på kun 2,1 mill kroner, mens det i 2014 var økt til 26,8 mill kroner og med en egenkapitalandel på 55,8%.

ASC er ledende i Norge innen bruk og utvikling av førerløse fly, såkalte UAV (unmanned aerial vehicle). Dette er tekniske, flygende enheter som i fremtiden i stor grad vil - ut fra rent bedriftsøkonomiske årsaker - bli brukt til miljøåpervåking. Denne kunnskapen og erfaringen finnes altså allerede på Andøya.

Illustrasjon: ASC, Trond Abrahamsen

Foto: ATC

Foto: ATC

1-11: ANDENES BÅTSERVICE AS

Slippen på Andenes. Foto: Svein Terje, God strek.

Selskapet utfører reparasjon og vedlikehold av båter og kan slippsette båter opp til 60 fot. Slippen er innendørs og har en høyde på 15 meter. De ansatte utfører også klassing av motorer og bygging av utstyr til fiskeindustrien. De kan levere det meste av hydraulikkutstyr.

- Motorklassing
- Hydraulikk
- Slippsetting

1-12: ANDØY VIDEREGÅENDE SKOLE

ANDØY VIDEREGÅENDE SKOLE (AVS) er den eneste skolen i Norge som tilbyr landslinjen VG3 Romteknologi. Den er utarbeidet i samarbeid med Andøya Space Center for å imøtekomme et økende behov for personell innen romrelatert virksomhet. Innhold: Romteknologi gir kunnskaper om et fagområde som er raskt voksende.

DET GIS OPPLÆRING I FØLGENDE FAG:

Elektronikk og kommunikasjonsteknologi 5t/uke
Romteknologi og satellitteknikk 5t/uke

- Telemetri 5t/uke. Undervisningen i telemetri foregår i sin helhet ved Nasjonalt senter for romrelatert opplæring (NAROM) på Andøya Space Center.
- Romfysikk 5t/uke.
- Fjernanalyse og informasjonssystemer 5t/uke.
- Kroppsøving 2 t/uke.
- Matematikk – påbygging til generell studiekompetanse 5 t/uke.
- Naturfag- påbygging til generell studiekompetanse 5 t/uke.

DIGITALE LÆREVERK

Det er utarbeidet digitale læreverker i fire av programfagene, se ndla.no/nb/node/2600. Undervisningen i faget telemetri foregår i sin helhet ved Nasjonalt senter for romrelatert opplæring (NAROM) på Andøya Space Center. Her får elevene være med på spennende romforskningsprosjekter, blant annet rakettkampanjer og ballongslipp. NAROM inviterer elevene til å delta på et introduksjonsseminar ved skolestart om høsten.

BESKRIVELSE AV PROGRAMOMRÅDET

Verdenssamfunnets behov for satellitter til global kommunikasjon, **ressurskartlegging, overvåking** og utforskning av verdensrommet krever kompetanse innen romteknologi.

Romteknologifaget skal fremme kompetanse om utforskning av verdensrommet og utvikling av ny teknologi innen romvirksomhet. Felles programfag skal gi grunnleggende **innsikt i tekniske og miljømessige utfordringer knyttet til ressursutnyttelse og bærekraftig utvikling**. Programfagene skal fremme elevens evne til å bruke og reparere elektronisk utstyr knyttet til kommunikasjon og romteknologi, telemetrisystemer og satellitteknologi.

BESKRIVELSE AV PROGRAMOMRÅDE MILJØ- OG ENERGITEKNIKK

FAG- OG TIMEFORDELING

Fellesfag: norsk, nyere historie, religion og kroppsøving
Programfag: Matematikk R2, Fysikk2 eller Kjemi2, Miljø- og energiteknikk samt Geografiske informasjonssystemer (GIS). Dette gir en studiebelastning på 35 uketimer.
AVS samarbeider med Andøya Space Center (ASC) og Nasjonalt senter for romrelatert opplæring (NAROM) i faget miljø- og energiteknikk.

De globale klima-, miljø- og energiutfordringene kommer til å prege samfunnsutviklingen framover. Bedre levestandard for verdens befolkning som helhet vil medføre betydelig vekst i energiforbruket, samtidig som CO₂-utslippene må reduseres kraftig for å motvirke global oppvarming. Dette krever tiltak. I programfaget miljø- og energiteknikk skal elevene få kunnskap om hvordan fossilbasert energiforsyning kan erstattes med mer bærekraftige energisystemer med akseptable miljøpåvirkninger. Elevene skal lære om mulige fremtidsscenarioer for energibehov og klimagassutslipp, basert på internasjonalt anerkjente energisystemanalyser og prognoser, ha oversikt over ressursgrunnlag, arealbehov og miljøkonsekvenser for de viktigste lavkarbon energikildene. Elevene skal identifisere og forstå problemene og lære om teknologi for fornybar energi. Norge er et land med høy industrikompetanse, med rike naturressurser og med tradisjon for å ivareta natur og miljø.

Vi tar også mål av oss til å være en ledende miljønasjon. ***I framtiden må vi handtere miljø- og energiteknologi på en tilfredsstillende måte. For å klare utfordringene må vi ha fagfolk. Programfaget miljø- og energiteknikk skal motivere elevene til å velge videre utdanning innenfor dette fagområdet.***

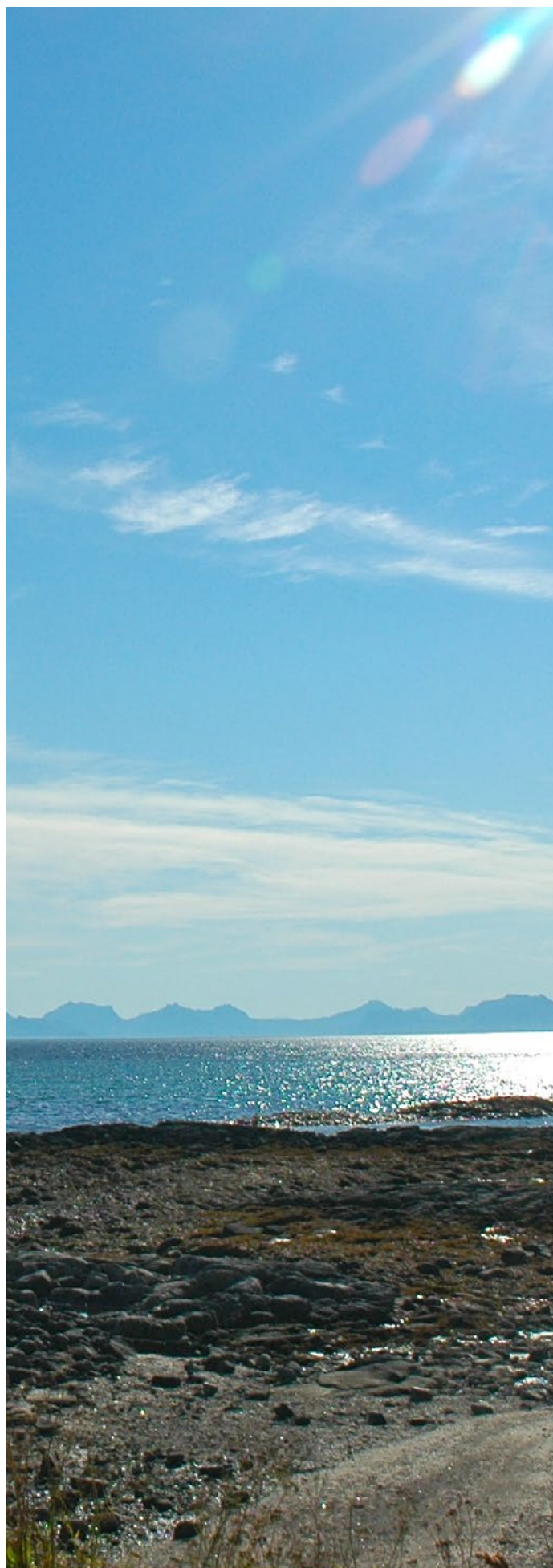
Fjernanalyse og geografiske informasjonssystemer (GIS) Fjernanalyse er et samlebegrep på all virksomhet knyttet til innsamling av informasjon om jordas overflate eller atmosfære ved hjelp av instrumenter i satellitter. Målingene gir data til værvarsling og bidrar i stadig større grad til å overvåke jordas klima og miljø og å kartlegge ressursene. Stadig nye satellitter med nye og mer avanserte instrumenter skytes opp. De gir data om is-tykkelse, isutbredelse, saltholdighet i overflatevann, fuktighet i jordsmonn på land, tyngdemålinger som blant annet gir informasjon om tømning av

grunnvannsressurser, måling av jord-, vann- og luftkvalitet, **oljesøl, miljøet i polare områder, areal- og vegetasjonsendringer, lang-transportert forurensning, varsel om ultrafiolett stråling og klimagasser.** De skal også undersøke betydningen av skydekke og aerosoler i den globale oppvarmingen. I tillegg blir satellitter brukt til å støtte grensekontroll og kampen mot internasjonal kriminalitet og terrorisme. De er og til stor nytte ved naturkatastrofer.

Geografiske informasjonssystemer (GIS) er betegnelse på datamaskinbaserte systemer for håndtering av stedfestet informasjon, det vil si informasjon som inneholder opplysninger om geografisk plassering. **Denne teknologien brukes aktivt innenfor navigasjon, planlegging og drift av teknisk infrastruktur, eiendomsforvaltning, arealbruk og transportplanlegging. GIS er også mye brukt innenfor naturressursforvaltning i forhold til skog, landbruk, utmark, høyfjell, biologisk mangfold og vannressurser.** Moderne programvare kan håndtere og kombinere kart og satellittbilder. Programfaget skal gi innsikt i prinsippene for de ulike målingene som gjøres med satellitt. Det skal gi en oversikt over ulike metoder for datafangst. Opplæring i bruk av programvare for geografiske informasjonssystemer og billedbehandling skal gi elevene grunnlag for å analysere ulike typer data og presentere dem. **Faget skal dermed også være et verktøy for planlegging, visualisering og analyse av klima- og miljø- og energiproblematikk som inngår i programfaget miljø- og energiteknikk.**

Miljø- og energiteknikk - et enestående tilbud: Andøy videregående skole er den eneste skolen i Norge som tilbyr denne linjen på VG3 studiespesialisering innenfor realfag.

Elever fra hele landet kan søke. Innhold: De nye fagene er:
(1) Miljø- og energiteknikk Miljøteknologi Energi Ressurser og forurensning Termodynamikk Atmosfæreovervåkning
(2) Fjernanalyse og geografiske informasjonssystemer Fjernanalyse Geografiske informasjonssystemer (GIS)

2: ARGUMENTASJON FOR ANDØY SOM LOKALISERINGSSTED

STATEN ØNSKER Å OPPRETTE ET OLJEVERN- OG MILJØSENTER LOKALISERT TIL LOFOTEN/VESTERÅLEN SOM SKAL HA FØLGENDE HOVEDOPPGAVER:

- A: Å være et kunnskapssenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling**
- B: Et nasjonalt senter mot marin plastforsøpling**
- C: En mottaksstasjon for utrangerte fiskebåter og oppdrettsutstyr**

I tillegg skal det foregå uttesting og utvikling av lenseteknologi og det må i denne forbindelse etableres et robust og sterkt fagmiljø i regionen som primært bør bygge videre på eksisterende, relevante kompetansemiljø.

OM A: Å VÆRE ET KUNNSKAPSENTER OG TILTAKSBASE MOT MARIN PLASTFORSØPLING

PÅ ANDØYA, OG SPESIELT PÅ ANDENES inklusive «Oksebåsen» (Andøya Space Center) har man i dag Norges fremste miljø for vær- og romovervåking med oppskyting av raketter til formålet. Man har videre et eget romlaboratorium som driver med avansert overvåking. I tillegg er Norges base for havovervåking fra fly etablert ved Andøya flystasjon representert ved 333-skvadronen og dens Orion fly. P-3 Orion brukes av Kystvakten til kystvaktoppdrag av mer sivil art. Orion P3N spiller en viktig rolle i miljøovervåking og deteksjon av radioaktiv stråling og flyene er utstyrt med miljøovervåkingsutstyr. Flyene bidrar til suverenitetshevdelse i norske farvann, og de utfører overvåking og kontroll av fiskeriaktiviteten i hele Norges økonomiske sone. Flyene støtter også Norsk Polarinstitutt, samtidig som flyene er en svært viktig del av søk- og redningsberedskapen i nord. Flyene har SKAD (Survival Kit Air Dropable) om bord – og disse inneholder to timannsflåter med overlevelsesutstyr som gjør at Orionflyene alt i en tidlig fase kan bistå direkte i redningsoperasjoner fra luften. P-3 Orion koordinerer ofte arbeidet i leteaksjoner og fungerer som en kommunikasjonssentral mellom alle deltakerne i SAR-oppdraget (Search And Rescue), enten det er sivile helikoptre eller Kystvakten.

Lokalt har man to landlinjer innenfor romteknologi og miljø- og energiteknikk ved Andøy videregående skole. Der eksisterer et godt etablert samarbeid over både landegrensene og internt faglig innenfor UIT -universitetet i Tromsø med relevante avdelinger på Svalbard, Narvik og Tromsø- i tillegg til virksomheten på Andøya.

Flyovervåking vil være primærkilden til å oppdage plastforsøpling i havet, og denne vil foregå fra Andøya flystasjon. Tverrvindbanen gjør at man kan rykke ut på oppdrag i alt slags vær- og man risikerer således ikke å bli nedstengt på grunn av litt uvær.

Kort vei til havområdene (Andenes ligger på kanten av Egga i Norskehavet), en av Norges beste fiskerihavner som Stortinget satser store penger på å videreutvikle i NTP 2014-2023, og et meget velfungerende maritimt miljø med egen slipp/båtverksted gjør at Andenes burde ha klare komparative fortrinn ved et lokaliseringvalg.

FOTO: TORBJØRN KUOSVOLD / FORSVARET

Radaroperatør ombord på et Orion P-3 fra 333 skvadronen under tokt. Flyovervåking vil være primærkilden til å oppdage plastforsøpling i havet. Flyene er utstyrt med miljøovervåkingsutstyr.

OM B: ET NASJONALT SENTER MOT MARIN PLASTFORSØPLING

ET NASJONALT SENTER må først bygges opp. Å bygge videre på eksisterende kunnskapsmiljøer, infrastruktur og etablerte faglige nettverk taler i Andøys favør. Stikkord her er:

- **333-skvadronen** som driver havovervåking med **Orionfly**.
- Samarbeid med **Kystvaktbasen** på Sortland.
- Samarbeid med **Norlense** på Fiskebøl i utvikling av lenseteknologi.
- Et internasjonalt vær- og romobservasjonsmiljø ved **Andøya Space Center**, NAROM og ALOMAR.
- Et unikt skoletilbud på **vgs3** nivå med egne landslinjer (altså kun ett tilbud i Norge) innenfor **romteknologi** og **miljø- og energiteknikk**.
- En av landets beste og mest moderne **fiskerihavner** som også betjener andre skip ved sine dypvannskaier.
- **God infrastruktur og kommunikasjon** med så vel aktuell region som landet for øvrig.

OM C: EN MOTTAKSSTASJON FOR UTRANGERTE FISKEBÅTER OG OPPDRETTsutstyr

ANDENES er alt en stor fiskerihavn og kommunen satser bevisst på å videreutvikle denne ved å gjøre havneområdet dypere og ved å bygge enda bedre moloer. **Havna er tatt inn i NTP 2014-2023** til en estimert kostnad på **510 mill NOK**. Lokalt næringsliv skyter også selv inn penger i havneutbyggingen sammen med Andøy kommune og Staten – representert ved Stortingets bevilgning.

Andøy kommune har nå opprettet et eget kommunalt selskap: **Andøy Havn KF** som skal administrere og lede utviklingen av nye Andenes havn.

I havna befinner det seg også en slipp /båtverksted som kan benyttes til oppdeling av mottatte fiskebåter og oppdrettsutstyr.

ANDØYA SPACE CENTER

ROMTEKNOLOGI VGS 3
ANDØY VIDEREGÅENDE SKOLE

ANDØY HAVN KF

God infrastruktur
og kommunikasjon

3: INNETKTSMULIGHETER

POTENSIALE FOR Å GENERERE INNETKTER kan man finne ved å studere det som har skjedd ved Norges Brannskole på Fjelldal i Tjeldsund kommune og ved å studere det som lokalt i Andøy har skjedd ved Andøya Test Center.

Inntektene vil i første omgang kunne skaffes ved følgende hovedtjenesteområder:

- 1** Kurs og kompetanseoverføring til kommuner og bedrifter som pålegges dette i forbindelse med beredskap mot forurensing til havs (olje, plastavfall og dumping av farlig avfall i havet)
- 2** Aksjoner og opprydding etter påviste incidenter med forsøpling til havs. Etter prinsippet om at det er forurenser som skal ta kostnaden forbundet med opprensning etter faktiske intrufne incidenter, så vil alle pådratte kostnader her kunne faktureres videre til forurenser.
- 3** En returpanteordning for fiskebåter, oljelenser og annet oppdrettsutstyr vil sikre at disse avvikles på en kontrollert måte og at mottaksstasjonen får betalt for sine tjenester med opphugging, videreforedling av avfall og deponering av restavfall.
- 4** Erfaringen fra Andøya Test Center består i at det over tid bygges opp tillit innad i en næring eller verdiskapningsområde og at tilbyder etter hvert tilbyr skreddersøm basert på avdekkede behov hos etterspørerne.

Lined paper for notes, consisting of horizontal lines spaced evenly down the page.

ANDØY KOMMUNE

Det Kongelige Samferdselsdepartement

OLJEVERN- OG MILJØSENTER I LOFOTEN OG VESTERÅLEN - INNSPILL

Jeg viser til artikkel på Regjering.no i forhold til overnevnte tema og til hyggelig møte med sekretariatet for utredningen her på Sortland 19.02.2016. Sortland kommune vil med dette gi følgende innspill i saken:

Sortland kommune ønsker å bidra til at etablering av et oljevern- og miljøsennter skal få et innhold og en lokalisering som gjør sentret interessant for almenheten og som attraktiv arbeidsplass for kvalifisert personell.

Sortland er regionsenter i Vesterålen og innehar en rekke kvaliteter, kompetanse og funksjoner som gjør Vesterålen interessant for et fremtidig oljevern- og miljøsennter.

Dette kunnskapsklustret kan kort oppsummeres slik:

[Mattilsynet Region Nord](#) som dekker Nordland, Troms og Finnmark har kontorhold i Kystnæringsssenteret på Sortland. Mattilsynet som statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler, har betydelig kompetanse på miljø. Ett av avdelingskontorene for Midtre- Hålogaland er også lokalisert til Sortland

[Reno-Vest](#) er Vesterålskommunenes hoveddaktør på miljø og har hovedkontor på Sortland. Reno-Vest har definert et tydelig samfunnsansvar og skal være eierkommunenes viktigste kompetansebedrift og samarbeidspart innen miljø og gjenvinningssspørsmål. Marin forsøpling er et prioritert område og Reno-Vest skal bidra sammen med eierkommunene med tiltak for å holde strendene i Vesterålen rene.

Reno-Vest Bremnes AS et et fremtidsrettet deponi og har stort potensiale gjennom restkapasitet med kai for transport med båt direkte til deponiet.

Nærings- og nytelsesmiddelindustri

[Calanus AS](#) har administrasjon på Sortland med FOU-avdeling som samarbeidet bredt med forskningsmiljø både i landsdelen og utlandet. Calanus har spesialisert seg på kosttilskuddet Calanus Oil som er produsert av råstoff som er høstet utenfor kysten av Nord-Norge, og oljen fra hoppekrepsen Calanus (rauåte).

[Vesteraalens AS](#) har blant annet produksjon av marine oljer og fiskeboller. Vesteraalens har egen FOU-avdeling med høyt utdannede folk og forskere som samarbeider med andre miljø. Målet er å få økt kunnskap og bruke denne på nye måter samt utvikling av flere produkter som skal skape flere arbeidsplasser. Vesteraalens bygger nå en ny fabrikk i Sortland havn der de også planlegger et visningssenter.

Holmøy Maritime AS er et administrasjonsselskap som driver med oppdrett og trålfiske. Selskapet bygg nå nytt anlegg i Holmen i Sortland som skal inneholde kaianlegg, fryseri, lakseslakteri og administrasjon.

Newtonrommet i Vesterålen er etablert i Fabrikken næringshage ved Kulturfabrikken. Offisiell åpning var i juni 2013. Her får både barnehage, grunnskole og videregående skole mulighet til å lære fysikk, kjemi og matematikk gjennom spennende praktiske øvelser og forsøk.

Kystvakten har base på Sortland der også ledelsen holder til. Kystvakten har betydelig erfaring og kompetanse innenfor sine sentrale oppgaver som er fiskerioppsyn, miljøvern, søk og redning og tolloppsyn. Kystvakten har en viktig rolle i den nasjonale miljøberedskapen langs kysten og på havet. Kystvakten yter òg viktig støtte til norsk forskning.

Grønn og blå linje på Kleiva. Sortland videregående skole avdeling Kleiva tilbyr grunnleggende naturbruksutdanning innenfor landbruk, hestehold, skogbruk, fiske/fangst og akvakultur. VG2 Akvakultur er et tilbudet rettet mot fiskeoppdrett. Det er en stor og viktig næring i Vesterålen, og god biologisk og naturfaglig kompetanse er viktig i denne næringa.

Akvakultur i Vesterålen ligger i Blokken og er et visningsanlegg for havbruk, der du kan oppleve hvordan vi i Norge driver havbruk og hvorfor vi er de flinkeste oppdretterne i verden.

Fabrikken Næringshage er lokalisert i Kystnæringscenteret og jobber med næringsrettede prosjekter i samarbeid med fylke, kommune og næringslivsgrupperinger med mål om regional utvikling. Fabrikken skal stimulere til nyskaping i regionen og bidrar derfor med arrangementer, tiltak og kompetanse for å bistå og inspirere gründere.

Vi står gjerne til disposisjon for å skaffe flere utfyllende opplysninger.

Med vennlig hilsen

Tove mette Bjørkmo
ordfører

Høringsinnspill til utredning om oljevern- og miljøsenters i Lofoten/Vesterålen

Saken behandles i:
Formannskapet

Møtedato:
14.04.2016

Utvalgssaksnummer:
52/2016

Saksbehandler: Ordfører
Saksmappe: 2016/718

Forslag til vedtak og politisk behandling

Behandling i Formannskapet - 14.04.2016

Formannskapet vedtok enstemmig ordførerens forslag til vedtak.

Vedtak i Formannskapet - 14.04.2016

Oppsummering "Hva bør et fremtidig senter bli og inneholde av aktiviteter?"

- Internasjonalt arktisk senter innen oljevern og miljø
- Globalt ledende forskningsfasilitet for marin avfallsteknologi, miljø og oljevernberedskap
- Internasjonalt nettverk
- Bredt forsknings- og utviklingsmiljø
- Bedriftsklynger med globalt nedslagsfelt
- Helhetlig og bred beredskapsklynge
- Regionalt samlingspunkt for kompetanseheving, FoU, klynger og industri
- Internasjonalt øvingsområde for beredskap

Hadsel formannskap mener man bør ha nasjonale og internasjonale ambisjoner til et oljevern- og miljøsenters. Når det nå utredes og etableres, er det viktig for hele landsdelen at man kan bruke en slik satsing på å gi ekstra drivkraft og ringvirkninger til næringsliv, FoU og industri.

Hadsel formannskap mener at Fiskebøl har alle forutsetninger for å kunne ta en internasjonal rolle både innenfor forskning og utvikling, og på markedssiden. Fiskebøl har nesten ubegrenset med arealer, noe som vil tillate miljøet rundt senteret å vokse i takt med utviklingen. Det er ingen direkte konfliktsoner eller interessekonflikter ved eventuelle utbygginger, området har god seilingsled og ideelle forhold for dypvannskai. I tillegg til dette har området tilfredsstillende infrastruktur og strømforhold for innseiling av mindre og større fartøy. I tillegg ligger Fiskebøl midt mellom Lofoten og Vesterålen. Dette gir stor overnattingskapasitet, nær tilknytning til sykehus og offentlig kommunikasjon, og bredt tilbud innen høykompetent arbeidskraft. Med etablering av en internasjonalt ledende test-fasilitet for marint avfall og oljevern, vil man kunne plassere Norge i tet på en helt ny og voksende næring internasjonalt. Målet må være at norske og internasjonale aktører kommer til Lofoten og Vesterålen for å teste utstyr i ideelle forhold med arktiske strøm -og bølgeforhold. Dette er en unik mulighet for hele regionen til å bygge opp de eksisterende miljøene gjennom et felles samlingspunkt midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen. Hadsel formannskap mener at ved å knytte FoU-miljøene direkte opp mot sluttbrukeren, samtidig som man kan drifte fagopplæring

parallelt, vil man kunne ta bransjen til en helt annen skala globalt. Dette kan man gjøre samtidig som man ivaretar miljøet og naturen rundt. Et senter med et slikt innhold og utviklingsmuligheter vil kunne løfte hele Lofoten og Vesterålen, samtidig som man vil øke den nasjonale verdiskapingen.

Et oljevern og miljøcenter på Fiskebøl

- Mulighet til å opprette et internasjonalt arktisk senter innen oljevern- og miljø som er globalt ledende og samtidig etablere globalt ledende forskningsfasilitet for marin avfallsteknologi, miljø og oljevernberedskap
 - Skape et internasjonalt nettverk og et bredt forsknings- og utviklingsmiljø
 - Mulighet til å bygge videre på etablerte bedriftsklynger med globalt nedslagsfelt
 - Mulighet til å skape en helhetlig og bred beredskapsklynge
 - Stort innovasjonspotensiale for mottak/bearbeiding marint avfall
 - Unik mulighet for å bli plassert på det internasjonale forskningskartet
 - Helhetlig etablering på Fiskebøl vil kunne utløse et stort kommersielt potensial og gi grobunn for nye virksomheter og cluster!
 - Fiskebøl har svært god tilgang på store arealer for fremtidige behov
 - Fiskebøl har en unik beliggenhet midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen med gode innseilingsforhold, god infrastruktur, tilrettelagte arealer og god vanntilførsel
 - Arealet er svært godt tilrettelagt for dypvannskai med gode strømforhold
 - Den geografiske plasseringen gir god nærhet til en rekke relevante aktører
 - Stor fleksibilitet for eventuelle tilflyttere med relevant kompetanse (Vågan, Sortland og Hadsel), alle plasser innenfor en radius på 20-50 minutter
- Internasjonalt arktisk senter innen oljevern- og miljø som er globalt ledende.

Forskning og Utvikling (FoU)

Behov: I Lofoten og Vesterålen er det flere etablerte fragmenterte samarbeid med relevante FoU aktører som blant annet NTNU, Universitetet i Tromsø, universitetet i Nordland og Nofima. Disse har samlet spesialkompetanse på teknologi, marin biologi, beredskap, arktiske miljøer og marine miljøer. Det mangler en samlende arena hvor industri og næringsliv kan samhandle med FoU-miljøene. Det finns ingen sterk FoU-aktør i Lofoten og Vesterålen per dags dato. Man trenger en kommunikasjonsplattform, hvor aktører samles og kan bygge verdiskaping på tvers av ulike bransjer, over både formell og uformell plattform. Et miljø og oljeverncenter på Fiskebøl vil, med sin geografiske plassering midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen, kunne bidra til å dra ut det internasjonale uforløste innovasjonspotensiale som ligger i en slik FoU samhandling på tvers av regionen.

Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri og oppdrettsnæring

Behov: Det er i dag returordninger på avfall fra fiskeri og oppdrettsnæring etablert i Lofoten og Vesterålen. Det er en reel mulighet ved en etablering av oljevern- og miljøcenter å se dette i sammenheng med innovasjon innen marint avfall. Ved en etablering av en forskningsfasilitet hvor man kan teste- og forske innenfor et kontrollerbart miljø, vil man også kunne oppnå innovasjon innenfor denne type avfall. Lofoten og Vesterålen har spredte fiskeri- og havbruksaktører og dette medfører at geografisk plassering bør være sentrert slik at flest mulig aktører er innenfor en kort radius. Fiskebøl ligger midt i kjernen av Lofoten og Vesterålen og har tilstrekkelig med areal til å kunne håndtere en satsing innenfor marin plastforsøpling fra fiskeri og oppdrettsnæring.

Utvikling av lenseteknologi for søppelrydding kyst/hav

Behov: Innovasjonsarbeid innenfor lenseteknologi gjøres i dag i begrensede tanker, enten lokalt hos oljevernleverandørene selv, eller på Ohmsett-tanken i USA. Disse test-fasilitetene har begrensninger når det gjelder strøm og bølgehøyde som gjør produktutviklingen krevende. Vi ser et sterkt behovet for en bedre testfasilitet globalt, og med et slikt senter på Fiskebøl vil man kunne skape et internasjonalt sterkt FoU miljø innen oljevern- og miljø i Lofoten og Vesterålen. Istedenfor at Norsk industri må reise til USA for å teste i begrenset anlegg, kan verden komme til oss og sette Norge i førersetet

innen oljevern og marint avfall. Skal norsk oljevernindustri videreutvikle lenseteknologien er det et behov for bedre test-fasiliteter som kan presse innovasjonen til nye standarder som gjør produktene i stand til å takle krevende strøm og bølgeforhold, samt varierte temperaturforhold.

Test- og øvingslokalitet i sjø for oljevernutstyr

Behov: I Vesterålen har man Norges eneste testfasilitet til havs. I 2015 ble det gjort testing på hav med bio-olje av Norlense. Denne test- fasiliteten ble godkjent av Miljø Departementet. Dette er et økende behov, da eneste testmulighet av utstyr per dags dato er NOFO´s "olje på vann øvelse" som foregår årlig. Det vil være naturlig å tenke en synergieffekt mellom testing i kontrollerte omgivelser med mulighet for reel testing i hav. I Vesterålen er det 4 ulike typer fjorder som vil være ideel for testing i sjø; Sløverfjorden, Higraffjorden, Hadsselfjorden og Raftsundet. Disse fjordene kommer ikke i konflikt med annen aktivitet som f.eks fiskeri, og er dermed godt egnet for dette formålet. Det er i tillegg naturgitte forutsetninger for testing ved Fiskebøl med svært god innseiling med gode dybdeforhold, gode strømforhold og lukkede fjorder som gir god skjerming ift bølger og vind ved behov. En av landets største logistikkaktører, NorSea Group har på bakgrunn av faglig vurdering fastslått Fiskebøl som den mest egnede plasseringen for en dypvannskai, nettopp pga. de naturgitte faktorene. Hadsel kommune har tegnet en intensjonsavtale med NorSea group om satsing på Fiskebøl som lokasjon for en forsyningsbase. Dette betyr at det er allerede kommersielle sterke aktører som er klar til å bidra til en utbygging av Fiskebøl som oljevern- og miljøsenters. Aktiviteten en etablering av NorSea Group generer vil også gi ringvirkninger for de andre næringene, klyngene og innovasjon på Fiskebøl.

Kunnskap om sikkerhet (HMS) for operativt personell under aksjoner i kulde/mørke

Behov: Ved aksjonene rundt Server og Godafoss ble det i evalueringene påpekt at HMS for operativt personell er krevende. Dette var lengre aksjoner som krever lang innsats, utover daglig operativt personell. Denne typen utslipp kan skje hvor som helst langs kysten, og bemanningen vil også variere ut fra hvor eventuelle utslipp skjer. Midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen har man etablert opplæring innenfor HMS ved oljevernaksjoner. I tillegg bruker også Norges brannskole denne kompetansen i sin opplæring og har et godt samarbeid. Det vil være naturlig å bygge videre på dette miljøet for å forsterke kunnskapen om HMS for operativt personell ved aksjoner i kulde/mørke.

Miljøinformasjon under aksjoner mot akutt forurensning

Behov: Under aksjoner mot akutt forurensning er det ulike prioriteter i forhold til Liv, helse og miljø. Miljø skal vurderes ved en aksjon basert på miljøprioriteringsområder. I små kommuner med begrensede ressurser er ofte miljøkartlegging nedprioritert, og man har erfart ved tidligere aksjoner at miljøinformasjonen som er registrert er utdatert. Ved å kombinere miljøinformasjon i et oljevern- og miljøsenters vil man gjennom den samlede kompetansen kunne organisere oppdatert miljøinformasjon, for at kommunene skal få bedre grunnlag for riktige prioriteringer ved en aksjon. Ved å samordne disse funksjonene vil man også gjennom HMS-kunnskap og opplæring kunne utdanne operativt personell som kan bli bedre beslutningstakere under en aksjon mot akutt forurensning.

Kunnskapsenters og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord

Dokumentasjons- og kunnskapsformidlingsenters om miljø- og oljevernberedskap. Ved å samle industriaktørene, opplæring, HMS, miljø, marin avfallshåndtering og FoU miljøer med et oljevern- og miljøsenters som base, vil man kunne bygge opp et globalt utstillingsvindu som kan bli ledende innen arktisk miljø og beredskap. Man vil kunne formidle "tilrettelagt" kunnskap til alle alderstrinn fra barnehage til Phd, og være et verdensledende forbilde på samhandling for å bevare det marine miljøet og samtidig øke verdiskaping hos folket. For å øke kunnskapen og tilrettelegge for

kompetansehevende tiltak trengs det også øvingsområder. På Fiskebøl er det allerede etablerte øvingsarealer og nesten ubegrenset mulighet for å øke arealer som er tilgjengelig. Det er i dag etablert samarbeid mellom Fiskebølmiljøet og flere relevante opplærings og kunnskapsaktører som for eksempel SALT, Norges Brannskole, Nord Universitet. I tillegg finnes det flere andre relevante aktører som man har samarbeid med, for eksempel Lofoten maritime fagskole og Kystvakta. Med en profesjonell satsing på det eksisterende miljøet, vil man kunne drive opplæring i verdensklasse og kunne dra innovative synergieffekter som vil bidra i den nasjonale verdiskapingen.

Mulig fremtidig samarbeid mellom et senter og kommersielle aktører og interesseorganisasjoner

Kommersielle klynger tilknyttet Fiskebøl-miljøet

Oil Spill Recovery (OSR Group)

- Frank Mohn Flatøy, Aptomar, SMV hydraulic, Maritime partner, Norlense

Hålogaland Olje og Energi (HALOE)

- Harstad elektro, Hamek, Momek PTN, Kunnskapsparken Nord, Norbase, Norlense, Polarkonsult, SMV hydraulic og Teknor

Marin avfallsklynge

- Påbegynt et arbeid for å få opp en marin avfallsklynge.
- Lofoten avfallsselskap, Norlense, Reno Vest, Salt, Fiskeriparken m.fl.

Beredskap og Oljevern Kyst og Strand (BOKS)

- Norlense, SMV Hydraulic, Grovfjord båtbyggeri, Reno vest, Norlense beredskap

Forskning og Utviklingsaktører som er tilknyttet Fiskebøl-miljøet

- NTNU
- Nord Universitet
- Universitetet i Tromsø
- Nofima
- SALT

Kommersielle aktører som støtter et oljevern- og miljøsentert på Fiskebøl

- Mange av aktørene i næringslivet i Lofoten, Vesterålen og Harstad ønsker lokalisering på Fiskebøl.
- Norsk industri og Norse Group ønsker det
- Oljeindustrien har signalisert Fiskebøl som framtidig base for framtidig olje- og gassaktivitet
- NOSCA-samarbeid

Beredskapsaktører

- Kystvakta
- Heliteam
- Norges Brannskole
- Sivilforsvaret

Ordførerens forslag til vedtak:

Oppsummering "Hva bør et fremtidig senter bli og inneholde av aktiviteter?"

- Internasjonalt arktisk senter innen oljevern og miljø
- Globalt ledende forskningsfasilitet for marin avfallsteknologi, miljø og oljevernberedskap
- Internasjonalt nettverk
- Bredt forsknings- og utviklingsmiljø
- Bedriftsklynger med globalt nedslagsfelt
- Helhetlig og bred beredskapsklynge
- Regionalt samlingspunkt for kompetanseheving, FoU, klynger og industri
- Internasjonalt øvingsområde for beredskap

Hadsel formannskap mener man bør ha nasjonale og internasjonale ambisjoner til et oljevern- og miljøsentert. Når det nå utredes og etableres, er det viktig for hele landsdelen at man kan bruke en slik satsing på å gi ekstra drivkraft og ringvirkninger til næringsliv, FoU og industri.

Hadsel formannskap mener at Fiskebøl har alle forutsetninger for å kunne ta en internasjonal rolle både innenfor forskning og utvikling, og på markedssiden. Fiskebøl har nesten ubegrenset med arealer, noe som vil tillate miljøet rundt sentret å vokse i takt med utviklingen. Det er ingen direkte konfliktsoner eller interessekonflikter ved eventuelle utbygginger, området har god seilingsled og ideelle forhold for dypvannskai. I tillegg til dette har området tilfredsstillende infrastruktur og strømforhold for innseiling av mindre og større fartøy. I tillegg ligger Fiskebøl midt mellom Lofoten og Vesterålen. Dette gir stor overnattingskapasitet, nær tilknytning til sykehus og offentlig kommunikasjon, og bredt tilbud innen høykompetent arbeidskraft. Med etablering av en internasjonalt ledende test-fasilitet for marint avfall og oljevern, vil man kunne plassere Norge i tet på en helt ny og voksende næring internasjonalt. Målet må være at norske og internasjonale aktører kommer til Lofoten og Vesterålen for å teste utstyr i ideelle forhold med arktiske strøm -og bølgeforhold. Dette er en unik mulighet for hele regionen til å bygge opp de eksisterende miljøene gjennom et felles samlingspunkt midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen. Hadsel formannskap mener at ved å knytte FoU-miljøene direkte opp mot sluttbrukeren, samtidig som man kan drifte fagopplæring parallelt, vil man kunne ta bransjen til en helt annen skala globalt. Dette kan man gjøre samtidig som man ivaretar miljøet og naturen rundt. Et senter med et slikt innhold og utviklingsmuligheter vil kunne løfte hele Lofoten og Vesterålen, samtidig som man vil øke den nasjonale verdiskapingen.

Et oljevern og miljøsentert på Fiskebøl

- Mulighet til å opprette et internasjonalt arktisk senter innen oljevern- og miljø som er globalt ledende og samtidig etablere globalt ledende forskningsfasilitet for marin avfallsteknologi, miljø og oljevernberedskap
- Skape et internasjonalt nettverk og et bredt forsknings- og utviklingsmiljø
- Mulighet til å bygge videre på etablerte bedriftsklynger med globalt nedslagsfelt
- Mulighet til å skape en helhetlig og bred beredskapsklynge
- Stort innovasjonspotensiale for mottak/bearbeiding marint avfall
- Unik mulighet for å bli plassert på det internasjonale forskningskartet
- Helhetlig etablering på Fiskebøl vil kunne utløse et stort kommersielt potensial og gi grobunn for nye virksomheter og cluster!
- Fiskebøl har svært god tilgang på store arealer for fremtidige behov
- Fiskebøl har en unik beliggenhet midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen med gode innseilingsforhold, god infrastruktur, tilrettelagte arealer og god vanntilførsel
- Arealet er svært godt tilrettelagt for dypvannskai med gode strømforhold
- Den geografiske plasseringen gir god nærhet til en rekke relevante aktører
- Stor fleksibilitet for eventuelle tilflyttere med relevant kompetanse (Vågan, Sortland og Hadsel), alle plasser innenfor en radius på 20-50 minutter
- Internasjonalt arktisk senter innen oljevern- og miljø som er globalt ledende.

Forskning og Utvikling (FoU)

Behov: I Lofoten og Vesterålen er det flere etablerte fragmenterte samarbeid med relevante FoU aktører som blant annet NTNU, Universitetet i Tromsø, universitetet i Nordland og Nofima. Disse har samlet spesialkompetanse på teknologi, marin biologi, beredskap, arktiske miljøer og marine miljøer. Det mangler en samlende arena hvor industri og næringsliv kan samhandle med FoU-miljøene. Det finns ingen sterk FoU-aktør i Lofoten og Vesterålen per dags dato. Man trenger en kommunikasjonsplattform, hvor aktører samles og kan bygge verdiskaping på tvers av ulike bransjer, over både formell og uformell plattform. Et miljø og oljevernssenter på Fiskebøl vil, med sin geografiske plassering midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen, kunne bidra til å dra ut det internasjonale uforløste innovasjonspotensiale som ligger i en slik FoU samhandling på tvers av regionen.

Nasjonalt senter mot marin plastforsøpling fra fiskeri og oppdrettsnæring

Behov: Det er i dag returordninger på avfall fra fiskeri og oppdrettsnæring etablert i Lofoten og Vesterålen. Det er en reel mulighet ved en etablering av oljevern- og miljøssenter å se dette i sammenheng med innovasjon innen marint avfall. Ved en etablering av en forskningsfasilitet hvor man kan teste- og forske innenfor et kontrollerbart miljø, vil man også kunne oppnå innovasjon innenfor denne type avfall. Lofoten og Vesterålen har spredte fiskeri- og havbruksaktører og dette medfører at geografisk plassering bør være sentrert slik at flest mulig aktører er innenfor en kort radius. Fiskebøl ligger midt i kjernen av Lofoten og Vesterålen og har tilstrekkelig med areal til å kunne håndtere en satsing innenfor marin plastforsøpling fra fiskeri og oppdrettsnæring.

Utvikling av lenseteknologi for søppelrydding kyst/hav

Behov: Innovasjonsarbeid innenfor lenseteknologi gjøres i dag i begrensede tanker, enten lokalt hos oljevernleverandørene selv, eller på Ohmsett-tanken i USA. Disse test-fasilitetene har begrensninger når det gjelder strøm og bølgehøyde som gjør produktutviklingen krevende. Vi ser et sterkt behovet for en bedre testfasilitet globalt, og med et slikt senter på Fiskebøl vil man kunne skape et internasjonalt sterkt FoU miljø innen oljevern- og miljø i Lofoten og Vesterålen. Istedenfor at Norsk industri må reise til USA for å teste i begrenset anlegg, kan verden komme til oss og sette Norge i førersetet innen oljevern og marint avfall. Skal norsk oljevernindustri videreutvikle lenseteknologien er det et behov for bedre test-fasiliteter som kan presse innovasjonen til nye standarder som gjør produktene i stand til å takle krevende strøm og bølgeforhold, samt varierte temperaturforhold.

Test- og øvingslokalitet i sjø for oljevernutstyr

Behov: I Vesterålen har man Norges eneste testfasilitet til havs. I 2015 ble det gjort testing på hav med bio-olje av Norlense. Denne test- fasiliteten ble godkjent av Miljø Departementet. Dette er et økende behov, da eneste testmulighet av utstyr per dags dato er NOFO's "olje på vann øvelse" som foregår årlig. Det vil være naturlig å tenke en synergieffekt mellom testing i kontrollerte omgivelser med mulighet for reel testing i hav. I Vesterålen er det 4 ulike typer fjorder som vil være ideel for testing i sjø; Sløverfjorden, Higræffjorden, Hadsselfjorden og Raftsundet. Disse fjordene kommer ikke i konflikt med annen aktivitet som f.eks fiskeri, og er dermed godt egnet for dette formålet. Det er i tillegg naturgitte forutsetninger for testing ved Fiskebøl med svært god innseiling med gode dybdeforhold, gode strømforhold og lukkede fjorder som gir god skjerming ift bølger og vind ved behov. En av landets største logistikkaktører, NorSea Group har på bakgrunn av faglig vurdering fastslått Fiskebøl som den mest egnede plasseringen for en dypvannskai, nettopp pga. de naturgitte faktorene. Hadsel kommune har tegnet en intensjonsavtale med NorSea group om satsing på Fiskebøl som lokasjon for en forsyningsbase. Dette betyr at det er allerede kommersielle sterke aktører som er klar til å bidra til en utbygging av Fiskebøl som oljevern- og miljøssenter. Aktiviteten en etablering av NorSea Group generer vil også gi ringvirkninger for de andre næringene, klyngene og innovasjon på Fiskebøl.

Kunnskap om sikkerhet (HMS) for operativt personell under aksjoner i kulde/mørke

Behov: Ved aksjonene rundt Server og Godafoss ble det i evalueringene påpekt at HMS for operativt personell er krevende. Dette var lengre aksjoner som krever lang innsats, utover daglig operativt personell. Denne typen utslipp kan skje hvor som helst langs kysten, og bemanningen vil også variere ut fra hvor eventuelle utslipp skjer. Midt i hjertet av Lofoten og Vesterålen har man etablert opplæring innenfor HMS ved oljevernaksjoner. I tillegg bruker også Norges brannskole denne kompetansen i sin opplæring og har et godt samarbeid. Det vil være naturlig å bygge videre på dette miljøet for å forsterke kunnskapen om HMS for operativt personell ved aksjoner i kulde/mørke.

Miljøinformasjon under aksjoner mot akutt forurensning

Behov: Under aksjoner mot akutt forurensning er det ulike prioriteter i forhold til Liv, helse og miljø. Miljø skal vurderes ved en aksjon basert på miljøprioriteringsområder. I små kommuner med begrensede ressurser er ofte miljøkartlegging nedprioritert, og man har erfart ved tidligere aksjoner at miljøinformasjonen som er registrert er utdatert. Ved å kombinere miljøinformasjon i et oljevern- og miljøsenner vil man gjennom den samlede kompetansen kunne organisere oppdatert miljøinformasjon, for at kommunene skal få bedre grunnlag for riktige prioriteringer ved en aksjon. Ved å samordne disse funksjonene vil man også gjennom HMS-kunnskap og opplæring kunne utdanne operativt personell som kan bli bedre beslutningstakere under en aksjon mot akutt forurensning.

Kunnskapscenter og tiltaksbase mot marin plastforsøpling i nord

Dokumentasjons- og kunnskapsformidlingscenter om miljø- og oljevernberedskap. Ved å samle industriaktørene, opplæring, HMS, miljø, marin avfallshåndtering og FoU miljøer med et oljevern- og miljøsenner som base, vil man kunne bygge opp et globalt utstillingsvindu som kan bli ledende innen arktisk miljø og beredskap. Man vil kunne formidle "tilrettelagt" kunnskap til alle alderstrinn fra barnehage til Phd, og være et verdensledende forbilde på samhandling for å bevare det marine miljøet og samtidig øke verdiskaping hos folket. For å øke kunnskapen og tilrettelegge for kompetansehevende tiltak trengs det også øvingsområder. På Fiskebøl er det allerede etablerte øvingsarealer og nesten ubegrenset mulighet for å øke arealer som er tilgjengelig. Det er i dag etablert samarbeid mellom Fiskebølmiljøet og flere relevante opplærings og kunnskapsaktører som for eksempel SALT, Norges Brannskole, Nord Universitet. I tillegg finnes det flere andre relevante aktører som man har samarbeid med, for eksempel Lofoten maritime fagskole og Kystvakta. Med en profesjonell satsing på det eksisterende miljøet, vil man kunne drive opplæring i verdensklasse og kunne dra innovative synergieffekter som vil bidra i den nasjonale verdiskapingen.

Mulig fremtidig samarbeid mellom et senter og kommersielle aktører og interesseorganisasjoner

Kommersielle klynger tilknyttet Fiskebøl-miljøet

Oil Spill Recovery (OSR Group)

- Frank Mohn Flatøy, Aptomar, SMV hydraulic, Maritime partner, Norlense

Hålogaland Olje og Energi (HALOE)

- Harstad elektro, Hamek, Momek PTN, Kunnskapsparken Nord, Norbase, Norlense, Polarkonsult, SMV hydraulic og Teknor

Marin avfallsklynge

- Påbegynt et arbeid for å få opp en marin avfallsklynge.

- Lofoten avfallsselskap, Norlense, Reno Vest, Salt, Fiskeriparken m.fl.

Beredskap og Oljevern Kyst og Strand (BOKS)

- Norlense, SMV Hydraulic, Grovfjord båtbyggeri, Reno vest, Norlense beredskap

Forskning og Utviklingsaktører som er tilknyttet Fiskebøl-miljøet

- NTNU
- Nord Universitet
- Universitetet i Tromsø
- Nofima
- SALT

Kommersielle aktører som støtter et oljevern- og miljøsentert på Fiskebøl

- Mange av aktørene i næringslivet i Lofoten, Vesterålen og Harstad ønsker lokalisering på Fiskebøl.
- Norsk industri og Norseas Group ønsker det
- Oljeindustrien har signalisert Fiskebøl som framtidig base for framtidig olje- og gassaktivitet
- NOSCA-samarbeid

Beredskapsaktører

- Kystvakta
- Heliteam
- Norges Brannskole
- Sivilforsvaret

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
088/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Høringsuttalelse utredning av fylkesmannens framtidige struktur

Innstilling

Forslag til høringsuttalelse til foreløpig rapport om utredning av fylkesmannens fremtidige struktur vedtas.

Fakta i saken

Regjeringen besluttet våren 2015 at Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal gjennomføre en utredning av framtidig struktur og størrelse for fylkesmannen. Målsettingen med arbeidet er at utredningen skal gi departementet et godt grunnlag for å vurdere hva som er hensiktsmessig inndeling av embetene ut fra oppgaver og roller.

Utredningen har høringsfrist 14.10.16. Dette er en foreløpig rapport fra en prosjektgruppe i KMD. Denne fasen er en bred innspillsrunde uten konkrete anbefalinger og er ikke politisk behandlet i KMD.

Arbeidet med utredningen er gjennomført i fire steg:

1. En prinsipiell vurdering av inndelingsbehov knyttet til fylkesmannens roller og oppgaver
2. En gjennomgang og analyse av dagens embeter mht. geografi, ressursbruk og kompetanse
3. En drøfting av aktuelle reformprosesser og betydningen av disse for inndelingen
4. En konkret vurdering av egenskaper og mulige konsekvenser av tre hovedscenarier:

- Mindre endringer av dagens struktur
- Et antall mellomstore embeter
- Et anall store embeter

Vurdering

På bakgrunn av innspill som har kommet til sekretariatet, foreslås det følgende høringsuttalelse: Arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd har mottatt og gjennomgått foreløpig rapport om utredning av fylkesmannens framtidige struktur. Vesterålen regionråd avgir følgende høringsuttalelse til rapporten:

Vesterålen regionråd imøteser den politiske behandlingen av fylkesmannens politiske struktur

med stor interesse. Fylkesmannen har mange ulike roller overfor kommunene. Vesterålen regionråd vil be om at det legges vekt på at en god dialog mellom fylkesmann og kommune forutsetter muligheter for hyppig kontakt og god samhandling. Nordland er et fylke med både store geografiske avstander og mange kommuner. Flere kommuner i embetet og større reiseavstander vil innebære en risiko for mindre kontakt mellom fylkesmann og kommune og dårligere kjennskap til den enkelte kommune for fylkesmannen.

Vesterålen regionråd vil derfor opprettholde dagens struktur når det gjelder geografisk område for fylkesmannen i Nordland.

Konklusjon

Forslag til høringsuttalelse til foreløpig rapport om utredning av fylkesmannens fremtidige struktur vedtas.

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
089/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Høringsuttalelse om ny kommunelov

Innstilling

Forslag til høringsuttalelse om kommuneutvalgets utredning 2016:4 vedtas.

Fakta i saken

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sendt NOU 2016:4, Ny kommunelov, på høring med høringsfrist 06.10.16. Bakgrunnen for saken er at Kommunal- og forvaltningskomiteen i Stortinget har bedt regjeringen om å foreta en helhetlig gjennomgang av kommuneloven for å styrke det kommunale selvstyret. I utredningen er det skrevet et eget kapittel om interkommunalt samarbeid. AU vedtok i møte 10.06.16 at sekretariatet legger fram forslag til høringsuttalelse om interkommunalt samarbeid.

Vurdering

På bakgrunn av innspill som har kommet til sekretariatet, foreslås det følgende høringsuttalelse:

Arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd har mottatt og gjennomgått kommunelovutvalgets utredning NOU 2016:4, Ny kommunelov. Vesterålen regionråd avgir følgende høringsuttalelse på kapittel 18, Interkommunalt samarbeid:

Vesterålen regionråd støtter forslaget om regionråd, jfr. § 17-1. Vesterålen regionråd kan derimot ikke støtte forslaget om kommunal oppgavefelleskap i det de foreslåtte reglene - § 18-3 – fordi dette innebærer en innskrenkning i forhold til dagens regler om § 27 samarbeid med hensyn til organisering. Vesterålen regionråd ser ikke at det er behov for å endre reglene knyttet til representasjon i styret. Å lovfeste krav til representasjon vil innebære at en gir slipp på dagens fleksibilitet for kommunene til selv å finne velegnede løsninger.

Vesterålen regionråd støtter både forslaget til ny § 19-2 om klargjøring av det økonomiske ansvaret og kravet i ny § 19-4, 4. ledd bokstav b om at det skal fremgå av samarbeidsavtalen hvorvidt oppgavefelleskapet er et eget rettssubjekt. Vi er også positive til å lovfeste krav om eget regnskap for både regionråd og kommunale oppgavefelleskap jfr. § 14-8. Dette vil bidra til å hindre mistanke om kryss-subsidiering og sikre tillit til kommunens virksomhet.

Konklusjon

Forslag til høringsuttalelse om kommuneutvalgets utredning 2016:4 vedtas.

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
090/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Opprettelsen av flyplassutvalg i Vesterålan

Innstilling

Arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd vedtok 26.08.16 å opprette et flyplassutvalg for Vesterålen.

Flyplassutvalget opprettes med følgende deltakere:

- Ordførerne i flyplasskommunene
- To medlemmer fra næringsforeninger
- Distriktssjef Avinor
- Administrasjon i kommune
- Reiselivssjef i Vesterålen

Regionrådsleder er leder i flyplassutvalget.

Utvalget får som mandat:

Utvalget skal etableres som en dialogarena for framtidig lufttransport for å ivareta behovet til befolkning og næringsliv i Vesterålen. Utvalget skal være pådriver overfor myndigheter og selskaper, bidra til å samordne informasjon om lufttransport og utvikling av rutetilbud for regionen.

Utvalget skal utarbeide forslag til vedtekter, organisasjon og arbeidsformsom legges fram for behandling i Vesterålen regionråd.

Vedlegg:

20130417 Vedtekter Flyplassutvalget i Lofoten
Vedtekter revidert april 2008

Fakta i saken

Arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd behandlet i møte 26.08.16 sak om opprettelse av

flyplassutvalg i Vesterålen. Det ble fattet følgende vedtak i saken:

«Arbeidsutvalget vedtar å nedsette et flyplassutvalg. Det legges fram forslag til sammensetning og mandat for utvalget til møte 30. september.»

Det har vært innhentet informasjon om flyplassutvalgene for Evenes og Lofoten. På bakgrunn av deres erfaringer legges det fram forslag til sammensetning og mandat.

Vurdering

Det tas en gjennomgang av utvalgets rolle, valg av modell, representasjon, økonomi, vedtekter og andre forhold som spiller inn. I diskusjonen kom det fram at det er viktig å ivereta at Evenes har rollen som stamflyplass i tillegg til situasjonen til lufthavnene i Vesterålen. Det er også viktig å ivareta bredde i sammensetning av utvalget.

Fra Lofoten er formålsparagrafen:

«Flyplassutvalgets formål er

å samordne informasjon om trafikktvikling for lufthavnene også i forhold til den nasjonale utvikling innenfor lufttransport,

å være pådriver for utvikling av rutetilbudet lufthavnene

å være dialogarena for fremtidig lufttransport mellom kommunene i Lofoten, Avinor, flyselskaper, næringslivet samt andre offentlige myndigheter.»

Evenes flyplassutvalg har formålsparagraf:

«Flyplassutvalgets formål er å bidra til / påvirke til at den fellesressurs som lufthavnen representerer, skal utvikles og markedsføres til beste for befolkning og næringsliv i regionene Ofoten, Sør-Troms, Vesterålen og Lofoten.

Flyplassutvalget skal bevirke til at Harstad Narvik Lufthavn Evenes får den riktige status i regionen, nasjonalt og internasjonalt.

Flyplassutvalget skal etablere kontakt mot lokale, nasjonale og internasjonale samferdselsorganer.»

Begge flyplassutvalgene har representasjon fra politisk ledelse og næringsforeninger. Lofoten har i tillegg Avinor, kommunal administrasjon, reiseliv og Lofotrådet.

Konklusjon

Arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd vedtok 26.08.16 å opprette et flyplassutvalg for Vesterålen.

Flyplassutvalget opprettes med følgende deltakere:

- Ordførerne i flyplasskommunene
- To medlemmer fra næringsforeninger
- Distriktssjef Avinor
- Administrasjon i kommune
- Reiselivssjef i Vesterålen

Regionrådsleder er leder i flyplassutvalget.

Utvalget får som mandat:

Utvalget skal etableres som en dialogarena for framtidig lufttransport for å ivareta behovet til befolkning og næringsliv i Vesterålen. Utvalget skal være pådriver overfor myndigheter og selskaper, bidra til å samordne informasjon om lufttransport og utvikling av rutetilbud for regionen.

Utvalget skal utarbeide forslag til vedtekter, organisasjon og arbeidsformsom legges fram for behandling i Vesterålen regionråd.

Vedtekter Flyplassutvalget for lufthavner i Lofoten

-Lofotrådet 17. april 2013

§1 Navn

Flyplassutvalget for flyplassene i Lofoten
I det etterfølgende benyttes Flyplassutvalget

§2 Formål

Flyplassutvalgets formål er

- å samordne informasjon om trafikkutvikling for lufthavnene også i forhold til den nasjonale utvikling innenfor lufttransport,
- å være pådriver for utvikling av rutetilbudet lufthavnene
- å være dialogarena for fremtidig lufttransport mellom kommunene i Lofoten, Avinor, flyselskaper, næringslivet samt andre offentlige myndigheter.

§3 Medlemmer

Følgende er faste medlemmer av Flyplassutvalget:

- Ordførerne i Vågan, Vestvågøy, Værøy og Røst
- Distriktssjef Avinor AS Lofoten/Ofoten/Vesterålen,
- 1 medlem fra Vågan Næringsforening,
- 1 medlem fra Vestvågøy Næringsforening,
- Daglig leder i Destination Lofoten AS,
- 1 medlem fra administrasjonen i Vågan kommune,
- 1 medlem fra administrasjonen i Vestvågøy kommune,
- Sekretariatsleder i Lofotrådet.

Avinor AS og Sekretariatsleder i Lofotrådet har ikke stemmerett, men tale- og forslagsrett.

§4 Arbeidsutvalg

I den grad Flyplassutvalget har behov, nedsetter utvalget selv arbeidsutvalg for å forberede saker, gjøre utredninger, m.v.

§5 Ledelse

Flyplassutvalget velger selv leder og nestleder for 2 år ad gangen. Ledervervet alternerer mellom Vestvågøy og Vågan kommune. Ved stemmelikhet har leder dobbeltstemme.

Sekretariatsleder i Lofotrådet er sekretær for utvalget og samordner agenda, innkaller til møter og skriver referat.

§6 Årsmøte

Det avholdes ordinært årsmøte hvert år og innen 30. april. På årsmøtet gjøres formelle valg, oppsummering og evaluering av forrige års arbeid samt mål og strategier fremover. Regnskap for bruk av kontingentmidlene i henhold til §7 fremlegges for årsmøtet.

Ekstraordinært årsmøte holdes når Flyplassutvalget finner det nødvendig, eller når minst 1/3 av medlemmene skriftlig krever det, og samtidig oppgir hvilke saker som ønskes behandlet.

Innkalling til årsmøte og ekstraordinært årsmøte skal skriftlig skje med minst 14 dagers varsel.

§7 Kontingent

Årsmøtet fastsetter en årskontingent for Flyplassutvalget. Kontingenten skal dekke utgifter for medlemmene til møter, reiser, tapt arbeidsfortjeneste og lignende.

§8 Oppløsning av Flyplassutvalget kan bare skje på ordinært eller ekstraordinært årsmøte når minst 2/3 flertall av medlemmene krever det. Slik oppløsning skal på forhånd være satt opp på saklisten, og innkalling til årsmøtet har skjedd i henhold til vedtektenes § 6.

For at oppløsningen skal være gyldig må det oppnås 2/3 flertall for forslaget. I tilfelle oppløsning beslutter årsmøtet disponering av Flyplassutvalgets midler.

Vedtatt Lofotrådet 17. april 2013

VEDTEKTER

Flyplassutvalget for Harstad/Narvik lufthavn Evenes

Vedtatt 1.mars 1996 (med endring 14.mars 1997, 26.mars 1999 og 4.februar 2000, 4.mars 2005 samt 4.april.2008)

§ 1 Navn

Flyplassutvalget Harstad Narvik Lufthavn Evenes.
I det etterfølgende omtales navnet som Flyplassutvalget.

§ 2 Formål

Flyplassutvalgets formål er å bidra til / påvirke til at den fellesressurs som lufthavnen representerer, skal utvikles og markedsføres til beste for befolkning og næringsliv i regionene Ofoten, Sør-Troms, Vesterålen og Lofoten.

Flyplassutvalget skal bevirke til at Harstad Narvik Lufthavn Evenes får den riktige status i regionen, nasjonalt og internasjonalt.

Flyplassutvalget skal etablere kontakt mot lokale, nasjonale og internasjonale samferdselsorganer.

§ 3 Medlemmer

Medlemmer i Flyplassutvalget er kommunene i regionene, Troms og Nordland fylkeskommuner, samt næringslivsorganisasjoner i regionene.

§ 4 Årsmøte

Det holdes ordinært årsmøte hvert år innen utgangen av mars måned.
Styret innkaller skriftlig til årsmøtet med et varsel på minst 14 og høyst 30 dager.
Saker som ønskes behandlet på årsmøtet, må skriftlig meldes til styret senest 14 dager før årsmøtet

Det ordinære årsmøtet skal behandle:

- 1) årsregnskap og styrets årsrapport
- 2) budsjett samt fastsettelse av kontingent
- 3) valg av styre
- 4) valg av styrets leder og nestleder
- 5) valg av revisor
- 6) andre saker angitt i innkallingen

Ekstraordinært årsmøte holdes når styret finner det nødvendig eller når minst 1/3 av medlemmene skriftlig krever det, og samtidig oppgir hvilke saker som ønskes behandlet. Innkalling skjer på samme måte som for ordinært årsmøte. Ekstraordinært årsmøte kan bare behandle de saker som fremgår av innkallingen.

Medlem som har betalt kontingent for foregående år, er stemmeberettiget på årsmøtet. Hvert medlem har én stemme. Representant for medlem skal på årsmøte legge frem fullmakt fra den kommune, organisasjon eller fylkeskommune han/hun representerer.

Alle vedtak krever alminnelig flertall blant de fremmøtte, med unntak av vedtekts-endringer, som krever 2/3 flertall, og med unntak av vedtak som nevnt i § 7.

§ 5 Styret.

Flyplassutvalget ledes av et styre bestående av 5 - 7 medlemmer. Styret skal ha følgende sammensetning :

- 3 - 5 medlemmer fra kommunene / fylkeskommunene
- 2 medlemmer fra næringslivsorganisasjoner i Ofoten, Sør-Troms, Lofoten og Vesterålen.

Evenes som vertskommune skal være representerte i styret ved ordfører

Styrets medlemmer skal ha personlige varamedlemmer.

Funksjonstiden for de kommunale / fylkeskommunale medlemmene er 4 år.

Næringslivets representanter velges av årsmøtet etter forslag fra næringslivsorganisasjonene. Valget gjelder for to år, slik at et medlem står på valg hvert år.

Ordføreren i Evenes har ansvaret for å legge frem forslag til valg, og skal i denne sammenheng konsultere fylkene, regionrådene samt næringslivsorganisasjonene som er medlemmer.

Stedlig lufthavnsjef for Avinor innkalles til styremøtene som observatør med tale- og forslagsrett.

Styrets leder kan kalle inn andre til møtene dersom han/hun finner dette nødvendig.

Styret skal ha minimum 2 møter pr halvår, og ellers når styrets leder eller medlem av styret finner det nødvendig.

§ 6 Kontingent

Årsmøtet fastsetter medlemskontingent for Flyplassutvalget. Kontingenten betales hvert år innen utgangen av april måned.

§ 7 Oppløsning

Oppløsning av Flyplassutvalget kan bare skje på ordinært eller ekstraordinært årsmøte, med minst 2/3 flertall av avgitte stemmer, etter at forslaget på forhånd er satt opp på saklisten, og innkalling til årsmøtet har skjedd i henhold til vedtektenes § 4.

Bli oppløsning vedtatt skal det avholdes ekstraordinært årsmøte innen 2 måneder. For at oppløsningen skal være gyldig må det på nytt oppnås 2/3 flertall for forslaget. I tilfelle oppløsning tilfaller utvalgets eiendeler de kommunene som er stemmeberettigede medlemmer. Fordelingen foretas av styret og skjer i henhold til kommunenes sist registrerte innbyggertall.

(Sist revidert 4.april 2008)

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
091/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Masterplan for reiseliv i Vesterålen

Innstilling

Innstilling legges fram på møtet.

Vedlegg:

Rapport fase 1 for Vesterålen justert april.2013

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN

<tekst>

Fakta i saken

Arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd behandlet på møte 10.06.16 sak om oppfølging av fase 1 for masterplan for reiseliv. Det ble fattet følgende vedtak i saken.

«Det arbeides videre til høsten med masterplan reiseliv.»

Spørsmål om videre arbeid med masterplan blir behandlet i fagutvalget for reiseliv 23.09.16.

Vurdering

Det vil bli gitt en orientering fra behandlingen i fagutvalget. Innstilling vil bli lagt fram på møtet.

Konklusjon

Innstilling legges fram på møtet.

Vesterålen mot 2025

Rapport for fase 1 i
reisemålsutviklingsprosessen.

Mars 2013

Forfatter:

**Ann-Jorid Pedersen, MIMIR AS,
på vegne av styringsgruppa,**

Oppdragsgiver:

Vesterålen Reiseliv AS

Prosjektledelsen:

Roy Odd Schøyen (VR AS)
prosjektansvarlig

Ann-Jorid Pedersen (MIMIR AS)
prosjektleder

I. FORORD

Mimir AS fikk høsten 2012 et oppdrag fra Vesterålen Reiseliv å starte et forstudie innen utvikling av Vesterålen, dvs kommunene Bø, Hadsel, Sortland, Andøy, Øksnes og Lødingen, som reisemål. Dette skjedde etter en lokal prosess med diskusjoner om behovet for et fastere grep om den totale reiselivsutviklingen i Vesterålen. Tidlig i denne prosessen kom det fram at en overordnet strategi for utvikling av reiselivet i Vesterålen er nødvendig for å få alle involverte parter til å jobbe i samme retning og mot samme mål. Det ble dermed besluttet å følge Innovasjon Norges ”Hvitebok for reisemålsutvikling”, en prosess som for øvrig allerede er godt i gang en rekke andre steder i landsdelen, og som er gjennomført med hell både i Nord Norge og en rekke andre steder i Norge.

Forstudiet er en situasjons- og mulighetsanalyse, og inngår i Innovasjon Norges program for bedre reisemålsutvikling. Hele prosessen består av tre faser:

1. Forstudie (fase 1)
2. Etablere et rammeverk for utvikling, ofte kalt masterplan (fase 2)
3. Gjennomføringsfase hvor man går ”fra ord til handling” (fase 3)

Reisemålsutvikling handler om å ha et helhetsperspektiv, der næringsutvikling og vekst er basert på det markedet vil ha. Samtidig må ikke den lokale næringsutviklingen komme i konflikt med lokalsamfunnsutviklingen. Det betyr at det er flere dimensjoner og mange aktører som blir berørt i dette strategiarbeidet. Forstudiet har som formål å avklare sentrale problemstillinger knyttet til den fremtidige utviklingen av Vesterålen som reisemål. Dette gjelder både forhold knyttet til utviklingen av selve reisemålet, men også markedsmessig posisjonering, forholdet til kommunal planlegging og aktørsamarbeid på utviklingssiden. Forstudiet skal også avklare aktørenes interesse for å gå videre med å etablere et rammeverk for utviklingen (en såkalt *masterplan* eller helhetlig utviklingsplan).

Arbeidet med forstudiet ble gjennomført i perioden oktober 2012 til mars 2013. Det har vært gjort flere befaringer i regionen i perioden, videre er det gjennomført tre styringsgruppemøter, samt foretatt informasjonsinnhenting fra bedrifter og miljøer i regionen i løpet av perioden.

Prosjektleder har vært rådgiver Ann-Jorid Pedersen, mens prosjektmedarbeidere har vært juniorrådgiverne Sarah Peters og Magnus McKay, alle i Mimir AS. Prosjektansvarlig har vært Roy Odd Schøyen i Vesterålen Reiseliv.

Vi ønsker å takke styringsgruppa som har bidratt med kunnskap, erfaringer og vilje til å ta åpne diskusjoner og beslutninger underveis. Denne forstudierapporten vil kunne fungere som grunnlag for betraktninger av utfordringer, muligheter og utforming av hovedaktiviteter i en mulig fase 2 av reisemålsprosessen.

Takk også, for et hyggelig samarbeid om et faglig interessant oppdrag. Vi håper forstudiet bidrar til positiv videreutvikling av Vesterålen som reisemål!

.....
Ann-Jorid Pedersen
Prosjektleder

.....
Roy Odd Schøyen
Prosjektansvarlig

II. STYRINGSGRUPPAS SIGNATURER

Kjell Børge Freiberg (leder)
Hadsel kommune

Judith Aa. Johansen
Andøy kommune

Arne Ivar Mikalsen
Hadsel kommune

Odd Gunnar Sjøfjell
næringsrepresentant, Andenes

Bjørn Hegstad
Lødingen kommune

Harry Lind
Møysalen nasjonalparksenter (næring)

Ann Karina Jacobsen
næringsrepresentant, Bø

Harald Mikal Jacobsen
næringsrepresentant, Sortland

Svein Roar Jacobsen
Sortland kommune

Camilla Ilmoni
næringsrepresentant, Øksnes

Arnfinn Fenes
næringsrepresentant, Lødingen

Roy Odd Schøyen
Vesterålen Reiseliv

Terje Haugen, saksbehandler i Innovasjon Norge og Astrid Berthinussen, markeds- og produktansvarlig i Vesterålen Reiseliv, har vært observatører og fulgt prosessen fra sidelinja.

INNHold

I.	Forord	2
II.	Styringsgruppas signaturer	3
DEL 1:	Sammendrag, mandat og metode	8
1.0	Sammendrag.....	8
2.0	Forstudiets Bakgrunn, formål og metode	12
2.1	Bakgrunn	12
2.2	Datainnsamling og metode.....	12
2.3	Organisering av arbeidet.....	12
DEL 2:	SITUASJONSANALYSE.....	14
3.0	Om Vesterålen.....	14
3.1	Forprosjektets hovedproblemstillinger.....	14
3.2	Fakta om regionen	15
3.3	Vesterålens historie som reisemål.....	16
3.4	Særpreg i Hadsel, Sortland, Bø, Øksnes, Andøy og Lødingen.....	16
3.5	Det stedlige ressursgrunlaget.....	21
3.5.1	Samlet vurdering	21
3.5.2.	Naturkvaliteter.....	21
3.5.3	Kulturkvaliteter.....	24
3.6	Dagens infrastruktur.....	26
3.6.1	Med bil.....	26
3.6.2	Med fly.....	27
3.6.3	Med buss	28
3.6.4	Med båt.....	28
3.6.5	utviklingsprosjekter med betydning for reiselivssatsningen	29
4.0	Vesterålen som reisemål i 2013	31
4.1	Attraksjonskraft.....	31
4.1.1	Typer av attraksjonskraft	31

4.2	Beliggenhet, tilgjengelighet og besøkende i dag.....	32
4.3	Besøksgrunner i Vesterålen i dag (Reason to go)	32
4.4	Aktører.....	33
4.5	Nettverk	33
4.6	Overnatting og servering	33
4.6.1	Overnattingskapasitet.....	33
4.6.2	Kalde senger / Private hytter	34
4.6.3	Overnattingsstatistikk.....	35
4.6.4	overnattinger i Nordland og Vesterålen i perioden 2000-2012:.....	35
4.6.5	Sesongsvingninger	37
4.6.6	Hotelltrafikk etter formål i perioden 2000-2012.....	38
4.6.7	Hotellovernattinger Ferie- / fritidstrafikk.....	39
4.6.8	Utvikling i vintertrafikken	40
4.6.9	Endring i nasjonsfordeling gjestedøgn.....	40
4.6.10	Nasjonsfordeling.....	41
4.6.11	Oppholdstid nordmenn i Vesterålen og andre regioner	42
4.6.12	Lønnsomhet i overnattingssektoren	44
4.6.13	Overnatting som ikke omfattes av statistikken	45
4.6.14	Utvikling i cruisetrafikken	45
4.6.15	Utvikling i handel	46
4.7	Besøksutvikling ved attraksjonene i regionen.....	47
4.8	Trafikkbildet oppsummert.....	48
4.9	Økonomiske ringvirkninger.....	48
5.0	Reisemålets organisering og aktører	49
5.1	Reiselivs- og utviklingsaktører	49
5.2	Offentlig-private sammenslutninger.....	50
5.2.1	Destinasjonsselskapet Vesterålen Reiseliv.....	50
5.2.2	Nordnorsk Reiseliv	50
5.3	Bærekraftig reiseliv.....	50

5.4	Reisemålets infrastruktur.....	50
5.4.1	Den myke infrastrukturen (tilgjengelighet).....	51
5.4.2	Den harde infrastrukturen (framkommelighet).....	51
5.5	Reiselivets doble virkelighet: bak og på scenen.....	52
6.0	Reisestrømmer og volumer.....	52
6.1	Generelt om reisestrømmer.....	52
6.2	Rundreiseturisme	52
6.3	Gjennomreiseturisme.....	53
6.4	Baseferieturisme	54
6.5	Resortturisme.....	55
7.0	Trender og utviklingstrekk.....	56
7.1	Overordnede tendenser.....	56
7.2	Sentrale trender og markedsforhold.....	56
7.3	Wild life turisme	58
7.3.1	Etterspørsmål etter naturbasert turisme.....	58
7.3.2	Wildlifeturisme som internasjonalt markedssegment	60
DEL 3: STRATEGISK ANALYSE.....		62
8.0	Markeds- og konkurranseforhold	62
8.1	Posisjon	62
8.2	SWOT-analyse.....	62
8.2.1	Styrker og muligheter.....	62
8.2.2	Svakheter og trusler	63
8.2.3	Vesterålens dilemma.....	63
9.0	Framtidig posisjon for Vesterålen som reisemål	63
9.1	Leverandør av nisjeopplevelser	63
9.2	Leverandør av tilrettelagte naturopplevelser	64
9.3	By og land, hand i hand.....	64
9.4	Leverandør av prioriterte produktkonsepter	64
9.5	Metode for å organisere konseptene.....	65

9.6	Strukturer for tilgjengeliggjøring av regionen	66
9.7	Nettverksutvikler	67
10.0	Visjon og ambisjoner for Vesterålen mot 2025	67
10.1	Utkast til visjon.....	67
10.2	Utkast til ambisjoner og mål.....	67
10.3	Det optimale Vesterålen	68
10.4	Destinasjonsmarkedsføring.....	69
10.5	Salg og booking	69
10.6	Opplevelser som grunnlag for helårsturisme.....	69
10.7	Lokal mat som konkurransefaktor.....	70
10.8	Felles utfordringer	71
10.9	Et mulig framtidssbilde for Vesterålen	71
10.10	Mulig tilnæringsmåte til utviklingsarbeidet	72
10.11	Utkast til visjon og overordnet strategi	73
10.11.1	Foreslått overordnet strategi.....	73
10.11.2	Foreslått vekststrategi	73
10.11.3	Foreslått prioritering av konsepter og målgrupper	73
10.11.4	Nav-modell for en mer effektiv utvikling.....	74
10.11.5	Forutsetninger og suksesskriterier	74
11.0	Anbefalinger om fase 2	74
11.1	Politisk behandling.....	74
11.2	Organisering av fase 2	75
11.3	Konklusjoner og anbefalinger fra styringsgruppa.....	75
11.3.1	Videreføring.....	75
11.3.2	Overordnet målsetting.....	75
11.3.4	Anbefalte hovedaktiviteter i fase 2	76
12.0	Litteraturliste.....	78
13.0	Møteoversikt.....	79

DEL 1: SAMMENDRAG, MANDAT OG METODE

1.0 SAMMENDRAG

VESTERÅLEN HAR IKKE TATT NOEN REELL ANDEL AV DEN POSITIVE UTVIKLINGEN

Vesterålen er en reiselivsregion med lange tradisjoner som i dag leverer til både et lokalt, et regionalt/nasjonalt og et internasjonalt marked. Vesterålen¹ hadde til sammen 96 259 gjestedøgn i 2012. 67% (64 577) av disse var på hotell, mens hytte/rorbuovernattinger utgjorde 33% (31 682). Lofoten er til sammenligning rundt tre ganger så stor som Vesterålen på hotellovernattinger og rundt fem ganger så stor på hytte / rorbu. Men mens Lofoten gikk tilbake i 2012, gikk Vesterålen fram med 5,6%. Jevnt over har trafikken til Vesterålen vært relativt stabil gjennom 2000-tallet, men regionen har likevel hatt en reell tilbakegang i samlet trafikk på 9% fra 2000 til 2011. Til sammenligning hadde Lofoten en vekst i samme periode på nærmere 30%, Nordland som fylke økte med ca 8,5%, mens Nord Norge hadde en økning på nærmere 12%.²

Vesterålen har altså ikke tatt sin del av den positive utviklingen som har vært, verken i regionen, i Nordland eller i Nord Norge.

DET TRADISJONELLE TRAFIKKMØNSTERET OG BETALINGSVILJEN ENDRER SEG

Sommertrafikken står pr i dag for ca 50% av gjestedøgnene i regionen. Dette er i stor grad rundreise- og gjennomfartsturisten som er på vei til eller fra Lofoten, evt til/fra Nordkapp og tar turen innom Vesterålen. Denne gruppen er nå på vikende front, dvs mange flytter over til cruise eller kommer på andre tider av året. Økningen ser altså ut til å skje på cruisesiden, i nisjemarkedene (for eksempel fisketurisme) og i de opplevelsesorienterte turistsegmentene som like gjerne kommer om vinteren som om sommeren. Det er også opplevelses- og nisjesegmentene som framstår som mest betalingsvillige og mest lønnsomme.

Vesterålen må være forberedt på at endringene i trafikkstrukturen og markedet vil forsterke seg ytterligere i åra som kommer. En masterplanprosess kan være et godt verktøy for å møte disse endringene på en samlet og profesjonell måte.

DEN GRYENDE HELÅRSTURISMEN KAN VÆRE NØKKELEN TIL Å LYKKES MED OMSTILLING OG UTVIKLING

¹ Tallene omfatter ikke Lødingen pga SSBs statistikkføring.

² Tallene er hentet fra www.statistikknett.com

Regionen er mangfoldig og stor med mange utfordringer knyttet til transport. Samtidig er lønnsomheten gjennomgående lav, delvis på grunn av små reiselivsplanlegg med liten markedskontakt kombinert med kort driftssesong. Situasjonen for reiselivet i Vesterålen er dermed ikke optimal. Likevel har det skjedd mye positivt på produktutviklingssiden de senere årene, og ikke minst har gjennombruddet for vinterturisme i Nord Norge og Vesterålen åpnet for helt nye muligheter. Men regionen stilles dermed også overfor en krevende omstilling. Vi er i ferd med å få en type gjester som er mer betalingsvillige enn tidligere, og som gjerne reiser utenom sommersesongen, men volumet på disse er ennå ikke stort. Kravene er dessuten annerledes enn tidligere. Fin natur, åpne veier og tilgjengelige overnattingsanlegg langs veien er ikke lenger tilstrekkelig. I dag vil gjestene ha tilpassede opplevelser og kvalitet i alle ledd, spesialiserte overnattingsanlegg med høy komfort og vakker beliggenhet, samt god tilgjengelighet året rundt.

For å konkurrere med andre regioner, og for å bidra til lønnsomhet og verdiskaping på reisemålet, er det blitt stadig viktigere med forpliktende samhandling mellom aktørene (gjærne i en triple helix modell), samt profesjonell destinasjonsledelse med drift av støttesystemer, kompetanseutvikling, markedsamarbeid og kommersiell incomingvirksomhet. Dersom Vesterålen skal lykkes i en videre utvikling, blir det dermed viktig å jobbe strategisk og profesjonelt med dette over tid.

ATTRAKSJONSKRAFT OG POTENSIAL

I et kystøkologisk perspektiv er Vesterålen svært interessant. Tilgang på store naturressurser har lagt grunnlaget for en spredt bosetting over hele regionen, noe som i dag er relativt unikt på den nordlige halvkule. Det ligger en stor opplevelsverdi i at folk bor nærmest på hver knatt og knaus i et frodig kulturlandskap som strekker seg mellom forrevne fjell og et frådende, iskaldt hav. Rundreisen i Vesterålen byr på et stort mangfold fra innersida til yttersida og fra sør til nord, og kontrastene i denne reisen byr på verdifulle overraskelser og inntrykk. Et overordnet mål for reisemålsprosessen er derfor å utvikle Vesterålen som et attraktivt reisemål med salgbare opplevelser og arrangement gjennom hele året, og med transportløsninger som fremmer vekst og tilfører regionen gjester året rundt. Dersom man i større grad tilrettelegger for opplevelser og autentiske attraksjoner knyttet til bygdene langs de sentrale ferdselsrutene til lands og til vanns, og sikrer gode transportløsninger langs noen sentrale akser, vil Vesterålen stå bedre rustet til å kapitalisere på det unike bosettingsmønsteret sitt. For å lykkes med å ta Vesterålen opp i reiselivets internasjonale eliteserie, må man imidlertid gjennomføre en kvalitets- og kapasitetsoppgradering på en del av reiselivsplanleggene, få et gjennomgående bedre mattilbud i regionen og sikre flere markedsstilpassede og tilgjengelige opplevelser gjennom hele året. Man bør også styrke den smarte salgs- og markedsinnsatsen som flest mulig aktører kan samle seg om, som for eksempel felles organisering av visningsturer, internasjonaliseringstiltak og opparbeidelse av nye markedskontakter og bearbeidelse av umodne markeder.

Vesterålen har trolig et betydelig potensial for videre utvikling som reisemål. Dette potensialet synes særlig å være knyttet til en kombinasjon av wildlife-turisme og opplevelser basert på regionens spesielle bosettingsmønster i det spektakulære alpine kystlandskapet.

For å ta ut potensialet, vil Vesterålens videre reiselivsutvikling trolig dreie seg om å levere på kriteriene *kvalitet, relevans og tilgjengelighet*. Evner Vesterålen å møte de betalingsvillige segmentenes behov gjennom hele året i forhold til disse kriteriene, vil det fram mot 2025 også være mulig å utvikle Vesterålen til et bærekraftig reisemål med lønnsomme bedrifter og mange helårs arbeidsplasser.

EN MER NYANSERT SESONG- OG PRODUKTUTVIKLING

Endringer i markedssituasjon og trafikkstruktur er i ferd med å tvinge fram behov for en helt ny tilnærming til reiselivsutviklingen, noe blant annet Hurtigruten nå tar konsekvensen av. *Sommersesong, mørketid og skuldresesonger* er tradisjonelle begreper som ikke er så relevant lenger, og som man i en evt fase 2 bør vurdere å bytte ut med en mer kommersiell og målgrupperettet sesonginndeling. Det vil i så fall være naturlig å forholde seg til fire konseptualiserte sesonger i Vesterålen, dvs *vinter* (desember-februar), *sommer* (juni-august), *høst* (september-november) og *vår* (mars-mai). Disse sesongene vil kunne forløse et potensial ved at man utvikler et tydeligere innhold og en spissere kommunikasjon mot de ulike målgruppene behov. Et eksempel på dette er Hurtigrutens sesongkonsept "Hunting the light" som nå helt har erstattet begrepene *lavsesong* og *mørketid*.

I en eventuell fase 2 vil det være aktuelt å se nærmere på hvordan Vesterålen kan innføre en mer nyansert og markedsorientert produkt- og sesongutvikling basert på ens serie av forretningsmodeller, innhold og "innpakning" avhengig av hvilken målgruppe man jobber mot, dvs en *strategisk konseptualisering*. Med en slik innfallsvinkel vil det trolig være lettere for regionens aktører å finne sin naturlige plass i en overordnet reisemålsstrategi enn det man har hatt så langt hvor de tradisjonelle strategiene nok har vært preget av ønsket om å oppnå enighet rundt et minste felles multiplum.

NYE KOMMERSIELLE GREP SOM KAN ØKE SALG OG LØNNSOMHET

Nå som Hurtigruten har signalisert en ny politikk for den videre utviklingen, har det åpnet seg noen nye muligheter for Vesterålen også på dette området. Ved å utvikle landbaserte konsepter som er tettere knyttet til Hurtigrutens egne konsepter, og ved å utvikle pre- og postopphold i Vesterålen til hurtigrutereisende og lønnsomme landarrangement (shore excursions) til cruise, kan aktørene kapitalisere på både Hurtigrute- og cruisetrafikken i større grad enn i dag. Tiltak for kompetanseutvikling, nettverkssamarbeid, systemsamarbeid og nyetableringer eller utvidelser av eksisterende anlegg er også tiltak man bør se nærmere på for å øke lønnsomheten i næringen.

MANGFOLD OG HELHETLIG KOMMUNIKASJON

Videre vil det være relevant å i større grad sikre at de ulike områdene i regionen utfyller hverandre både opplevelsesmessig og profilmessig, og ikke kannibaliserer på hverandre i for stor grad. Dersom man i fase 2 beslutter å følge styringsgruppes forslag om å kommunisere *wildlife* og *bosetting* som sterke attraksjons- og identitetsbærere for Vesterålen, vil det også være viktig at noen tar ansvar for å formidle *den store kystøkologiske fortellingen* om Vesterålen. Museum Nord med den nye museumsavdelingen på Sortland utpeker seg som en naturlig aktør for dette. Man bør i så fall søke å jobbe tett mot Museum Nord for en ønsket utvikling. Museum Nord er også eksempel på en viktig kulturaktør som i praksis også er en sentral reiselivsaktør.

Det er viktig å sikre fora der kultur, reiseliv og evt aktører fra andre bransjer kan møtes, snakke sammen og bygge et grunnlag for samarbeid. Fasiliterte nettverk for aktørene er dessuten et virkemiddel man bør styrke, for å bygge kompetanse, samarbeids- og innovasjonskultur, og for å bidra til den interne kommunikasjonen på reisemålet.

KOMPETANSE, HELÅRSTURISME OG HØYERE VOLUM

For å ta Vesterålen til et høyere nivå med tanke på kapasitet og leveranse til den nye internasjonale vintertrafikken, vil det også være nødvendig å tilføre mer *kompetanse* til regionen. Nordland har

allerede en god struktur for kompetanseheving på reiselivssiden, og flere bedrifter i Vesterålen er aktivt med i både Arenaprojekter, ulike tema- og kompetansenettverk og som deltakere på Innovasjon Norges kursrekke. Universitetet i Nordland er leverandør av høyere utdanning innenfor det som gjerne kalles framtidens reiseliv (f.eks samlingsbasert høgskolekurs i opplevelsesdesign), mens organisasjoner som Novadis, VRI med flere er viktige støttespillere til en næring i vekst og utvikling. Vesterålen bør sørge for at deres aktører tar del i den kompetansehevingen som foregår i landsdelen og sikrer det nødvendige kunnskapsgrunnlaget for å kunne rykke opp i reiselivets ”elitedivisjon”.

For Vesterålen vil *kompetanse og bærekraftig helårsturisme* være to helt sentrale forutsetninger for å kunne utvikle en lønnsom næring og dermed lykkes som et bærekraftig reisemål. For å stimulere til, og i neste runde realisere, en slik utvikling, er det nødvendig med en planlagt, langsiktig prosess som er godt forankret i både det offentlige og i det private næringslivet, for eksempel en masterplan for regionen.

ANBEFALING

Fase 1 er kun et innledende arbeid der vi har sett på grunnlag og potensial for en videre satsning. I fase 2 må man gå dypere inn i muligheter og problemstillinger og lage en felles, forankret masterplan for utviklingen og deretter legge et realistisk og langsiktig løp for gjennomføring av tiltakene i masterplanen.

En enstemmig styringsgruppe anbefaler å gå videre med fase 2 i reisemålsprosessen. De har samtidig skissert noen overordnede mål med mulige hovedaktiviteter for et videre arbeid, herav noen konkrete tiltak som eventuelt kan igangsettes umiddelbart.

2.0 FORSTUDIETS BAKGRUNN, FORMÅL OG METODE

2.1 BAKGRUNN

Norsk og internasjonalt reiseliv befinner seg for tiden i en fase som er preget av raske omveltninger på mange nivåer. En endret konkurransesituasjon, en strukturell forskyvning av trafikken mot nye markedssegmenter og større krav til et bærekraftig og opplevelsesbasert reiseliv fører med seg nye forventninger til reisemålene og disses aktører. Stort sett alle kommuner, og de fleste reiselivsbaserte næringsklynger, har i dag knappe ressurser. Det er derfor et poeng å bruke ressursene så optimalt som mulig. Det er også den viktigste årsaken til at det private og det offentlige i Vesterålen vurderer en samlet innsats for å realisere en masterplan organisert etter Innovasjon Norges *Hvitebok for reisemålsutvikling*.

Dette forstudiet tar utgangspunkt i kommunene Hadsel, Sortland, Øksnes, Bø, Andøy og Lødingen, for øvrig beskrevet som *Vesterålen* og *regionen* i rapporten. Forstudiet har hatt som formål å avklare noen utfordringer og muligheter knyttet til den fremtidige utviklingen av Vesterålen som reisemål. Dette gjelder forhold knyttet til overnattingstilbud, opplevelses- og aktivitetstilbud og ambisjonene for Vesterålen på kortere og lengre sikt. Det er også gjort innledende vurderinger av Vesterålens konkurransesituasjon i et marked som er preget av store og raske endringer. I tillegg har det vært sett på forhold knyttet til kommunal og regional planlegging og infrastruktur. Avgrensningen er gjort med utgangspunkt i at reisemålsutvikling er en prosess som må skje lokalt, og ikke ha for stort omfang.

2.2 DATAINNSAMLING OG METODE

Rapporten er basert på informasjon som allerede er tilgjengelig hos ulike utviklingsmiljøer i regionen og nasjonen. I situasjonsanalysen er datainnsamlingen basert på tall oppgitt av Vesterålen Reiseliv, Nordnorsk Reiseliv, de fem kommunene og samtaler med næringslivsaktører. Det er for øvrig foretatt ulike analyser basert på tall fra SSB og TØI, samt ulike rapporter og undersøkelser som er oppgitt i rapportens litteraturliste.

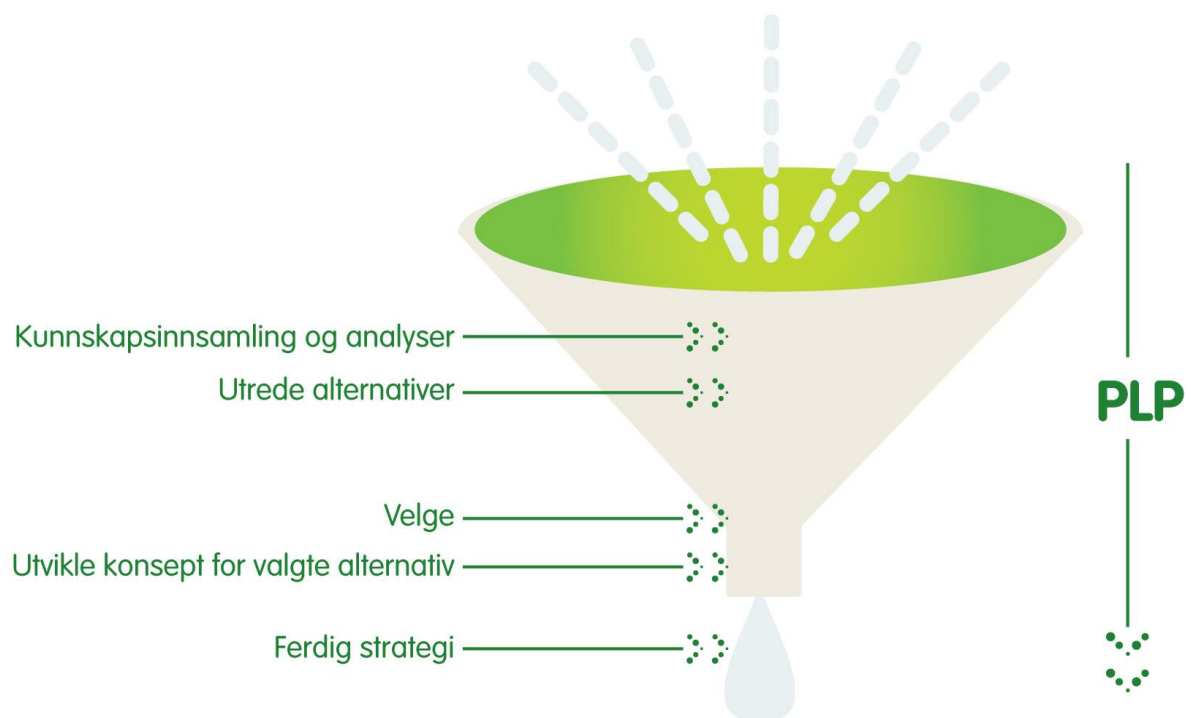
2.3 ORGANISERING AV ARBEIDET

Arbeidet med forstudiet for Vesterålen har vært organisert etter PLP-modellen, en metode der man starter med informasjonsinnhenting og gradvis jobber fram et kvalifisert grunnlag for å kunne ta strategiske beslutninger. Arbeidet har vært ledet av en styringsgruppe bestående av:

- Kjell Børge Freiberg (leder)
- Judith Aa. Johansen
- Arne Ivar Mikalsen
- Odd Gunnar Sjøfjell
- Bjørn Hegstad
- Harry Lind
- Ann Karina Jacobsen
- Harald Mikal Jacobsen
- Svein Roar Jacobsen
- Camilla Ilmoni

- Arnfinn Fenes
- Roy Odd Schøyen
- Terje Haugen (Observatør fra Innovasjon Norge)
- Ann-Jorid Pedersen (prosjektleder)

Vesterålen Reiseliv (heretter VR), representert ved Roy Odd Schøyen, har vært prosjekteier, mens Ann-Jorid Pedersen i rådgivningsselskapet MIMIR AS har vært prosjektleder for gjennomføringen av forstudiet etter konseptet til Innovasjon Norges ”Hvitebok for reisemålsutvikling”. Sarah Peters og Magnus McKay fra Mimir AS har vært bidragsytere på research i prosessen, og fungert som assistenter for prosjektleder Ann-Jorid Pedersen på dette området. I tillegg har Roy Odd Schøyen (VR) og aktører i flere av kommunene bidratt til å løfte fram relevante problemstillinger som både skriftlige og muntlige innspill til prosjektleder. Bård Jervan fra Mimir AS har vært sparringspartner for prosjektleder i prosessen. Styringsgruppa har vært sentral i utviklingen og den endelige formuleringen av rapporten.

DEL 2: SITUASJONSANALYSE

3.0 OM VESTERÅLEN

3.1 FORPROSJEKTETS HOVEDPROBLEMSTILLINGER

HVORDAN MØTE DE STORE ENDRINGENE I TRAFIKKMØNSTER OG ETTERSØRSEL?

Vesterålen har vært et etablert reisemål i lang tid. Den storslåtte alpine kystnaturen, det unike bosettingsmønsteret med et lokalt kulturliv og et rikt kulturlandskap, samt det rike arktiske dyrelivet har preget regionen og gjort reisemålet attraktivt for mange, både turoperatører og individuelt reisende fra inn- og utland. Nærheten til turistmagneten Lofoten har også bidratt til et betydelig besøk om sommeren. Likevel sliter Vesterålen reiselivsaktører jevnet over med lønnsomhet og vekst. Bedriftene er små med gjennomgående dårlig økonomi og få ressurser til videre utvikling. Noe av forklaringen på dette ligger nok i den korte sesongen. Reiselivet i Vesterålen har hovedsakelig vært en sommervirksomhet basert på den tradisjonelle rundreiseturismen, en trafikk som dessuten lenge har vært i fritt fall både volum- og lønnsomhetsmessig. En forskyvning i retning av cruise og vinterturisme, mer krevende gjester og et større fokus på opplevelser, kvalitet og bærekraft, er nå i ferd med å skape en ny situasjon med nye utfordringer og nye muligheter. Utviklingen i markedet de siste årene har ført til at reiseliv er blitt en mer sammensatt virksomhet enn tidligere. Turister er ikke lenger en ensartet gruppe mennesker med like behov og forventninger, snarere tvert i mot. Individuell tilpasning vil dermed være en forutsetning for å lykkes i morgendagens reiseliv.

HVORDAN HJELPE AKTØRENE TIL Å HÅNDTERE DEN NØDVENDIGE OMSTILLINGEN?

Vesterålen har så langt både tapt og vunnet på de senere års markedsendringer. Regionen har fått en framvekst av reiselivsaktører som hevder seg i det internasjonale nisjemarkedet, samtidig som enkelte aktører har klart å utvikle sine produkter og befeste sin posisjon som hovedprodukter i regionen over tid (eksempelvis hvalsafari). Mye tyder på at Vesterålen har et stort potensial i den nye generasjonen reiseliv som nå er i ferd med å etablere seg, men at regionen befinner seg i en krevende omstillingssituasjon. Denne tøffe omstillingen er lett gjenkjennelig fra andre bransjer. For å konkurrere og for å sikre en lønnsom drift er det blitt stadig mer nødvendig å selv foredle ressursene man bygger virksomheten sin på. Fin natur, åpne veier og tilgjengelige overnattingsanlegg langs veien er ikke lenger tilstrekkelig for å lykkes. I dag vil gjestene ha tilpassede opplevelser og kvalitet i alle ledd, spesialiserte overnattingsanlegg med høy komfort og vakker beliggenhet, samt tilgjengelighet året rundt. Vi er i ferd med å få en type gjester som er mer betalingsvillige enn tidligere, og som gjerne reiser utenom sommersesongen, men volumet på disse er foreløpig beskjedent. Vinteren 2012-2013 ser likevel ut til å bli et gjennombrudd i vintersatsningen med stor pågang hos enkelte aktører og en generelt større interesse for Vesterålen som vinterdestinasjon enn tidligere. Enkelte anlegg rapporterer nå om fulle hus og ventelister i perioder de tidligere har hatt stengt. Denne kapasitetsproblematikken er særlig tydelig i de nye opplevelsesnisjene der operatørene og gjestene synes å ville ut av byene og bo på autentiske overnattingsanlegg med høy kvalitet i naturskjønne omgivelser. Dersom den gode utviklingen fortsetter, og Vesterålen evner å levere på de betalingsvillige segmentenes behov gjennom

hele året, vil det i løpet av den neste perioden, være mulig å utvikle Vesterålen til et bærekraftig reisemål med lønnsomme bedrifter og mange helårs arbeidsplasser. Mye tyder imidlertid på at omstillingen best håndteres gjennom et felles og helhetlig grep.

HVORDAN STIMULERE TIL EN ØNSKET UTVIKLING FOR HELE REISEMÅLET?

En hovedmålsetting i all reiselivsutvikling er å få kundene til å komme, og deretter levere så godt at de kommer tilbake eller anbefaler stedet til andre. For rundreisetraffikken vil det viktigste være å få flere gjester til å stoppe i Vesterålen, å bli lenger og å legge igjen mer penger under oppholdet enn i dag. For å utvikle opplevelsesbasert turisme, nisjeturisme og arrangementsturisme handler det i stor grad om å tilby kvalitetspregede produkter og konsepter som Vesterålen har et naturlig potensial for å posisjonere seg med, slik at man synes og klarer å hevde seg i den globale konkurransen. For alle andre typer turisttrafikk blir det sentralt å utvikle og etablere attraktive og tilgjengelige opplevelser og anlegg gjennom hele året tilpasset de ulike kundetyperne, samt å få produktene salgbare gjennom effektive distribusjonskanaler.

Samtidig som viktige ferdselsårer går tvers gjennom regionen, er en mangelfull infrastruktur og dermed tilgjengelighet en utfordring. Å komme seg rundt i regionen uten eget framkomstmiddel er krevende. De store avstandene krever også vilje til å bruke betydelig tid på reising, noe som ikke nødvendigvis er i tråd med trendene i dagens opplevelsesmarked. De siste par årene har Andenes fått direktefly til Oslo, noe som har gitt god effekt på besøket om sommeren. Utenom sommersesongen oppfattes det fortsatt som dyrt og tungvint å komme seg til Vesterålen, særlig blant utenlandske gjester. Det siste året har man imidlertid realisert de første direkteflyvningene til Evenes om vinteren, noe som sammen med et økt tilbud på og bruk av rutefly kan gi et betydelig oppsving i helårsturismen. Å sikre den fysiske tilgjengeligheten for en del av målgruppene, som direkteflyvninger til utlandet om vinteren, vil trolig være sentralt for å realisere helårsturismen.

3.2 FAKTA OM REGIONEN

Vesterålen er et øydistrikt lengst nord i Nordland fylke, geografisk og kulturelt tett sammenbundet med Lofoten. Vesterålen omfatter et landareal på til sammen 2 511 km² og består av de fem kommunene Andøy (656 km²), Bø (247 km²), Hadsel (566 km²), Sortland (713 km²) og Øksnes (319 km²). Disse fem kommunene utgjør det som vanligvis regnes som Vesterålen. I dette arbeidet er imidlertid også Lødingen kommune (531 km²) inkludert, da denne kommunen hører inn under Regionrådet for Vesterålen og geografisk sett forholder seg til Vesterålen i en rekke sammenhenger. Vesterålen hadde 30 059 innbyggere pr 1. juli 2009, fordelt på *Andøy* (5 063), *Bø* (2 866), *Hadsel* (7 930), *Sortland* (9 652), og *Øksnes* (4 457). I tillegg hadde *Lødingen* 2 200 innbyggere pr 1.7.2012. De største tettstedene i regionen er Andenes (i Andøy kommune), Sortland (i Sortland kommune), Melbu og Stokmarknes (i Hadsel kommune) og Myre (i Øksnes kommune). Sortland og Stokmarknes har bystatus. I Lødingen kommune bor 77% av innbyggerne i tettstedet Lødingen. Bosetningen er i stor grad spredt langs strandflaten, over 60 % av befolkningen bor i tettsteder.

Øyene i Vesterålen er bundet sammen med broforbindelser og har også fergefri forbindelse til fastlandet. Ferga over Hadsselfjorden mellom Melbu og Fiskebøl var den naturlige forbindelsen til Lofoten fram til Lofotens fastlandsforbindelse ("Lofast") ble åpnet i 2007. Her går også Kong Olavs vei østover til Bjerkvik ved E 6. Fra Sortland går Rv. 82 nordover til Andenes. Deler av denne er nå blitt nasjonal turistveg. Hovedinnfallsporten fra E6 til Vesterålen og Lofoten går over Lødingen med

fergeforbindelsen Bognes-Lødingen. Veien fra Vesterålen til storflyplassen Harstad/Narvik Lufthavn Evenes går også gjennom Lødingen kommune. Det ligger to flyplasser i Vesterålen; Andøya lufthavn på Andenes og Stokmarknes Lufthavn Skagen. Hurtigruta anløper Risøyhamn, Sortland og Stokmarknes.

Næringsgrunnlaget i Vesterålen er i stor grad knyttet til fiskeriene, og særlig er Bø og Øksnes typiske fiskerikommuner. Der strandflaten er bred, drives det mange steder et utstrakt jordbruk. Husdyrhold basert på melke- og kjøttproduksjon er viktigst. Industrien er dominert av fiskeforedling; dertil noe verkstedindustri.

3.3 VESTERÅLENS HISTORIE SOM REISEMÅL

Vesterålen etablerte seg på mange måter som et reisemål med åpningen av Risøyrenna i 1922. Det la grunnlaget for daglige Hurtigruteanløp, noe som Hurtigrutas etablerer og direktør, Richard With fra Stokmarknes, lenge hadde kjempet for. Vesterålens særegne landskap og store naturressurser bidro også til at stadig flere besøkende fra store deler av verden fant veien til Vesterålen i tiårene etter den annen verdenskrig da den moderne turismen skjøt fart i Norge. Likevel må man si at Vesterålen tidlig ble liggende litt i skyggen av den mer kjente naboen Lofoten. Mens turismen i Lofoten virkelig begynte å skyte fart på 1980-tallet, har Lofoten etablert seg som ett av Norges viktigste reisemål. Vesterålen har i alle disse årene trukket veksler på turisttrafikken til Lofoten, men har bare til dels klart å utvikle en Vesterålen-turisme som står på egne bein. Rundreiseturismen med bussgrupper på vei til Lofoten og Nordkapp dominerte bildet totalt fram til årtusenskiftet, og turistene kom kun i sommersongen. Da hvalsafariltilbudet på Andenes ble etablert på 1980-tallet fikk Vesterålen et klart oppsving, ikke minst profilmessig. Det var likevel lenge få eller ingen andre tilbud og anlegg av høy internasjonal kvalitet i Vesterålen. Lønnsomheten i hvalsafarivirksomheten var også varierende, og det må ha vært tungt å skulle fungere som regionens ene store trekkplaster mot de nye og mer opplevelsesorienterte målgruppene. De siste årene har man imidlertid sett tegn på at reiselivssituasjonen i Vesterålen er i ferd med å endre seg. Flere aktører har klart å tiltrekke seg møtetrafikk og nisjemålgrupper som fisketurister og opplevelsesreisende knyttet til sykling, vandring, nordlys og wildlife-aktiviteter. Disse nisjesegmentene representerer stort sett høyere lønnsomhet enn den tradisjonelle rundreiseturismen, og nisjegjestene kommer også i større grad hele året. Ennå er vinterturismen i Vesterålen i en svært tidlig fase, men mye tyder på at den kan ha et stort potensial.

De siste årene har konkurransen både regionalt i Lofoten/Vesterålen (LoVe) og i resten av Nord-Norge økt betydelig. Dagens gjester er mer erfarne og stiller større krav enn for bare få år siden. Samtidig har en vridning i trafikkmønsteret ført til nye utfordringer med tanke på lønnsomhet og krav til fornyelse av anlegg og opplevelsestilbud. For å hevde seg i en fremtidig konkurranse, er det derfor avgjørende at Vesterålen evner å posisjonere seg som en foretrukket reiselivsdestinasjon overfor de målgruppene og markedssegmentene regionen har best forutsetninger for å lykkes med. Både de naturgitte og kulturgitte premisene er til stede for at dette kan være mulig.

3.4 SÆRPREG I HADSEL, SORTLAND, BØ, ØKSNES, ANDØY OG LØDINGEN

Nedenfor følger en kort vurdering av de enkelte kommunenes særpreg og kvaliteter som reisemål pr i dag og som ressursgrunnlag for regionen i et utviklingsperspektiv.

Hadsel kommune

Hadsel er den sørligste kommunen i Vesterålen. Den grenser i nord og øst mot Sortland, i sørøst mot Lødingen, og i sør mot Vågan. Kommunen er spredt over fire store øyer, Hadseløya, Hinnøya, Langøya og Austvågøy, og mange mindre som f.eks Børøya. Omtrent 70% av befolkningen bor på Hadseløya. Hadseløya, Børøya og Langøya er knyttet sammen med to bruer. Stokmarknes er kommunens administrasjonssenter, mens Melbu er det andre større tettstedet i kommunen. Hadsel kommune har også flyplassen Skagen som ligger mellom Stokmarknes og Sortland.

Trollfjorden ligger i Hadsel kommune, og regnes som en av de største attraksjonene langs den nordnorske kysten, ikke minst brukes den av aktører i Lofoten og Hurtigruta. Mulighetene for å utvikle Trollfjorden og Raftsundet som opplevelsesområde fra Vesterålssida, bør derfor være til stede. Dette bør man se nærmere på i en evt fase 2. Pr i dag dominerer tettstedene Stokmarknes og Melbu Hadsels reiselivstilbud. Hotellanlegget *Vesterålen Hotell og Kongressenter* ligger et lite stykke utenfor Stokmarknes sentrum, og i Stokmarknes ligger *Hurtigrutemuseet*, en av Vesterålens aller best besøkte attraksjoner. Stokmarknes profilerer seg som Hurtigrutas ”fødested” gjennom attraksjonen Hurtigrutens Hus og det landsatte hurtigruteskipet *Finnmarken*. Melbu på sin side forvalter i praksis Vesterålens rike industrihistorie og væreierhistorie gjennom Melbo Hovedgård, Norsk fiskeindustrimuseum og flere kulturminner i sentrum, samt bygdas fiskeindustrivirksomhet som er en del av Aker Seafoods. Melbu har også Norges eneste flytende jekte (replikaen Brødrene), og formidler med den også Vesterålens og Nord Norges handelshistorie. På yttersida har man vill og vakker natur, strender og gode forhold for friluftsliv. Dersom Melbu og Stokmarknes ikke framstår med attraktive opplevelser og anlegg også i framtida, risikerer man at den sørlige delen av Vesterålen vil kunne falle i skyggen av aksene Sortland-Andenes. I dag sørger denne delen av Vesterålen for en viktig verdiskaping langs hovedfartsåren, med tilbud om besøk hos kunsthåndverkere, overnattingsanlegg og ulike attraksjoner. Det er derfor viktig å ha fortsatt fokus på Fiskebøl-Melbu som innfallspport til Vesterålen, ikke bare Lofast. På Hadsel Innland ligger den mest benyttede innfallspporten til Møysalen og Møysalen nasjonalpark, her finner man også Møysalen nasjonalparksenter. Vandring i nasjonalparken og toppturen til Møysalen er en attraksjon for den stadig større gruppen av turister som tiltrekkes av vandring i uberørt natur.

Mulighetene for å formidle Hadsels historie og da særlig de ovenfor nevnte temaene videre og omsette dem i tilgjengelige opplevelser er definitivt til stede. Her vil særlig Museum Nord være en viktig utviklingspartner som driver av de sentrale attraksjonene og en sentral forvalter og formidler av regionens historie. Det ligger også potensial i en bedre utnyttelse av Trollfjorden som attraksjon og i en bedre utnyttelse av at den mest brukte innfallspporten til Møysalen og Møysalen nasjonalpark ligger i Hadsel kommune.

Sortland kommune

Kommunen omfatter områder på øyene Langøya og Hinnøya, og mellom disse øyene går Sortlandssundet. Kommunen grenser i nord mot Øksnes og Andøy, i øst mot Kvæfjord, i sør mot Lødingen og Hadsel, og i vest mot Bø. Kommunesenteret Sortland er også regionsenter for Vesterålen.

Sortland profileres som ”den blå byen” etter et initiativ om å male alle bygninger i nyanser av blått. Sortland er et viktig knutepunkt for reisende, og det er her man finner regionens største hotell (Sortland Hotell), flere restauranter, et helårs kulturtilbud og det største handelstilbudet. Det bygges nå et nytt hotell i Sortland sentrum vegg i vegg med et nytt kulturhus (Kulturfabrikken). For den internasjonale vinterturismen som bruker Evenes som innfallspport har Sortland allerede utpekt seg som et svært viktig senter. Også områdene rundt byen kan by på gode opplevelser, alt fra natursafari til

havs, besøk på fiskeoppdrettsanlegg, gårdsturisme og samiske opplevelser. Sortlands historie og profil er også knyttet til kunst, litteratur og kjente forfattere som har levd og skrevet her, blant annet Knut Hamsun og Lars Saabye Christensen. Dette gjenspeiles blant annet i byens arrangementsliv gjennom året.

Dersom man i fase 2 beslutter å følge styringsgruppas forslag om å kommunisere *wildlife* og *bosetting* som sterke attraksjons- og identitetsbærere for Vesterålen, vil det også være viktig at noen tar ansvar for å formidle *den store kystøkologiske fortellingen* om Vesterålen. Med kystøkologi menes her en overgripende, helhetlig presentasjon av Vesterålen som område med særskilt fokus på wildlife og bosettingshistorie. Denne historien kan med fordel formidles i regionsenteret Sortland. Museum Nord med den nye museumsavdelingen som kommer i Sortland, utpeker seg som en naturlig aktør for dette.

Det ligger trolig gode muligheter i å videreutvikle Sortland som en trivelig og særegen by (Blåbyen) med mange gode opplevelser gjennom året, og i å styrke byens egenskaper som knutepunkt for regionen.

Andøy kommune

Kommunen består av hele Andøya og deler av Hinnøya, og sundet mellom de to øyene heter Risøysundet. Deler av dette sundet, Risøyrenna, er sentral for skipstrafikken i Vesterålen.

Andøy er den nordligste kommunen i Nordland fylke og i Vesterålen, og grenser i sør og sørøst (på Hinnøya) til Sortland. Rett over Gavlfjorden i sørvest fra Andøya ligger Øksnes kommune, og over Andfjorden i øst ligger Senja i Troms. Sommerstid er det mulig å ta bilferge videre fra Andenes til Gryllefjord på Senja. Hurtigruta anløper Risøyhamn på Andøyas sørøstside, mens Andenes har flyforbindelser via den sivile delen av flyplassen til Bodø og Tromsø. I sommerhalvåret tilbyr Norwegian nå også direkteflyvninger til Oslo.

Andøya har en åpen og værhard ytterside mot Atlanterhavet, og fuglefjellet på Bleiksøya er den eneste formen for skjærgård. Andøya er det stedet hvor Egga, kanten av kontinentalsokkelen, ligger nærmest land. På grunn av de rike matforekomstene her kommer både spekkhoggere, spermhval og bardehval til havet utenfor Andøya for å beite nærmest hele året. Konsentrasjonen av spermhval er så stor at det sees hval på over 90 % av hvalsafariene ut fra Andenes. Tettstedet Andenes er kommunesenter i Andøy kommune, og har de senere årene utviklet flere spennende tilbud for tilreisende. Andenes tilbyr ulike typer overnattingsanlegg, alt fra historiske hus til rorbuer og hotell. På aktivitetssiden dominerer hvalsafari, fuglesafari, gallerier og museum. Hvalsafariene har fram til nylig vært i drift bare i sommerhalvåret, men tilbys nå også på vinteren. Andøy kommune har også sentrale reiselivsbedrifter lenger sør på øya som sammen med Nasjonal Turistvegruta gjør at rundreiser på Andøya er en flott opplevelse. Andøya har gjennom sin lokale polarhelt Helmer Hanssen og polarmuseet på Andenes begynt arbeidet med å ta en posisjon i den nasjonale formidlingen av polarhistorien. Andøya har også sin plass i sagalitteraturen og i vikinghistorien, noe som så langt er lite utnyttet i reiselivssammenheng.

Det bygges nå en attraksjon med potensial til å bli en primærattraksjon for Vesterålen på Andenes, dvs at den i seg selv kan trekke gjester til regionen. Besøksenteret Romskipet Aurora planlegges åpnet i 2014, og er ment å bli et unikt lærings- og opplevelsessenter for nordlysforskning og virksomheten ved rakettskytefeltet. Attraksjonen bygges og skal drives av NAROM ved Andøya Rakettskytefelt.

Det ligger spennende muligheter i å utvikle opplevelser i Bleik og på de andre småstedene langs Nasjonal Turistveg på vestsiden av øya, og i å konseptualisere både sommer- og vinterrundreiser på Andøya, også for individuelle gjester. Andenes er allerede en svært viktig innfallspport og et trekkplaster for sommerturismen i regionen og kan utvilsomt bli enda viktigere gjennom en videre utvikling. Norwegianer direkterute gir muligheter for i større grad å pakke turer og opplevelser i Nord Norge med utgangspunkt i Andenes og Vesterålen. Selv om Andenes har kommet relativt langt med sin reiselivsutvikling i forhold til mange andre steder i regionen, er potensialet i dette området langt fra forløst og hentet ut. Med åpningen av Romskipet Aurora får også Andenes og Vesterålen en ny og sterk attraksjon, som ikke minst kan forsterke regionens posisjon som nordlystinasjon.

Bø kommune

Kommunen ligger på den vestre delen av Langøya, og har grense i øst mot Sortland og i nordøst mot Øksnes. Bø har ingen store tettsteder eller noe åpenbart sentrum, og er i stor grad preget av allsidig natur, landlig idyll med små bygder, lune vik og strender, og ikke minst en storslått utsikt til Lofotveggen som rammer inn deler av kommunens ytterside. I dag er det bare tettstedene Straume, Steine og Eide som fortsatt har et visst handels- og tjenestetilbud. Bø har flere mindre reiselivsplanlegg (type rorbuer) som særlig retter seg mot fisketurister, men også en betydelig (regional) hytteturisme. Kommunen har videre en av de aller flotteste og mest populære skulpturene fra Skulpturlandskap Nordland, nemlig *Mannen fra havet*. Av andre attraksjoner kan nevnes museet i Bø, dvs den gamle lensmannsgården Parkvoll ved Vinjesjøen. Bø har også et levende kulturliv, blant annet knyttet til arven etter eventyrforfatteren Regine Normann som kom fra Bø (Ringelhornprosjektet). Basert på dette har også kommunen markedsført seg som *eventyrkommunen*, og har planer om å utvikle attraksjoner knyttet til temaet nordnorske eventyr. Bø har også Litløy Fyr på Litløy som kan besøkes. På Føre ligger det en stor samling gravminner fra ca 400 år e.Kr, et kulturminne som kan tilgjengeliggjøres og benyttes i større grad. På Svinøya ligger det 80 gravrøyser, noe som er Nord Norges største samling av jernaldergraver, og på naboøya Svinøykalven ligger ytterligere 50 graver. Det bør dermed også ligge muligheter i en opplevelsesbasert formidling av Bøs arkeologiske historie og kulturminner.

Bø kommune har et rikt dyreliv og et visst villmarkspreget, og vil med det kunne bli viktig i en større satsning på wildlife-turisme i Vesterålen. Mulighetene for å oppleve fugle- og dyrelivet kombinert med besøk i de gamle fiskeværssamfunnene ute i øyene (som Nykvåg og Gaukværøya), er ikke veldig tilgjengelig i dag, men har trolig et betydelig potensial som produkt for betalingsvillige gjester. Gjennom naturbaserte opplevelser kombinert med formidling av stedets nesten mytiske historie og kultur, har Bø potensial til å videreutvikle og øke sin reiselivsvirksomhet gjennom hele året. Også fisketurisme vil fortsatt kunne være viktig for mange nisjeaktører i åra som kommer.

Øksnes kommune

Øksnes har grense mot kommunene Sortland i sør og Bø i sørvest. Den viktigste næringsveien i Øksnes er fiskeri og fiskeindustri, som utgjør 38% av sysselsettinga. Kommunen har 5000 innbyggere, hvorav kommunesenteret Myre har 2850.

Den største attraksjonskraften i Øksnes ligger i *Nyksund* og *Stø*. Nyksund er en særegen, gammel fiskerlandsby som klamrer seg fast til en holme i havet. Det opprinnelige Nyksund var en gang et livskraftig samfunn som blomstret når innbyggerne kunne høste av de store naturrikdommene i havet utenfor. Men tidens krav til omlegging i infrastruktur og lønnsomhet tvang Nyksundsamfunnet til å legge inn årene. Slik ble Nyksund liggende brakk og forfalt gjennom mange år. Men langsomt ble

stedet bygd opp igjen av ildsjeler utenfra, og i dag er det et sted som trekker til seg turister fra hele verden. Nyksund tilbyr nærhet til naturen, fiskemuligheter til lands og til havs, fantastisk turterreng, historie, unik arkitektur, sosialt samvær, kunst og kultur, fred og ro, vær og vind og dyreliv, og samtidig tilgang til moderne bekvemmeligheter knyttet til overnatting og bespisning.

Gjesteundersøkelser³ viser at Nyksund synes å være et sted der tilreisende trives ved å ”være” mer enn å ”gjøre”. Skal man tjene penger på de tilreisende, bør man nok likevel være i stand til å kunne selge flere gode opplevelser til gjestene. Øksnes kommune har også en rekke særegne reiselivs­anlegg, kirker og kulturminner ute på øyene. Det går i dag helårlig hurtigbåtrute mellom Myre og Skjellfjord med stopp i en rekke av disse utværene (Øksnes vestbygd og Skogsøya). Blant annet går båten innom Finn­våg som har et særegent overnattingssted og landhandleriet i Tinden. Dette er en rute som i større grad kan benyttes og utvikles i reiselivssammenheng, og som man i fase 2 også bør se nærmere på som en lett tilgjengelig og permanent struktur. God historieformidling og fysisk tilgjengelighet til de ulike stedene og anleggene vil gjennomgående være viktige suksesskriterier for en videre utvikling i kommunen.

Mens Øksnes kommune og Nordland fylke har satset mye på Nyksund gjennom ‘Reiselivs­prosjektet Nyksund’, har private eiere investert millionbeløp på å utvikle reiselivet på Stø, f.eks etablering av opplevelsesvirksomhet, bobilcamp, rorbuer, leiligheter osv. På Stø tilbys det hvalsafari og en rekke andre naturbaserte aktiviteter. Historien til fiskeværet Stø åpner dessuten for en økt satsning på opplevelser knyttet til egnebuene og Gunnar Klo AS, der gjestene kan oppleve det aktive fiskeværet både sommer og vinter. Langenes kirke og Anda fyr er også blant de unike kulturminnene som kan benyttes for å skape økt aktivitet i området. På Myre har man planer om å etablere et marint visnings­sen­ter, og med sin fiskerivirksomhet er stedet trolig egnet til å utvikle virksomhet rundt technical visits og industribaserte opplevelser.

Også vandring er en viktig aktivitet i Øksnes. Ikke minst kan den ville og vakre *Dronningruta* mellom Nyksund og Stø bli en flaggbærer for friluft­aktiviteter og naturopplevelser. Forøvrig planlegges det også en ny kyststi mellom Langenes og Klo. At det fortsatt bor folk i flere av utværene, og at de ulike stedene bærer historien sin med stolthet, gir en egen verdi til besøk på yttersida i tillegg til landskaps­opplevelsen. Vandring kombinert med lokale kultur- og bygdeopplevelser har dermed et potensial som trolig ikke er tatt ut i fullt monn i Øksnes.

Mens Øksnes allerede har etablert seg som et attraktivt sted for kombinasjonen av kulturhistoriske opplevelser i naturen (for eksempel Nyksund) og aktive naturopplevelser (for eksempel Stø), finnes det trolig også et uforløst potensial i å utvikle helårlig fisketurisme og opplevelser tilknyttet fiskerinæringen på Stø og Myre. Her snakker vi om fisketurer til havs, guidede turer i fiskeværet og i fabrikk­an­leggene, arrangement som skreifestival og lignende. Samtidig har man en av Nord-Norges største lundefugl­kolonier og viktige hekke­områder for andre sjøfugl, en stor steinkobbekoloni og andre ressurser som gjør området svært interessant for en tyngre satsning på natursafarivirksomhet.

Lødingen kommune

Kommunen ligger sørøst på Hinnøya og grenser i nord mot Sortland og Kvæfjord (Troms), i øst mot Tjeldsund, i sørvest mot Vågan (Lofoten), og i vest mot Hadsel. Tettstedet i kommunen heter også Lødingen og har 1 734 innbyggere. Geografisk er kommunen en del av Ofoten, men Lødingen deltar blant annet i regionrådssamarbeid med kommunene i Vesterålen. Lødingen har helårlig fergeforbindelse til Bognes i Tysfjord (60 min., 12 turer/dag). Veien til Lødingen Vestbygd går via

³ Spørreundersøkelse: Turismeutvikling i Nyksund

brua over Kanstadvfjorden. Fra Bognes går E6 sørover til Fauske. Lødingen Vestbygd er også en viktig innfallsport til Møysalen Nasjonalpark.

Av attraksjoner i Lødingen har man Hjertholmen, et populært samlingssted og utfartsområde for barnehager, skoler, stedets innbyggere og sjø- og landveisfarende besøkende. Det er utarbeidet en plan for forskjønning av området, og det er ønske om å etablere museum på Hjertholmen. Lødingen har også Norsk telemuseum, Losmuseum og på Nes ved Kanstadvfjorden finnes helleristninger fra steinalderen (veideristninger). En annen attraksjon er Hustad gård som har eget gårdsmuseum som forteller historien fra 1900-tallet og viser samtidskunst. Her er det også anlagt en kultursti til tuftene etter en jernalderboplass. Lødingens bidrag til Skulpturlandskap Nordland, «Øye i stein», ligger dessuten på Hustad. Gården ligger tilknyttet øyriket Svellingen som har en rik og spennende lokalhistorie. Dette landskapsvernområdet er geografisk delt mellom Lødingen og Vågan i Lofoten og har store kvaliteter som friluftsområde.

Lødingen er også et interessant sted for fisketurisme og naturbaserte aktiviteter, og har trolig et ytterligere utviklingspotensial knyttet til dette. For øvrig planlegges det en elgpark i kommunen. Dette kan forsterke Vesterålens profil som wildliferegion og bli et populært tilskudd til opplevelsestilbudet.

3.5 DET STEDLIGE RESSURSGRUNNLAGET

3.5.1 SAMLET VURDERING

Vesterålen har mange natur- og kulturkvaliteter som innbyggerne gjennom årtier har benyttet seg av. Disse verdiene har på mange måter vært identitetsskapende for folk i hele Vesterålen. Likevel bærer regionen preg av store avstander, oppdeling i flere kommuner, flere handelssentre og til dels ulik historie, kultur, infrastruktur og ressursgrunnlag i de ulike delene av Vesterålen. Regionen er sånn sett preget av både motsetninger og mangfold; by og land, fiskeri og landbruk, industri og service og de senere årene kultur- og opplevelsesnæring. Også landskapet er mangfoldig. Her finner man lune fjordarmer og åpne havstrek, moer, myrer, skogkledde åser og frodige strandsletter i skjønn forening. Landskapet gjennomskjæres av fjorder og sund. Med det blir både naturen og kulturen preget av nærheten til havet. Videre er Vesterålens historie rik og spennende, men den er pr i dag lite tilgjengelig i et opplevelsesperspektiv. Med unntak av Hurtigrutemuseet på Stokmarknes, har man så langt ikke realisert noen kommersielle suksessprodukter basert på Vesterålens historie i regionen. Her jobbes det for øvrig med å styrke og videreutvikle det historiebaserte opplevelsestilbudet, ikke minst på Melbu i regi av Museum Nord og et større utviklingsprosjekt.

3.5.2. NATURKVALITETER

3.5.2.1 GEOLOGI OG LANDSKAP

Andøya har tre naturreservat og med sine yngre og eldre bergarter betegnes øya som en lærebok i geologi. Også andre områder i Vesterålen har spennende geologiske forhold som kan utnyttes i et opplevelsesperspektiv. Det alpine kystlandskapet med nunatakker og bratte fjell som stuper i havet, gir regionen unike estetiske kvaliteter. Trollfjorden i Raftsundet har daglig besøk av Hurtigruten, og regnes som en av de mest fotograferte og kjente stedene i Vesterålen. Vesterålen har også Norges eldste fjell med høy attraksjonsverdi for geologiinteressert, store myrmarker, samt våtmarksområder og fuglefjell med hekking som gir rikt fugleliv, mellomlanding av gås med mer. Et stort pre i

reiselivssammenheng er dessuten at fjellene er lett tilgjengelig for vandring ved at de ligger nær bosettingen og er godt merket.

3.5.2.2 DYRELIV

Golfstrømmen gjør klimaet i Vesterålen forholdsvis mildt og med nærheten til Eggakanten i Norskehavet, er det store muligheter for å se både hval og sel. Regionen har også betydelige forekomster av elg, ørn, rein og sel, i tillegg til et rikt fiske. Den store elg- og fugletettheten gir i tillegg til natursafarivirksomhet også muligheter for kommersiell jaktvirksomhet.

3.5.2.3 NORDLYS (OG MIDNATTSSOL)

Vesterålen har en optimal beliggenhet like under nordlysovalen, og dermed har regionen et stort potensial som nordlystinasjon. Nordlysturismen har vokst fram de siste vintrene, og mulighetene for en betydelig vekst i åra som kommer innenfor dette segmentet, er betydelige. Også som sted for å oppleve midnattssola, er Vesterålen attraktiv. For å lykkes med å kapitalisere på nordlys og midnattssol, må man regionen tilby konkurransedyktige opplevelser og sikre tilgjengeligheten.

3.5.2.4 VERNEDE OMRÅDER I VESTERÅLEN:

Vesterålen har rundt 35 ulike naturvernområder der de aller fleste innehar kvaliteter som også er interessante i reiselivssammenheng. Det omfatter temaer som botanikk, ornitologi, zoologi og geologi med mer. De vernede områdene er listet nedenfor, her inndelt etter kommuner.

Andøy kommune:

Bleiksmorenen naturreservat, Bleiksøya naturreservat, Eikeland naturreservat, Eikefjelldalen landskapsvernområde, Endletvatn naturreservat, Forjorddalen naturreservat, Forfjoren naturreservat, Risøysundet naturreservat, Skogvoll naturreservat, Sørnela naturreservat, Åholmen naturreservat

Bø kommune:

Frugga naturreservat, Nykvåg / Nykan naturreservat, Nyke/Tussen naturreservat, Straume naturreservat

Hadsel kommune:

Grunnfør fuglefredningsområde, Lågen naturreservat, Morfjorden naturreservat, Møysalen nasjonalpark, Møysalen landskapsvernområde, Seløya naturreservat, Ulvøyværet naturreservat

Lødingen kommune:

Møysalen nasjonalpark, Møysalen landskapsvernområde, Svellingsflaket landskapsvernområde

Sortland kommune:

Forjorddalen naturreservat, Forjorden naturreservat, Godfjordbotn naturreservat, Møysalen nasjonalpark, Møysalen landskapsvernområde, Selnesvatnet naturreservat, Vikosen naturreservat

Øksnes kommune:

Anda naturreservat, Floholman naturreservat, Grunnfjorden naturreservat, Gåsøya / Geitholem naturreservat, Høljanmyra naturreservat, Sauøya naturreservat, Stø/Nyksund naturreservat.

3.5.2.5 MØYSALEN NASJONALPARK

Møysalen nasjonalpark er av landets minste nasjonalparker, med 51,2 km². Nasjonalparken ble opprettet i 2003 og omfatter kommunene Hadsel, Sortland og Lødingen. Av alle de vernede områdene i Vesterålen, er Møysalen nasjonalpark det mest kjente og trolig det aller mest interessante friluftsområdet sett i et reiselivsperspektiv. Det er i dag et visningsenter på Hennes med bl a en terrengmodell av Møysalen nasjonalpark og utstilling av gjenstander og redskaper fra kystkulturen. En utvidelse av senteret planlegges. I 2009 ble Møysalen kåret til Norges beste turmål av leserne av friluftsmagasinet UTE. De siste årene er det også blitt kringkastet flere spektakulære filmopptak fra nasjonalparken, blant annet i forbindelse med serien 71 grader Nord. På godværsdager kan man se mer enn 20 forskjellige fjelltopper i 20 forskjellige kommuner fra den høyeste toppen i nasjonalparken, som også er det høyeste fjellet i Lofoten / Vesterålen. Dagens guidede turer til Møysalen, som går fra Møysalen nasjonalparksenter på Hennes, tar 8-9 timer inkludert en båtreise på 30 min. Potensialet som ligger i Møysalen som fjell, nasjonalpark og turområde er trolig stort. En klarere strategi for kommersiell tilrettelegging, bruk og markedsføring av de vernede områdene bør derfor diskuteres nærmere i en eventuell fase 2.

Kilde kart: regjeringen.no

Også områdene rundt Møysalen er interessante i et ”kommersielt” friluftsperspektiv, dvs at de kan ha attraksjonskraft nok til å trekke gjester utenfor regionen dersom man tilrettelegger for bruk. Gamle ferdselsveier går over eider og gjennom skar mellom fjordene og danner utgangspunkt også for kulturbaserte vandringer.

Selv om Raftsundet og Møysalen med fjellheimen rundt er ruvende landskap og kjente turmål, fins det lite informasjon om disse turmålene i trykksaker eller på nett. Nå planlegges det en turguide for Møysalenområdet. Det diskuteres også å gjøre Møysalen inkludert verneområdet og Raftsundet, Øksfjorden/ Svellingene til geopark og/eller regionalpark. Disse initiativene bør følges opp og ses nærmere på i en eventuell fase 2 av reisemålsprosessen.

3.5.2.6 JAKT- OG FISKERESSURSER

Det er gode muligheter i alle de seks kommunene til å jakte rype og småvilt. Det finnes imidlertid ingen aktører som så langt har rendyrket et kommersielt tilbud innen jakt. Systemer for salg av både jakt- og fiskekort oppfattes som tilfeldig noen steder. Ferskvannsfiske og jakt er pr i dag heller ikke noe definert satsningsområde i Vesterålen. Ressursene til å drive kommersiell jakt er for øvrig til stede når det gjelder elg og småvilt.

Det er derimot flere aktører som driver havfisketurisme. Disse er spredt i alle de seks kommunene, og noen av dem er tilknyttet agentfirmaer som har sine kunder i det utenlandske markedet, da særlig Tyskland, Øst-Europa og Sverige. Havfisketurisme blir regnet som en voksende næring i Norge, og Vesterålen. Derimot er dette ansett for å være en fragmentert bransje med lite tilgjengelig statistikk og data. NORUT v/Trude Borch (jobber nå i NOFIMA) leverte i 2010 en rapport på verdiskapningen av havfisketurisme i Norge, hvor denne næringen ble kartlagt. Rapporten viser tall for hele landet, og for Nord-Norge, men bryter ikke tallene ned for Vesterålen. Tabellen nedenfor er en ekstrakt fra rapporten.

	Antall bedrifter	Antall boenheter	Antall senger	Antall båter	Omsetning: Overnatting	Omsetning: Båtutleie	Omsetning: Totalt
Norge	434	2992	14968	2369	123,76 mill.	98,08 mill.	221,84 mill.
Nord-Norge	205	1374	6794	907	54,94 mill.	44,63 mill.	99,57 mill.

Det finnes en rekke fisketurismeaktørene i Vesterålen, hvorav i underkant av 10 har fisketuristene som sin viktigste eller eneste målgruppe. En komplett oversikt over aktører er registrert hos Vesterålen Reiseliv AS.

3.5.2.7 RESSURSER FOR VANDRE-, SYKKEL- OG SKITURISME

Vesterålen har et aktivt sykkelmiljø, en nasjonal turistveg og andre veistrekk som er godt egnet for sykling. Regionen har også et sykkelprosjekt sammen med Lofoten i fylkeskommunal regi og er registrert såkalt ”Syklist-velkommen-region”, dvs at man jobber aktivt med vertskap, bagasjehåndtering, servicetjenester, merking og tilrettelegging for sykkelturisme. Det er også laget en egen sykkelguide.

Også når det gjelder vandreturisme har Vesterålen gode forhold for vandring, ikke minst i fjellområdene sine. Det jobbes med vandring tilknyttet både Møysalen nasjonalpark og andre turområder i regionen. Det finnes to merkede kyststier, begge med tilhørende brosjyrer, en i Bø og en på Andøya. Det gis også ut turkart, og det er merkede løyper til turistforeningshyttene i Vesterålen. Samarbeid mellom turlaget og Vesterålen reiseliv synes å være godt innarbeidet gjennom både utdeling av nøkler på turistkontorene, markedsføring og informasjonstiltak.

Vesterålen har også gode forhold for turski med et stort løypenett og muligheter for å utvikle spektakulære, alpine skiaktiviteter. Sortland har dessuten et alpinesenter.

3.5.3 KULTURKVALITETER

3.5.3.1 BOSETTING I BYGDENE

I et kystøkologisk perspektiv er Vesterålen svært interessant. Tilgang på store naturressurser har lagt grunnlaget for en spredt bosetting over hele regionen, noe som i dag er relativt unikt på den nordlige halvkule. Det ligger en stor opplevelsverdi i at folk bor nærmest på hver knatt og knaus i et frodig kulturlandskap som strekker seg mellom forrevne fjell og et frådende, iskaldt hav. Rundreisen i Vesterålen byr på et stort mangfold fra innersida til yttersida og fra sør til nord, og kontrastene i denne reisen byr på mange verdifulle overraskelser og inntrykk. Dersom man i større grad tilrettelegger for opplevelser og autentiske attraksjoner knyttet til bygdene langs de sentrale rutene, og helst også sikrer gode transportløsninger langs de viktigste aksene til lands og vanns, vil Vesterålen i større grad kunne kapitalisere på det unike bosettingsmønsteret sitt.

3.5.3.2 KUNST, LITTERATUR OG MUSIKK

Vesterålen utmerker seg når det gjelder kunst. Regionen er rik på gallerier og aktive kunstnere, og er ikke minst preget av å ha en rekke kunstverk plasserte ute i landskapet fra Skulpturlandskap Nordland. Vesterålen er også kjent for forfatterne som har virket her og skrevet om regionen. Av disse er det nok særlig Knut Hamsun, Herbjørg Wassmo og Lars Saabye Christensen som er godt kjent utenfor regionen. I tillegg har regionen fostret forfattere som er anerkjent innenfor sine sjangre og som vil kunne vekke interesse i spesielle miljøer, for eksempel Regine Normann (eventyr) og Magnus Brostrup Landstad (salmer).

3.5.3.3 MATARRANGEMENT, FESTIVALER OG KULTURDAGER

Det er et sterkt kulturliv som drives av lag- og foreninger i Vesterålen. I mange tiår har dugnadsånden stått for den store aktiviteten innen festivaler og kulturdager som er blitt arrangert igjen og igjen. Noen av arrangementene som spesielt blir arrangert i fellesferieukene, fungerer også som møteplasser for utflyttere fra Vesterålen. Noen av de mest profilerte arrangementene er:

- Arctic Sea Kayak Race *juli*
- Bjørnskinn-festivalen *juli*
- Bla bla festivalen (Sortland) *juli*
- Internasjonal Lysfest (Melbu) *februar/mars*
- Laterna Magica *november*
- Lofoten Insomnia Race (langs Lofotveggen fra Å til Raftsundet) *juli?*
- Nordlyst-festivalen (Andøy) *februar*
- Reginedagan (Bø) *juli*
- Rock Mot Rus (Andenes) *mars*
- Sommer-Melbu (Melbu) *juli*
- Sortland Jazzfestival *september*
- Sjøslaget på Hennes *juli*
- Trillebåra Festival (Skogsøya, Øksnes) *juli, annethvert år*
- Ulvøyrittet (Hadsel) *juli*
- Vesterålen Matfestival (Sortland) *august*
- Vesterålen Skreifestival *februar*

3.5.3.4 MUSEUMSAKTIVITET

Museum Nord er en sammenslutning av en rekke museer i Lofoten, Vesterålen og Ofoten. Museum Nord ble stiftet 13.12.02, og stiftelsen driver sin virksomhet med utgangspunkt i åtte kommuner: Vågan, Hadsel, Sortland, Bø, Øksnes, Andøy, Narvik og Ballangen. Alle åtte deltar i finansiering av museet, som derfor har forpliktet seg til å avlønne stedlige medarbeidere og følge opp museale anlegg i de aktuelle kommunene. Museum Nord ønsker også å ta en viktig rolle i formidlingen av regionens historie overfor turister, og jobber med å utvikle både opplevelser og formidlingsstrategier for hvert enkelt anlegg de driver. Et eksempel på dette er et omfattende utviklingsprosjekt som pågår i Museum Nord i 2012-2013.

Museet driver i dag følgende museumsavdelinger i Vesterålen:

- Andøymuseet (Andenes)
- Bø Museum (Vinje)
- Norsk Fiskeindustrimuseum (Melbu)
- Sortland Museum (Jennestad gamle handelssted)
- Vesterålmuseet (Melbu)
- Øksnes Museum (Alsvåg)
- Hurtigrutemuseet (Stokmarknes)

I tillegg drives Los- og telemuseet i Lødingen og polarmuseum i Andenes. Det planlegges dessuten et visningscenter på Andenes og i Myre, et Møysalscenter og ikke minst er byggingen av opplevelsessenteret Romskip Aurora i full gang på Oksebåsen i Andenes. Museum Nord planlegger også en egen museumsavdeling i Sortland sentrum i det nye kulturhuset.

Ved siden av Museum Nord har man også aktive historiemiljøer og private museumsstiftelser som Torvmuseet (Fargeklatten Veita), Dukkemuseet på Myre og Hvalsenteret på Andenes. Sistnevnte har sitt eget museum knyttet til hvalsafarivirksomheten og temaet hval. Utstillingene her er omfangsrike, men hviler nok mer på guidenes evne til formidling enn til utstillingen i seg selv. På Blokken i Sortland kommune har man dessuten et stort visningscenter for oppdrett, Akvakultur Vesterålen. Dette senteret tar i mot nærmest alle typer turister og er en viktig opplevelsesaktør i Sortland kommune.

Det ligger en rekke temaer fra Vesterålens historie som i større grad enn i dag kan bruke som ressurser i opplevelsessammenheng. Eksempler på dette er handels- og væreierhistorien, industrihistorien, fiskerihistorien, historier om bosetting på øyene og jernalderhistorien.

3.6 DAGENS INFRASTRUKTUR

Gode kommunikasjonstilbud anses som viktig for samfunnsutviklingen og næringsutviklingen i Vesterålen. Rutetilbud og ferdselsårer skal fungere både for lokalbefolkning, næringstrafikk og turister. Nedenfor er det gjort en beskrivelse av de ferdselsårene som anses å ha størst betydning for reiselivsutviklingen.

3.6.1 MED BIL

3.6.1.1 HOVEDFARTSÅRENE I VESTERÅLEN

Å kjøre bil i Vesterålen er preget av at dette er en øygruppe bestående av fjorder og sund, fjell og landtunger. Det tar derfor lang tid å bevege seg gjennom regionen. Eksempelvis tar det rundt 3 timer å kjøre fra Bø til Andenes, noe som gjør det tidvis krevende å binde regionen sammen, både opplevelsesmessig sett fra kundens side og samarbeidsmessig sett fra bransjens side. Potensialet ved å utvikle bedre intern kommunikasjon i regionen, ikke minst gjennom ferge- og hurtigbåtruter, ville vært interessant å vurdere nærmere i et reiselivsperspektiv. På mange måter er imidlertid Sortland et viktig knutepunkt for mange som reiser gjennom regionen med bil.

3.6.1.2 NASJONAL TURISTVEG

Nasjonal turistveg Andøya går mellom Andenes og Åkneskrysset og er totalt 51km lang. Den følger yttersiden av øya, med utsyn mot strendene, fjellene og det åpne havet. Kjøreturen preges av vidstrakte myrer hvor fjellene reiser seg bratt og strekker seg opp til 700 meter over havet. Fra Andenes er det i sommerhalvåret direkte fergeforbindelse til Nasjonal turistveg Senja. Sammen med Senja er Andøya et ytre alternativ til E6 og Hurtigruten. Fremtidige planer for turistvegen på Andøya inkluderer etableringen av et utkikkspunkt ved Kleivodden, en rasteplass ved Børra, og en kunstinstallasjon ved Bleik.

3.6.2 MED FLY

Kortbaneflyplassen Stokmarknes Lufthavn Skagen og Andenes Lufthavn betjenes daglig av Widerøe. Norwegian har økt frekvensene på Andøy lufthavn i 2013 etter en særs vellykket 2012- sesong. Det er i tillegg til sommersesongen satt opp flyvninger påske og jul/nyttår. Hvis trafikken utvikler seg positivt er det mulighet for ytterligere sesongforlengelser. Flyselskapet Widerøe trafikkerer rutene til Vesterålen og Lofoten, og har avganger inn til Skagen og Andenes fra Tromsø og Bodø med flere daglige avganger i begge retninger. Nærmeste storflyplass for Vesterålen er Harstad/Narvik Lufthavn Evenes, ca 2,5 times kjøring fra Sortland. Andøy lufthavn og Evenes lufthavn er utpekt av Avinor som «Northern Lights Airports» sammen med 7 andre lufthavner i nord.

Tabellen⁴ nedenfor viser antall ankomne passasjerer på flyplassene Skagen, Andenes og Evenes i perioden 2009 - 2012. Tallene er hentet fra Avinor, og inkluderer rute-, offshore- og charterpassasjerer inkl. transfer og transit.

	2009	08/09	2010	09/10	2011	10/11	2012	11/12	09/12
Skagen	111.101	3,9 %	106.795	-3,9 %	113.345	6,1 %	116.944	3,2 %	5.3 %
Andenes	48.248	3,1 %	50.313	4,3 %	52.385	4,1 %	57.423	9,6 %	19.0 %
Evenes	506.449	-1,5 %	551.573	8,9 %	598.017	8,4 %	616.453	3,1 %	21.7 %

Flytrafikken spiller en viktig rolle i utviklingen av Vesterålen som reiselivsdestinasjon, og statistikken tyder på at det her har vært en positiv utvikling her de siste årene. Alle tre flyplasser har sett en økning

⁴ Avinor, 2012

i ankomne passasjerer siden 2009. Evenes har hatt en vekst på over 20 %, Andenes like under 20 %, og Skagen like over 5 %. En utvidelse av rullebanen på Skagen er for tiden under utredning.

3.6.3 MED BUSS

Fem bruere og to tunneler knytter øygruppa Vesterålen sammen og forbinder den med fastlandet. Veinettet er godt utbygd og det er fergefri forbindelse til E6 ved Bjerkvik/Narvik i øst og med ferge fra Lødingen i sør. Totalt er det 26 faste bussruter i Vesterålen, i tillegg til Flybussen og diverse skoleruter.

3.6.4 MED BÅT

3.6.4.1 FERGER

Det er 4 faste fergeruter i Vesterålen, som listet nedenfor.

Melbu - Fiskebøl - Melbu

Andenes - Gryllefjord - Andenes

Hanøy - Kaldjord

Lødingen - Bognes - Lødingen

Senjaferga mellom Andenes og Gryllefjord er et ustabil tilbud pr i dag med tanke på både kapasitet, regularitet og kvalitet på materiell. Sikring av denne forbindelsen bør følges opp videre i en evt fase 2, da den kan ha betydning for hele Vesterålen.

Et videre fokus på fergeruta Melbu-Fiskebøl er også viktig. Her er planen å sette inn ny ferge. Strekningen Bodø-Lødingen har nå fått nye gassferger, noe som har bedret kvaliteten på denne ferdselsåra.

3.6.4.2 HURTIGBÅTER

Det er videre tre faste hurtigbåtruter i Vesterålen, hvor den første kjøres kun om sommeren.

Øksnes - Skjellfjord - Øksnes

Stokmarknes - Innlandet - Raftsundet (blir erstattet med bilførende hurtigbåt)

Øksneshavn- Holandshavn

Det er ikke lenger båtforbindelse mellom Bø og Stokmarknes, noe som trolig kunne styrket reiselivsutviklingen i Bø.

3.6.4.3 HURTIGRUTEN

Både nordgående og sørgående Hurtigrute anløper Stokmarknes, Sortland og Risøyhamn, nordgående sent på kvelden og på natten, sørgående på dagtid. Stokmarknes er kjent som «Hurtigrutens fødested», og ved hurtigrutekaia ligger Hurtigrutemuseet, som er et populært stopp for besøkende.

Tabellen nedenfor er hentet fra nordnorsk reiselivsstatistikk 2011, som publiseres hvert år av NHO Reiseliv Nord-Norge. Den viser antall passasjerer på Hurtigruten fordelt på de enkelte havnene mellom 2007 og 2011.

Antall passasjerer til/fra fordelt på de enkelte havnene

	2007	2008	2009	2010	2011	Endring 2007-11	Endring 2010-11
Brønnøysund	13 535	14 249	12 751	12 956	11 355	-16,1 %	-12,4 %
Sandnessjøen	12 716	13 343	11 520	11 833	10 658	-16,2 %	-9,9 %
Nesna	7 586	7 148	5 688	6 694	5 773	-23,9 %	-13,8 %
Ørnes	7 451	6 892	6 168	6 535	6 075	-18,5 %	-7,0 %
Bodø	59 596	53 449	46 051	48 084	46 482	-22,0 %	-3,3 %
Stamsund	37 410	34 301	28 804	29 258	27 866	-25,5 %	-4,8 %
Svolvær	58 960	52 303	44 303	46 391	45 245	-23,3 %	-2,5 %
Stokmarknes	18 788	18 660	14 595	15 454	15 168	-19,3 %	-1,9 %
Sortland	12 063	10 444	10 189	10 275	9 255	-23,3 %	-9,9 %
Risøyhamn	5 641	4 918	4 113	4 383	3 884	-31,1 %	-11,4 %
Sum Nordland	233 746	215 707	184 182	191 863	181 761	-22,2 %	-5,3 %

Tallene viser en negativ utvikling i antall passasjerer i hele fylket, inkludert de tre havnene i Vesterålen. Totalt hadde Hurtigruten en nedgang på 4,1 % i antallet passasjerer mellom 2007 og 2011. I samme periode hadde de nordnorske havnene en nedgang på 8 %. Nå som Hurtigruten har signalisert en ny politikk for den videre utviklingen, har det åpnet seg noen nye muligheter for Vesterålen. Ved å utvikle landbaserte konsepter som er tettere knyttet til Hurtigrutens egne konsepter og ved å utvikle start- og sluttpakker i Vesterålen til hurtigrutereisende, kan aktørene kapitalisere på Hurtigrutetrafikken i større grad enn man gjør i dag.

3.6.5 UTVIKLINGSPROSJEKTER MED BETYDNING FOR REISELIVSSATSNINGEN

3.6.5.1 OPPGRADERING AV VEI OG FERGEFORBINDELSER

Et bakteppe for reisemålsutviklingen i Vesterålen er at det trolig vil bli investert betydelige midler på infrastrukturen i regionen de nærmeste åra. Her må reiselivsnæringen være på banen med sine behov og påvirke planene så langt det er mulig.

3.6.5.2 INFRASTRUKTURTILTAK FLYPLASS OG VEI

I dag har Vesterålen tre flyplasser som en viktig del av sin infrastruktur. Det planlegges nå en storflyplass i Lofoten, men det diskuteres fortsatt hvor den skal ligge. Gimsøya har imidlertid utpekt seg som et sannsynlig alternativ. Samtidig planlegges det en forlengelse av rullebanen på Skagen Lufthavn Stokmarknes, slik at man kan sikre opprettholdelse av flytilbudet i framtida når dagens fly skal byttes ut med maskiner som krever lengre rullebane. En opprettholdelse eller videre utvikling av Skagen vil være særdeles viktig for yrkestrafikken, men også for deler av ferie/fritidstrafikken vil Skagen være attraktiv. Virkelig effekt vil man imidlertid neppe få før man kan ta ned store fly, da dette vil kunne gi et annet prisbilde og en høyere komfort. Norwegianes vellykkede satsning på Andenes viser at Vesterålen øker trafikken betydelig når flytilbudet er i tråd med markedets behov.

Det er sannsynlig at dersom man ender opp med en ny felles storflyplass på Gimsøya, vil fergesambandet Melbu-Fiskebøl blir attraktivt for flere og Hadsel vil dermed kunne bli en enda

⁵ (NHO Reiseliv Nord-Norge, 2012)

viktigere innfallsport til Vesterålen enn i dag. For øvrig diskuteres det å forkorte veistrekningen mellom Sortland og Evenes ved bygging av ny tunnel. En slik satsning er ikke avklart. På Andenes og Evenes har man nå fått en del billige billetter direkte til/fra Oslo, hvilket gjør Vesterålen og Lødingen til relevante innfallsportene også for Lofoten. Skal disse innfallsportene oppfattes som attraktive for ferie-/fritidstrafikken i framtida, må det trolig utvikles flere opplevelser, nye attraktive rasteplasser og bedre transporttilbud langs hovedveiene mellom de tre regionene.

Det ligger i kortene at det vil komme større diskusjoner rundt infrastrukturløsninger i forbindelse med storflyplassen. Dette bør følges opp i fase 2.

I løpet av 2013/2014 forventes det altså et løft for reiselivet gjennom bla:

- Etablering av flere charterruter (direktefly) til Evenes/Andenes hele året
- Etablering av attraksjonen *Romskipet Hålogaland* ved Andøy Rakettskytefelt
- Videreutvikling og markedsføring av Nasjonal Turistveg Andøya, som går mellom Andenes og Åkneskrysset
- Økt frekvens på Norwegianruta til Andenes
- Forlenging av rullebanen på Skagen og utbedring av rullebanen på Andenes
- Det foreligger planer for en større hotellutbygging i Sortland. Også på Myre finnes det planer for utbygging og totalrenovering av Myre hotell.
- Kulturhus på Sortland er under bygging (Kulturfabrikken)
- Mulig økt cruiseutvikling, ikke minst om vinteren
- Videreutvikling av Blåbyen
- Det foreligger planer for et besøkssenter ved Vesteraalens nye produksjonslokaler i Sortland sentrum.
- Samling av det private / offentlige gjennom reisemålsprosessen
- Veien fra Evenes til Sortland kommer nå inn i Nasjonal Transportplan. Finansieringen er ennå ikke på plass, men føringen er klar.

3.6.5.3 UTVIKLINGSMILJØER I VESTERÅLEN

Det er flere parallelle prosesser og prosjekter som pågår og som vil ha betydning for det videre arbeidet med utviklingen av Vesterålen som reisemål. I tillegg vil det være nødvendig å søke kompetanse og støtte på forskjellige nivåer i oppbyggingen av destinasjonen. De gode hjelperne er støttespillere som det er viktig å holde en dialog med i den videre prosessen:

Nordland Fylkeskommune (Nfk) har vedtatt en reiselivsstrategi som er retningsgivende for fylkeskommunens bruk av virkemidler i perioden 2011-2015. En rullering av denne planen og andre som kan få konsekvenser for reiselivet må følges opp av næringsgrupperingene. Samtidig er det kommet føringer fra departementet om endringer i den nasjonale reiselivsorganiseringen. Dette kan få konsekvenser også for Vesterålen og må følges nøye.

Ved å koble noen av regionens utviklingsprosjekter i større grad, vil man kunne få en bedre utnyttelse av ressursene. Å sikre en god utvikling av Sortland sentrum vil for eksempel være viktig for å etablere Vesterålen som et attraktivt helårsreisemål, og ikke minst et vinterreisemål.

Arbeidet som gjøres av de lokale aktørene med å selge Vesterålen i utlandet, arrangere visnings- og presseturer, sikre direktefly til regionen og kvalitetssikre helhetlige Vesterålenopplevelser, er svært viktig for utviklingen av den nye, internasjonale opplevelsesbaserte turismen i regionen. Det er viktig at både aktørene og hjelpeapparatet støtter opp om denne type virksomhet og tiltak i årene som kommer, slik at man klarer å utvikle Vesterålen til et tilgjengelig helårs reisemål for betalingsvillige gjester. Aktører som Vesterålen Reiseliv, NordNorsk Reiseliv, regionale og lokale wholesaleaktører og enkeltprodusenter som jobber aktivt med å få opp vinterturismen må støttes og hjelpes fram, og samarbeidet mellom disse må styrkes ytterligere. Kompetansenettverk som BØKS, Arena Innovative Opplevelser, Arctic DeLight med fler vil også være viktige i arbeidet med å bringe Vesterålen opp i elitedivisjonen som reisemål.

4.0 VESTERÅLEN SOM REISEMÅL I 2013

4.1 ATTRAKSJONSKRAFT

4.1.1 TYPER AV ATTRAKSJONSKRAFT

Reiselivsnæringen i Vesterålen omfatter arrangement, attraksjoner, opplevelser, diverse kulturtilbud, samt tradisjonelt reiseliv. Fordi grensene mellom disse tilbudene er glidende brukes i denne analysen begrepene kulturtilbud, attraksjoner og opplevelser om hverandre.

I et næringsutviklingsperspektiv er det naturlig å rangere attraksjoner og opplevelsestilbud i forhold til i hvilken grad de er så attraktive at de skaper sin egen trafikk. Attraksjonskraft kan kun vurderes ut fra kundens perspektiv, dvs hva kunden oppfatter som attraktivt. Følgende inndeling er vanlig:

- **Primærattraksjon** – attraksjon, opplevelse som bidrar til å skape trafikk, dvs fremstå som mål og motivasjon for reisen. Primærattraksjoner i norsk reiseliv er fjordene på Vestlandet eller Lofoten, Trysil for skiinteresserte familier i vintersesongen eller dagsturister til Domkirkeodden på Hamar. Birkebeinerritet er også en trafikkskaper, dvs en primærattraksjon for deltakerne. I Vesterålen er det i første rekke hvalsafari som har fungert som en primærattraksjon de siste tiårene, men også Møysalen er et turmål som etter hvert har blitt en primærattraksjon. Den nye attraksjonen Romskipet Aurora har trolig også potensial til å bli det for en del målgrupper, muligens også andre områder og attraksjoner. For mange er det likevel Lofoten som er primærattraksjonen, mens et besøk i Vesterålen velges som en liten avstikker på vei til eller fra Lofoten.
- **Sekundærattraksjon** – attraksjon eller opplevelse som er retningsbestemmende, dvs som bidrar til å styre trafikken. For eksempel kan ønsket om å se Mannen fra havet eller Blåbyen bidra til at turister eller reisende som skal til Nord-Norge velger å kjøre innom Vesterålen framfor andre steder.
- **Tertiærattraksjon** – en attraksjon eller opplevelse som ikke er kjent for de besøkende på forhånd, men som de oppdager underveis. Museer, naturaktiviteter eller lokale kulturtilbud er eksempler på tertiærattraksjoner. Tertiærattraksjoner kalles trafikkknyttende.

4.2 BELIGGENHET, TILGJENGELIGHET OG BESØKENDE I DAG

Vesterålen ligger plassert i krysset mellom ferdselsårene fra sør til nord og vest til øst. Regionen har derfor i mange år profittert på gjennomfartstrafikken til Nordkapp og Lofoten. Spesielt har Sortland lange tradisjoner som hotellby. Likevel må det sies at reiseliv er relativt lite utviklet som næring i regionen, og at man sitter på et uforløst verdiskapingspotensial. Antall registrerte gjestedøgn de siste årene har ligget mellom ca 77 000 og ca 99 000, og av disse overnattingene har ca 40 % vært utlendinger. Regionens andel av av Nord Norges gjestedøgn har sunket fra 4,2 % til 2,95 % i perioden 2000-2011. Den totale andelen gjestedøgn økte imidlertid 5,6 % fra 2011 til 2012. Hotellstatistikken viser at yrkestrafikken i regionen utgjør ca en firedel av total trafikk, mens kurs/konferansetrafikken er helt marginal. Andelen yrkestrafikk utgjør dermed en ikke ubetydelig andel, men er likevel beskjeden i forhold til ferie/fritidstrafikken. Statistikk fra SSB viser at både yrkestrafikken og ferie- og fritidsovernattingene i Vesterålen har vært relativt stabil de siste ti årene, dvs at utviklingen har stagnert eller relativt sett gått tilbake sett i forhold til økningen i landsdelen. Sommertrafikken står pr i dag for ca 50% av gjestedøgnene. Dette er i stor grad rundreise- og gjennomfartsturisten som er på vei til eller fra Lofoten, evt til/fra Nordkapp og tar turen innom Vesterålen. Denne gruppen er imidlertid på vikende front eller de flytter over til cruise, mens økningen ser ut til å komme i nisjemarkedene og i de opplevelsesorienterte turistsegmentene som like gjerne kommer om vinteren som om sommeren. Det er også disse segmentene som framstår som mest betalingsvillige. Vesterålen må dermed være forberedt på at endringene i trafikkstrukturen vil fortsette og forsterke seg ytterligere i åra som kommer.

Attraksjonskraften til Vesterålen er både natur- og kulturbasert. Villmark og nasjonalparker, et vakkert alpint kystlandskap og et rikt dyreliv kombinert med kulturlandskap, særegne fiskeribygder og trivelige småbyer, utgjør et mangfold som kan appellere til en rekke målgrupper. Det gjelder imidlertid å tilrettelegge for bruk av naturen og fylle bygdene og byene med meningsfullt innhold og sikre anlegg med kvalitet og innhold som er tilpasset de målgruppene regionen søker.

Bedret tilgjengelighet med direktefly og billigbilletter til Andenes, samt fokus på Nord Norge og da særlig vinterturismen i media, har ført til nye muligheter i regionen. Samtidig er det en fare for at Vesterålen blir liggende i skyggen av andre reisemål som jobber intensivt med å fornye seg, dersom man ikke klarer å posisjonere seg i den nye konkurransesituasjonen.

4.3 BESØKSGRUNNER I VESTERÅLEN I DAG (REASON TO GO)

Ut fra denne tilnærmingen er de sterkeste besøksgrunnene i Vesterålen pr i dag vurdert som nedenfor (i tilfeldig rekkefølge).

For rundreiseturister:

- *Blåbyen Sortland*
- *Arktisk wildlife (med hval som spydspiss)*
- *Attraksjoner som Trollfjorden, Nyksund og Hurtigrutemuseet*
- *Skulpturlandskap Nordland*
- *Nasjonal Turistveg på Andøya*
- *Det alpine kystlandskapet med bosetting/kulturlandskap*
- *Nordlys / midnattssol*

For opplevelsesorienterte baseturister:

For de mer opplevelsesorienterte gjestene som det stadig blir flere av, vil attraksjonskraften først og fremst ligge i totaltilbudet av lett tilgjengelige opplevelser, da særlig knyttet til:

- *Arktisk wildlife (med hval som spydspiss)*
- *Møysalen og vandreopplevelser i hele regionen*
- *Det alpine kystlandskapet med bosetting/kulturlandskap*
- *Lokal kultur og levesett*
- *Nordlys / midnattssol*

Fra 2014 vil også Romskipet Aurora bli en besøksgrunn i regionen.

4.4 AKTØRER

Det finnes anslagsvis rundt 100 aktører som driver innen reiselivs- og opplevelsessektoren i Vesterålen og Lødingen. Vesterålen Reiseliv har en komplett oversikt over disse, fordelt på bransjer, leveranse og kommunetilhørighet. Over 70 bedrifter er i dag medlemmer i Vesterålen Reiseliv, mens en del altså står utenfor dette samarbeidet. Bredden i tilbud og driftsform er stor, men de aller fleste aktørene har til felles at de er små og er utfordret av reiselivets tradisjonelle sesongstruktur.

4.5 NETTVERK

Det finnes i dag flere nettverk i Vesterålen, blant annet nettverket av opplevelsesleverandører ved navn Arctic DeLight, matnettverket Vesterålsmat med flere. I tillegg er flere bedrifter i Vesterålen aktive medlemmer i Arena Innovative Opplevelser, Arena Lønnsomme Vinteropplevelser, Syklist-Velkommen, samt nettverk knyttet til Høgskolemiljøet, Hildreland i Bø / Øksnes med mer. Vesterålen Reiseliv er et destinasjonsselskap som favner om de fleste aktørene i regionen, og de siste årene har man også fått den privateide incomingoperatøren Discover Arctic AS som er blitt en av de kommersielle motorene for utviklingen av vinterturismen i Vesterålen. Vesterålen Reiseliv arbeider også tett med Destinasjon Lofoten og andre nordnorske reiselivsorganisasjoner, slik at også dette bransjesamarbeidet utgjør et nettverk i praksis. En profesjonell veiledning og koordinering av de sentrale nettverkene i Vesterålen vil kunne bli et viktig bidrag for å sikre ytterligere resultater på destinasjonsnivå. Vesterålen Reiseliv har i dag en overordnet rolle med å samkjøre regionens kompetanse- og markedsinnsats innenfor reiselivet. En ytterligere samordning av de ulike nettverkene og kompetansetiltakene i regionen bør likevel diskuteres i en eventuell fase 2.

4.6 OVERNATTING OG SERVERING

4.6.1 OVERNATTINGSKAPASITET

Tabellen nedenfor gir en omtrentlig oversikt over antall «varme» senger som er tilgjengelige/salgbare i Vesterålen. Ikke alle enhetene er salgbare hele året. Utleien er meget sesongbasert, og det antas at størsteparten av rorbuene, hytter og hus er salgbart fra mars til oktober. De eldste rorbuanleggene og hytteanleggene stenger på vinteren. Det betyr at det er kun hotellene og enkelte rorbu/hytteanlegg som har åpent hele året. Enkelte steder leies det også ut private hytter og hus (kalde senger), og disse er pr i dag stort sett bare utleid fra midten av juni til midten av august. Ca en tredjedel av Vesterålens overnattingsdøgn er på rorbu/camping, mens to tredjedeler er på hotell.

Antall hoteller	Antall hotellrom	Antall hytte- og rorbuanlegg	Antall enheter (rom)
7	350	34	317

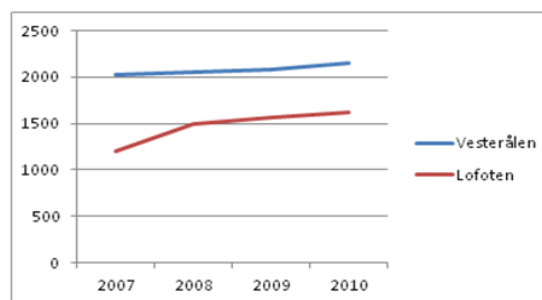
4.6.2 KALDE SENGER / PRIVATE HYTTER⁶

Kalde senger er betegnelsen på private hytter. I regionen finnes det, i følge statistikken for 2010 ca 2 560 hytter. Dersom vi antar at det er gjennomsnittelig 5 senger i hver privat hytte, så gir det ca 12 800 senger. Til sammen gir dette rundt regnet 15 360 varme og kalde senger i regionen.

Utvikling i antall hytter i Vesterålen og Lofoten i perioden 2007-2010

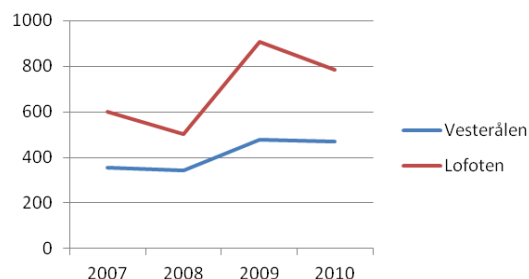
Hyttebestand per. 1. januar

	2010	2009	2008	2007
Vesterålen	2153	2077	2050	2028
Lofoten	1619	1564	1495	1196

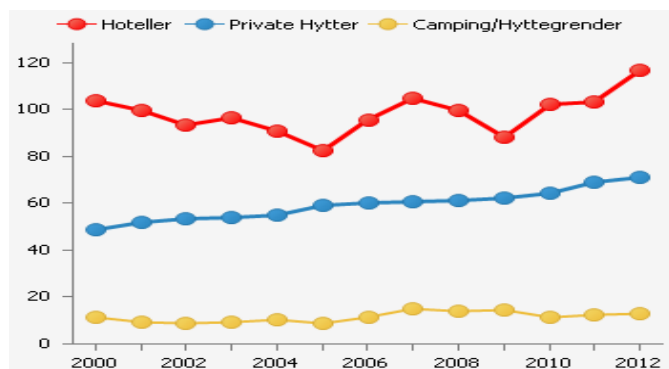

Utvikling i hyttepris i Vesterålen og Lofoten 2007-2010 (pris pr solgte hytte i 1000 kr)

	2010	2009	2008	2007
Vesterålen	471	478	344	354
Lofoten	783	908	502	602

Tallene er hentet fra Statistikknett, som er basert på statistikk fra SSB. Lødingen kommune er ikke inkludert i tabellene. Tallene nedenfor viser at også hytteturismen skaper verdier i Vesterålen. Tabellen viser omsetning skapt etter overnattingsmåte. 2000-2011 angitt i millioner kroner for regionen.

⁶ Statistikknett.com

4.6.3 OVERNATTINGSSTATISTIKK

Oversikten over overnattingsstatistikk er hentet fra SSB. Det er kun tilgjengelig statistikk på de som er pliktige til å sende inn. Det gjelder hoteller, campingplasser og hyttegrender. Hotellstatistikken omfatter alle hoteller og liknende overnattingsbedrifter med 20 senger eller mer. Campingstatistikken omfatter alle plassene med en kapasitet på enten minst 8 hytter eller en totalkapasitet på minst 50 enheter. Hyttegrendstatistikken omfatter alle hyttegrender med en kapasitet på 3 hytter eller mer. (Det arbeides med å få flere virksomheter inn i SSB- statistikken gjennom et nytt nasjonalt system som vil fange opp flere anlegg. Samtidig er det foreslått av NHO å legge Lødingen inn under Vesterålen i hotellstatistikken.)

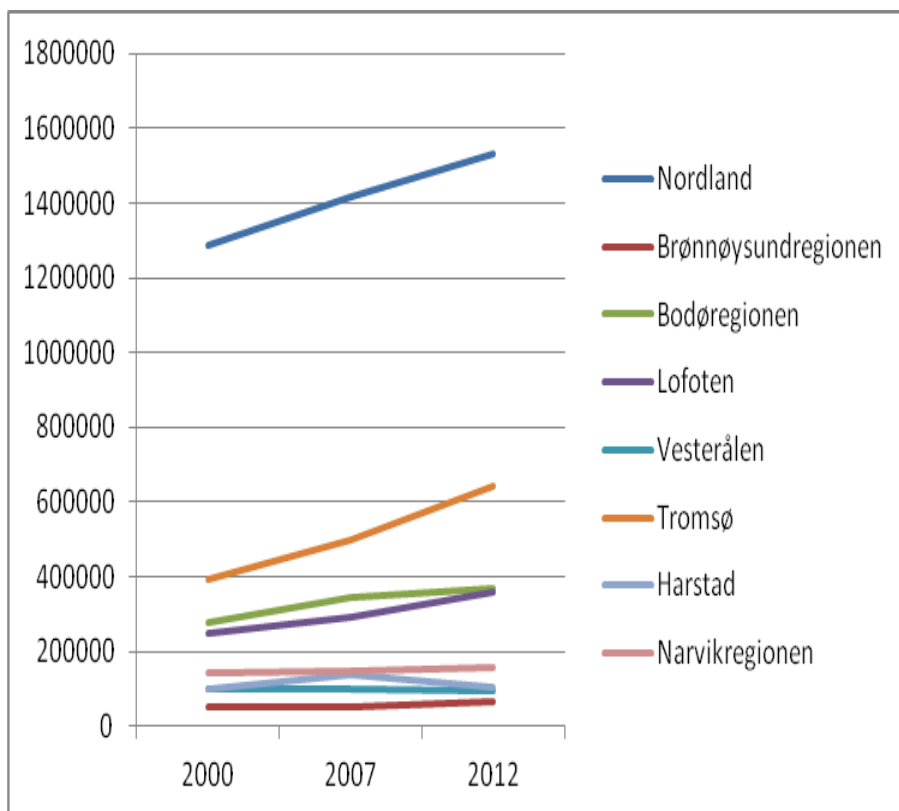
Norge hadde i 2010 totalt 29,9 mill gjestedøgn på hotell, camping og hyttegrend, og i Nordland ca. 1,5 mill gjestedøgn. Vesterålen hadde totalt 96 259 gjestedøgn i 2012, hvilket var en bedring på 5,6% totalt og en økning i markedsandel i fylket fra 2,99 til 3,13. Vesterålen har med det fortsatt en svært marginal andel av Nordlands totale overnattingstrafikk. Av den totale trafikken i Vesterålen utgjorde hotellgjestedøgn 66 228, dvs 3,15 % av fylkets andel i 2012, hvilket var en marginal bedring fra året før. Den totale økningen i hotellgjestedøgn fra 2011-2012 var på 6,6%.

Vesterålen hadde en markant oppgang i antall overnattinger i 2007, men gjennom hele 2000-tallet har det vært relativt stabilt med pluss/minus 90 000 gjestedøgn. Til sammenligning har Lofoten hatt en vekst i tilsvarende periode på nærmere 30%. Vesterålen har altså ikke fått sin del av regionens positive utvikling.

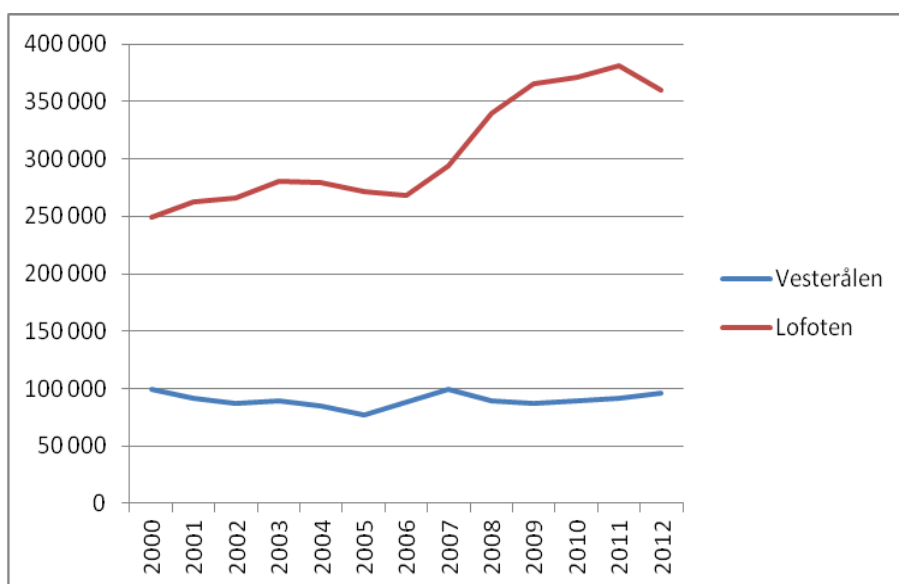
Av samlet antall registrerte kommersielle overnattinger i Vesterålen utgjør hotellovernattinger ca 69%. Internasjonale gjestedøgn utgjør ca 38% av samlet antall kommersielle overnattinger. Hovedsesongen er juni, juli, august med ca 50% av alle overnattinger. Resten av overnattingene er jevnt fordelt over resten av årets måneder.

4.6.4 OVERNATTINGER I NORDLAND OG VESTERÅLEN I PERIODEN 2000-2012:

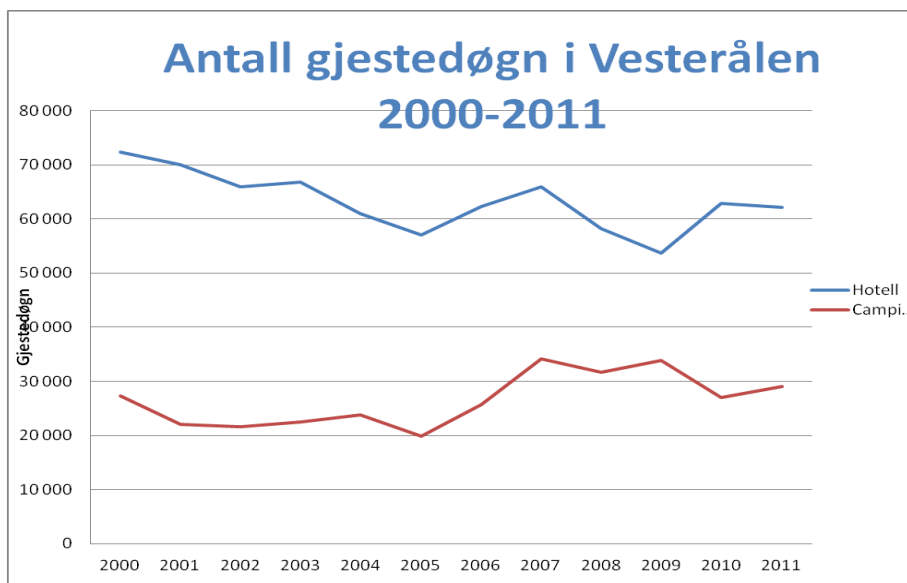
De siste ti årene har utviklingen i reiselivet vært positiv både i Nordland og Nord Norge som helhet. Vesterålen har imidlertid ikke klart å ta sin andel av denne utviklingen, slik tabellen nedenfor viser.

Tabellen under viser utviklingen i alle overnattinger fra 2000 til 2012 i hhv Vesterålen og Lofoten.

Den neste tabellen viser fordelingen på hhv hotell og camping/hytter og utviklingen i de to overnattingskategoriene i perioden 2000-2012.

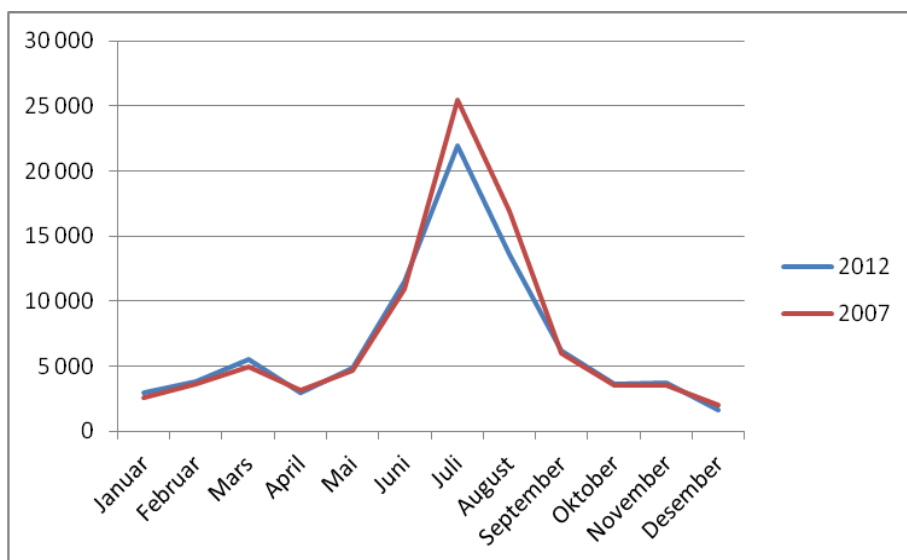

I Lofoten og en rekke andre steder i Nord Norge har økningen kommet på hotellsiden, ikke camping/hyttesiden. At tilfellet er motsatt i Vesterålen kan skyldes det reelle tilbudet der camping/hytteanleggene dominerer de fleste steder og at det er i nisjemarkende veksten har kommet. Dette utviklingsbildet kan man med fordel gå nærmere etter i sømmene i en evt fase 2.

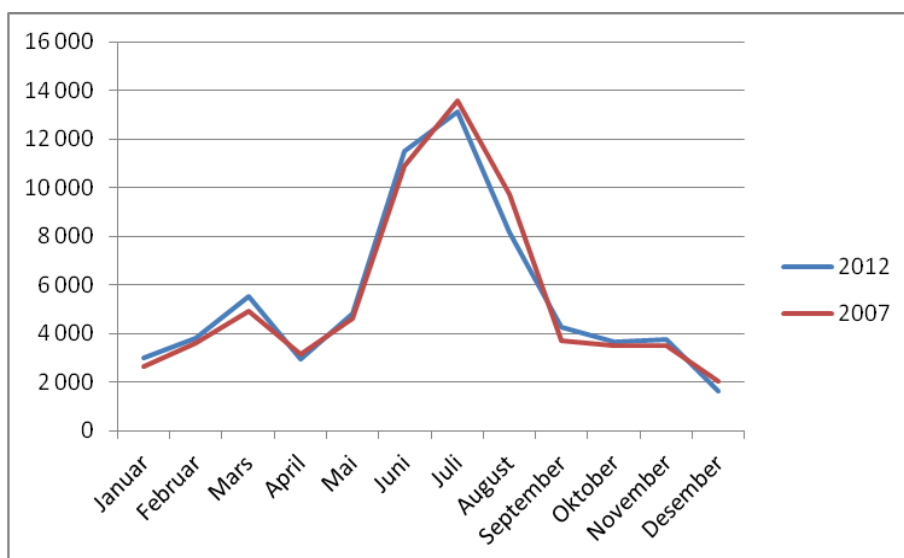
4.6.5 SESONGSVINGNINGER

Vesterålen har mest besøkende i sommermånedene. Dette gjelder naturlig nok særlig for hytte og camping, men også for hotell, selv om svingningene gjennom året er mindre her. Tabellene nedenfor viser fordelingen gjennom året, samt utviklingen fra 2007 til 2012.

Samlet overnattingsmarked (hotell+camping/hytte) for Vesterålen 2007 vs 2012

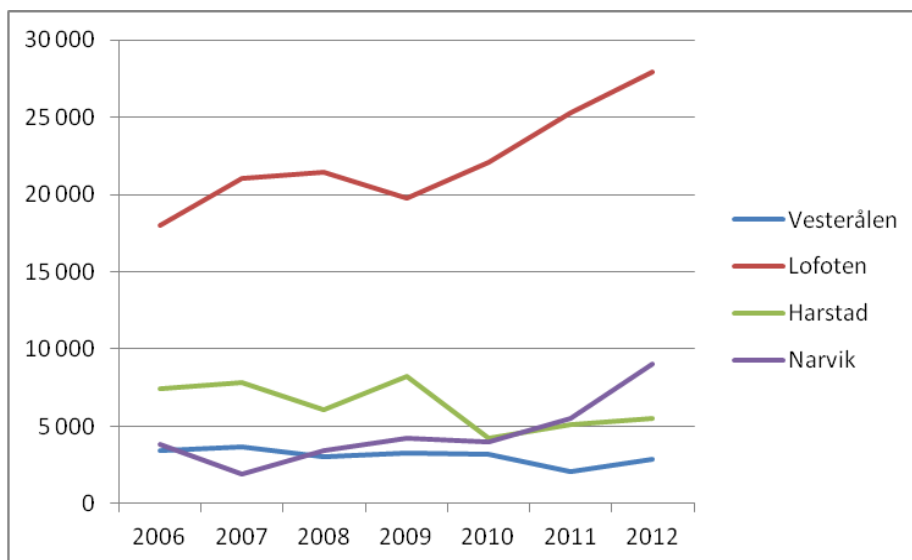
Hotellovernattinger i Vesterålen 2007 vs. 2012

4.6.6 HOTELLTRAFIKK ETTER FORMÅL I PERIODEN 2000-2012⁷

Statistikk fra SSB viser, med forbehold om korrekt innrapportering, at på hotellsiden er kurs-/konferansetrafikken i Vesterålen i stor grad har falt helt sammen siden 2000 (fra nærmere 8000 ved årtusenskiftet til 2300 gjestedøgn i 2011). I perioden 2006-2012 har den imidlertid vært relativt stabil.

Overnatting etter formål. Kurs- og konferansesegmentet.

Samtidig har yrkestrafikken vært stabil på ca 25 000 gjestedøgn siden årtusenskiftet, mens ferie-/fritidstrafikken har vært ustabil gjennom perioden med en dramatisk nedgang i 2009, men er i 2012 tilbake på omtrent samme nivå som i år 2000 (ca 40 000). I neste avsnitt skal vi se nærmere på den

⁷ Statistikken viser Vesterålen uten Lødingen, da det ikke er mulig å kombinere tallene i SSBs system.

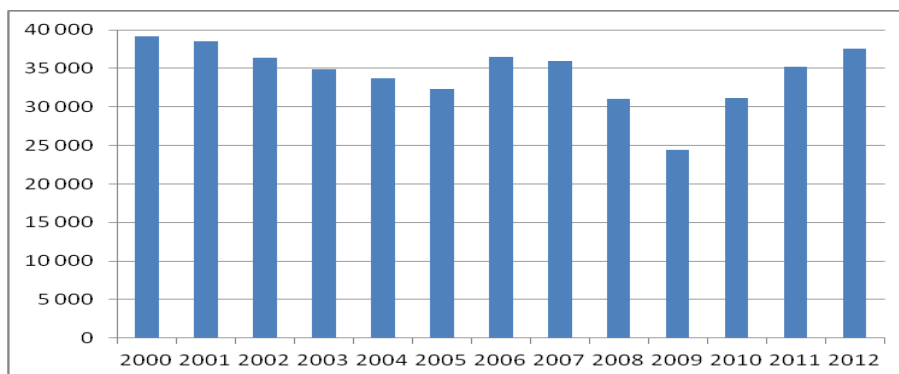
hotellbasert ferie-/fritidstrafikken for seg. Det er her verdt å merke seg at kun hoteller over 20 senger er regnet med i SSBs overnattingsstatistikk.

Det har vært en satsning på kurs- /konferanse i Vesterålen de siste årene, men dette har dessverre ikke gitt den uttellingen man håpet på. De siste årene har man fått en betydelig satsning på dette markedet i både Svolvær, Harstad og Narvik, samt en rekke andre steder i landet. Konkurransesituasjonen på konferansemarkedet anses som hardere enn tidligere. En evt videre satsning på kurs/konferanse kan om ønskelig bringes opp for ny vurdering i fase 2. En slik stasning bør i så fall vurderes ut fra de nye investeringer som evt kommer på hotell- og infrastruktursiden i regionen.

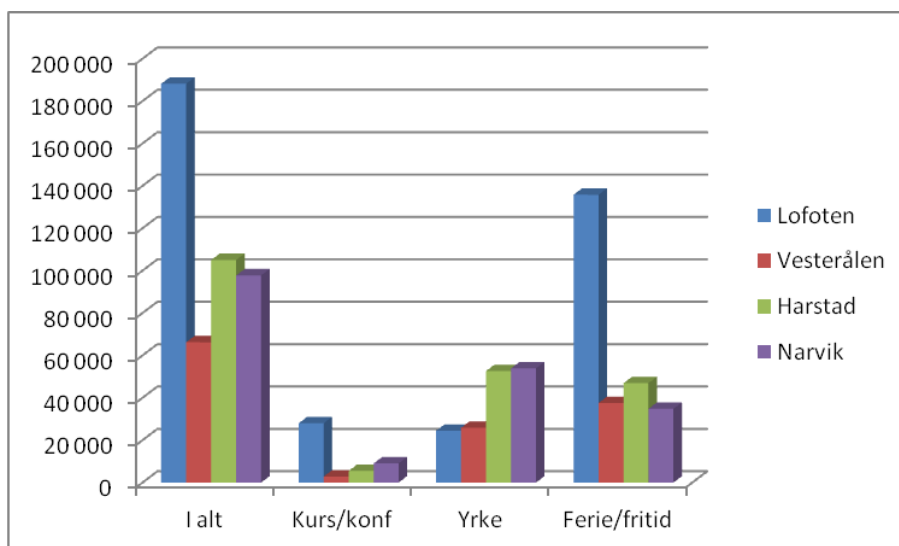
4.6.7 HOTELLOVERNATTINGER FERIE- / FRITIDSTRAFIKK

Ser vi på den rene ferie- og fritidstrafikken i Vesterålen, viser tallene at den har hatt en tilbakegang på 2000-tallet. Det store tilbakeslaget kom i 2009 under finanskrisen, mens man siden den gang har økt besøket igjen. Likevel ligger altså hotellene lavere på ferie-/fritidstrafikk enn ved årtusenskiftet. Året 2012 viser imidlertid en framgang for Vesterålen, mens Lofoten går tilbake fra året før. Utviklingen de siste tre årene kan dermed tyde på at Vesterålen er på vei oppover igjen og muligens har klart å kapre markedsandeler.

Antall overnattinger for Vesterålen i ferie- og fritidsmarkedet 2000 – 2012

Fordeling hotelltrafikk etter formål mellom Lofoten og Vesterålen i 2012

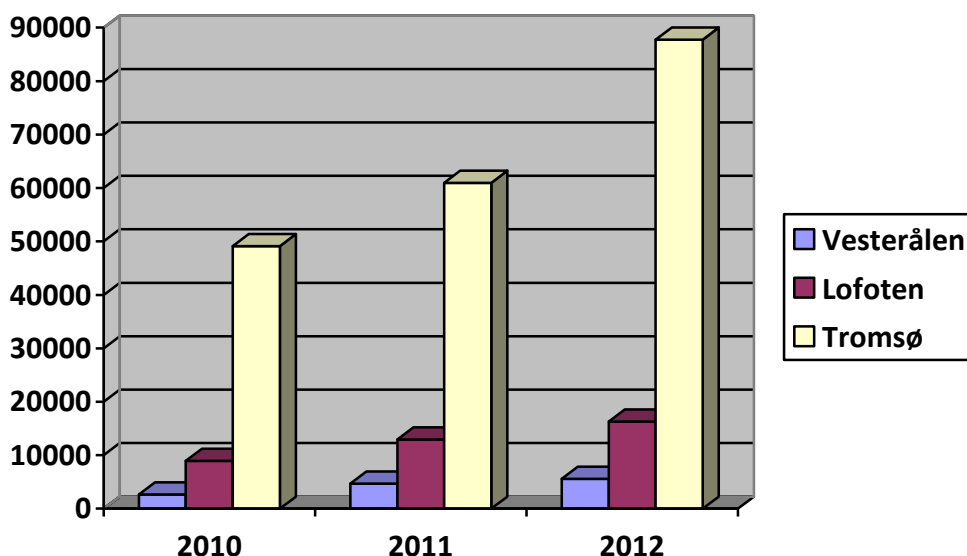

Dessverre skiller ikke SSB mellom både overnatting etter formål og nasjonalitet sammen, kun hver for seg. Dette kunne dermed ikke tas med i rapporten.

4.6.8 UTVIKLING I VINTERTRAFIKKEN

Reiselivet i Vesterålen har så langt forholdt seg til høysesong (sommer), skuldresesonger (sen vår og tidlig høst), samt lavsesong (mørketid / resten av året). I dag er norsk reiseliv i ferd med å endre syn på sesongarbeidet. Vinterturismen i Nord Norge har fått et gjennombrudd de siste par årene, og mye tyder på at vinteren kan bli den nye høysesongen for mange destinasjoner, så også for Vesterålen. Det nye trafikkbildet krever imidlertid noen endringer i sesongdefinisjonene. SSB har foreløpig vurdert den nye vintersesongen til jan-april, noe som kanskje ikke stemmer helt med virkeligheten. Det er likevel den perioden som er enklest å måle og som vi derfor har benyttet her. Den nye vintertrafikken er i stor grad basert på utenlandske gjester, og dermed kan den også lettest måles i endringer i dette segmentet. Tromsø, som ligger først i løypa i denne utviklingen, har økt sine utenlandske vintergjestedøgn på hotell (jan-april) fra ca 20 000 i 2001 til ca 34 000 i 2011 og deretter til 56 000 i 2012. Vesterålen er fortsatt i en tidlig fase av denne utviklingen, men har den siste tiden tatt svært viktige skritt med å etablere seg som en opplevelsesbasert vinterdestinasjon for utenlandske opplevelsesgjester. Mye tyder på at den nye vinterturismen har et betydelig potensial i Vesterålen og et fortsatt utviklingspotensial i Nord Norge.

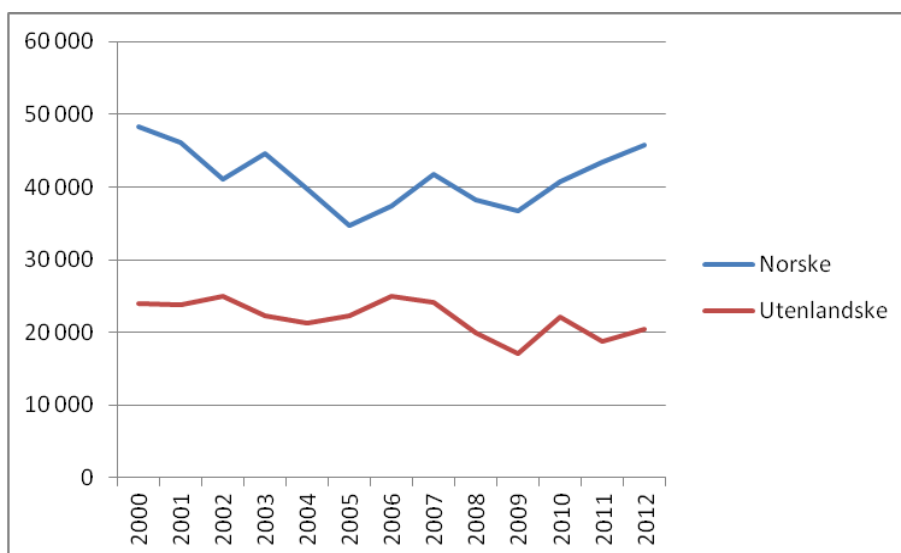
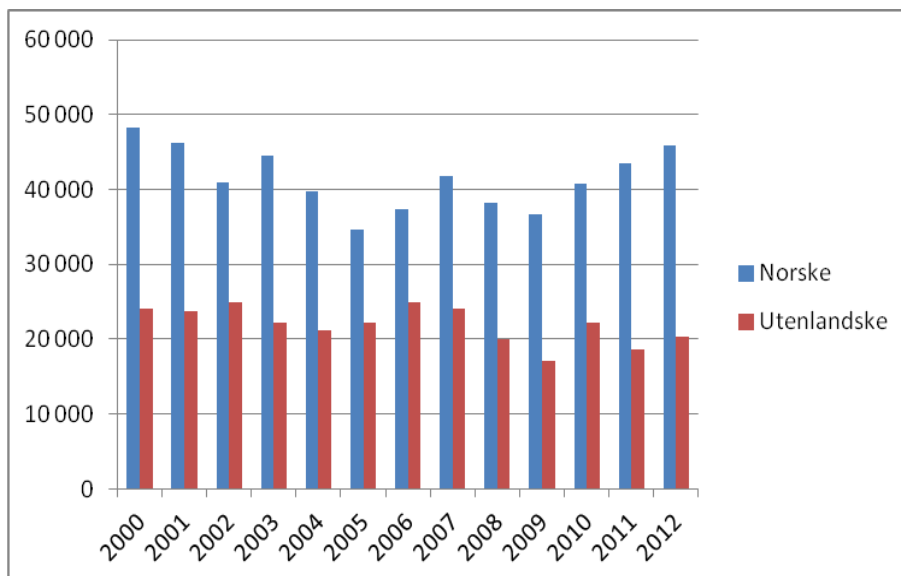
Ferie/fritidsovernattinger på hotell i vintersesongen jan-april i perioden 2010-2012

4.6.9 ENDRING I NASJONSFORDELING GJESTEDØGN.

Tabellene nedenfor viser utviklingen i nasjonalitetsbesøk i Vesterålen gjennom hele året. Situasjonen viser at regionen har mistet andeler av utenlandstrafikken siden årtusenskiftet.

Endring i totalt antall utenlandske overnattinger viser en nedgang i Vesterålen fra ca 37 000 gjestedøgn i 2000 til ca 34 000 i 2012. Norske gjestedøgn har i samme periode sunket fra ca 62 000 til ca 57 000.

4.6.10 NASJONSFORDELING

Som Lofoten, er også Vesterålen avhengig av sine tyske overnattinger. Disse utgjør ifølge statistikken 27,4% av de totale gjestedøgnene. Videre er danskene og nederlenderne svært viktige nasjoner på overnattingssiden for Vesterålen. I den nye vintertrafikken synes Storbritannia å kunne bli en viktig nasjon, men dette synes foreløpig ikke i statistikken. Ser vi på de internasjonale og nasjonale trendene, ser man en vridning mot Bric-landene og særlig det asiatiske markedet. Det er grunn til å tro at disse landene (Brasil, Russland, India og Kina) kan komme til å øke betydelig det neste tiåret. Dette tar imidlertid tid og overgangen for å tilpasse seg et nytt og annerledes marked kan bli krevende. Nedgangen i Sør-Europa og krisen som truer også i midt-Europa, kan uansett komme til å tvinge Vesterålen til å tilpasse seg nye markeder de neste årene.

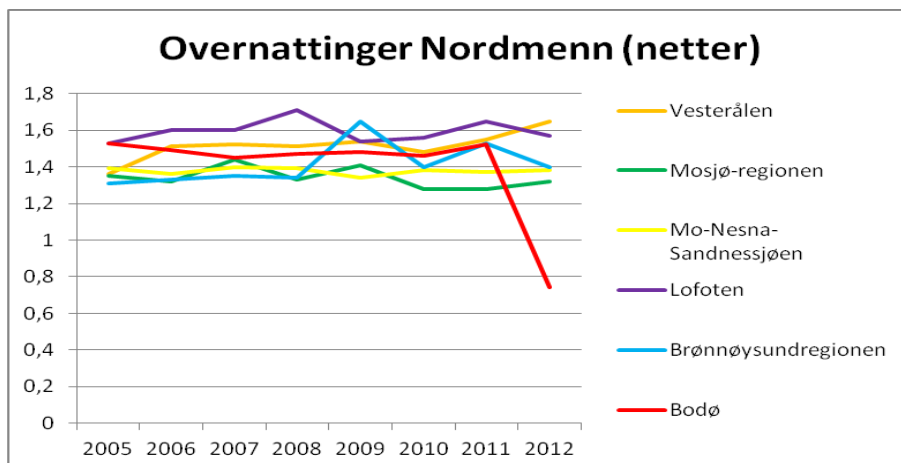
Overnatting: Samlet marked (hotell + camping/hytte) i Vesterålen 2011 – 2012 etter nasjonalitet

Marked	Antall overnattinger		Endring 2012/2011		Markedsandel %		Markedets betydning 2012
	2012	2011	Antall	Prosent	2012	2011	
I alt	96 259	91 158	5 101	5,6	3,1	2,9	100
Nordmenn	59 781	57 024	2 757	4,8	2,8	2,7	62,1
Utlendinger	36 478	34 134	2 344	6,9	3,8	3,6	37,9
Tyskland	10 006	9 348	658	7	3,7	3,5	27,4
Danmark	5 736	4 295	1 441	33,6	11,8	8,4	15,7
Nederland	4 890	5 005	-115	-2,3	7,5	7,2	13,4
Frankrike	2 221	1 334	887	66,5	4,6	2,9	6,1
Sverige	2 081	2 349	-268	-11,4	1,9	2,2	5,7
Spania	1 468	1 921	-453	-23,6	7,7	7,1	4
Latvia	1 334	596	738	123,8	21	12,5	3,7
Italia	1 213	1 424	-211	-14,8	3,6	3,4	3,3
Sveits	1 077	908	169	18,6	2,9	2,7	3
Finland	941	841	100	11,9	1,8	1,3	2,6
Russland	861	990	-129	-13	3,1	4,3	2,4
Storbritannia	682	366	316	86,3	1,1	0,8	1,9
USA	608	404	204	50,5	3,1	2,4	1,7
Øvrige nasjoner	3 360	4 353	993	23,0			

Ser man på utviklingen over en litt lengre periode, dvs fra 2005 til 2012, viser statistikken at det er relativt liten endring i nasjonsfordelingen. Nordmenn har økt, og særlig spanjoler har gått tilbake. Man har altså så langt sett lite til økningen i det asiatiske markedet i Vesterålen. NB: Årsaken til at dansker slår høyt ut, er at bestillinger som kommer via enkelte danske operatører registreres som dansker selv om gjestene er fra andre nasjoner.

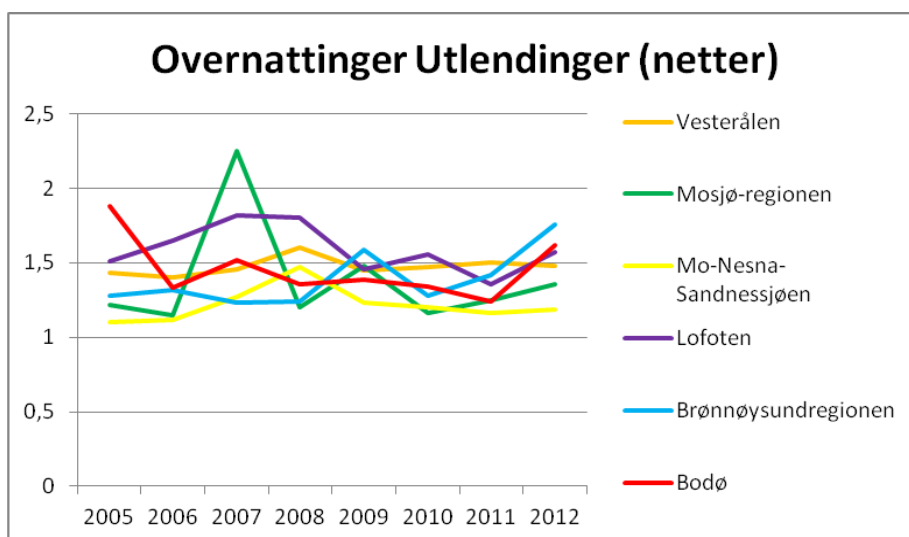
4.6.11 OPPHOLDSTID NORDMENN I VESTERÅLEN OG ANDRE REGIONER

Ser vi på nordmenns oppholdstid i de ulike regionene, kommer Vesterålen godt ut og ser ut til å øke. Det må imidlertid tas forbehold om at denne statistikken kan ha feilmarginer. Tallene er hentet fra SSBs side http://statistikknett.no/reiseliv/ar/utv/utv_region_ok.aspx)

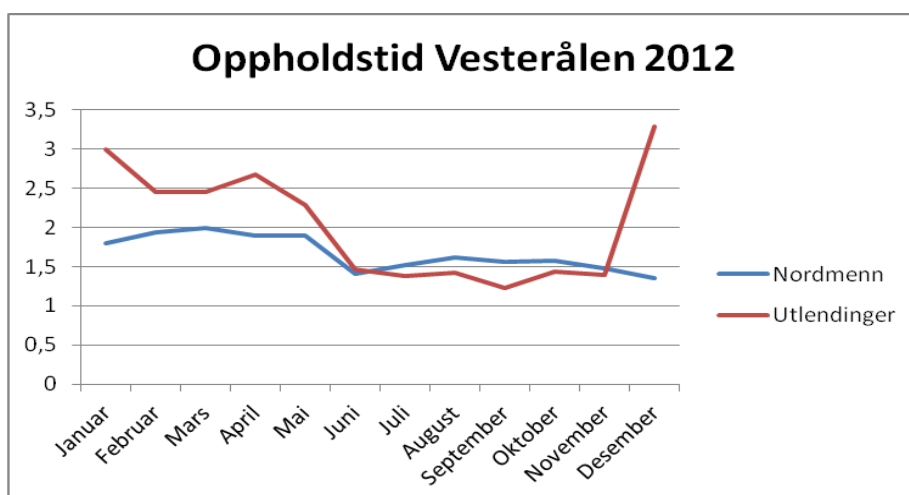

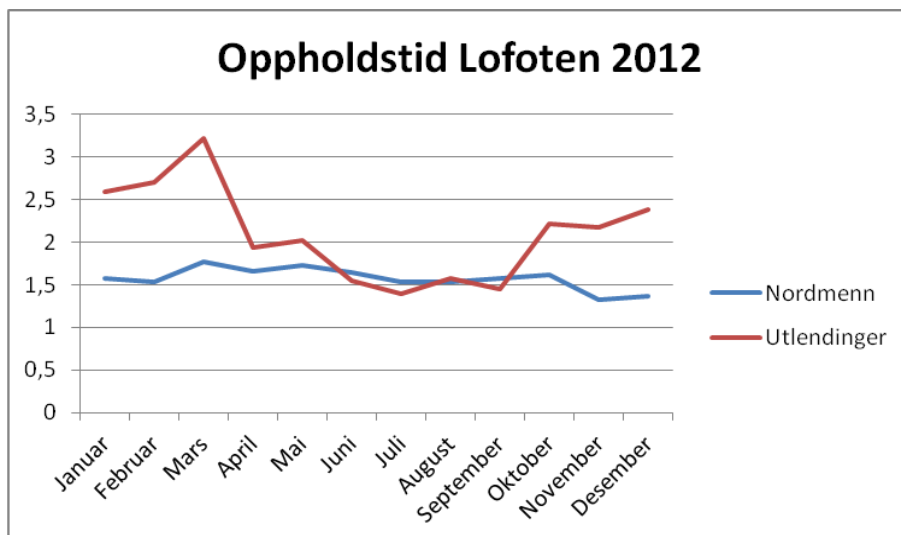
PS. Nedgangen i 2012 for Bodø kan skyldes feil i statistikken.

Blant utenlandske gjester kommer ikke Vesterålen fullt så godt ut.

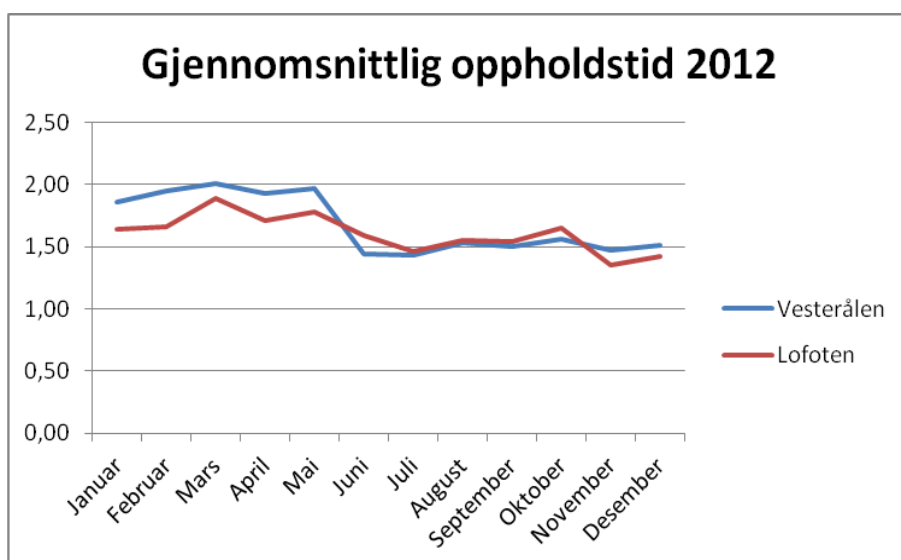
Ser man på den samlede oppholdstiden i hhv Vesterålen og Lofoten, ser bildet slik ut:

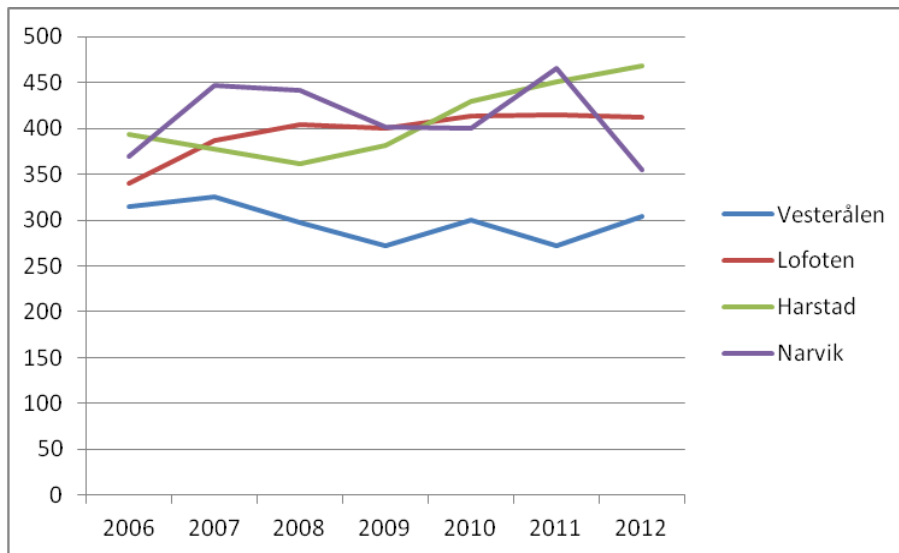
Tallene viser blant annet at utenlandske vinterturister synes å ha lengre oppholdstid samlet sett enn sommerturistene, og at de dermed er et godt tilskudd i en periode som tradisjonelt har vært lavsesong.

Sammenligner man Vesterålen og Lofoten, ser også Vesterålen ut til å ha en noe lengre gjennomsnittlig oppholdstid for sine vintergjester enn det Lofoten har.

4.6.12 LØNNSOMHET I OVERNATTINGSSEKTOREN

Tallene i modellen nedenfor er basert på statistikk fra SSB om såkalt *RevPAR*, dvs revenue per available room eller inntekt per disponible romdøgn. Tallene viser at Vesterålen kommer dårligere ut enn både Lofoten, Harstad og Narvik og at forskjellene mellom Lofoten og Vesterålen synes å øke. Den store, brå nedgangen i Narvik i 2012 kan forklares med en stor økning i romkapasitet i byen.

4.6.13 OVERNATTING SOM IKKE OMFATTES AV STATISTIKKEN

Det antas at regionen er preget av mye relasjonsturisme (familie, venner) som enten bor i privat hytte eller hos slekt/familie. Disse benytter seg også av attraksjoner og aktiviteter på sommeren, spesielt turløypene, festivaler og kulturdager.

Som tidligere nevnt, har Vesterålen også en del private hus/hytter som blir leid ut i perioden juni til august. Dette blir ikke registrert på noen måte, derfor vil tallet på antall gjestedøgn trolig være noe høyere enn disse statistikkene viser.

4.6.14 UTVIKLING I CRUISETRAFIKKEN

Norge har så langt hatt tradisjon for å være en cruisedestinasjon kun om sommeren, men dette er nå i ferd med å endre seg. De siste årene har vintercruise, og da særlig i Nord Norge, blitt mer og mer populære. Så langt har de også vist seg å være langt mer lønnsomme enn sommercruise, da gjestene bruker mer penger på land, ikke minst til opplevelser. Tabellen nedenfor viser utviklingen i sommercruise for landsdelen. Her har Vesterålen så langt ikke markert seg sterkt, men på vintercruise har Sortland gode forutsetninger for å lykkes. Det er pr mars 2013 meldt inn ca 10 cruiseanløp til Sortland havn i 2014, inkludert vintercruise. Dette tyder på en økende interesse. Sortland er en havn med kapasitet til flere større skip som kan legge til i havna tett inn til sentrum. Også Stokmarknes har cruiseanløp men i mindre skala enn Sortland. Det er ut fra dette naturlig å se nærmere på muligheten for utvikling av cruise, og da kanskje særlig vintercruise i en evt fase 2.

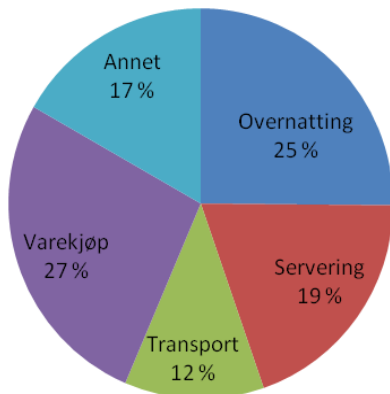
Cruise antall anløp

	2007	2008	2009	2010	2011	Endring 2007-11	Endring 2010-11
Alta	15	15	12	5	11	-26,7%	120,0%
Bodø	1	2	3	6	6	500,0%	0,0%
Brønnøysund	3	1	4	5	3	0,0%	-40,0%
Hammerfest	25	24	18	15	20	-20,0%	33,3%
Harstad	5	6	2	5	3	-40,0%	-40,0%
Lofoten/Leknes & Svolvær	87	96	73	68	55	-36,8%	-19,1%
Narvik	1	2	3	9	6	500,0%	-33,3%
Nordkapp	100	108	104	97	80	-20,0%	-17,5%
Sortland	0	0	5	0	1		
Tromsø	89	97	89	92	84	-5,6%	-8,7%
Øst-Finnmark/Vardø&Kirkenes	0	0	2	1	2		
Sum Nord-Norge	326	351	315	303	271	-16,9%	-10,6%
Spitsbergen	42	45	54	47	42	0,0%	-10,6%
Sum Oslo	138	148	150	151	174	26,1%	15,2%
Sum Fjord-Norge	876	1 023	994	1 072	1 127	28,7%	5,1%
Sum Norge	1 448	1 634	1 572	1 652	1 677	15,8 %	1,5%

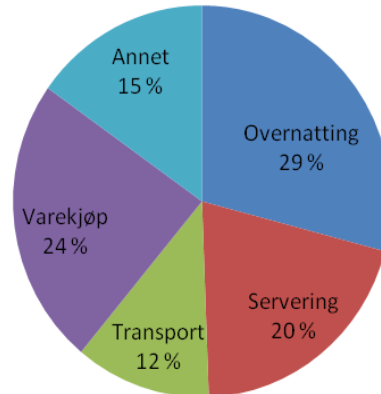
4.6.15 UTVIKLING I HANDEL

Besøk i regionen vises gjerne også i handelsomsetningen. Tall for hele Norge viser at 1 krone i reiselivet gir i overkant av en ny krone i overringslingseffekt. Generelt fordeler reiselivsomsetningen seg på følgende måte:

Vesterålen

Norge

Ifølge tall fra SSB⁸, var det en handelsomsetning pr innbygger i 2012 som på det laveste var kr 18 125 pr innbygger i Bø kommune til kr 53 445 pr innbygger i Sortland kommune. Samtlige kommuner økte sin handelsomsetning fra 2011 til 2012. Sortlands høye handelsomsetning er nok særlig knyttet til næringsvirksomheten og innbyggernes handelsmønster i de omkringliggende kommunene. Likevel kan denne statistikken vise en utvikling over tid som også er knyttet til reiselivet.

⁸ SSB, statistikkbanken for varehandel

Kommune	Handelsomsetning	pr innbygger
	2011	2012
Hadsel	24 080	25 539
Bø	17 333	18 125
Øksnes	32 698	33 153
Sortland	53 560	53 445
Andøy	25 281	28 398
Lødingen	22 657	24 182

4.7 BESØKSUTVIKLING VED ATTRAKSJONENE I REGIONEN

Tabellen nedenfor viser de største attraksjonene i Nordland Fylke, men de fleste er ikke i Vesterålen. I Hentet fra Nordnorsk Reiselivsstatistikk 2011 (NHO Reiseliv Nord-Norge).

Besøksutvikling opplevelser/ attraksjoner i Nord-Norge							
	2007	2008	2009	2010	2011	Endring 2007-11	Endring 2010-11
Nordlandsbadet, Bodø	129 595	129 595	111 752	119 828	125 433	-3,2%	4,7%
Torghatten, Brønnøysund	60 000	60 000	79 000	79 000		-100,0%	-100,0%
Lofotr, Vikingmuseet på Borg	59 401	65 164	64 671	70 790	73 202	23,2%	3,4%
Galleri Harr/Lofotens Hus, Henningsvær	69 804	70 491	65 521	73 762	70 433	0,9%	-4,5%
Hurtigrutemuseet, Stokmarkenes			43 376	52 903	54 085		2,2%
Lofotakvariet, Storvågan	46 109	50 025	48 129	46 110	46 922	1,8%	1,8%
Norsk Luftfartsmuseum, Bodø	42 445	40 232	49 425	41 572	40 088	-5,6%	-3,6%
Sund Fiskerimuseum, Ramberg	17 000	22 800	20 300	20 099	17 500	2,9%	-12,9%
Norsk Fiskeværsmuseum, Å i Lofoten	12 774	12 336	17 800	17 251	17 250	35,0%	0,0%
Hamsunsenteret, Hamarøy				20 384	16 371		-19,7%
Sum Nordland	437 128	450 643	499 974	541 699	461 284	5,5%	-14,8%

Besøket på attraksjonene i Vesterålen ser omtrent slik ut etter en uformell innsamling:

	2010	2011	2012
Hurtigrutemuseet	52 903	54 085	60 122
Hvalsenteret (safari+museet)	14 938	15 368	14 327
Møysalen (logg fra toppene)	794	952	930
Inga Sami Siida*			
Jennestad Handelssted**	1 087	1 133	1 442
Bø Museum**	3 254	2 723	3 392

**Inga Sami Siida fører ikke besøksstatistikk*

***Disse er en del av Museum Nord. Mange av aktivitetene deres foregår i midlertidig leide lokaler i korte perioder, derfor har de ikke årlige besøkstall for disse.*

Museum Nord opererer med følgende tall for betalende besøkende i perioden 2010-2012:

Antall betalende besøk pr år	Andøy	Ballangen	Bø	Krigsmuseet	Lofotmuseet	Lofotr	Narvik	NOF	NFVM	Sortland	Tysfjord	Vesterålmuseet	Øksnes	SUM
2012	823	283	576	6045	7831	75121	1667	166	12342	42	54	200	668	105 818
2011	732	310	638	7000	7157	72073	1481	825	11429	0	73	318	218	102 254
2010	597	182	735	9063	7594	71503	628	13567	1958	0	66	276	2350	108 519

Tall for attraksjoner omfattes ikke av SSBs statistikker og kan være krevende å få ut fra aktørene. Derfor er dette noe mangelfullt belyst i rapporten. Situasjonen preges for øvrig av at regionen har få attraksjoner i klassisk forstand, noe som understreker viktigheten av å kunne tilby organiserte opplevelser.

4.8 TRAFIKKBILDET OPPSUMMERT

Overnattingstall for perioden 2000 – 2011 viser at det har vært en oppgang i turisttrafikken både i Lofoten og Vesterålen etter etableringen av fastlandsforbindelsen *Lofast*. I 2007/2008 hadde regionen en betydelig nedgang, noe som trolig kan relateres til tunneletableringen, i hvert fall til en viss grad. Men finanskrisen i Europa, den skjerpede konkurransesituasjonen i konferansemarkedet og nedgangen i den tradisjonelle rundreisetrafikken har nok spilt inn i like stor grad. Lofoten har ikke nødvendigvis spist betydelig av turismen fra Vesterålen på grunn av Lofast. Det er likevel en kjensgjerning at Vesterålen gikk tilbake ca 9% i perioden 2007-2011 mens Lofoten økte med ca 30%.

Ferie- og fritidstrafikken er viktig i Vesterålen. Den registrerte overnattingen i regionen er fordelt med ca 2/3 på hotell og 1/3 på hytte/rorbu. Samlet sett, fra årene 2000 til 2012, har det samlet sett vært en nedgang på 9% i overnattinger i Vesterålen fra 2000 til 2011, men med en positiv økning i 2012. Statistikken viser at det er flest nordmenn som ferierer i regionen (ca 62%), og at antall utenlandske besøkende har sunket de siste årene.

Ifølge Vesterålen Reiselivs strategiplan for 2006 til 2010, har man hatt som mål at antall betalende gjester hos aktivitetsbedrifter og attraksjoner skulle økes med 4 % i planperioden, ut i fra 2006-tall. I samme strategiplan satte man et mål om å skape 10 nye årsverk i reiselivet pr år i perioden fram til 2010. Det er vanskelig å si om man har nådd disse målene, da det er krevende å måle utviklingen ut fra slike parametre i praksis. Fram til og med 2011 har utviklingen i Vesterålen imidlertid gått i negativ retning, med en reell nedgang i gjestedøgn. I 2012 pekte imidlertid pilene oppover igjen, og dette kan representere et vendepunkt i utviklingen.

4.9 ØKONOMISKE RINGVIRKNINGER

Den første tabellen viser tallene fra en undersøkelse gjort med utgangspunkt i året 2009. Det viser at reiselivet i Vesterålen (her uten Lødingen kommune) hadde en samlet økonomisk effekt av reiselivet på over 600 millioner kroner.

	Vesterålen
Turistkonsum reiselivsprodukter	317,1 MNOK
Turistkonsum andre produkter	104,0 MNOK
Direkte virkninger	421,1 MNOK
Indirekte virkninger	181,1 MNOK
Samlet økonomisk effekt	602,2 MNOK

Undersøkelsen viste videre at hotell- og restaurantbransjen hadde et gjennomsnittlig antall sysselsatte (over 1000 timer) på 232 personer, noe som tilsvarte rundt 38% av all sysselsetting.

Bransje / næring	Vesterålen
Hotell & restaurant*	232
Varehandel*	90
Andre næringer**	284
Alle næringer**	606

* Antall personer med minst 100 timer sysselsetting per år

** Gjennomsnittlig antall sysselsatte over året

5.0 REISEMÅLETS ORGANISERING OG AKTØRER

5.1 REISELIVS- OG UTVIKLINGSAKTØRER

Reiselivsbedriftene er spredt rundt i alle de seks kommunene i Vesterålen, men hovedtyngden ligger i dag i Sortland kommune og Andøy kommune. Det er få aktører som har reiseliv som hovednæring. Reiselivet er preget av små aktører og flere av dem driver det som en binæring i tilknytning til annen jobb/yrke. De sterkeste bedriftene er de som har helårsåpent, og som ser på reiseliv som deres levevei. Her kan nevnes hotellene i Andenes, Sortland og Stokmarknes, men også mindre opplevelsesbedrifter som holder åpent hele året og er dedikert til å utvikle sitt reiselivsprodukt.

Det er flere aktører og utviklingsmiljøer som jobber aktivt med å utvikle reiselivet i regionen. Disse spenner fra destinasjonsselskapet Vesterålen Reiseliv og næringsforeninger til lag og foreninger, museer, nettverk av kommersielle aktører, enkeltbedrifter og selvsagt kommunene selv. I en eventuell fase 2 vil det være riktig å definere de ulike aktørenes rolle og ansvar. Målet med det er å styrke posisjon og oppslutning om både roller, tiltak og gjennomføringsevne i de enkelte miljøene.

⁹ Kilde: NHO Reiseliv Nord-Norge.

Statistikk utarbeidet ved Senior Rådgiver Gunnar Nilssen etter oppdrag fra prosjektet "Best of the Arctic"

5.2 OFFENTLIG-PRIVATE SAMMENSLUTNINGER

5.2.1 DESTINASJONSSKAPET VESTERÅLEN REISELIV

Vesterålen Reiseliv (VR) er reiselivsnæringens og kommunenes apparat i profileringen av Vesterålen og Lødingen som reisemål. Selskapet eies av kommunene i regionen, dvs at dette er ett av få destinasjonsselskaper i Norge som er heleid av det offentlige. VR samordner og utvikler gode opplevelsesprodukter fra hele regionen, ivaretar Vesterålens reiselivsrelaterte merkevarebygging og koordinerer felles markedsføring av regionen som reisemål. De jobber også med destinasjonsledelse og utvikling. De siste årene er det kommet på plass en online salgs- og distribusjonskanal (nettbasert bookingsystem), som er i tråd med markedets krav til tilgjengelighet. VR samarbeider tett med Destination Lofoten og NordNorsk Reiseliv og har pr i dag til sammen 4 ansatte.

5.2.2 NORDNORSK REISELIV

Nordnorsk Reiseliv markedsfører landsdelen i inn- og utland. De jobber også med merkevarebygging og har gjennom sin merkevarestrategi definert en felles plattform som fremhever de gjennomgående, felles og særlige kjennetegnene ved turistproduktene i landsdelen. Dette "Nord-Norgesbildet" kan benyttes i markedsføringen og salget av Vesterålen.

5.3 BÆREKRAFTIG REISELIV

Kombinasjonen flott natur, rent vann og sterke naturopplevelser assosieres med omsorg for miljøet og omgivelsene. Turister som kommer til Norge møter dramatisk, vakker og urørt natur. Men de møter også hyttefelt og destinasjoner uten gode kollektive transportløsninger, ikke tilrettelagt for avfallssortering og energisparingstiltak. Kultur, mat og opplevelser som selges er ikke nødvendigvis autentiske og med lokal tilhørighet. Norsk reiseliv har mulighet for både å ta naturen, historien, kulturen, maten og lokalsamfunnet mer aktivt i bruk. Dette krever at reiselivsvirksomhetene driver sin virksomhet med ansvar og ivaretagelse av natur og samfunn som en grunnleggende forutsetning. Økt interesse rundt miljøreiser stiller strengere krav til bedriftene om tilrettelegging og markedsføring av et mer bærekraftig reiseliv. Verdiskapingen som skal skje innen reiseliv de nærmeste årene bør av mange gode grunner skje på en bærekraftig måte, slik at miljøhensyn ivaretas og naturen og kulturen i Vesterålen fortsatt kan brukes som et konkurransefortrinn. Globalt er bærekraftig reiseliv et sterkt voksende segment. De opplevelsene og tilbudene som bygges opp i regionen, må bygge på bærekraftige prinsipper for å være framtidsrettet og for å sikre en god utvikling av reisemålet.

Innovasjon Norge har derfor hatt noen bransjegrupper og et pilotprosjekt som har jobbet fram forslag til tiltak for å oppnå en økt bærekraftig reiselivsutvikling. Miljøsertifisering av reiselivsbedrifter er bl.a. ett av tiltakene. Den neste perioden vil også sertifisering av hele reisemål bli satt på dagsorden av både turoperatører og det offentlige, og særlig cruisebransjen vil trolig kreve enda bedre dokumentasjon på det lokale bærekraftarbeidet. Fra våren 2013 vil Innovasjon Norge rulle ut et prosjekt på bærekraftig sertifisering av reisemål som kan være interessant å se nærmere på for Vesterålen i en evt fase 2.

5.4 REISEMÅLETS INFRASTUKTUR

5.4.1 DEN MYKE INFRASTRUKTUREN (TILGJENGELIGHET)

En satsing på reiseliv innebærer også satsing på reiselivsmessig infrastruktur, noe som ofte handler om behov for ulike servicetilbud både for innbyggerne og besøkende. Dette handler bl.a. om skilting, oppmerking av løyper, rasteplasser, offentlige toaletter, parkering, gjestehavner, parker og informasjon. Informasjon og vertskapsfunksjoner er også en del av den reiselivsmessige infrastrukturen. Hvordan turistene får sitt første møte med Vesterålen, er avgjørende for turistens totalinntrykk og videre valg. Den informasjonen som de reisende henter om Vesterålen kan deles i tre faser:

1. *Hjemme.* Gjennom nettsted, bookingsystem, mediaomtale, skriftlig informasjon etc.
2. *Underveis.* Tilgjengelige turistbrosjyrer som ligger langs veien, på Hurtigruta, Rasterplasser som Nordlandsporten, på turistinformasjoner mellom Tromsø og Oslo. I tillegg interaktiv informasjon, mobil, pc, skjerm på fergene og turistkontorene, ruteopplysningen 177 etc.
3. *På reisemålet.* Ved de forskjellige turistinformasjonene, hos bedriftene, de lokale fergene, informasjon fra fergemannskapet, buss- og taxisjåfører, butikksatte etc. Førsteintrykket for turistene er viktig. Serviceinnstilte og løsningsorienterte turistverter og annet vertskap med god lokalkunnskap har stor betydning. Suksessfaktorene er også et godt samarbeid og dialog mellom innbyggerne, næringsliv og turistkontor.

Infrastrukturen må også tilpasses de produktkonseptene som tilbys. Eksempler kan være hundespanturer eller vandring i tilrettelagte løyper, fiske i tilrettelagte områder osv. Den økte interessen for aktiv bruk av naturen krever også gode systemer for å kunne tilby kvalitet på tilbudet som gis. Det gjelder bl.a. tilgang på turutstyr, hytter og serviceanlegg for fiskere, kapasitet på utstyr, guider, utsalgssteder for fiskekort osv osv.

5.4.2 DEN HARDE INFRASTRUKTUREN (FRAMKOMMELIGHET)

Aktørene i Vesterålen bør også jobbe for å øke trafikken og bedre tilgjengeligheten på dagens adkomstveier. Dette gjelder både veier og ferger, samt flyrutene til Skagen, Andenes og Evenes. Forutsigbar og effektiv kommunikasjon til overkommelige priser, vil være sentralt for å sikre en god utvikling av reisemålet på sikt. Å sikre også noen raske resultater på dette området er viktig i forhold til gjestedøgnutviklingen og for å kunne etablere en satsning mot nye markedssegmenter. På sikt vil etablering av en storflyplass for regionen kunne gi positive virkninger, gitt at det opparbeides en effektiv tilbringertjeneste til og fra Lofoten, hyppige fergeavganger, god vei etc.

I utviklingen av Vesterålen 2025, blir det også viktig at den kommunikasjonsmessige infrastrukturen ikke blir en flaskehals. Rutegående trafikk, kapasitet og tilgjengelighet for havner, samt generell skilting og informasjonssystemer for de som beveger seg i regionen må fungere. Helhetsinntrykket vil også styrkes når det finnes en helhetlig tilrettelegging av turløyper, offentlige toaletter, gjestebrygger osv.

Det er mange som benytter seg av turløypene i regionen. En del av utfordringene har lenge vært dårlig merking, uklarhet rundt løypenes startpunkter, parkeringsmuligheter osv. Et helhetlig merkesystem på

de mest ”salgbare” vandrelopene i Vesterålen kan bidra til en god kvalitetssikring og kvalitetsheving av vandreproduktet.

5.5 REISELIVETS DOBLE VIRKELIGHET: BAK OG PÅ SCENEN

På mange måter kan et reisemål sammenliknes med et teater: det gjesten ser og opplever ”på scenen” er avhengig av hva som er planlagt, tilrettelagt og gjort ”bak scenen”. Arbeidet med dette forstudiet har avklart noen utfordringer. De er særlig knyttet til selve leveransen av tilbudene, som for eksempel produkt- og servicetilbud, transport og informasjon. Disse momentene er knyttet til produksjonen eller overleveringen mellom gjest og vert og foregår ”på scenen”. Videre har Vesterålen en del utfordringer relatert til samhandling/organisering av reisemålet, budskap i profileringen, distribusjon, infrastruktur og kompetanse. Dette er særlig knyttet til et strategisk og administrativt nivå og er knyttet til det som skjer ”bak scenen”. I en evt fase 2 blir det viktig å avklare hvor det største mulighetsrommet for Vesterålen ligger, dvs *på* eller *bak scenen* eller i en kombinasjon av disse. Herunder hører også hjemme å avklare hvilken utviklingsinnsats som må skje på bedriftsnivå, hva som påligger det offentlige og hva som bør løses i fellesskap.

6.0 REISESTRØMMER OG VOLUMER

6.1 GENERELT OM REISESTRØMMER¹⁰

Hvor mye tid som brukes langs veiene og hvordan reisestrømmene formes, er avhengig av type reise turistene foretar. For eksempel er det åpenbart at bilturister på en klassisk rundreise er mer sightseeingorientert i valg av reiseruter og strekninger, enn en som er på vei til eller fra en fiskeferie. For rundreiseturisten er ”reisen målet”, mens det for fiskeren er det fiskingen på det bestemte sted som er motiv for reisen. Bilturen til og fra blir da bare en ren transport der fremkommelighet, veistandard og reisetid preger beslutninger om veivalg og reiserute. Dette betyr at områder med en høy andel av klassiske rundreiseturister (som for eksempel Vesterålen) har mer turisttrafikk på veiene enn områder der turistene ligger mer i ro. Flere turistbiler på veiene stiller krav til parkering ved utsiktspunkter, fergefrekvenser, rasteplasser og veiservice med mer. For å få en bedre oversikt over turistenes reiseatferd knyttet til ferieform og feriemotiv, er det vanlig å dele turistenes reiseatferd inn i fire hovedformer.

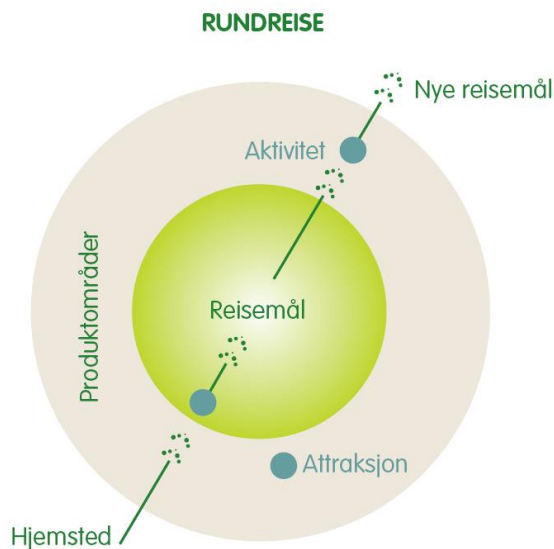
6.2 RUNDREISETURISME

Det meste av turisttrafikken i Nord-Norge og i ”Fjordene”, er rundreiseorientert, og det dominerende reisemønster for utenlandske bil- og bussreisende sommerturister i Norge. Særlig gjelder dette førstegangsbesøkende, og det er de klassiske (ofte naturbaserte) norske attraksjonene som bygger opp trafikkstrømmene og reisemønstrene. Turistene velger reiseruter som gir spesielle opplevelser, ref. også satsningen på Nasjonale Turistveger. Reisene har ofte planlagte, innlagte hovedstopp på turen der turistene blir 1-3 dager (kjente byer eller reisemål – for eksempel Røros og Lofoten), stopp ved kjente attraksjoner (Vøringsfossen, Nordkapp, etc.) og kjente vegstrekninger (Trollstigen, Atlanterhavsveien,

¹⁰ (Kilde rapport: Mimir (2006) «Den veibaserte turismens bevegelsesmønster i nordre Nordland og Sør-Troms»)

Nasjonale Turistveger etc.). Disse turistene kjører mye og er alltid opptatt av å velge en attraktiv reiserute når de planlegger dagsetapper og veien fram til neste stoppested. Hovedstrukturen i reisen er i stor grad planlagt før de reiser hjemmefra, og i varierende grad er også fergeoverfarer (til og fra Norge i sør) og overnattinger bestilt på forhånd. De utlendingene som i minst grad har bestilt overnattinger før avreise hjemmefra er campingturistene og (selvsagt) bobilturistene.

Figur 1 Turistenes reiseadferd - rundreise som ferieform

Kjente naturbaserte attraksjoner ved veier som danner naturlige rundreisemønstre bygger store trafikkvolumer sommerstid, ofte på steder med svært lite helårig trafikk. Nasjonal Turistveg på Andøya fremstår som en strekning der det er mye å se og oppleve, og dermed appellerer den til rundreiseturisten. Kjente attraksjoner langs veien er f.eks Bleik og Andenes. En undersøkelse foretatt blant turister på Helgeland sommeren 2008 (Kaizen) viser at 59,4 % av de spurte var på rundreise i Norden eller i Nord-Norge. I dag er rundreiseturismen i nedgang, og mye tyder på at den store økningen i cruisetrafikk spiser av dette segmentet.

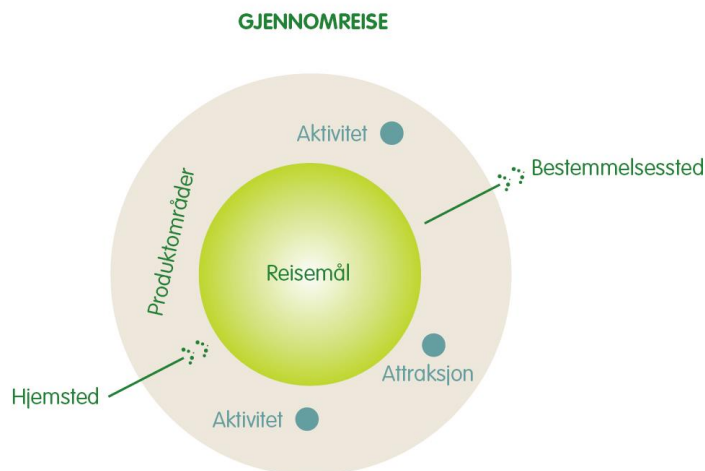
6.3 GJENNOMREISETURISME

Gjennomreiseturisten har et (annet) mål for turen (for eksempel hytta, familien, eller et forhåndsbestemt feriested). Det vil si at de, for en aktuell region eller et sted, må vurderes som gjennomreisende. Det betyr først og fremst at disse turistene forholder seg ”praktisk” i sin atferd langs veien. De har et mål som skal nåes, og på veien dit legger de inn praktiske stopp for å spise, handle, gjøre nødvendige ærend etc. De har ofte lange dagsetapper, og legger i liten grad om reiseruten for å se bestemte severdigheter og spontanstopper i liten grad på attraksjoner. I Vesterålen ser man godt denne trafikken på E6 og på riksvei 82 som brukes som gjennomfartsåre på strekningen Andenes – Gryllefjord – Tromsø sommerstid.

Tradisjonelt har man også sett at Nordkappturister kan ha en gjennomreiseatferd i Nordland, og at det gjelder både busser og biler. Et mønster er også at mange av disse kjører én vei gjennom Norge, og

den andre veien gjennom Sverige og/eller Finland. Dette må igjen sees i sammenheng med en rundreisetenkning som gir variasjon og gjør det enklere å kjøre mange mil hver dag. Mange strekninger i Nord-Norge blir derfor gjennomreisestrekninger.

Figur 4 Turisters reiseadferd - gjennomreisen som ferieform

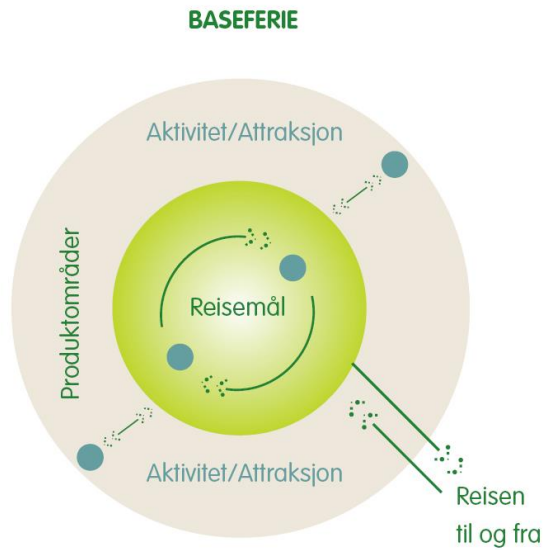

6.4 BASEFERIETURISME

Baseferiegjesten bor gjerne en uke på ett sted og tar dagsutflukter derfra til ulike attraksjoner og aktiviteter. Turistene er opptatt av totalproduktet innenfor det han/hun oppfatter som et naturlig produktområde, for eksempel Lofoten, Vesterålen, eller Helgelandskysten. Det er typisk at basegjester bor på selvhusholdsbedrifter (utleiehytter, rorbuer), er gjester på besøk hos familie og venner eller har egen vogn/hytte. Basegjesten velger normalt attraksjoner, utflukter og besøksmål som ligger innenfor en kjøretid på max. to timer (hver vei på dagstur fra base).

Baseturistene reiser direkte til eller fra feriestedet, men er aktive veifarende i regionen de ferierer i og etterspør god infrastruktur (skilting, informasjon, stoppe- og rastesteder med mer). Når det gjelder reisen til og fra reisemålet kan også baseferieturister ofte være i et "kjøremodus" der de prioriterer fremkommelighet og reisetid. De reiser oftest med fastsatte tidspunkt for avreise og ankomst. For eksempel har mange utleiegrender, rorbuanlegg og ferieanlegg faste byttedager (ofte lørdag) i høysesongen. Dette påvirker også trafikkvolumene i helgene for steder med mange baseferieturister. De store volumene av baseferier i Norge ligger langs sørlandskysten, i Telemark, Hallingdal, Valdres og visse steder i Fjordene. Nord-Norge har generelt lite baseferieturisme annet enn på steder med private hytter og permanent oppstilte campingvogner. Dette er først og fremst knyttet til det regionale ferie/fritidsmarkedet, dvs at eierne bor i 1-3 timers reiseavstand fra hytte eller vogn. Lofoten er nok det stedet i Nord-Norge som har mest ekstern (turister utenfra) baseferie. I gjesteundersøkelsen for Lofoten fra 2005 var 28 % baseturister, hvorav 64 % var nordmenn. Undersøkelsen beskriver en typisk baseturist som et norsk par, der oppholdstiden er gjennomsnittlig 12 netter.

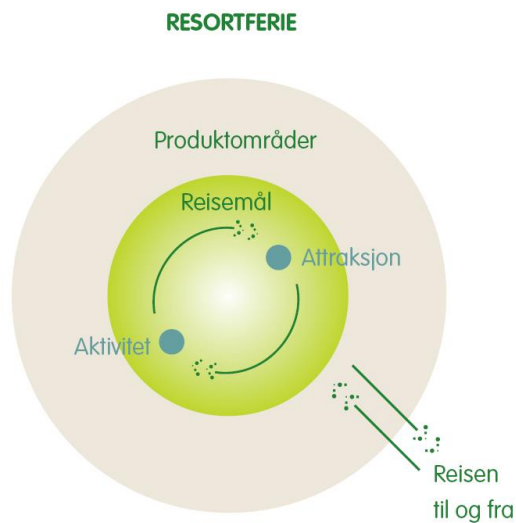
Figur 2 Turistenes reiseadferd - baseferie som ferieform

6.5 RESORTTURISME

Resortturisten reiser oftest direkte til det stedet ferien skal tilbringes og beveger seg lite når reisemålet er nådd. Resortferier foregår også oftere uten bruk av egen bil. Skiferier og en del sol&strand-ferier er typiske resortferier. I Nord-Norge kan typiske resortferier være rendyrkede fiskeferier, der gjestene i svært liten grad beveger seg utenfor fiskecampen eller deltar på noe som ikke inngår i fiskeferien direkte. En del turister som deltar på hvalsafari i Vesterålen har et reisemønster som likner resortturister. De fleste av disse turistene er i liten utstrekning brukere av veien som opplevelseselement, men tenker vei på samme måte som nyttetraffikken ellers – reisetid og fremkommelighet er viktigst. De har også et mer avslappet forhold til å reise frem og tilbake samme vei, i motsetning til rundreiseturister som tenker i reiseruter og stadig nye steder.

Figur 3 Turistenes reiseadferd - resortferie som ferieform

7.0 TRENDER OG UTVIKLINGSTREKK

Norges store utfordring som ferieland er generelt lav kjennskap i utenlandske markeder, og lav produktkunnskap i det nasjonale markedet. For Vesterålen er det derfor viktig å komme i inngrep med de allerede eksisterende trafikkstrømmene i Norge generelt og i Nord-Norge spesielt. Det vil derfor være vesentlig å tilrettelegge for utvikling og leveranse av produkter som er i tråd med markedets etterspørsel og behov. Dette kapittelet vurderer noen sentrale overordnede trender med betydning for ferievalg for Norge, Nord-Norge og Vesterålen som reisemål. Det er tatt utgangspunkt i Innovasjon Norges OPTIMA-undersøkelser.

7.1 OVERORDNEDE TENDENSER

På verdensbasis har man gjennom de siste årene med finanskrisen sett at flere har vært forsiktige med valg av reisemål av økonomiske årsaker. Her i landet har familier lagt hovedferien til Norge, der fokuset har vært billigere ferier og enklere overnatting. Andelen utenlandske turister hadde stor nedgang i 2009. 2010 og 2011 ble, som forventet, tøffe år for mange der forbedringene i markedet var moderate, mens 2012 har vitnet om en viss bedring. Nord-Norge har for øvrig kommet relativt godt ut sammenlignet med andre regioner i landet, men fortsatt truer krisen i Europa.

Innovasjon Norge har gjennomført nye OPTIMA-undersøkelser for å skaffe seg mer kunnskap om Norges konkurransesituasjon. Hva er Norges styrker og svakheter og hvem er potensielle Norgesturister? Hva er det som driver turistene til å velge Norge som reisemål og hva og hvilke budskap er viktig å bruke for å nå ut til de ulike målgruppene? De gir følgende beskrivelse av forbrukerne:

” Forbrukerne blir stadig mer profesjonelle og søker opplevelser heller enn destinasjoner. De blir vanskeligere å forutsi, og de opptrer i ulike roller i ulike situasjoner, er alltid på nett og informerer seg selv og andre gjennom sosiale medier”.

Konkurrentene øker i antall og befinner seg i alle verdenshjørner. Kampen om å skille seg ut som et unikt og spesielt reisemål blir hardere og hardere. Norge oppfattes som et land med mye natur. Men markedet mangler kunnskap om hva de kan se og oppleve i Norge, og hvor de kan reise for å få akkurat den spesielle og unike opplevelsen som de søker. For destinasjonen Norge er det viktig å fylle naturen med meningsfullt innhold som er tilpasset målgruppene. Merkevarer Norge, og markedenes ønsker og behov, er samtidig viktige rettesnorer for innovasjon og utvikling i reiselivsnæringene. Vi må holde det vi lover våre gjester. En ferie i Norge skal først og fremst tilby opplevelser til gjester som ønsker opplevelser i vakker og ren natur, opplevelse av lokal kultur og levemåte og aktive naturopplevelser. Norge skal fylle gjestens behov for å få ladet batteriene, få ny energi og berikelse. Norge som reisemål består av et mangfold av opplevelsesområder og produkter. Fjord- og fjell-landskapet er valgt som Norges ”fyrstårn”. Det er dette opplevelsesområdet som oppleves som mest unikt og har størst attraktivitet. I tillegg er det pekt ut tre viktige ”fyrlykter”: Kysten og kystkultur, Fjell og villmark og Det arktiske Norge. *Vesterålen scorer høyt innenfor alle disse områdene.*

Innovasjon Norges strategi for denne perioden er å fokusere på å ”fylle naturen med innhold”, dvs et økt fokus på salgbare, natur- og kulturbaserte opplevelser, da gjerne å gi naturen kulturinnhold.

7.2 SENTRALE TRENDER OG MARKEDSFORHOLD

På oppdrag av Innovasjon Norge utarbeidet Kairos Future i 2008 en trendanalyse. I denne pekes det på 10 relevante trender for norsk reiseliv¹¹ og konsekvenser av disse.

Tabell: Oppsummering trender, Kairos Future AB

Trend	Anslått konsekvens for norsk reiseliv
Globalisering - verden blir mindre	Norske reisemål blir mer utsatt for internasjonal konkurranse, fordi nære og fjerne reisemål fremstår som likeverdige alternativer. Forholdet mellom pris og kvalitet er sentralt. Utvikling av sterkere og mer profesjonelle klynger blir viktig.
Homo Sapiens blir Homo Zappiens	Forbrukerne er mer erfarne og kunnskapsrike. De ”zapper” mellom ulike roller og tilbud, og har kunnskap og teknologi til å velge på øverste hylle. Noen ganger ønsker de à la carte, andre ganger ferdige pakker. De fremstår altså som mer uforutsigbare, krevende og lite lojale. Behov, og ikke demografi, styrer etterspørselen. Norsk reiseliv må møte dette med mer kunnskap om kundene/segmentene og mer skreddersøm i det som tilbys.
Overskudd på informasjon	Informasjonsmengden gjør at forbrukerne stenger ute eller overser informasjon som oppfattes om unødvendig. Bruk av fyrårn, opinionsledere og presse er viktige virkemidler for å få oppmerksomhet. Målgruppetilpasning både av produkt (skreddersydde produkter – med add-on-muligheter for å tilfredsstille ”zappiens”), fokus på relevans både i produkt og kommunikasjon er viktig. Timing og bruk av sosiale medier har betydning for å få oppmerksomhet og troverdighet.
Fra underholdning til opplevelse og transformasjon	Ønske om holistiske opplevelser, gjerne med interaksjon og ”wow”-faktor. Norge har potensial for å utvikle autentiske og intense opplevelser som fører til varig endring (transformasjon). Kundetilpasning (for eksempel tilpasning av budskap eller vanskelighetsgrad) gir følelse av unikhhet og dermed også høyere betalingsvilje. Naturlig nok særlig viktig for attraksjoner, aktiviteter og andre som ønsker å levere opplevelser.
Tidsklemme	Særlig for mennesker fra storbyer og/eller de som opplever at grensen mellom jobb og fritid er presset. Økt betalingsvilje for tilbud som anses som tidseffektive og tilgjengelige. Behovet for ”effektiv” avslapning øker. Norge kan møte dette pga natur og ro. Stadig mindre toleranse for forsinkelser og upresise leveranser. Henger nøye sammen med Homo Zappiens og ”body and soul”.

¹¹ Kairos future peker også på betydningen av grunnleggende rammebetingelser som kostnader knyttet til skatter, avgifter, reguleringer, naturkatastrofer, politisk ustabilitet, kriger med mer.

Endringer i sosiale strukturer	Økt andel av eldre med god helse, økonomi og fritid. Potensial knyttet til helsetilbud og helseprodukter, light-varianter av andre tilbud. Flere kvinner enn menn i målgruppen. I Europa finner en allerede hoteller og operatører som har spesialtilpasset sine tilbud til 50+. Spørsmålet er om de gamle vil sette standarden eller om de unge fortsatt vil være trendsettere? Fører også til utfordringer knyttet til rekruttering pga mangel på arbeidskraft.
Raskere teknologisk utvikling	Raskere teknologisk utvikling, for eksempel hurtigtog som konkurrerer ut fly på kortere og mellomlange distanser, tryggere biler, mer miljøvennlig bensin. Verden krymper – alle reisemål er tilgjengelige for alle. Gir muligheter for helt nye markeder, men også mer intensiv konkurranse. Miljøhensyn blir viktigere i valg av transportmiddel, og muliggjøres gjennom teknologisk utvikling.
Økt miljøfokus	Økt fokus på turismens effekt på miljøet. Turister ønsker tilbud som gir bedre samvittighet, men ser ikke ut til å være villige til å betale mer eller gi avkall på komfort. Norske aktører bør betrakte miljøfokusets som en driver til utvikling og innovasjon. Norge kan ta en ledende posisjon i utvikling av grønn turisme.
Økt innovasjonstakt	Behov for kontinuerlig produktutvikling og innovasjon. Også nødvendig med stadig fornyelse når det gjelder markedskommunikasjon og markedsføring.
Kropp og sjel (kalt <i>Body and soul</i> i rapporten)	Økt oppmerksomhet på helse sett i et holistisk perspektiv. Spaturisme (også for menn og familier), helseturisme, forebygging, velvære, filosofi, alternativ. I hjemmemarkedet kan norske aktører tilby vanlige spaprodukter etc. For å få appell internasjonalt må Norge finne sin form for ”body and soul”-turisme for eksempel knyttet til norske tradisjoner som vandring. Utfordringen er konseptualisering og tilrettelegging.

7.3 WILD LIFE TURISME

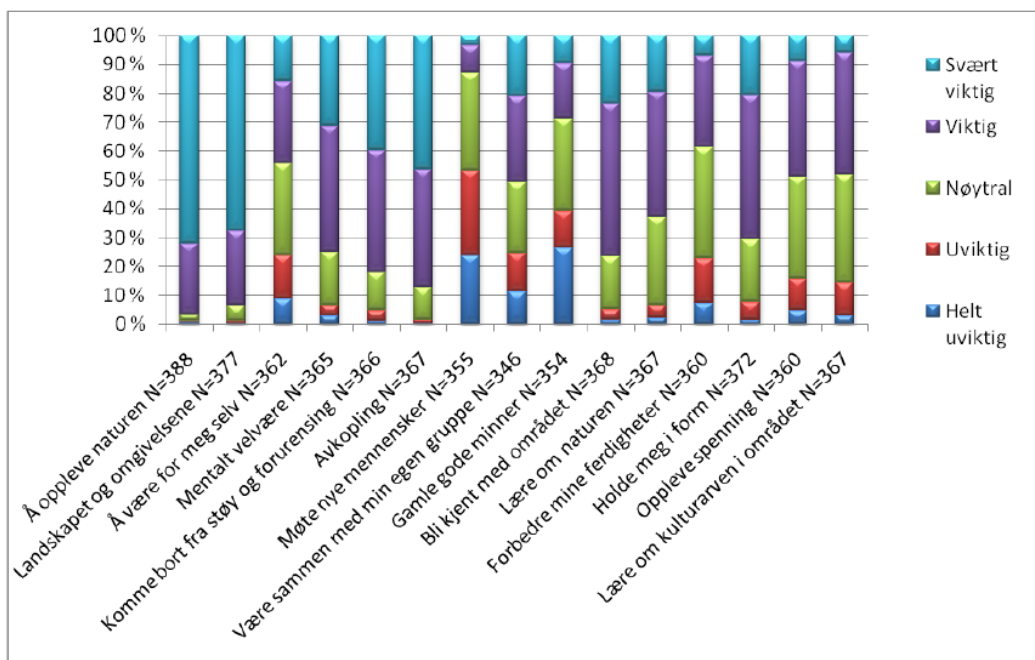
7.3.1 ETTERSPORSEL ETTER NATURBASERT TURISME

Turoperatøren Din Tur laget i 2005 rapporten ”Markedet for naturbaserte opplevelser. Markedskunnskap og forslag til markedstiltak” på oppdrag av Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund. Rapporten refererer også til en gjesteundersøkelse av aktiviteter utenlandske bilturister foretok på reisen i Norge i 2002 som sier at 8-14% av de utenlandske bilturistene i Norge hadde deltatt på organisert kiking på dyr/fugler. Bare fotturer, innlandsfiske og båtleie var vanligere aktivitet.

Rapporten konkluderer med at det er et stort marked for naturbaserte opplevelser. De største markedslandene er Tyskland, Nederland, Frankrike og Storbritannia. Basert på informasjon fra ulike markeder sier rapporten at ”potensialet for opplevelser knyttet til utenlandsferier er størst innenfor aktivitetene vandring, sykling, kano/kajakk, turski og natursafari med fokus på dyr.” Samtidig peker den på at norske tilbud er vanskelig tilgjengelige fordi de ikke er kjent, bookbare eller med i turoperatørers programmer.

Figur 3.1 nedenfor er hentet fra en gjesteundersøkelse på Dovrefjell (Rasmussen 2010). Respondentene ble bedt om å krysse av på det svaralternativet som passet best for de ulike opplevelsesfaktorene. Det var listet opp femten ulike opplevelsesfaktorer med fem ulike svaralternativ. Samlede tilbakemeldinger viser at å ”oppleve naturen” og ”landskapet og omgivelsene” er de desidert viktigste motivene for besøk.

FIGUR 0.1 VISER HVA RESPONDENTENE SYNES VAR VIKTIGE OPPLEVELSESFAKTORER UNDER BESØKET I NASJONALPARKEN (KILDE: RASMUSSEN 2010:75)

Rasmussen ba også brukerne beskrive kort opplevelsen de hadde hatt i nasjonalparken. Hoveddelen av kommentarene var knyttet til at det var flott natur, fred og ro samt bemerkninger om værforholdene. De kommentarene som var knyttet til fiske- og dyrelivet var:

- *Flott natur, spennende å se moskus.*
- *For kaldt til å vandre med unger, men kom for å se moskus.*
- *Skjønn vandring, interessant, moskus.*
- *Fint område for fiske og turer.*
- *Lite folk, bra fiske, passe tilrettelagt.*
- *På tur i Norge, stoppet her på grunn av moskussafari.*

Et annet viktig punkt i oppgaven var å finne ut hva gjestene opplevde som de viktigste aktivitetene i løpet av oppholdet i nasjonalparken. Størsteparten oppga naturen/naturstudier som en veldig viktig aktivitet. 8,5 % av respondentene oppga moskussafari som viktigste aktivitet.

7.3.2 WILDLIFETURISME SOM INTERNASJONALT MARKEDSSEGMENT

Reiselivet internasjonalt vokser 4-5 % årlig (WTO 2011) og interessen for såkalt «wildlife tourism» antas å øke tilsvarende. Den internasjonale økoturismeorganisasjonen TIES anslår at 20-40 % av alle internasjonale reisende er interessert i «wildlife watching», en aktivitet som omfatter alt fra å se på dyr som lever i dyrehager eller andre tilrettelagte områder til å se etter dyr som lever fritt i sine naturlige omgivelser. Wildlife tourism er ofte en del av nasjonalparkturismen og er viktig for sysselsetting og omsetning i mange regioner.

Undersøkelser fra Australia og New Zealand på slutten av 90-tallet¹² viser at turistene i større grad ønsker å se dyr i naturlige omgivelser fremfor i dyreparker og tilrettelagte områder. Andre viktige faktorer for opplevelsen var at gruppene var små og at guiden/operatøren ga dem opplevelsen av å respektere dyrene og ikke bare ha økonomiske formål med sin virksomhet. Undersøkelser viser også at naturguiding gir gjestene både kunnskap, minner og følelsesmessige opplevelser. En av de mer omfattende undersøkelsene^{13 14} viser også en klar sammenheng mellom mengden kunnskap gjesten mente å ha tilegnet seg og den overordnede tilfredsheten med “the wildlife experience”.

I den samme undersøkelsen ble respondentene bedt om å rangere de 3 viktigste faktorene for deres “wildlife experience” blant 13 alternativer. Tabellen under illustrerer rangeringen etter hva som ble regnet som de viktigste faktorene. Vesterålen har potensial til å levere godt på de aller fleste av disse parametrene.

Features of Wildlife Tourism	% of Sample listing as 1 of 3 most important features [#]
Seeing wildlife in their natural environment	67
Seeing wildlife behaving naturally	36
Seeing rare, unique or unusual wildlife	33
Being able to get close to wildlife	30
An untouched natural environment	26
Large variety of wildlife	26
Availability of knowledgeable guides/staff	20
Interesting information about wildlife	18
Large number of wildlife	13
A pleasant environment	12
Wildlife are easy to see	10
Feeling safe	8
Being able to touch/handle wildlife	7

Mens det tidligere var et tydeligere skille mellom de som drev kommersiell turisme på dyreliv (reservat/dyrehager og lignende) og dyreliv i beskyttede områder, har det kommersielle reiselivet i økende grad beveget seg inn på arenaer som tidligere var forbeholdt forvaltningsmyndighetene. Det har også skjedd en holdningsendring innen forvaltningen: Kommersielle aktører som tradisjonelt har blitt betraktet som en trussel for sårbart dyreliv er i økende grad også sett som en mulighet for økt

¹² Pearce and Wilson (1995), Ryan (1998), Schänzel and McIntosh (2000)

¹³ Moscardo&Saltzer 2005

¹⁴ Undersøkelse gjennomført av Moscardo og Saltzer i perioden oktober 2000 – desember 2002 fra 4 915 respondenter, henholdsvis besøkende/deltakere i wildlife toursim aktiviteter i Australia og New Zealand. Australske besøkende sto for 49% av respondentene, mens andre internasjonale besøkende primært kom fra Europa og nord Amerika. Aldersgruppen var 15-97 år, med en gjennomsnittsalder på 43 år.

bevisstgjøring, kunnskapsbygging og formidling. Dette er bakgrunnen for utsagnet ”wildlife pays, wildlife stays”, som er et mantra i flere nasjonalparker og ”wildlife-attraksjoner” av sårbar art.

Et eksempel fra staten Washington nord-vest i USA, på grensen til British Columbia viser hvor stor betydning opplevelsesutvikling knyttet til natur og dyr kan få. Regionen har flere nasjonalparker og enda flere naturreservat og beskyttede landområder med rik flora og fauna. Staten er kåret til den 4 mest populære i USA for å oppleve ”wild animal viewing”. Boksen under viser noen fakta fra de lokale forvaltningsmyndighetene i området, Washington Department of Conservation¹⁵:

- ”Wildlife Viewing” er rangert som **”the #1 outdoor activity in the U.S.”**
- Årlig brukes det ca. 1,7 mrd dollar på å oppleve natur og dyreliv bare i staten Washington (inkl. aktivitet, mat, overnatting, transport og utstyr i området)
- ”Wildlife tourism” antas å sysselsette rundt 21 000 (folk som direkte arbeider med produkter knyttet til aktiviteter innenfor dette segmentet)
- Aktiviteter knyttet til ”wildlife watching” sysselsetter mer enn dobbelt så mange som Boeing i Washington, og mer enn 5 ganger fler enn Microsofts avdeling i Washington

Skal man si noe generelt om wildlifeturisme, kan de viktigste fellestrekkene oppsummeres som følger:

- Opplevelsene er basert på det unike og på formidling
 - Unike attraksjoner i form av sjelden art/spesielle funn
 - Også mindre sjeldne dyr, men da dyr som er ellers er vanskelig tilgjengelig
 - Stort fokus på formidling av natur/kultur/historie knyttet til dyret/området/kulturen
- Fokus på bærekraft – særlig formidling av natur og kulturverdier og forskning for å tilrettelegge reiselivet på en god måte.
- Etterspørselen på opplevelsestilbudene avhenger av tilrettelegging og/eller begrensninger. Noen steder er det også operatørene, eierne eller forvaltningsmyndigheter som begrenser antall besøkende pga sårbarhet. Dette er tilfelle for blant annet brunbjørnen i Alaska, fjellgorillaen i Rwanda.
- Besøkstallene varierer mye. Noen attraksjoner har imidlertid betydelige besøkstall.

¹⁵ Washington department for conservation: <http://wdfw.wa.gov/viewing/tourism/>

DEL 3: STRATEGISK ANALYSE

8.0 MARKEDS- OG KONKURRANSEFORHOLD

8.1 POSISJON

Vesterålen er preget av kombinasjonene by og land og fjord og fjell, mellomstore byhoteller og mindre overnattingsanlegg ute i fjordarmene. Det er imidlertid ingen grunn til å presentere regionen som et minste felles multiplum av disse variasjonene. Isteden bør man fremheve regionens variasjoner og mangfold som den berikelsen det er. Det er også naturlig å se Vesterålen i sammenheng med Lofoten, både pga den geografiske nærheten og de kulturelle likhetene. Men hvor står egentlig Vesterålen konkurransmessig i forhold til Lofoten og andre reisemål? Hvem vil Vesterålen være i turistens bilde av Nord Norge som helhet? Trolig er det lettere å ta en tydelig posisjon ut fra hvilke opplevelser regionen faktisk leverer, og ikke ut fra hvor man ligger geografisk. I så fall bør Vesterålen utvikle og tydeliggjøre sitt opplevelsestilbud i sterkere grad enn de har gjort så langt.

Svekket tilgjengelighet gjør at særlig overnattingsbedriftene i Vesterålen tradisjonelt sett har prioritert rundreise- og gjennomreisemarkedet. Disse segmentenes betalingsvilje og strukturelle karakter tilsier at sentrale konkurranseelementer i stor grad blir bedriftsinterne (som tilgjengelighet, pris og kapasitet), og at leveransen orienteres mot gjestenes funksjonelle behov (seng og frokost). Det har gjort det vanskelig å skape reell merverdi rundt trafikken, og dermed har heller ikke aktørene klart å ta ut effekten av å ligge på et attraktivt reisemål. Vesterålen har behov for å finne sin hylle konkurransmessig, dvs å plassere seg i en tydelig divisjon med andre norske og utenlandske destinasjoner som de reelt sett *kan* og *bør* konkurrere med. Hvem som er Vesterålens konkurrenter varierer kanskje gjennom året og fra segment til segment. Det er ikke åpenbart i dag hvem som er Vesterålens sterkeste konkurrenter. Dette bør man se nærmere på i en evt fase 2.

8.2 SWOT-ANALYSE

For å gjøre en samlet, første vurdering av Vesterålens posisjon, har styringsgruppa utarbeidet følgende SWOT-analyse:

8.2.1 STYRKER OG MULIGHETER

1. *Rikt og tilgjengelig dyreliv i naturlige omgivelser, med hvalen som unik kjerne*
2. *Kultur/historie, kulturlandskap og spredt bosetting (spennende i et kyst-økologisk perspektiv)*
3. *Hurtigrute og cruiseskip går til regionen: god beliggenhet ved kysten*
4. Kjente naturlige attraksjoner som Trollfjorden og Møysalen.
5. Beliggenhet ved Lofoten som er en internasjonal merkevare.
6. God plass (uforstyrret, rekreasjonssted, arena for aktiviteter, ren og frisk luft etc)
7. Upolert, kan fortsatt formes og utvikles i tråd med trender og framtidens behov og etterspørsel.
8. Fiske (som næring)
9. Private eiere som vil satse videre i regionen

8.2.2 SVAKHETER OG TRUSLER

1. *Små enheter med liten utviklingsmotor (og mangel på kjedetilknypning)*
2. *Generell lav kvalitet på overnattingsanleggene og mange har åpent kun i sommersesongen.*
3. *Lite forpliktende samarbeid mellom aktørene*
4. Fare for å bli liggende etter i reiselivsutviklingen sammenlignet med byene i Nord Norge og større destinasjoner.
5. Reiselivet har lav status og møter manglende forståelse fra andre næringer
6. Svak vertskapsfunksjon
7. Krevende infrastruktur

8.2.3 VESTERÅLENS DILEMMA

Styringsgruppas SWOT-analyse kan oppsummeres i det vi her betegner som Vesteråleens dilemma:

Regionen har:

- ✓ Et unikt landskap og fantastiske opplevelsesressurser
- ✓ Flere salgbare opplevelsesprodukter som vekker interesse nasjonalt og internasjonalt
- ✓ Et nytt og betalingsvillig opplevelsesmarked under modning (god timing)
- ✓ To flyplasser og tre anløpssteder for Hurtigruta + cruisehavner (med og uten tendring)

Men, regionen har:

- ✓ Ingen naturlige reisestrømmer gjennom Vesterålen utenom sommersesongen
- ✓ Få og spredte reiselivsbygg med liten kapasitet og sesongpreg
- ✓ Oppfattet lav kvalitet på reiselivsbyggene
- ✓ Relativt langt til storflyplass (Evenes)
- ✓ Rundreisemarkedet om sommeren krymper og blir mindre betalingsvillig
- ✓ Lange avstander internt på reisemålet

Dessuten:

- ✓ Mangler de (foreløpig) en tydelig og godt forankret felles strategi for en helhetlig reisemålsutvikling (masterplan)
- ✓ Mangler de fleste reiselivsaktørene i Vesterålen god markedskontakt og har relativt få distribusjonskanaler.

For å lykkes med å ta Vesterålen opp i reiselivets eliteserie, må man derfor gjennomføre en kvalitets- og kapasitetsoppgradering på en del av reiselivsbyggene, få et gjennomgående bedre mattilbud i regionen, sikre flere markedstilpassede opplevelser gjennom hele året og styrke den smarte salgs- og markedsinnsatsen som flest mulig aktører kan samle seg om. Det siste kan dreie seg om en styrking av satsningen på visningsturer, internasjonaliseringstiltak, opparbeidelse av nye markedskontakter og langsiktig bearbeidelse av umodne markeder.

9.0 FRAMTIDIG POSISJON FOR VESTERÅLEN SOM REISEMÅL

9.1 LEVERANDØR AV NISJEOPPLEVELSER

Med dagens teknologi og distribusjonssystemer er det blitt enklere og mer lønnsomt å satse på mangfold og nisjeprodukter. Vår tids sterke individualistiske trend har ført til at mange er blitt svært opptatt av å finne sin skreddersydde, individuelt tilpassede opplevelse. Ikke minst vokser viljen til å dyrke personlige interesser gjennom opplevelser og reiser. Det er derfor sannsynlig at det er i den lange halen av nisjeprodukter det er lettest å få vekst i åra som kommer. Det er trolig riktig for Vesterålen å utvikle noen tydelige produktkonsepter som favner disse nisjeopplevelsene. Det betyr at de små opplevelsesvirksomhetene som jobber mot spesifikke nisjer må dyrkes og hjelpes fram.

9.2 LEVERANDØR AV TILRETTELAGTE NATUROPPLEVELSER

Vesterålen har en fantastisk natur og et landskap med høy attraksjonskraft. Det er likevel helt nødvendig å videreutvikle og å synliggjøre regionens naturbaserte opplevelsestilbud, for eksempel innen vandring, sykling, snøaktiviteter og dyreliv (wildlife). En tilrettelegging for opplevelsesproduksjon, kompetanse om opplevelsesdesign og ikke minst en styrking av aktivitetsleverandørene vil her være viktig for å oppnå resultater.

9.3 BY OG LAND, HAND I HAND

Ved økt hotellkapasitet i Sortland, vil det bli mulig å kunne ta i mot større grupper spesielt rettet mot bedriftsmarkedet som for eksempel kurs- og konferanse, men også i tilknytning til større arrangement og kortferier, og ikke minst chartertrafikk om vinteren. Direktefly mellom mellom-Europa og Evenes vil åpne markedsmulighetene i større grad, men det er en forutsetning at man sikrer et attraktivt tilbud i regionen. For å skape en by som har en sterk attraksjonskraft blir det viktig å ivareta og styrke byens særpreg, sikre en fungerende infrastruktur, samt tilby tilstrekkelig med overnattingskapasitet og et pulserende byliv og opplevelsestilbud. Sortland kan med det bli et viktig sentrum for hele regionen i utviklingen av reiselivet i Vesterålen om vinteren (desember-mars). Andenes på sin side vil også kunne bli et viktig sted for baseturisme med flyruter rett inn i store deler av året. På Andøya kan også vinterturismen utvikles videre ved blant annet å utvikle opplevelsesbaserte rundreisekonsepter. Kort oppsummert kan man si at for å få gjester ut til distriktene, må byene eller regionsentrene fungere godt. Og for å få gjestene inn til byene og trafikknutepunktene, må man kunne lokke med gode opplevelser utenfor regionsentrene. By og land befinner seg dermed i et skjebnefellesskap og bør innrette seg deretter.

9.4 LEVERANDØR AV PRIORITERTE PRODUKTKONSEPTER

Denne regionen framstår i dag, på lik linje med flere reisemål i Norge, med et opplevelsestilbud som samlet sett er for utydelig. Mange av kundene har vanskelig for å forstå konseptet Vesterålen, og det kan også være vrient å forstå hvem som er avsender av ulike budskap fra regionen. Det kan derfor være hensiktsmessig å bruke samme kategorisering som Innovasjon Norge der det er naturlig og mulig.

Innovasjon Norge opererer i dag med 9 hovedkonsepter i sin innhenting av markedsdata og i sin kommunikasjon ut. Markedsføring under disse konseptene kan gi en ekstra drakraft fordi de allerede er en del av Norgesprofileringen. Disse er:

1. Vandring
2. Fiske
3. Aktive naturopplevelser (sykling, padling med mer, inkl vinter med for eksempel langrenn)
4. Bygdeturisme, historie og kultur (det tradisjonsrike, historiske Norge)
5. Byliv og urban kultur

6. Det eventyrlige/eksotiske Norge (vinteraktiviteter u/ski, Nord-Norge og Hurtigruta)
7. Familiemoro (eks type naturparker, ridetur, barnas gård, badeland m.m.)
8. Rekreasjon og velvære ("naturens spa", tradisjonell SPA, boblebad, yoga, helseresort)
9. Alpint

Blant disse har styringsgruppa foreslått noen produktkonsepter som man kan jobbe videre med i en eventuell fase 2. Dersom Vesterålen blir gode på disse produktkonseptene kan dette trekke besøkende utenfra og bidra til at Vesterålen posisjonerer seg som et mer attraktivt reisemål for baseturisme gjennom hele året:

1. Aktive naturopplevelser / det eventyrlige Norge

- Baseferie med leveranse av naturopplevelser, særlig knyttet til wildlife
- Cruise og rundreiser knyttet til naturopplevelser langs ruta
- Arrangementsturisme basert på naturopplevelser og naturtemaer

2. Bygdeturisme, historie og kultur

- Rundreiser i regionen (hele året) med opplevelser i bygdene
- Baseturisme med leveranse av opplevelser knyttet til kultur, historie og kontakt med lokalbefolkningen
- Arrangementsturisme basert på kultur, mat og historie

3. Tematurisme som vandring, fiske, sykkel etc

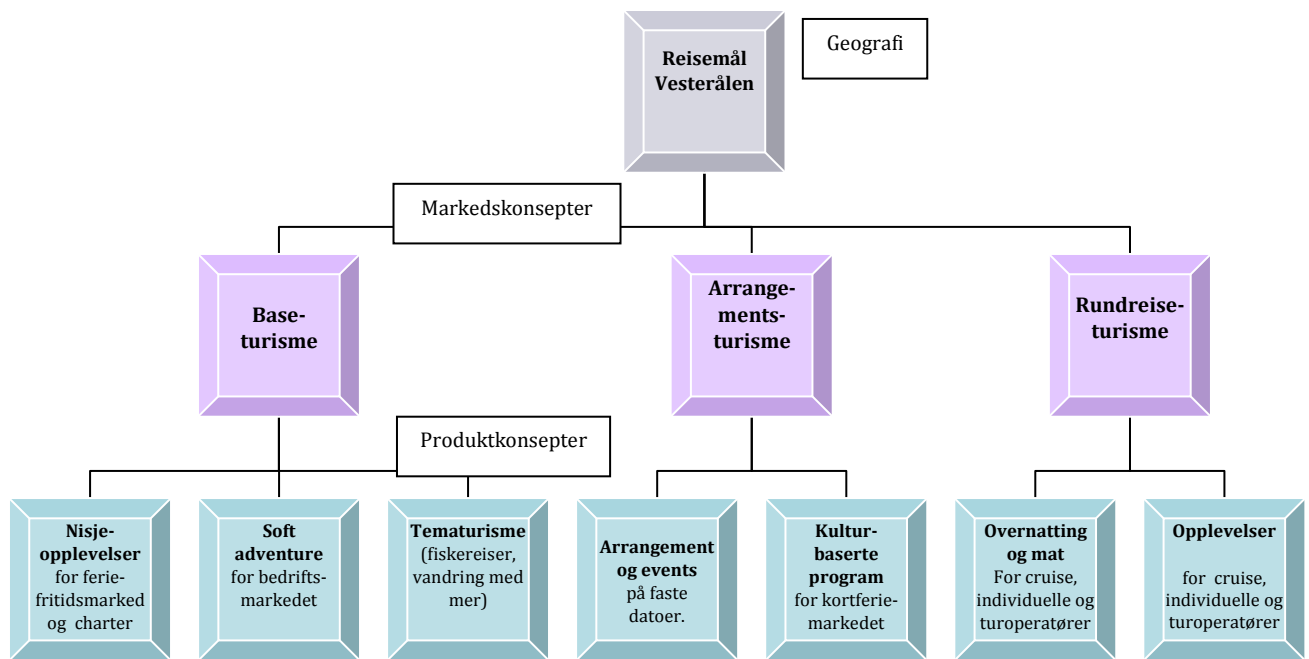
- Vandrekonsepter knyttet både til kulturlandskapet og til villmarka representert gjennom blant annet turer i nasjonalparken Møysalen
- Fisketurisme og annen tematurisme basert på de anleggene som spesialiserer seg på dette.

Det de ulike målgruppene finner attraktivt i disse aktivitetene, bør gi føringer for produktutviklingen i Vesterålen, slik at man faktisk evener å levere på disse konseptene. Man kan selvsagt også velge helt andre konsepter enn det Innovasjon Norge opererer med, men da bør dette gjøres i nært samarbeid med internasjonale aktører som Norwegian eller utenlandske nisjeoperatører med kraft og ressurser til å kommunisere konseptene til kjøpsvillige markeder.

9.5 METODE FOR Å ORGANISERE KONSEPTENE

For å synliggjøre de ulike opplevelsene, og bidra til at de også forsterker hverandre, kan det være nyttig å organisere dem i ulike konsepter eller temaer. Disse konseptene kan kommuniseres overfor definerte segmenter i markedet, gjerne på tvers av kommunale og regionale grenser. Moderne teknologi forenkler denne kommunikasjonen og åpner nye muligheter for de små aktørene. Dette medfører at man har fokus på opplevelsene og regionens markedstilpassede konsepter, og i mindre grad på markedsføringen av kommunene eller de geografiske områdene.

Man kan altså tenke seg at en organisering av reiselivsproduktet som kan gjøres etter følgende metodikk:

I en slik modell vil *enkeltproduktene* komme i rekken under produktkonseptene. Strukturen som her er brukt er ingen markedsføringsplan, mer en metode for å holde orden i eget hus og for å synliggjøre hvilke aktører som kan ha nytte av hverandre i ulike sammenhenger. Det er ikke slik at en aktør og deres produkter nødvendigvis hører hjemme i kun én kategori, derfor opererer konseptene gjerne på tvers og kan overlape hverandre både på innhold og målgrupper. Aktørnettverkene kan like godt ta utgangspunkt i et bestemt kundesegment, som type opplevelse eller produktkonsept. Markedsrettede og tydelige produktkonsepter som for eksempel *fisketurisme*, *soft adventure vinteraktiviteter for chartermarkedet* eller *arrangementsturisme* må uansett få et definert innhold og brukes aktivt i salg / markedsføring. Innholdet bør også kobles mot mer konseptualiserte sesonger der man spisser seg mot ulike segmenter i ulike sesonger og finner nye måter å utvikle og selge inn de ulike årstidene på. Her kan man for eksempel begynne med å levere på innhold i forhold til Hurtigrutens allerede konseptualiserte sesonger: *Arctic awakening (vår)*, *Hunting the light(vinter)*, *Autumn Gold (høst)* og det kommende sommerkonseptet.

9.6 STRUKTURER FOR TILGJENGELIGGJØRING AV REGIONEN

En av årsakene til at Tromsø har lyktes så godt med sin vinterturisme, er mangfoldet av opplevelser kombinert med en godt fungerende infrastruktur. Skal man klare å bygge opp en kommersiell drift av et visst volum gjennom hele året i Vesterålen, vil det være hensiktsmessig å etablere noen grunnleggende, permanente strukturer for transport. Et eksempel på en slik struktur kan være en opplevelsesrute tur/retur Andenes - Sortland, evt til Melbu og Svolvær. Ved å etablere en daglig "hopp på- hopp av rute" for individuelle gjester, vil man kunne binde de ulike attraksjonene, opplevelsene og overnattingsstedene på denne viktige akse sammen, samtidig som man bidrar til å koble Vesterålen og Lofoten tettere sammen i praksis. Et slikt tilbud må kunne fungere for flere målgrupper, som Hurtigrutepassasjerer, vintercruisepassasjerer, charterturister og ikke minst individuelle turister som flyr inn til regionen. Denne typen tilbud kan bidra til bedre logistikk-løsninger for reiselivs-anleggene ute i distriktene og de ulike aktivitetene / opplevelsene som tilbys. Her ligger det også en mulighet for å styrke både nisjeturismeaktørene og småskala taxi- og busselskaper i regionen. I en evt fase 2 bør

man se nærmere på hvilke strukturer og løsninger som evt kan bidra til å tilgjengeliggjøre regionen i større grad og om denne type løsninger er realiserbare.

9.7 NETTVERKSUTVIKLER

Å ha attraktive produkter er naturlig nok en grunnleggende forutsetning for å lykkes med opplevelsesvirksomhet. For å utvikle kvalitetsopplevelser har klyngemetodikk gitt gode resultater andre steder. Etablering av nettverk for deling av erfaringer og kunnskap mellom aktørene kan bidra til både kompetanseheving og utvikling av mer spissede produkter som samlet sett forsterker det totale opplevelsestilbudet. Arctic DeLight og Vesterålsmat er eksempler på nettverk som allerede er i drift, og som har relativt bred sammensetning av aktører. Det er likevel mulig å tenke seg flere nettverk. I Vesterålen kan det dessuten være hensiktsmessig at enkelte nettverk består av aktører fra både industri / fiskeri, landbruk, handelsstand og reiseliv. Men først og fremst vil det være naturlig å knytte framtidige nettverk tettere opp mot de ulike konseptene man bestemmer seg for å kommunisere til markedet. På den måten sørger man for å være markedsorientert i alle ledd. En videreføring av eksisterende temabaserte nettverk mellom aktørene bør sikres, og nye nettverk kan med fordel etableres. Erfaringer fra andre steder viser at klynge- og nettverkstenkning gir gode resultater i reiselivet. Det er imidlertid avgjørende at aktørene selv sikres reell påvirkning på styring og prioritering av tiltakene som finansieres, da det ofte er initiativene som kommer fra aktørene selv som viser seg å ha livets rett.

10.0 VISJON OG AMBISJONER FOR VESTERÅLEN MOT 2025

10.1 UTKAST TIL VISJON

NB! Styringsgruppa har ikke behandlet eller tatt stilling til det strategiske innholdet i punkt 10. Innholdet i punkt 10.1- 10.2 er utledet fra generelle diskusjoner i styringsgruppa og formulert av prosjektleder. Forslagene er ment som et mulig sted å begynne diskusjonen i en evt fase 2.

I en evt fase 2 må man diskutere og bli enige om en visjon for regionens videre utvikling. Et kystøkologisk perspektiv foreslås som et innspill til en diskusjon i hovedfasen:

”Innen 2025 skal Vesterålen etablere seg som Nordens mest attraktive reisemål for å oppleve arktisk dyreliv (wildlife) og tradisjonell nordisk kystbosetting.”

10.2 UTKAST TIL AMBISJONER OG MÅL

NB! Styringsgruppa har ikke behandlet eller tatt stilling til det strategiske innholdet i punkt 10. Innholdet i punkt 10.1- 10.2 er utledet fra generelle diskusjoner i styringsgruppa og formulert av prosjektleder. Forslagene er ment som et mulig sted å begynne diskusjonen i en evt fase 2.

I forstudiet har styringsgruppa trukket opp noen foreløpige ambisjoner for Vesterålen som reisemål i 2025. Disse ambisjonene vil diskuteres og justeres i utformingen av selve strategien (fase 2) dersom man velger å gå videre i reisemålsprosessen. De neste punktene er ment som innspill til en slik diskusjon:

PROFIL 2025

- *Opplevelsesturisme og rundreiseturisme:*
 - *Vesterålen er kjent for å levere unike opplevelser knyttet til det alpine kystlandskapet, den spredte bosettingen og det rike dyrelivet.*
- *Møte- og arrangementsturisme:*
 - *Vesterålen er kjent for høy trivselsfaktor knyttet til sine særegne møteomgivelser, kunst- og kulturarrangement.*

BÆREKRAFT 2025

- *Vi har utviklet bærekraftige bedrifter som håndterer reisestrømmen og tilbyr meningsfulle opplevelser.*
- *Vi har tilrettelagt for ferdsel på naturens premisser*
- *Vi har fått på plass en god reiselivsmessig infrastruktur*
- *Vi har flere helårs arbeidsplasser innen reiseliv enn i 2013.*

MÅLGRUPPER 2025

- *I sommersesongen er baseturismen blitt ledende, med fokus på opplevelser og arrangement*
- *Vi har utviklet attraktive vår- og høstkonsepter som selges i ferie/fritidsmarkedet, på kortferiemarkedet og på møtemarkedet.*
- *Vintersesongen i Vesterålen er blitt hovedsesong for mange reiselivsaktører, med et stort antall direkteflyvninger inn til regionen fra både Europa og Asia.*
- *Cruise er blitt en viktig og lønnsom del av Vesterålens reiseliv, ikke minst de mange vintercruisene som sender gjester på natur- og kulturbaserte opplevelser i hele regionen.*

DENNE VISJONEN INNEBÆRER AT VI MÅ:

1. Heve kapasiteten og kvaliteten på overnattingsanleggene i regionen og kommunisere det til utvalgte målgrupper
2. Etablere nye opplevelsestilbud og heve kvaliteten og tilgjengeligheten på de eksisterende
3. Sikre tilgjengeligheten, både inn til regionen og internt i regionen.
4. Tilrettelegge for en bærekraftig kommersiell opplevelsesvirksomhet og sikre flere lønnsomme bedrifter av en kritisk størrelse
5. Ta en posisjon som et foretrukket reisemål for utvalgte, betalingsvillige målgrupper gjennom hele året.

10.3 DET OPTIMALE VESTERÅLEN

Hovedfokus må være på at Vesterålen skal fungere optimalt i forhold til sine konkurransefortrinn. Områdets styrke når det gjelder naturbaserte opplevelsestilbud må beholdes og videreutvikles samtidig som områdets historie, kulturressurser og særegenheter må synliggjøres og brukes kommersielt i større grad enn i dag. Opplevelsesutviklingen bør skje i tråd med rådende teorier for god opplevelsesdesign for å sikre konkurransekraften. Det er viktig å også ivareta sårbare steder og kulturminner, som for eksempel Nyksund eller nasjonalparkens tålegrenser og lokalsamfunnets behov. Det samme gjelder naturlig nok for naturen og kulturlandskapene i området. En vellykket utvikling krever derfor et tett samvirke mellom reiselivsaktørene, kulturminnevernet og kommunene.

10.4 DESTINASJONSMARKEDSFØRING

For å ta ut konkurransefortrinnet knyttet til et samlet reisemål, bør destinasjonsmarkedsføringen styrkes. Et viktig element er derfor at det arbeidet som organisasjonen Vesterålen Reiseliv utfører i dag, sikres og videreutvikles. I en slik sammenheng kan det være lurt å ha en oppgaveorientert tilnærming. Med andre ord: aktørene må først bli enige om hvilken retning Vesterålen skal utvikles i, og deretter hvordan de skal samarbeide med resten av Nordland, Troms og evt svenske regioner. Av dette følger hva som bør være prioriterte oppgaver for et slikt fellesselskap. Disse oppgavene blir i sin tur avgjørende for prioriteringer og strategi, og stiller krav til finansiering, styringsstruktur etc.

Vesterålens attraksjonskraft ligger særlig på opplevelsene og attraksjonene i regionen, og til dels på beliggenheten for gjennomfartstrafikken til Lofoten. Det er attraksjonskraften som må være førende for hva man kommuniserer ut til de ulike delene av markedet. Det ligger utviklingsmuligheter i å levere attraktive opplevelser og tydelige konsepter knyttet til de ulike stedene og attraksjonene i regionen.

10.5 SALG OG BOOKING

Det å markedsføre reisemålet og å utvikle attraktive produkter er imidlertid ikke nok. Tilbudene må også være *tilgjengelige* for kundene, dvs synlige, forståelige og bookbare. De små bedriftene har gjennomgående behov for hjelp til å gjøre sine produkter mer synlige. Her har Vesterålen Reiseliv en viktig oppgave i å bistå i tilgjengeliggjøringen av flere salgbare produkter og konsepter de neste åra. Den nye nettbaserte teknologien har gitt helt nye markedsføringsmuligheter for mindre aktører og smale produkter. Det ligger dessuten økte salgsmuligheter i å samle opplevelsesproduktene i ulike konsepter og å gjøre dem lettere å finne og forstå for kundene enn de er i dag. Dette er et arbeid man enklest gjør i fellesskap på destinasjonsnivå.

10.6 OPLEVELSER SOM GRUNNLAG FOR HELÅRSTURISME

For å etablere helårs reiselivsvirksomhet på et reisemål, må man først og fremst få på plass et attraktivt og profesjonelt opplevelsestilbud i alle sesonger, der aktørene har effektive systemer for booking, logistikk, kvalitetssikring og salg.

I dag gjør fokuset på rundreise- og gjennomgangstrafikken det krevende å drive med reiseliv på helårsbasis. I 2012 fikk Vesterålen imidlertid et gjennombrudd med sin baseorienterte vinterturismesatsning. Direkteflyvninger fra Storbritannia ble gjennomført i samarbeid med Lofoten. Samtidig hadde en utenlandsk turoperatør flere direkteflyvninger fra Nederland mens andre vintergjester kom inn med rutefly via Oslo. Dersom man klarer å styrke denne vintertrafikken, vil det bety svært mye for utviklingen av helårsturismen i Vesterålen.

De aktørene som rendyrker konseptet fisketurisme, har gjerne en sesong fra april til ultimo september, og noen aktører har også klart å utvikle en skuldresesong basert på attraktive opplevelser eller produkter for møtemarkedet. Den største reiselivsaktiviteten i Vesterålen foregår imidlertid fortsatt fra midten av juni til midten av august. Utfordringen for Vesterålen er å tiltrekke seg flere baseturister og skape aktiviteter for disse gjennom hele året. Pr i dag finnes det relativt få bedrifter i regionen som driver med opplevelsesproduksjon på heltid. Derfor vil det være viktig å styrke eksisterende næringsliv/næringsklynger, samtidig som man dyrker fram nye sterke opplevelsesbaserte bedrifter. Forutsetningen for å skape robuste, lønnsomme bedrifter vil være å sikre en utvidelse av sesongene slik at det gir grunnlag for faste helårs arbeidsplasser. En mulighet i tillegg til den opplevelsesbaserte vinterturismen kan være å bygge opp flere og bedre aktivitetsleveranser til møtemarkedet. Her kan de

viktige aktørene i møtemarkedet, som Sortland Hotell, med fordel ta en sentral rolle sammen med opplevelsesleverandørene. Festivaler, arrangementer og kulturdager kan også bidra til sesongforlengelse. God fysisk tilgjengelighet er dessuten nødvendig for å etablere kommersiell helårsturisme. Det må derfor legges til rette en infrastruktur som gjør at aktørene reelt sett kan utvikle kommersiell virksomhet både ute i naturen, i bygdene og i byene gjennom hele året. Det anbefales for øvrig å jobbe fram konseptualiserte tremåneders sesonger med innhold og markedskommunikasjon tilpasset de prioriterte målgruppene.

10.7 LOKAL MAT SOM KONKURRANSEFAKTOR

En del av totalopplevelsen er også maten, dvs tilgang på lokal kvalitetsmat både i utsalg og hos serveringsbedriftene. I Vesterålen har man lenge jobbet med å forbedre mattilbudet. Pr i dag kjøres følgende matrelaterte prosjekter og arrangement i regionen:

- **Vesterålen Matfestival**

Årlig matfestival med arrangementer over hele regionen. Den varer i 9 dager, og startet i 2010. Den omfatter utstilling, faglige seminarer, konserter og konkurranser. Prosjektledelsen styres av Landbrukstjenesten Midtre Hålogaland. Egen ansatt prosjektleder.

- **Sjømatfestivalen i Lødingen**

En noe mindre årlig sjømatfestival avholdt i Lødingen. Denne består også av utstilling, konserter, og konkurranse. Mindre fokus på faglig innhold, mer på det sosiale. Festivalen styres av frivillige.

- **Vesterålen Skreifestival**

Årlig festival holdt for første gang i 2009 i Øksnes. Her er fokuset på skrei, fisken som har bidratt mye til utviklingen av fiskerinæringen i regionen. Det er en mindre utstilling, konserter, og konkurranser inkludert i programmet. Prosjektledelsen ligger i Øksnes Næringslivsforening.

- **Nordlyst Festivalen**

Denne festivalen arrangeres årlig på Andøya, første gang i 2000. Her tilbys konserter, foredrag, utstillinger og diverse matopplevelser. Fokuset for festivalen er underholdningen, men mat har vært en del av programmet fra starten.

- **Akvakultur i Vesterålen**

Akvakultur i Vesterålen er et visningsanlegg for havbruk der man kan oppleve hvordan vi i Norge driver havbruk og hvorfor Norge er en av verdens største sjømatprodusenter. Man får smake på sjømatprodukter på stedet etter omvisning med gode guider. For øvrig består anlegget av:

- Havanlegg i miniatyr: 3 merder med laks og en liten havflåte.
- Gladbrygga: Utstillinger om oppdrettshistorie og moderne havbruk i dag.
- Resepsjon, butikk og garderobes for publikum i "Gammelbutikken".
- Passasjerbåt sertifisert for 12

- **Vesterålsmat BA**

Paraplyorganisasjon for matprodusenter i Vesterålen. Vesterålslam er storsatsningen. Driver egen salg, markedsføring, og produktutvikling. Prosjektledelse: Vesterålen Landsbrukstjenester.

- **Inga Sami Siida**

I tillegg til å produsere besøksbaserte opplevelser, produserer Inga Sami Siida egne reinkjøttprodukter. Matproduksjon av rein, bær, urter og lignende, da særlig i et samisk perspektiv, har trolig et større potensial i reiselivssammenheng enn man har utnyttet så langt.

- **Lokal mat og matkultur ved DNTs hytter**

Dette er et samarbeidsprosjekt mellom Den Norske Turistforeningen (DNT), Innovasjon Norge og Landbruks- og handelsdepartementet. Målet er å fremme lokal mat og matkultur på de betjente DNT-hyttene i regionen.

I tillegg planlegges det et eget besøkscenter ved nye Vesteraalens Hermetikkfabrikk på Sortland. Dette kan bli et positivt tilskudd til Vesterålens opplevelsestilbud og samtidig et spennende samarbeid mellom fiskerinæringen og reiselivsnæringen. Fokuset på Vesterålens fiskeprodukter i både markedsføring og opplevelsestilbud vil kunne bidra til å styrke regionens autenticitet i opplevelsessammenheng.

10.8 FELLES UTFORDRINGER

Aktørene i de seks kommunene befinner seg i litt ulike situasjoner og har fokus på litt forskjellige problemstillinger. Prioriteringen av de enkelte temaene synes å være noe ulik blant aktørene, men alle som har svart, har pekt på følgende sentrale utfordringer de mener det er nødvendig å jobbe videre med:

- ✓ Sesongutvikling og helårsdrift
- ✓ Kvalitetsheving på anlegg
- ✓ Lønnsomhet / kapitaltilgang
- ✓ Konseptualisering og produktutvikling
- ✓ Kunnskapsutvikling og kompetanseheving
- ✓ Tilgang på arbeidskraft
- ✓ Strategiske samarbeidspartnere og internasjonalisering

Alle disse elementene blir viktige å jobbe videre med i en eventuell fase 2. Av disse ser følgende tre ut til å være de mest presserende:

1. Kvalitet
2. Kompetanse
3. Tilgjengelighet

10.9 ET MULIG FRAMTIDSBILDE FOR VESTERÅLEN

Den videre reiselivsutviklingen av Vesterålen vil påvirkes av både indre og ytre faktorer. Hensikten med reisemålsutviklingen er at næringsaktørene selv i størst mulig grad får styre utviklingen. Det innebærer imidlertid også at aktørene tar hensyn til fellesskapet og har en langsiktighet i sin satsning. Faktorer som rammebetingelser, markedsutvikling, konkurranse og den generelle lokalsamfunnsutviklingen vil påvirke framtid bildet til reisemålet. Dette er noen av faktorene som kan påvirke prosessen underveis:

- Rammebetingelser for reiselivsnæringen generelt, men også utviklingen av infrastruktur i regionen og landsdelen påvirker næringens forutsetninger i Vesterålen.

- Markedsutviklingen på et overordnet nivå gir rammer for Vesterålens utvikling. Hvordan Norge utvikler seg som turistland internasjonalt og hvordan markedenes preferanser utvikler seg i forhold til de tilbudene Vesterålen tufter sin turisme på, har stor betydning.
- Konkurransen mellom Vesterålen og andre reisemål og opplevelser i Norge og landsdelen/på Nordkalotten som spiller på samme type tilbud blir viktig. Dagens Vesterålen-turisme er generelt sett svært konkurranseutsatt, med stor avhengighet av ferie- og fritidsbaserte gjester, dvs gjester som lett kan velge å reise andre steder dersom de ikke er fornøyd med tilbudet i Vesterålen.
- Vesterålens lokalsamfunn er også i endring. Generelle endringer i næringsutviklingen, landbruk og fiskeri, tilgang på kvalifisert arbeidskraft, fraflytting og tilflytting vil påvirke reiselivets utvikling på mange plan.
- Vinteren kan bli den nye høysesongen, mens sommeren vil bli dominert av cruise og tematurisme i Nord Norge. Vesterålen må finne sin plass i dette bildet.
- Overgangen fra rundreiseturisme til opplevelsesturisme skaper helt nye behov, trusler og muligheter. Den krever også ny kompetanse, nye forretningsmodeller og nye samarbeidskonstellasjoner.

10.10 MULIG TILNÆRMINGSMÅTE TIL UTVIKLINGSARBEIDET

Dette avsnittet er kun å regne som et innspill til videre diskusjoner i fase 2. Arbeidet med fase 1 har imidlertid avdekket en utviklingsretning og et potensial som gjør temaene nedenfor naturlig å ta med seg videre inn i en hovedfase.

1. Punktvis utvikling og helhetlige tiltak

Tenke punktvis i utviklingsarbeidet, og velge tiltak som kan forsterke hverandre ved at de trekker i samme retning. Viktige punkter for Vesterålens videre utvikling synes å være:

- Få flest mulig med i overgangen til opplevelsesbasert turisme og helårsvirksomhet
- Bidra til kvalitetsheving av reiselivsnettverk og mattilbud
- Bidra til utvidelse av kapasitet på overnatting og bespisning (nye og/eller større anlegg)
- Konseptualisering og produktutvikling
- Internasjonalisering (eks strategisk samarbeid med for eksempel Kiruna)
- Tilgang på risikokapital i flyfond for å etablere nye eller mer stabile direkteruter
- Tilgang på investerings- og risikokapital for videre utvikling
- Kunnskapsutvikling og kompetanseheving
- Tilgang på arbeidskraft
- Bedre transportløsninger til vanns, til lands og i lufta

2. Konseptualiserte sesonger og produkter

Vurdere å utvikle konseptualiserte tremånederssesonger, dvs jobbe med sesongutvikling og produktutvikling på en mer markedsorientert og helhetlig måte, og hjelpe bedriftene til å etablere ulike forretningsmodeller for ulike målgrupper og sesonger.

3. Strategisk stedsutvikling

I fase 2 må man vurdere nærmere hvilke konkrete tiltak man skal gjøre på viktige punkter i regionen og innenfor hver enkelt kommune for å sikre en god stedsutvikling for reiselivet.

10.11 UTKAST TIL VISJON OG OVERORDNET STRATEGI

Styringsgruppa har ikke diskutert visjon. Forslagene i dette punktet er derfor kun ment som et sted å begynne diskusjonen i en evt fase 2.

Det foreslås å vurdere en visjon for Vesterålensom tar utgangspunkt i å gjøre regionen til:

Nordens foretrukne sted for å oppleve alpint kystlandskap, arktisk dyreliv og tradisjonell kystbosetting gjennom hele året.

10.11.1 FORESLÅTT OVERORDNET STRATEGI

Styringsgruppa har ikke diskutert overordnet strategi. Forslagene i dette punktet er derfor kun ment som et sted å begynne diskusjonen i en evt fase 2.

For å ta ut regionens reiselivspotensial foreslås det i fase 2 å vurdere en trehodet hovedstrategi:

1. *Bli god på å levere målgruppetilpassede opplevelser gjennom hele året, i alle sesonger*
2. *Sikre tilgangen på gjester gjennom hele året gjennom hele regionen (regionens tilgjengelighet)*
3. *Heve kvaliteten på regionens reiselivsbygg, transport- og mattilbud*

10.11.2 FORESLÅTT VEKSTSTRATEGI

Styringsgruppa har ikke diskutert vekststrategi. Forslagene i dette punktet er derfor kun ment som et sted å begynne diskusjonen i en evt fase 2.

Det anbefales å jobbe videre i fase 2 med en vekststrategi for Vesterålen forankret i følgende ambisjoner:

- Salg til nye opplevelsesbaserte målgrupper innen segmentet *internasjonal arktisk vinterturisme* (individuelle ruteflypassasjerer, cruise og charter)
- Mersalg til eksisterende målgrupper, som *rundreiseturistene*, gjennom høyere kvalitet og derigjennom høyere priser på leveransene, forlenget oppholdstid og salg av flere opplevelser.

10.11.3 FORESLÅTT PRIORITERING AV KONSEPTER OG MÅLGRUPPER

Styringsgruppa har ikke diskutert prioriteringer av konsepter og målgrupper. Forslagene i dette punktet er derfor kun ment som et sted å begynne diskusjonen i en evt fase 2.

Vi skal i det videre arbeidet vurdere en tremåneders tilnærming til sesongutviklingen i Vesterålen, og utvikle solide forretningsmodeller for de enkelte målgrupper, hovedkonsepter og sesonger. Det foreslås å jobbe videre med en konseptualiserte sesonger som innfallsvinkel i fase 2. Følgende kan da være et utgangspunkt for videre arbeid:

1. **I sommersesongen** (juni, juli, august) skal baseturismen bli ledende, med fokus på wild life-opplevelser (knyttet til dyreliv), vandring og opplevelser knyttet til bosetting i bygdene. Samtidig skal lønnsomheten i rundreiseturismen styrkes gjennom å tilby flere aktiviteter, gode matopplevelser og attraktive rundreisekonsepter i regionen, da særlig til

individuelle gjester. Fokus på det internasjonale ferie/fritidsmarkedet (da særlig individuelt reisende) og enkelte nisjemarkeder.

2. I **høstsesongen** (september-november) og **vårsesongen** (mars-mai) skal arrangementsturismen og møtemarkedet bli dominerende, med fokus på festivaler, matarrangement, venneturer, events og møter med høy opplevelsesfaktor. Fokus på det nasjonale kortreisemarkedet.
3. I **vintersesongen** (desember-februar) skal det internasjonale opplevelsesmarkedet bli dominerende, med direkteflyvninger til regionen og gruppeprogram basert på wildlife-opplevelser, aktive naturopplevelser og kulturopplevelser knyttet til bosetting i bygdene. Fokus på det internasjonale turoperatørmarkedet og enkelte nisjemarkeder.

10.11.4 NAV-MODELL FOR EN MER EFFEKTIV UTVIKLING

For å utvikle vinterturismen er det nye vintermarkedet tydelig på at Sortland har en viktig funksjon som nav. I en evt fase 2 bør man derfor gå nærmere inn på hva det egentlig innebærer å utvikle Sortland som et velfungerende nav i en vinterturisme som åpenbart har et betydelig vekstpotensial. Det samme gjelder for Andenes som framstår som en stadig viktigere innfallsport i sommerhalvåret, men som også har potensial i vinterhalvåret.

Videre bør man se nærmere på om enkelte steder og attraksjoner bør løftes fram som spesielt viktige identitetsbærere for Vesterålen og som arenaer for signaturopplevelser, dette med tanke på et felles ansvar for tilrettelegging, vedlikehold etc.

10.11.5 FORUTSETNINGER OG SUKSESSKRITERIER

I fase 2 bør man også arbeide videre med hvilke forutsetninger og suksesskriterier som må være på plass for å lykkes. Dette kan være å:

1. Tilrettelegge for en bærekraftig, helårlig opplevelsesvirksomhet i hele regionen gjennom å hjelpe fram de kvalitetsbevisste aktørene og styrke regionens tilgjengelighet med tanke på de ulike målgruppene.
2. Heve kvaliteten og spisse profilen på en rekke overnattingsanlegg og restauranter og kommunisere dette til de utvalgte målgruppene og distributørene.
3. Etablere nye opplevelsestilbud i tråd med behov i markedet og heve kvaliteten og tilgjengeligheten på de eksisterende tilbudene.
4. Bidra til at Vesterålen tar en internasjonal posisjon som et foretrukket reisemål for utvalgte målgrupper gjennom hele året gjennom å styrke de kommersielle motorene i regionen.

11.0 ANBEFALINGER OM FASE 2

11.1 POLITISK BEHANDLING

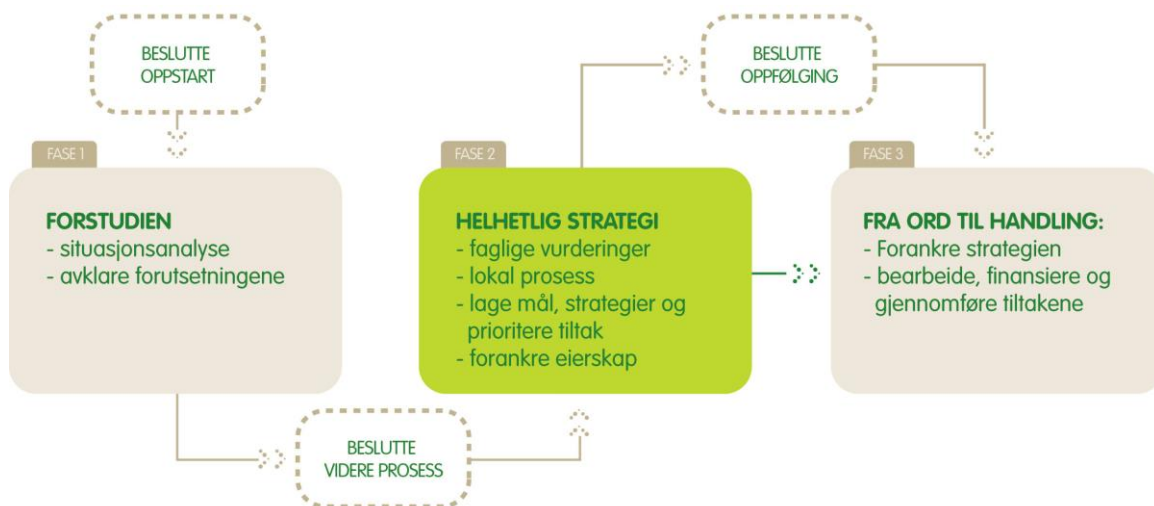
Mimir AS fikk i oppdrag fra Vesterålen Reiseliv å igangsette fase 1, eller forstudiet, i en reisemålsutviklingsprosess etter Hviteboka. Arbeidet er forankret gjennom tett dialog med næringen

og regionrådet, samt med prosjektansvarlig i Vesterålen Reiseliv og styringsgruppa. VR har gjennomført bedriftsbesøk og møter med aktørene i de enkelte kommunene for å forankre prosessen i næringa og for å samle inn mest mulig relevant informasjon. Gjennom forstudierapporten er det lagt et fundament som skal være et godt grunnlag for å kunne gå videre i en fase 2. Det vil være viktig å få en bred oppslutning om en evt videreføring, derfor er det lagt vekt på at forstudierapporten behandles som egen sak i både Vesterålen Reiseliv og i Vesterålen Regionråd (eller kommunestyrene), for å gjøre et politisk vedtak på om man skal gå videre med en fase 2, og dermed også bevilge midler til dette.

11.2 ORGANISERING AV FASE 2

Forstudiet inngår som første del av en arbeidsmetodikk der det jobbes med reisemålsutvikling i tre faser som vist i figuren under. I denne forstudien har det blir kartlagt både utfordringer og muligheter for utviklingen av Vesterålen som reisemål.

Arbeidsmetodikk og beslutningspunkter i reisemålsutviklingsprosessen

Denne fasen omtales som “Reiselivsstrategi for Vesterålen mot 2025”, og baserer seg på gjennomføring slik den beskrives i Hvitebok for reisemålsutvikling.

Dette forstudiet har definert 7 hovedaktiviteter (HA) for fase 2, som har til formål å skaffe fram beslutningsunderslag for mål, strategier og prioriteringer etc, som skal legges til grunn for Vesterålen mot 2025, og i fase 3 – fra ord til handling.

11.3 KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER FRA STYRINGSGRUPPA

11.3.1 VIDEREFØRING

En samlet styringsgruppe for forstudiet anbefaler at reisemålsprosessen videreføres i fase 2. Denne fasen vil omtales som “Masterplan for Vesterålen” og planlegges gjennomført slik fase 2 beskrives i Hvitebok for reisemålsutvikling (grønn boks i figuren over).

11.3.2 OVERORDNET MÅLSETTING

I løpet av forstudiet har styringsgruppa konkludert med at for å komme videre i utviklingen av Vesterålen som reisemål, vil det være avgjørende at det blir jobbet med ambisjonene som er foreslått under punkt 12.3. Det overordnede målet man bør jobbe videre med vil dessuten være:

Å utvikle Vesterålen som et attraktivt reisemål med salgbare opplevelser og arrangement, og med transportløsninger som fremmer vekst og tilfører regionen gjester gjennom hele året.

Under punkt 9.0 omtales aktiviteter som normalt inngår i fase 2 og som styringsgruppa anbefaler skal inngå i prosessen med å utvikle en masterplan for Vesterålen. Endelig avklaring av innhold og prosess foreslås tatt ved igangsetting av fase 2.

Som det fremkommer i konklusjonen i dette forstudiet, har Vesterålen et betydelig potensial for videre utvikling som reisemål. Det er imidlertid helt sentralt at aktørene lokalt har vilje til et felles, langsiktig løft. Et rammeverk for langsiktig utvikling (Masterplan) vil gi en felles oppfatning av utviklingsretning for aktørene, peke på de produkt-, kompetanse- og infrastrukturtiltak som er sentrale eller kritiske, og tilrettelegge for inngåelse av forpliktende avtaler som sikrer gjennomføringsevnen. En slik masterplan vil dermed være et viktig verktøy for å utløse Vesterålens potensial som reisemål.

11.3.4 ANBEFALTE HOVEDAKTIVITETER I FASE 2

Hovedaktivitetene har som formål å få fram et beslutningsunderlag for de mål, strategier og prioriteringer som skal legges til grunn for masterplanen (fase 2) og i fase 3 - fra ord til handling. De endelige aktivitetene i fase 2 beslutes ikke før etter oppstart av denne fasen, dvs i den valgte styringsgruppa for fase 2. Styringsgruppa for forstudiet foreslår imidlertid å jobbe med følgende 7 hovedaktiviteter i neste fase:

HA 01 – DAGENS KUNDEREISER OG FRAMTIDIGE MARKEDSMULIGHETER.

For å bedre forstå de ulike kundesegmentenes reise gjennom regionen, eller ønske om reise, vil vi bruke en tjenstedesigner for å kartlegge behov og reisemønster. Dette skal danne grunnlag for å forstå mer av regionens markedsmuligheter og ta temperaturen på hvordan regionen oppleves i dag og hvordan gjestene egentlig ønsker å oppleve den. Videre skal vi jobbe fram såkalte personas, en ny og mer motivasjonsorientert form for kundesegmentering som skal sikre markedsorienteringen og som sammen med annen relevant markedskunnskap skal inngå i beslutningsgrunnlaget for de strategiske valgene i den endelige strategien.

HA 02 – AMBISJONSNIVÅ FOR UTVIKLINGEN

Regionen trenger å gjennomføre en avklaringsprosess i forlengelsen av HA 01, Det er viktig at man legger et gjennomtenkt, ønsket og realistisk ambisjonsnivå til grunn for masterplanen for Vesterålen. Dette handler også om bærekraft, tålegrenser og kapasiteten på infrastrukturen i regionen. Det har også sammenheng med vurderinger om kvalitet kontra volum, håndtering av sesongtopper kontra helårsturisme og utviklingstempoet. Her legges fokus på hva målsetningene i masterplanen vil innebære i praksis, og hva som skal til for å rydde evt snublesteiner av veien.

HA 03 – KONSEPTUALISERING OG SESONGUTVIKLING.

Gjennomføre en prosess der aktørene blir enige om hvordan man kan jobbe opp en helårsturisme basert på en mer kommersiell og konseptualisert tilnærming til sesongutviklingen. Å avklare muligheter og begrensninger på dette området blir viktig for å kunne konkretisere noen bærende produktkonsepter (hvordan regionen kan konseptualiseres, pakkes og tilgjengeliggøres for de ulike

målgruppene) og for å gi føringer for videre produktutvikling. Dette punktet vil sammen med HA 01 og HA 02 danne grunnlaget for å prioritere de øvrige innsatsområdene i planen.

HA 04 – STEDS- OG ATTRAKSJONSUTVIKLING

Ta initiativ til og medvirke i tiltak som kan heve kvalitet og tilgjengelighet til de viktigste møtestedene med Vesterålens identitet, natur og kultur. Dette kan handle om å øke opplevelsensnivået på utvalgte steder gjennom estetiske og funksjonelle oppgraderinger, informasjonstiltak, historiefortelling eller fysisk tilgjengelighet. I denne prosessen blir det viktig med lokal mobilisering og medvirkning av innbyggerne og næringsliv og et tett samspill med eksisterende stedsutviklingsprosjekter i regionen. Målsettingen med prosessen er økt bevissthet rundt de ulike stedene som bosted og som turistattraksjon, evt som knutepunkt. Dette skal bidra til å styrke de enkelte stedenes attraksjonskraft og posisjon som delreisemål i Vesterålen i et helårsperspektiv. Som et ledd i dette må det jobbes fram en felles overbygning for kommunikasjon, dvs en felles og helhetlig historie om hvorfor det er spennende å reise til Vesterålen og hvordan de ulike stedene og attraksjonene i regionen henger sammen.

HA 05 – INFRASTRUKTUR, TILGJENGELIGHET OG KOMMUNIKASJONER

Få fram de samferdselsmessige utfordringene og endringene Vesterålen står overfor, slik at man får belyst hva som skal til for at tilgjengeligheten ikke blir en flaskehals for utviklingen av reisemålet. Det gjelder både utviklingen av rutegående kommunikasjoner (for eksempel flyruter), buss- og fergeruter, chartertrafikk, bilutleie, kapasitet og tilgjengelighet på veier, opplevelsebaserte båt- og bussruter, samt generell skilting og informasjonssystemer for de som beveger seg i regionen.

Det skal videre avklares hvordan man best kan styrke den turistmessige tilretteleggingen, herunder skilting, tilretteleggings- og informasjonstiltak som har betydning for opplevelsen av reisemålet Vesterålen. Det kan være alt fra helhetlig tilrettelegging og skilting av turløyper, etablering av offentlige toaletter, fiskeplasser osv. Samspill med utviklingen av Nasjonal Turistveg hører også med til dette punktet.

HA 06 – BEDRIFTSUTVIKLING, NETTVERK OG KOMPETANSE

Forstudiet har påpekt behovet for å styrke eksisterende virksomheter og stimulere til etablering av nye opplevelser og bedrifter, profesjonalisering av de eksisterende og en generell kvalitets- og kapasitetsheving. Fase 2 skal konkretisere noen satsingsområder som blir viktige for å utvikle og styrke kompetansen i regionen på bedriftsnivå innen bl.a. opplevelsproduksjon, ledelse, marked og salg. I tillegg skal vi sette fokus på entreprenørskap og nettverk bedriftene mellom som en integrert del av den videre prosessen.

For å utvikle flere salgbare produkter og opplevelser og få dem ut i markedet, bør aktørene hjelpes og samarbeidet mellom dem styrkes. Nettverk kan være nyttige verktøy også for å heve kompetanse og kvalitet i bedriftene. Satsningen på fasiliterte aktørnettverk og klynger bør derfor styrkes.

En ytterligere profesjonalisering av arrangementsturismen er viktig for å tiltrekke seg tilreisende og øke verdiskapingen. Her bør man vurdere muligheten for å få opp en egen koordinator på arrangementsturisme, om så i samarbeid med Lofoten som har samme mål.

Vesterålens inomingoperasjon og evne til å pakkerer og levere totaltilbud i regionen har vist seg å være viktig for å realisere internasjonal vinterturisme i Vesterålen. En slik inomingoperasjon er svært kommersielt innrettet og krever betydelige investeringer, men har også potensial til å fungere som en sterk motor for den videre utviklingen av Vesterålen som helårig reisemål. Denne type virksomhet bør derfor støttes og styrkes i størst mulig grad, da særlig i oppbyggingsfasen av vinterturismen.

HA 07 – INSPIRASJON OG KOMPETANSEHEVING

Studietur for å lære av andre reisemål som ligner på Vesterålen, og som har lyktes. For styringsgruppa vil dette være inspirerende, det kan styrke nettverket både mellom medlemmene i styringsgruppa og besøksstedet, i tillegg til at det skal være kompetansehevende. Hviteboka anbefaler et slikt tiltak med bakgrunn i gode erfaringer med studieturer og dialog med andre reisemål.

12.0 LITTERATURLISTE

- Anderson, Chris. (2008) *The Longer Long Tail. Why the Future of Business is Selling Less of More*. New York, Hyperion. (Original *The Long Tail*: 2004)
- Bæhrenholdt, Ole Jørgen & Sundbo, Jon (2007): *Oplevelsesøkonomi, produktion, forbrug, kultur*. København: Forlaget Samfundslitteratur.
- Cruise Norway: *nettløker til diverse cruiserapporter*
 - [Guest survey on cruise tourism - summary and comments by the Ministry of Trade](#)
 - [Guest survey on cruise tourism - report summary](#)
 - [ECC Norway Report 2009-Final rev](#)
 - [Economic Impact Report 2010](#)
 - [Cruiseutvikling i Norge 2005 - 2010](#)
 - [Cruise Norway nationalities 2005 - 2009](#)
- Din Tur (2005): *Markedet for naturbaserte opplevelser. Markedskunnskap og forslag til markedstiltak*. På oppdrag av Norges Bondelag og Norges Skogeierforbund 2005.
- Enger, Anniken og Eide, Lars (2011): ”Kartlegging av markedet for opplevelsesturisme i Nederland, UK, Tyskland og Italia”. Oslo: Menonrapport 8/2011, side 4.
- Fredline, Liz & Faulkner, Bill 2001: *‘International Market Analysis of Wildlife Tourism’*, CRC for Sustainable Tourism Pty Ltd
- Holmengen, H og Akselsen, R (2005): *Bygdeturismens betydning. En analyse av verdiskapningen i norske bygdeturismeforetak*. Høgskolen i Lillehammer.
- Innovasjon Norge (2008): *Hvitebok for Reisemålsutvikling*
- Innovasjon Norge (2009): *OPTIMA – markedsundersøkelser fra Innovasjon Norge*
- Innovasjon Norge: *Bærekraftig reiseliv* (www.innovasjon norge.no)
- Jacobsen (Menon 6-2005): *Forslag til modell for finansiering av fellesgoder i reiselivsnæringen*.
- Jakobsen, E og Espelien (MENON 11-2010): *Et kunnskapsbasert reiseliv: Veivalg for næringen*
- Kaizen AS (2008): *Gjesteundersøkelse Helgeland*
- Kobro, Lars / Telemarksforskning (2010): *Kystturistrute Vesterålen, forstudie*
- Mimir AS (2005): *Masterplan for Lofoten*
- Mimir AS (2006) *Den veibaserte turismens bevegelsesmønster i nordre Nordland og Sør-Troms*
- Mimir AS/ Distriktssenteret (2011): ”Kommunenes rolle i reiselivsutviklingen”
- Mimir AS (2008 + 2011): *Forstudie og Masterplan Sør-Helgeland*
- Mimir AS (2011): *Forstudie Indre Helgeland*
- Mimir AS (2011): *Forstudie Nordkapp*
- Mimir AS (2012): *Forstudie Kirkenes*
- Mimir AS (2012) ”Forprosjekt Villrein som reiselivsattraksjon”. Utført på bestilling fra Miljøverndepartementet av MIMIR AS.
- Moscardo, Gianna og R. Saltzer (2005): “Understanding Tourism Wildlife Interactions. Visitor Market Analysis”. Gold coast, Australia: CRC Sustainable Tourism Pty Ltd,

- Pine, B. J. & Gilmore, J. H. (1999): *The Experience Economy*. Boston: Harvard Business School Press.
- Pedersen, Ann-Jorid (2012): *Opplevelsesøkonomi. Kunsten å designe opplevelser*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Regjeringen: *Nasjonal Reiselivsstrategi*
- Spørreundersøkelse, turismeutvikling i Nyksund, 2012
- Statistikknett (www.statistikknett.com) *Statistikk for Nordland og Vesterålen / Lødingen*
- Transportøkonomisk Institutt rapport (TØI) 791/2005: *Interesse for og besøk i nasjonalparker og andre naturområder blant utenlandske turister i Norge` v/Jens Kr. Steen Jacobsen*
- United Nations Environment Programme (UNEP)/ Convention on Migratory Species (CMS) 2006: *Wildlife Watching and Tourism: A study on the benefits and risks of a fast growing tourism activity and its impacts on species`*. Bonn, Germany. S. 68
- Vesterålen Reiseliv: *Strategiplan*
- Viken, Arvid, S. Akselsen, B. Evjemo og A. Aanes Hansen (2004): "Lofotundersøkelsen 2004". FoU-rapport 2004.
- Washington department for conservation: <http://wdfw.wa.gov/viewing/tourism/>
- World Tourism Organization (WTO) (2011): *Tourism barometer 2011*: http://mkt.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_barom11_advance_january_en_excerpt.pdf
- Øksnes kommune: *Reiselivsutvikling Nyksund*, Rapport 29/6 2012
- Øksnes kommune, kommunedelplan, *Den verdifulle kystkulturen i Øksnes, kystkultur på yttersia*

13.0 MØTEOVERSIKT

Dato	04.oktober 2012
Tema	Møte nr 1 med styringsgruppa (oppstart forstudie)
Aktører til stede	Kjell Børge Freiberg (Hadsel kommune), Judith Johansen (Andøy kommune), Arne Ivar Mikalsen (Hadsel kommune), Bjørn Hegstad (Lødingen kommune), Ann Karina Jacobsen (næring), Harry Lind (næring, Møysalen nasjonalparksenter), Arnfinn Fenes (næring), Roy Odd Schøyen (Prosjektansvarlig), Ann-Jorid Pedersen (Prosjektleder).
Dato	26. november 2012
Tema	Møte nr 2 med styringsgruppa
Aktører til stede	Judith Johansen (Andøy kommune), Bjørn Hegstad (Lødingen kommune), Ann Karina Jacobsen (næring), Harry Lind (næring, Møysalen nasjonalparksenter), Arnfinn Fenes (næring), Odd Gunnar Sjøfjell (næring), Harald Mikal Jacobsen (næring), Roy Odd Schøyen (Prosjektansvarlig), Ann-Jorid Pedersen (Prosjektleder).
Dato	20. februar 2013
Tema	Møte nr 3 med styringsgruppa
Aktører til stede	Judith Johansen (Andøy kommune), Ann Karina Jacobsen (næring), Harry Lind (næring, Møysalen nasjonalparksenter), Arnfinn Fenes (næring), Odd Gunnar Sjøfjell (næring), Harald Mikal Jacobsen (næring), Camilla Ilmoni (næring), Roy Odd Schøyen (Prosjektansvarlig), Ann-Jorid Pedersen (Prosjektleder).

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
092/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Oppdatering av sjømatpolitiske strategier

Innstilling

Innstilling legges fram på møtet.

Vedlegg:

Status og viktige utviklingstrekk - rapport 2015 - endelig utgave - okt. 2015

Sjømatpolitiske Strategier for Vesterålen 2014 VR - siste oppdat

Mail fra Viggo ang oppdragskontrakt

Fakta i saken

Vesterålen regionråd fikk i 2012 utarbeidet dokumentet «Sjømatpolitiske strategier for Vesterålen 2013». Oppdraget ble utført av Fiskeriparken og dokumentet er oppdatert for 2014. Dokumentet består av to deler: en strategidel og en faktadel. I avtalen med fiskeriparken er det gjort avtale om pris ved en årlig oppdatering av statistikkdelen. Statistikkdelen er oppdatert for 2015.

Det har nå kommet en henvendelse fra Fiskeriparken om det er aktuelt med en oppdatering av strategidel og statistikkdel. Avtalt pris for en oppdatering av statistikkdelen er kr 55.250,- eksl. Mva.

Det er ikke satt av penger i budsjettet for en oppdatering, hverken av strategidel eller statistikkdel.

Vurdering

Siden det ikke er satt av midler til dette formålet i budsjettet, vil det være nødvendig med behandling av saken i AU om det skal bevilges midler til dette.

Konklusjon

Innstilling legges fram på møtet.

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Status og viktige utviklingstrekk for Sjømatnæringen i Vesterålen

Vedlegg til SJØMATPOLITISKE STRATEGIER FOR VESTERÅLEN 2015

VESTERÅLEN REGIONRÅD

FORORD

Fiskeriparken AS utarbeidet i 2008 «Fiskeripolitiske strategier for Vesterålen» på oppdrag fra arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd. «Fiskepolitiske strategier for Vesterålen» består av 2 dokumenter. «Status og viktige utviklingstrekk for fiskeriene i Vesterålen» og «Fiskeripolitiske strategier for Vesterålen».

Fiskeriparken AS har i 2015 oppdatert statistikkdelen, og gjennomgått strategidelen og justert denne i forhold til endringene i statistikkdelen.

Oppbygging av prosjektet:

Prosjektet består av 2 dokumenter. Statistikkdelen inneholder status og viktige utviklingstrekk for sjømatnæringen i Vesterålen. Her finnes oversikt over folketallsutviklingen i Vesterålen, utvikling i flåteleddet, antall fartøy (størrelse, struktur, rettigheter), antall fiskere (hovedyrke/ biyrke, alderssammensetning), godkjente fiskemottak, landinger (kvantum, verdi). For havbruksnæringa vil oversikten vise antall bedrifter, antall konsesjoner, produsert kvantum og markeder. Videre vises oversikt over utviklingen i sysselsettinga innenfor sjømatnæringen. Dokument 2 er selve strategidokumentet. Dette dokumentet ble behandlet av arbeidsutvalget i Vesterålen regionråd i 2014.

Alle tall i datamaterialet er hentet/ levert fra Fiskeridirektoratet, Statistisk Sentralbyrå, Proff, Norsk Sjømatråd og Norges Råfisklag. Det meste av statistikk materialet har skjæringspunkt 31.12.2014/ 1.1.2015.

Viktige trekk ved sjømatnæringen i Vesterålen

- Kommunene i Vesterålen har over en 20-årsperiode hatt en nedgang i folketallet på omlag 2 500 innbyggere. Størst har endringen vært i Bø med en nedgang på nesten 30,7 % (1 172 personer), mens Sortland har hatt en økning i folketallet på vel 22,4 % (1 865 personer).
- Antall aktive fiskere viser en sterk nedgang. Samlet sett for Vesterålen er reduksjonen fra 1990 frem til i dag på over 51,2 % (698 fiskere) når det gjelder personer som har fiske som hovedyrke (blad B), og for fiskere på blad A er nedgangen på ca 51,9 %. Fordelt på kommunene er nedgangen størst i Lødingen hva gjelder fiskere på blad B med omlag 70 %, og for fiskere på blad A er reduksjonen størst i Andøy med vel 79 %.
- Utviklingen i aldersfordelingen blant fiskerne viser en betydelig endring fra yngre til eldre fiskere. I 1990 var det 77 fiskere under 20 år i Vesterålen, og i 2014 er det bare 7 registrerte fiskere under 20 år. Dette viser utviklingen innen sysselsettingen innen fiskeri. En forklaring på hvorfor det er så få fiskere under 20 år, kan være at ungdom som ønsker seg et yrke som fisker, først tar relevant utdanning (fagbrev) før man mønstrer som mannskap på et fiskefartøy.
- Antall merkeregistrerte fartøy i Vesterålen har vist en sterk nedadgående trend fra 1990. Denne trenden har nå stoppet opp, og de fire siste årene har det vært en liten økning i antall merkeregistrerte fartøy i Vesterålen. Økningen har vært på 27 fartøy fra 2010, og den største økningen har vært i Sortland (+ 11) og Øksnes (+ 16). Fartøy under 10 m har den mest positive utviklingen i Vesterålen.
- Det er i alt 8,6 torskeetråltillatelser med leveringsplikt til anlegg eller kommuner i Vesterålen. Leveringsplikten er knyttet opp mot anlegg i Andøy, Bø og Hadsel kommune. Torskeetråltillatelsene disponeres av selskapene Prestfjord Havfiske AS, Nergård Havfiske AS og Nordland Havfiske AS. Ordningen med leveringsplikt for fartøy med torskeetråltillatelse er under vurdering av Nærings- og fiskeridepartementet.
- Vesterålen fremstår som en av landets viktigste fiskeriregioner. Det ble i 2014 landet vel 104 000 tonn hvitfisk til en førstehandsverdi på om lag 992 millioner kroner. Pelagisk råstoff utgjorde for Lofoten og Vesterålen samlet et kvantum på om lag 107 000 tonn til en verdi av 586 millioner kroner.
- De viktigste markedene for eksport av norsk kvitfisk er Portugal (16 %), Kina (14 %), Danmark (11 %) og Brasil (9 %). For torsk er Portugal det viktigste markedet, for sei er det det Brasil og for hyse er det Kina som er viktigst.
- Fiskeri- og havbruksnæringa i Vesterålen sysselsetter om lag 750 personer direkte. Sysselsettingen har de senere år stort sett vært uendret.

- Vesterålen er en stor oppdrettsregion. Det ble i 2014 produsert omlag 40 000 tonn oppdrettsfisk (laks og ørret) på lokaliteter i Vesterålen, noe som utgjør rundt 20 % av det som produseres i Nordland. Hadsel og Øksnes er de største oppdrettskommunene i Vesterålen. I 2014 ble det solgt omlag 1 280 000 tonn laks og ørret fra Norge. Fra Nordland ble det solgt omlag 240 000 tonn til en verdi av rundt 7,7 milliarder kroner. De viktigste markedene for laks er Frankrike og Polen (12 %).

Innholdsfortegnelse

1.	Faktaopplysninger	6
1.1	Folketallsutviklingen i Vesterålen for perioden 1990 – 2014	6
1.2	Utviklingen i antall fiskere blad B og A	7
1.3	Alderssammensetning fiskere blad B	9
1.4	Utviklingen i antall merkeregistrerte fartøy i Vesterålen	11
1.5	Oversikt over antall fartøy fordelt på lengdegrupper	12
1.6	Oversikt over rettigheter knyttet til fartøy i Vesterålen i perioden 2012-2013	13
1.7	Torsketrålkonsesjoner med leveringsplikt til Vesterålen (anlegg eller kommuner)	14
1.8	Kvantum levert fisk i Vesterålen 2013	15
1.9	Levert fisk i Vesterålen i 2013 etter verdi	17
1.10	Utviklingen i levert fisk i Vesterålen siden 1980	18
1.11	Totale leveranser i NRLs distrikt fordelt på flåtegruppe og leveringsområde gruppert på Vesterålen for 2013	19
2.1	Godkjente mottak for fisk og fiskeprodukter i Vesterålen (NRL)	21
2.2	Oversikt over oppdrettskonsesjoner lokalisert i Vesterålen	22
2.3	Oversikt over oppdrettskonsesjoner tilhørende selskap etablert i Vesterålen	23
2.4	Produsert kvantum oppdrettsfisk i Vesterålen	23
2.5	Produksjon av røye	25
2.6	Sysselsetting fiskeri og havbruksnæringen	26

1. Faktaopplysninger

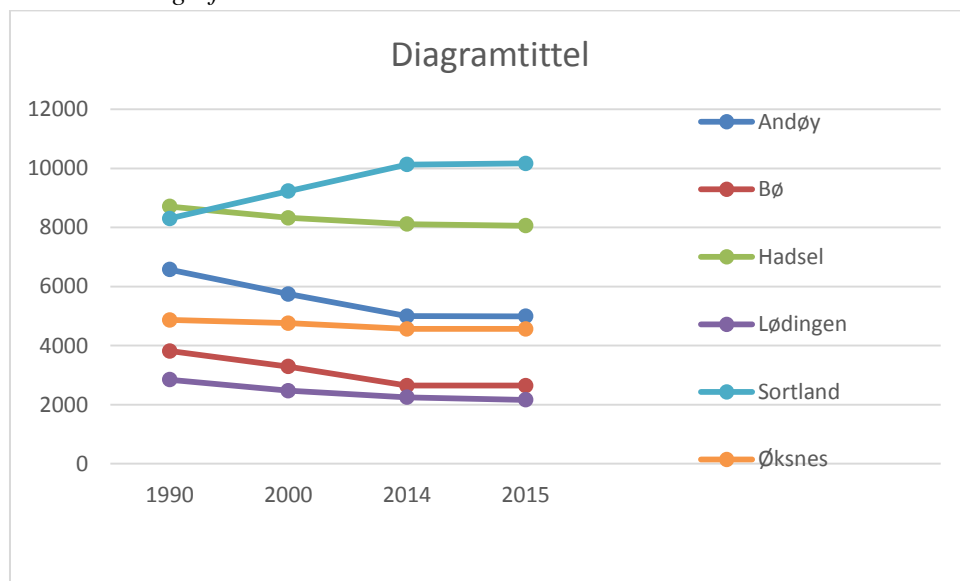
Regionen Vesterålen består av kommunene Andøy, Bø, Hadsel, Lødingen, Sortland og Øksnes. Per 1.1.2015 bor det 32 579 innbyggere i Vesterålen. Folketallet har siden 1990 utviklet seg slik:

1.1 Folketallsutviklingen i Vesterålen for perioden 1990 – 2015

Tabell 1: Folketallsutviklingen i Vesterålen for perioden 1990 – 2015

Kommune	1990	2000	2014	2015	Endring	endring i %
Andøy	6574	5744	4993	4991	-1583	-24,08 %
Bø	3814	3288	2642	2642	-1172	-30,73 %
Hadsel	8706	8321	8112	8057	-649	-7,45 %
Lødingen	2843	2471	2248	2160	-683	-24,02 %
Sortland	8301	9230	10129	10166	1865	18,36 %
Øksnes	4866	4758	4562	4563	-303	-6,23 %
Totalt	35104	33812	32686	32579	-2525	-7,19 %

Illustrert ved graf:

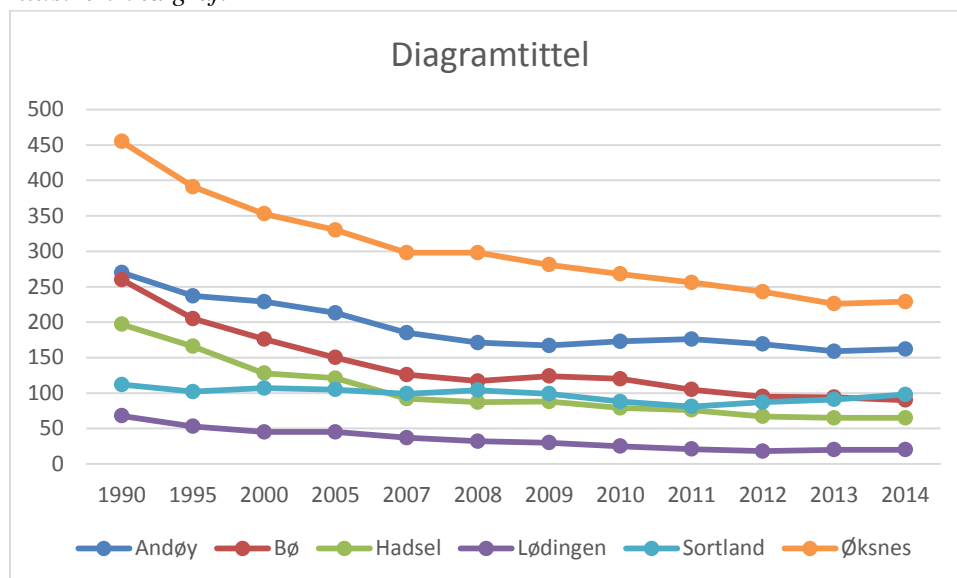
Befolkningsutviklingen i Vesterålen i perioden 1990 – 2015 har hatt en nedgang totalt sett på ca. 2 500 innbyggere. Dette til tross for at Sortland kommune har hatt en befolkningsvekst på over 1 800 innbyggere. Sett i forhold til Nordland fylke som per 1.1.2015 hadde et folketall på 241 682 personer, utgjør andelen som bor i Vesterålen 13,5 %. Tilsvarende var andelen 13,6 i 2014, 13,5 % i 2013, og henholdsvis 14,1 % og 14,6 % i år 2000 og 1990.

1.2 Utviklingen i antall fiskere blad B og A

Tabell 2: Antall fiskere blad B.

Kommune	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Andøy	270	237	229	213	185	171	167	173	176	169	159	162
Bø	260	205	176	150	126	117	124	120	105	95	94	90
Hadsel	197	166	128	121	92	87	88	79	76	67	65	65
Lødingen	68	53	45	45	37	32	30	25	21	18	20	20
Sortland	112	102	107	105	99	104	99	88	81	87	91	98
Øksnes	455	391	353	330	298	298	281	268	256	243	226	229
Totalt	1362	1154	1038	964	837	809	789	580	715	679	655	664

Illustrert ved graf:

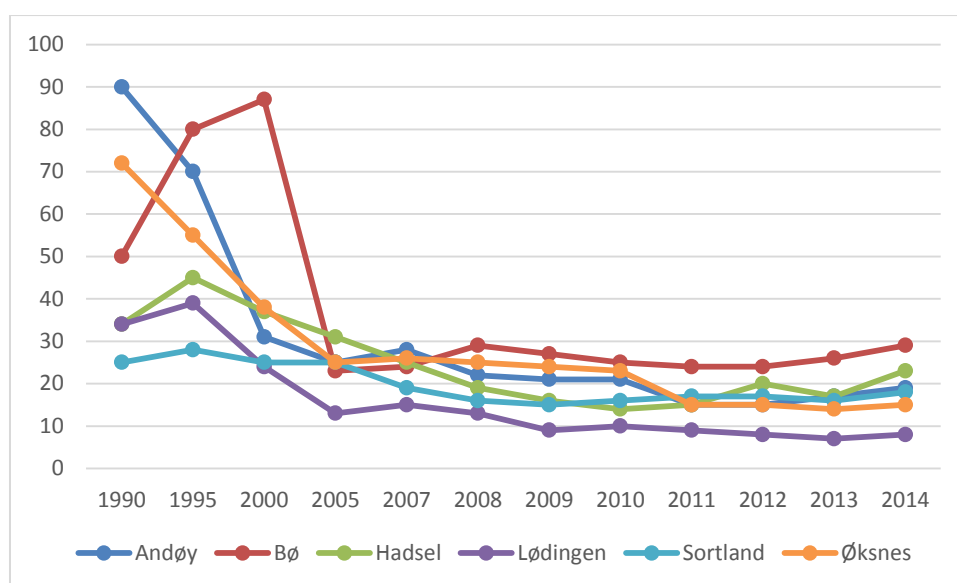

Antall personer med fiske som hovedyrke (blad B) viser en betydelig nedgang i perioden 1990 – 2014. I Nordland fylke er nedgangen på 2 373 fiskere, noe som utgjør 50,81 %. For Vesterålen er nedgangen på 698 fiskere i perioden, eller 48,8 %. Størst nedgang har Lødingen kommune med en reduksjon på 70,6 %. Størst økning det siste året har Sortland kommune, en økning på sju fiskere.

Tabell 3: Antall fiskere blad A.

Kommune	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Andøy	90	70	31	25	28	22	21	21	15	15	17	19
Bø	50	80	87	23	24	29	27	25	24	24	26	29
Hadsel	34	45	37	31	25	19	16	14	15	20	17	23
Lødingen	34	39	24	13	15	13	9	10	9	8	7	8
Sortland	25	28	25	25	19	16	15	16	17	17	16	18
Øksnes	72	55	38	25	26	25	24	23	15	15	14	15
Totalt	233	317	242	142	137	124	112	109	95	99	97	112

Illustrert ved graf:

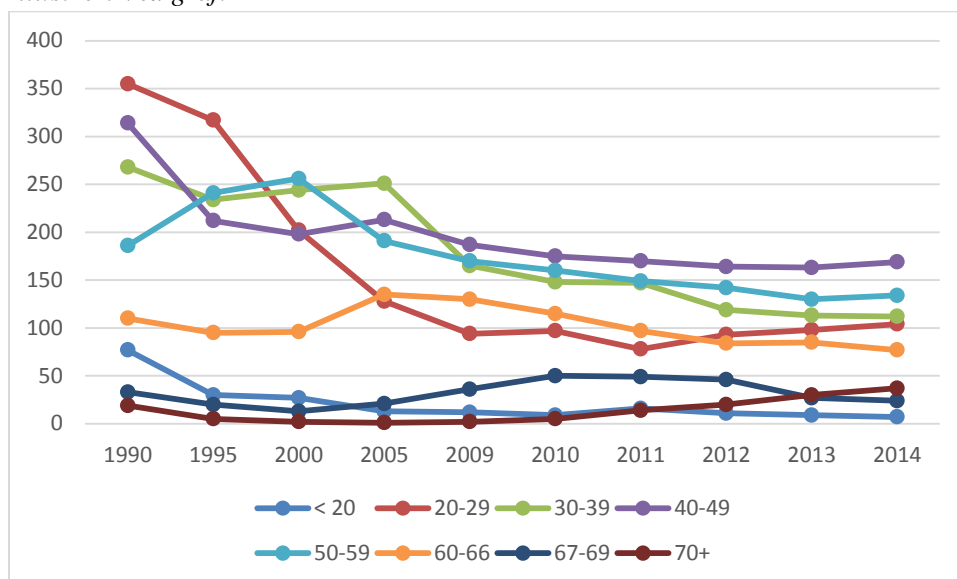
I statistikken over personer som har fiske som biyrke (blad A), har nedgangen vært svært stor. For Nordland fylke er reduksjonen i antall fiskere på blad A på 993 personer fra 1990 frem til 2014, noe som utgjør 67,87 %. Størst nedgang er det i Andøy kommune med 78 %.

1.3 Alderssammensetning fiskere blad B

Tabell 4: Hovedyrkesfiskere fordelt etter alder i perioden 1990 – 2014

Alder (år):	1990	1995	2000	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014
< 20	77	30	27	13	12	9	16	11	9	7
20-29	355	317	202	128	94	97	78	93	98	104
30-39	268	234	244	251	165	148	147	119	113	112
40-49	314	212	198	213	187	175	170	164	163	169
50-59	186	241	256	191	170	160	149	142	130	134
60-66	110	95	96	135	130	115	97	84	85	77
67-69	33	20	13	21	36	50	49	46	27	24
70+	19	5	2	1	2	5	14	20	30	37
Totalt Vesterålen	1362	1154	1038	953	796	759	720	679	655	664
Andel av fiskere totalt i landet	6,6 %	6,7 %	7,2 %	8,1 %	7,6 %	7,4 %	7 %	6,9 %	6,9 %	7,1%
Totalt Norge	20474	17160	14264	11637	10465	10325	10235	9825	9546	9398
Andel av fiskere totalt i landet	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100%
Totalt Nordland	4670	4070	3363	2997	2549	2475	2417	2348	2281	2297
Andel av fiskere totalt i Nordland	22,8 %	23,7 %	23,5 %	25,7 %	24,4 %	24 %	23,6 %	23,9 %	23,9 %	24,4 %
Andel av fiskere totalt i Vesterålen	29,2 %	28,4 %	30,9 %	31,8 %	31,2 %	30,7 %	29,8 %	28,9 %	28,7 %	28,9 %
Totalt Nord-Norge	10082	8321	6865	5620	5041	4896	4784	4614	4498	4476
Andel av fiskere i Nord-Norge	49,2 %	48,4 %	48,1 %	48,2 %	48,2 %	47,4 %	46,7 %	47 %	47,1 %	47,6 %

Illustrert ved graf:

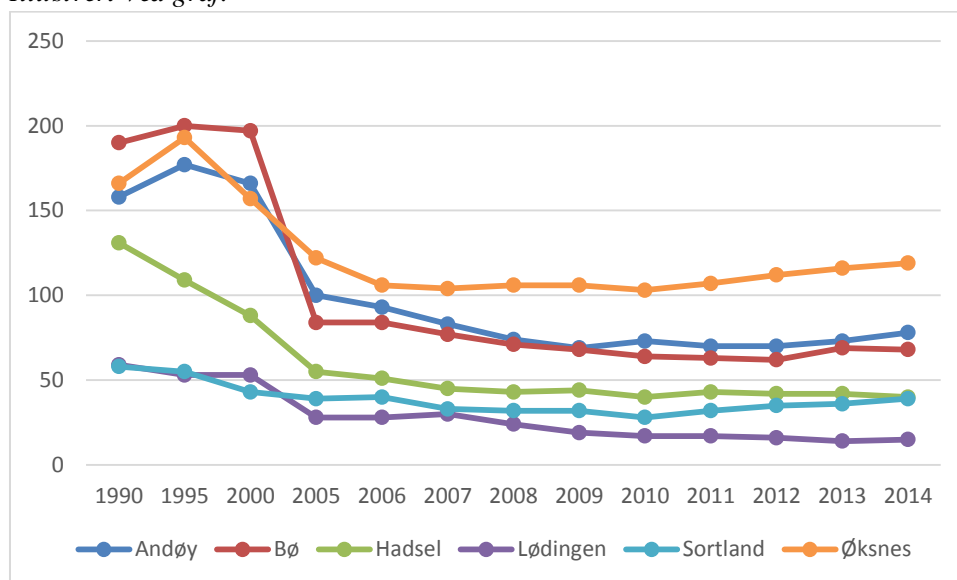
Utviklingen i aldersfordelingen blant fiskere har over tid vist at andelen fiskere over 50 år øker, og at andelen fiskere under 50 går ned. I 1990 utgjorde andelen fiskere under 50 år i Vesterålen 74,5 %, mens denne andelen i 2014 er 59,04 %. Andelen fiskere over 50 år utgjorde i 1990 25,5 %, mens andelen over 50 år i 2014 er 40,96 %.

1.4 Utviklingen i antall merkeregistrerte fartøy i Vesterålen

Tabell 5: Utviklingen i antall merkeregistrerte fartøy i Vesterålen for perioden 1990-2014.

Kommune	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Andøy	158	177	166	100	93	83	74	69	73	70	70	73	78
Bø	190	200	197	84	84	77	71	68	64	63	62	69	68
Hadsel	131	109	88	55	51	45	43	44	40	43	42	42	40
Lødingen	59	53	53	28	28	30	24	19	17	17	16	14	15
Sortland	58	55	43	39	40	33	32	32	28	32	35	36	39
Øksnes	166	193	157	122	106	104	106	106	103	107	112	116	119
Totalt	762	787	704	428	402	372	350	338	325	332	337	350	359

Illustrert ved graf:

Som ellers i landet er antall merkeregistrerte fartøy sterkt redusert i Nordland og Vesterålen i perioden 1990 – 2014. For Nordland er reduksjonen siden 1990 på 2 620 fartøy, noe som utgjør en reduksjon på hele 62,38 %. Tallene for Vesterålen viser en reduksjon på 403 fartøyer, eller 53 %. Tallene viser imidlertid at antall fartøy har økt med 27 fra 2011 til 2014. Kommunevis er bortfallet størst i Bø kommune i antall med 122 fartøy, mens Lødingen kommune har den største prosentvise nedgang med 74,5 %.

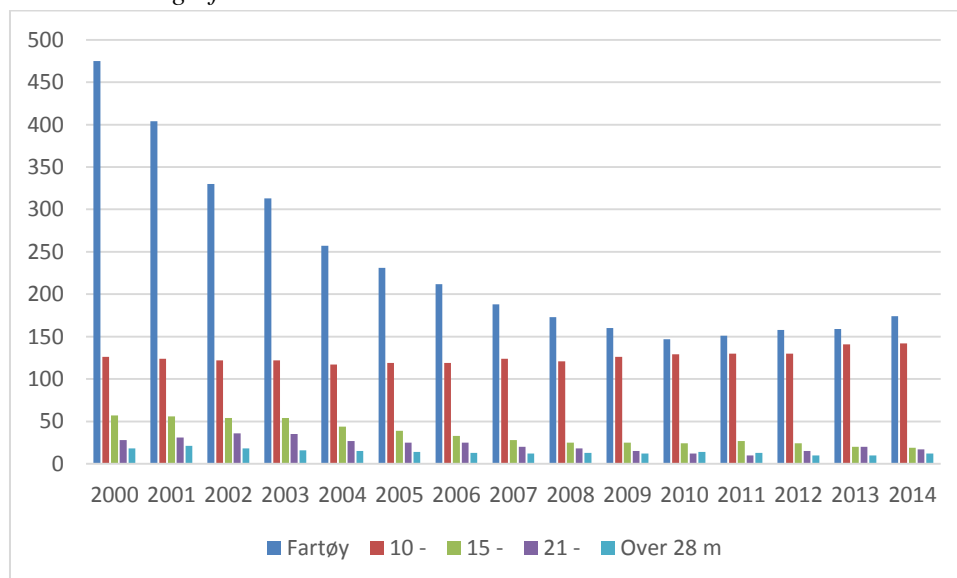
1.5 Oversikt over antall fartøy fordelt på lengdegrupper

Tabell 6: Antall fartøy fordelt på lengdegrupper

Vesterålen	Fartøy < 10 m	10 - 14,99 m	15 - 20,99 m	21 - 27,99 m	Over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	475	126	57	28	18	704	242
2001	404	124	56	31	21	636	234
2002	330	122	54	36	18	560	235
2003	313	122	54	35	16	540	238
2004	257	117	44	27	15	460	209
2005	231	119	39	25	14	428	200
2006	212	119	33	25	13	402	194
2007	188	124	28	20	12	372	181
2008	173	121	25	18	13	350	167
2009	160	126	25	15	12	338	166
2010	147	129	24	12	14	326	168
2011	151	130	27	10	13	331	164
2012	158	130	24	15	10	337	167
2013	159	141	20	20	10	350	163
2014	174	142	19	17	12	364	169

Gruppe 1 er tillatelser til å fiske torsk, hyse og sei i kystflåten med konvensjonelle redskaper nord for 62 gr, nord (tall pr. 13. august 2014 – Fiskeridirektoratet).

Illustrert ved graf:

Antall merkeregistrerte fartøy tilhørende i Vesterålen er redusert med 340 fartøy fra år 2000 (48,3 %). Tallene viser at endringen i antall fartøy er størst for fartøy < 10 m. Reduksjonen er på 301 fartøy (63,3 %) for denne gruppen (mot 316 året før). I gruppen fartøy mellom 10 – 14,99 m har det i perioden vært en økning i antall fartøy de siste årene.

1.6 Oversikt over rettigheter knyttet til fartøy i Vesterålen i perioden 2012 - 2013

Tabell 7: Oversikt over rettigheter knyttet til fartøy i Vesterålen i perioden 2012 - 2013

Kommune	Andøy		Bø		Hadsel		Lødingen		Sortland		Øksnes		SUM	
	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
År/Antall														
Torskerettigheter kystflåten	40	37	27	26	6	6	1	1	10	10	72	73	156	153
Strukturkvoter torskefisket	41	33	10	10	0	0	0	0	5	5	58	57	114	105
Seinotkonsesjoner	3	1	4	2	0	0	0	0	1	1	2	2	10	6
Strukturkvoter seinot	3	2	2	4	0	0	0	0	1	1	1	1	7	8
Kvoter norsk vårgytende sild	3	1	3	3	0	0	0	0	2	2	6	4	14	10
Strukturkvoter sild	4	2	4	4	0	0	0	0	2	2	6	8	16	16
Loddeutrål	0		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Ringnot nordsjøisild	0	0	2	2	0	0	0	0	0	0	1	1	3	3
Avgrenset Norsjøtrål	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Ringnot makrell	0	0	2	2	0	0	0	0	1	0	1	1	4	3
Kystmakrell garn/snøre	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	1
Strukturkvote kystmakrell	0	0	1	1	0	0	0	0	2	2	0	0	3	3
Torskeutrålkonsesjoner	1	1	0	0	2	2	0	0	0	1	2	2	5	6
Strukturkvoter torskeutrål	2	2	0	0	11	14	0	0	4	4	6	6	23	26
Rekeutrålkonsesjoner	1	1	0	0	2	2	0	0	1	1	2	2	6	6
Kongekrabbe	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	2	3
Kystrekeutrål sør	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	1	1	2
Ringnot > 90 fot	0	0	0	0	0	0	2	3	1	1	0	0	3	4
Strukturkvoter ringnot	0	0	0	0	0	0	5	7	1	1	0	0	6	8
Vassildutrål	0	0	0	0	1	1	2	3	0	0	0	0	3	4
Kolmuleutrål	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
Pelagisk trål	1	0	0	0	0	0	2	2	0	0	1	0	4	2
Grønnlandsrekeutrål	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	1	1	2	2
Gruppe-II-båter	34	37	41	43	34	32	10	12	27	30	41	44	187	198

1.7 Torsketrålkonsesjoner med leveringsplikt til Vesterålen (anlegg eller kommuner)

Tabell 8: Torsketråltillatelse med leveringsplikt til Andøy kommune

Fartøy	Reg.nr	Type tillatelse	Begunstiget
«MTR Langøy»	N 5 SO	1 torsketråltillatelse	Framnes Fiskeindustri AS (50 %)
«MTR Langøy»	N 5 SO	1 strukturvote	Framnes Fiskeindustri AS (50 %)
«MTR Langøy»	N 5 SO	0,35 strukturvote	Nordland eller Finnmark fylke
Totalt		2,35	

Tabell 9: Torsketråltillatelse med leveringsplikt til Bø kommune

Fartøy	Reg.nr	Type tillatelse	Begunstiget
«MTR Vesttind»	N 30 H	0,45 strukturvote	Bø kommune
«MTR Vesttind»	N 30 H	0,45 strukturvote	Bø kommune
«MTR Ole-Arvid Nergård»	T 5 H	0,381 strukturvote	Bø kommune
«MTR Ole-Arvid Nergård»	T 5 H	0,35 Strukturvote	Nergård Bø AS
«MTR J. Bergvoll»	T 1 H	0,25 strukturvote	Bø kommune
«MTR Tønsnes»	T 2 H	0,369 strukturvote	Bø kommune
Totalt		2,25	

Tabell 10: Torsketråltillatelse med leveringsplikt til Hadsel kommune

Fartøy	Reg.nr	Type tillatelse	Begunstiget
«MTR Havtind»	N 10 H	0,3 torsketråltillatelse	Aker Seafoods Melbu AS
«MTR Stamsund»	N 11 VV	1 torsketråltillatelse	Aker Seafoods Melbu AS
«Gadus Njord»	N 125 VV	0,5 strukturvote	Aker Seafoods Melbu AS
«MTR Vesttind»	N 11 VV	0,7 strukturvote	Aker Seafoods Melbu AS
«MTR Vesttind»	N 30 H	1 torsketråltillatelse	Aker Seafoods Melbu AS
«Gadus Njord»	N 125 VV	0,5 strukturvote	Aker Seafoods Melbu AS
Totalt		4	

Pr. 20.01.15 Kilde: Fiskeridirektoratet

Forklaring torskestråltillatelse og strukturkvoter torskestrål

Torskestråltillatelse er den opprinnelige torskestrålkonsesjonen som er tildelt fartøyeier (rederi) for et bestemt fartøy. «Strukturkvote torskestrål» er strukturkvoter som er tildelt et fartøy som allerede har en torskestrålkonsesjon. Dette på grunnlag av uttak (strukturering) av en annen torskestråler med torskestrålkonsesjon. En «strukturkvote» kan fordeles på flere fartøyer.

Trålkvoter 2015

Følgende kvoter gjelder for fartøy med torskestråltillatelser (ferskfisk og rundfrystrålere) for 2015. (Forskrift 22.12.214)

Tabell 11: Trålkvoter 2015

Fiskeslag	Kvotefaktor	Maksimalkvote	Garantert kvote
Torsk	1,00	1.478 tonn	
Hyse	1,00	369 tonn	
Sei	1,00	327 tonn	297 tonn
Sei (fabrikktrålere)	1,32	432 tonn	392 tonn

Tabell 12: Eierskap til trålere med leveringsplikt til anlegg i Vesterålen

Fartøy	Reg.nr.	Eier
MTR Langøy	N 5 SO	Prestfjord Havfiske AS
MTR Vesttind	N 30 H	Nordland Havfiske AS
MTR Havtind	N 10 H	Nordland Havfiske AS
MTR Stamsund	N 11 VV	Nordland Havfiske AS
MTR Gadus Njord	N 125 VV	Nordland Havfiske AS
MTR Ole Arvid Nergård	T 5 H	Nergård Havfiske AS
MTR J. Bergvoll	T 1 H	Nergård Havfiske AS
MTR Tønsnes	T 2 H	Nergård Havfiske AS

1.8 Kvantum levert fisk i Vesterålen 2014

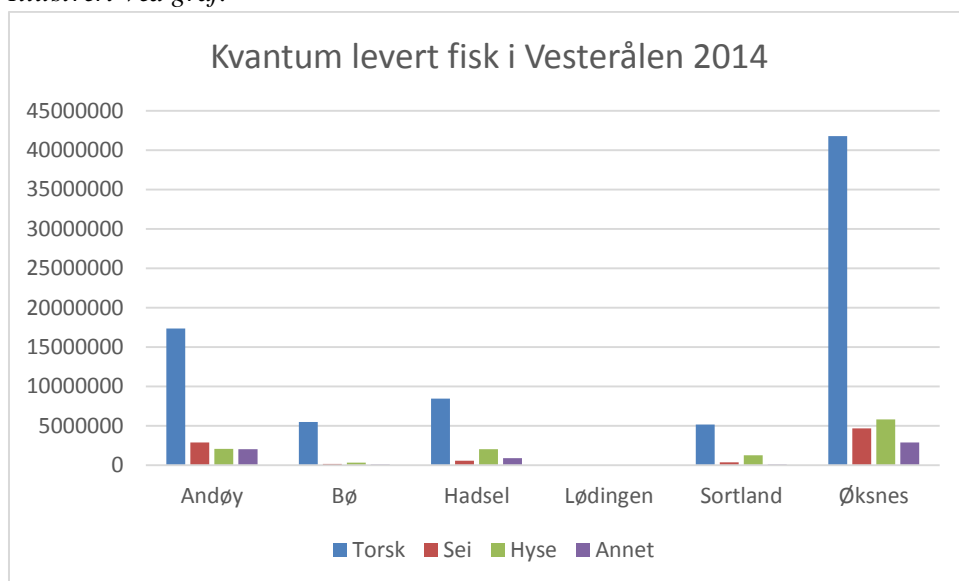
Tabell 13: Kvantum levert fisk i Vesterålen 2013

Kommune	Pelagisk	Torsk	Sei	Hyse	Annet	Total	%-vis andel Nordland
Andøy		17 372 562	2 901 527	2 066 697	2 016 276	24 357 062	
Bø		5 482 299	174 553	308 458	101 359	6 066 669	
Hadsel		8 451 253	578 473	2 025 162	912 443	11 967 331	
Lødingen							
Sortland		5 171 644	369 624	1 272 692	96 901	6 910 861	
Øksnes		41 803 021	4 688 318	5 799 359	2 876 043	55 166 741	
Lofoten/ Vesterålen	106.980*						
Tot. Vesterålen		78 280 779	8 712 495	11 472 368	6 003 022	104467664	48,6 %
Lofoten		74 341 011	7 537 603	4 493 199	4 340 831	90 712 644	42,2 %
Nordland		154 993499	17 540 596	16 369 405	25 699 822	214 603 322	100 %
Nordland	131.423**						

*Samlet kvantum til anlegg i Lofoten og Vesterålen.

** Samlet kvantum til anlegg i Nordland fylke eksklusiv levering til mel.

Illustrert ved graf:

1.9 Levert fisk i Vesterålen i 2014 etter verdi

Tabell 14: Levert fisk i Vesterålen i 2014 etter verdi

Kommune	Pelagisk	Torsk	Sei	Hyse	Annet	Total	%-vis andel Nordland
Andøy	0	156 203 512	23 250 235	20 802 771	21 859 865	222 116 383	
Bø	0	43 409 617	1 086 162	1 795 988	1 299 705	47 591 472	
Hadsel	0	91 423 777	5 417 550	30 185 393	9 353 025	136 379 745	
Lødingen							
Sortland		39 468 456	2 248 686	7 609 181	641 788		
Øksnes	0	387 531 054	39 956 175	70 704 210	38 552 584	536 744 023	
Lofoten/Vesterålen	586 719*						
Totalt Vesterålen		718 036 416	71 958 808	131 097 543	71 706 967	992 799 734	53,9 %
Lofoten		601 364 962	52 589 409	38 849 117	69 931 578	762 735 066	41,4 %
Nordland		1 337 966	131 911 148	171 629	197 700 790	1 839 207	100 %
		183		640		761	
Nordland	732 912**						

*Verdi av levert pelagisk råstoff til anlegg i Lofoten og Vesterålen.

** Verdi av levert pelagisk råstoff til Nordland eksklusiv levering til mel.

Det ble i 2014 landet om lag 104 000 tonn hvitfisk til mottaksanlegg i Vesterålen. Til sammenligning ble det landet om lag 90 000 tonn hvitfisk til anlegg i Lofoten i 2014. Samlede leveranser av pelagisk råstoff til mottaksanlegg i Lofoten og Vesterålen for 2014 utgjør om lag 107 000 tonn. Verdimessig utgjør hvitfiskleveransene til anlegg i Vesterålen om lag 993 mill. kroner. For Lofoten er tilsvarende verdi om lag 763 mill. kroner. Av totale landinger hvitfisk til anlegg i Lofoten og Vesterålen i 2014, representerer landingene til disse regionene over 90 % av det som landes i hele Nordland fylke.

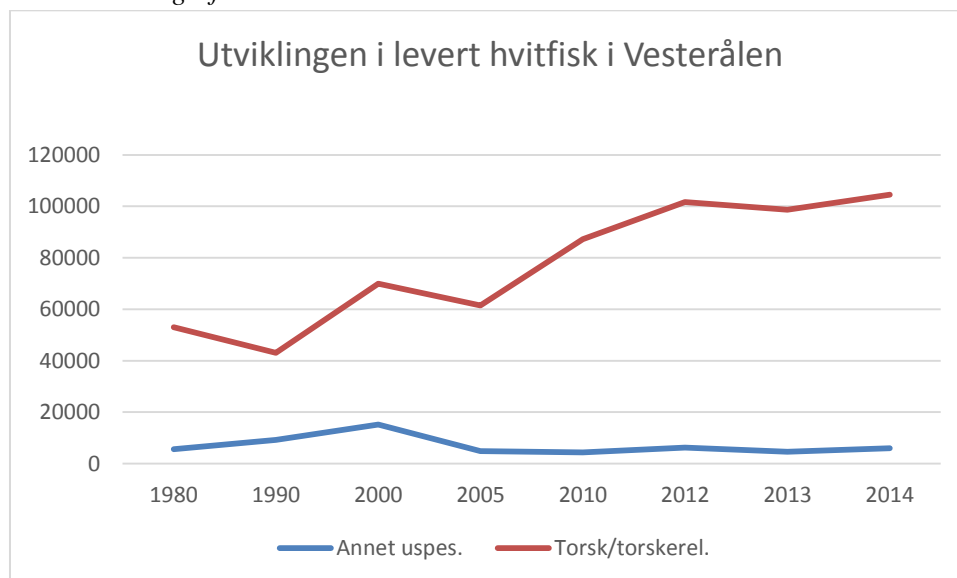
1.10 Utviklingen i levert fisk (hvitfisk) i Vesterålen siden 1980

Tabell 15: Utviklingen i levert fisk i Vesterålen siden 1980

	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.	5548	9215	15167	4873	4349	6228	4622	6003
Pelagisk fisk	(64468)	(3184)	38497	(57211)	(66528)	(70017)	(47822)	106980*
Torsk/torskerel.	47510	33864	54774	56599	82850	95477	94103	98465
Totalt hvitfisk	53 058	43 079	69 941	61 472	87 199	101705	98 725	104 468

*NB. Kvantum pelagisk fisk er for 2014 leveranser gjort til anlegg i både Vesterålen og Lofoten. Dette skyldes få anlegg som tar imot pelagisk råstoff (restriksjoner på utlevering av data).

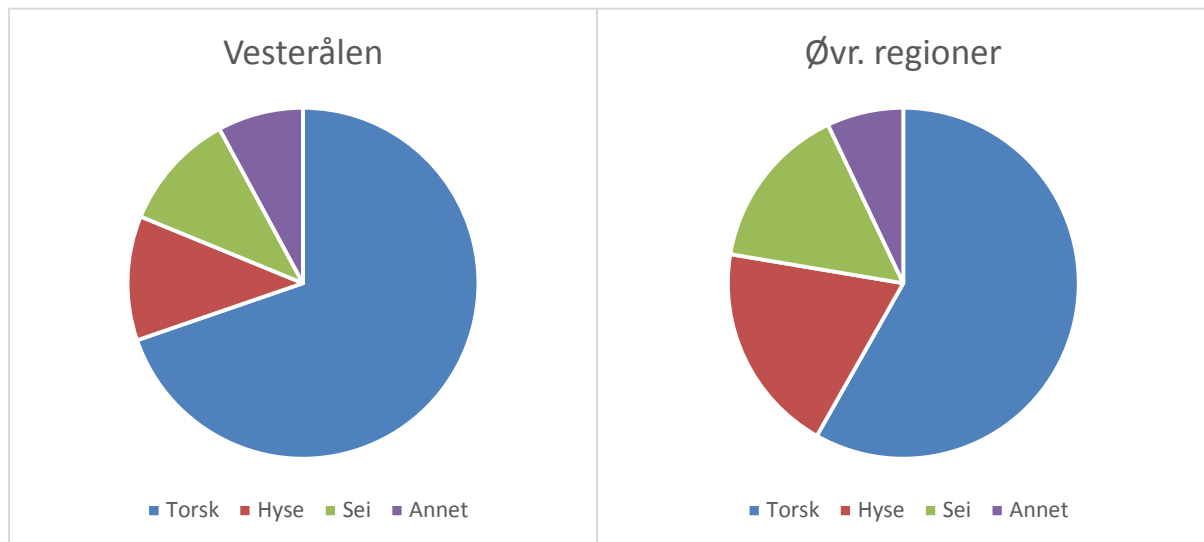
Illustrert ved graf:

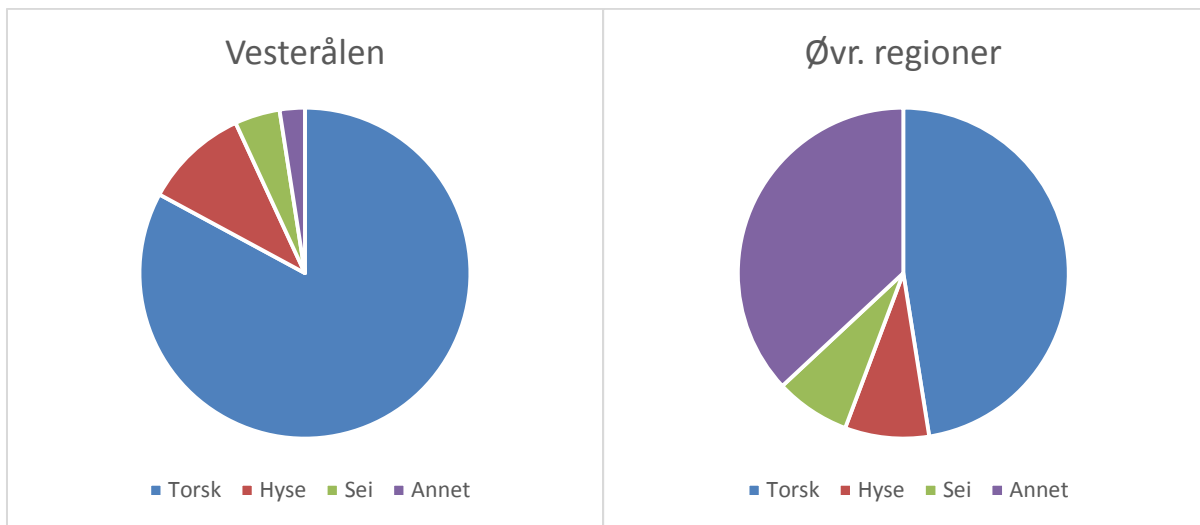
1.11 Totale leveranser i NRLs distrikt fordelt på flåtegruppe og leveringsområde gruppert på Vesterålen for 2014

Rundvekt	Vesterålsflåten		Øvrig flåte		Vesterålsflåten	
	Oppgitt i kg		Oppgitt i kg		Oppgitt i kr	
	Vesterålen	Øvr. regioner	Vesterålen	Øvr. regioner	Vesterålen	Øvr. Regioner
Torsk	44 044 738	11902565	34236042	442186994	444192637	117318288
Hyse	7246339	3976683	4226030	76584996	96745576	37640717
Sei	6887382	3127175	1825112	68309471	59425359	22491819
Annet	4985571	1443929	1017450	344034676	59028894	29028625
Totalt	63164030	20450352	41304634	931116137	659392466	206479449

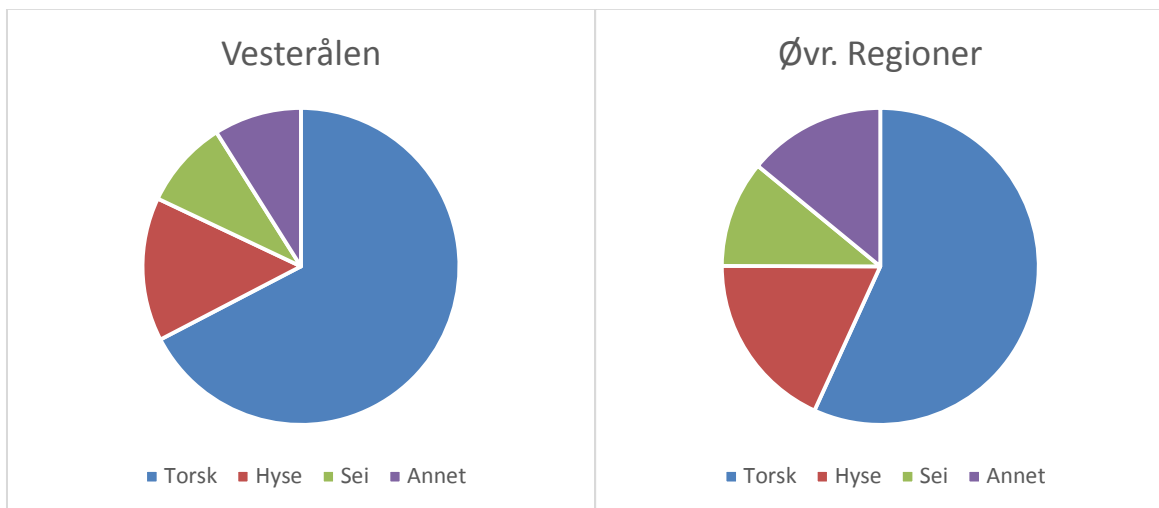
Vesterålsflåten oppgitt i kilo:

Øvrig flåte oppgitt i kilo:

Vesterålsflåten oppgitt i kroner:

2.1 Godkjente mottak for fisk og fiskeprodukter i Vesterålen (NRL)

Tabell 17: Godkjente fiskemottak

Kommune	Bedrift	Mottakssted
Andøy	Andenes Fiskemottak AS	Andenes
Andøy	Jangaard Export AS Avd Sjøanlegget	Andenes
Andøy	Jangaard Export AS Avd Framnes	Andenes
Andøy	J.M. Nilsen Fisk AS	Nordmela
Bø	Nergård Bø AS	Bø
Bø	Norway Seafoods AS Avd Bø	Skårvågen
Bø	Klausen Gunnar ANS	Straumsjøen
Bø	Hovden Fiskeindustri AS	Straumsjøen
Bø	Hovden Fiskeindustri AS	Hovden
Hadsel	Norway Seafoods AS Avd Melbu	Melbu
Øksnes	Gunnar Klo AS Avd Stø	Stø
Øksnes	Myremar AS	Myre
Øksnes	Gunnar Klo AS	Myre
Øksnes	Sommarøy Produksjonslag AS	Sommarøy
Øksnes	Breistrand AS	Myre
Øksnes	Myre Fiskemottak AS	Sommarøy

Kilde: Norges Råfisklag

Det er til sammen 16 godkjente mottak for fisk og fiskeprodukter i Vesterålen. Flest i Øksnes hvor det er 6 godkjente mottak.

Fiskeribedriftene i Vesterålen eies i hovedsak lokalt, men også i Vesterålen har nasjonale og internasjonale aktører etablert seg på eiersiden i fiskeribedrifter. På Andøy eier Jangaard AS i Ålesund bedriften Framnes Fiskeindustri AS, og Andenes Fiskemottak AS har portugisiske eierinteresser (Rue Costa). I Bø kommune eies Nergård Bø AS av Nergårdgruppen med hovedkontor i Senjahopen, og tidligere Skårvågfisk AS leies i dag av Norway Seafoods AS. Anlegget på Melbu i Hadsel kommune eies av Norway Seafoods AS.

2.2 Oversikt over oppdrettskonsesjoner lokalisert i Vesterålen

Tabell 18: Oversikt over oppdrettskonsesjoner lokalisert i Vesterålen pr. 01.01.15

Kommune	Laksefisk		Torsk		Røye		Røye settefisk		Laks settefisk	
	Antall	Tonn	Antall	Tonn	Antall	Tonn	Antall	Tonn	Antall	Stk (1000)
Bø	6	780	1	400						
Hadsel	5	780			1	423	1	600		
					2	780				
Lødingen	3	780							1	
Sortland	4	780			1	310	1			
Øksnes	10	780	2	780					1	300
									1	600
Totalt	28	780	3	400/780	4		2		3	

2.3 Oversikt over oppdrettskonsesjoner tilhørende selskap etablert i Vesterålen

Tabell 19: Troms fylke

Kommune	Bedrift	Konsesjoner	Tonn laks
Dyrøy	Nordlaks Oppdrett AS	1	945
Harstad	Nordlaks Oppdrett AS	3	945
Karlsøy	Nordlaks Oppdrett AS	1	945
Kvæfjord	Nordlaks Oppdrett AS	4	945
Kvænangen	Nordlaks Oppdrett AS	1	945
Nordreisa	Eidsfjord Sjøfarm AS	2	945
Skjærvøy	Nordlaks Oppdrett AS	1	945
Skånland	Nordlaks Oppdrett AS	2	945
Torsken	Eidsfjord Sjøfarm AS	2	945
Tromsø	Nordlaks Oppdrett AS	2	945
Totalt		19	

Tabell 20: Nordland fylke

Kommune	Bedrift	Konsesjoner	Tonn laks
Tysfjord	Nordlaks Oppdrett AS	3	780
Vestvågøy	Eidsfjord Sjøfarm AS	1	780
Værøy	Nordlaks Oppdrett AS	1	780
Vågan	Nordlaks Oppdrett AS	6	780
Totalt		11	

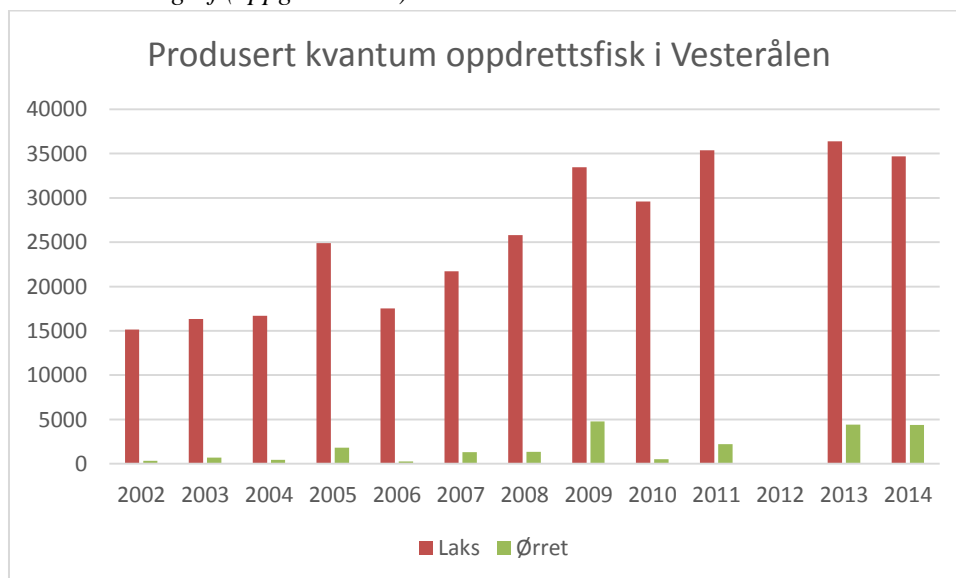
De største oppdrettsbedriftene i Vesterålen er Nordlaks AS i Hadsel, Cermaq AS i Øksnes, Eidsfjord Sjøfarm AS i Sortland og E. Kristoffersen AS i Bø. Flere av disse bedriftene har konsesjoner og lokaliteter i flere kommuner i og utenfor Vesterålen. Eksempelvis har Nordlaks AS konsesjoner i Øksnes, Lødingen, Vågan, Tromsø, Kvæfjord og Bjarkøy, foruten i Hadsel. Cermaq AS med hovedkontor i Nordfold i Steigen kommune har foruten 5 konsesjoner i Øksnes, konsesjoner i Nordland og Finnmark. Samlet sett driver oppdrettsbedrifter i Vesterålen over 50 konsesjoner for rødfisk (laks, ørret og sjørøye), med en årlig produksjonskapasitet på over 40 000 tonn. I tillegg drives det produksjon av smolt og settefisk både for laks, ørret og sjørøye. Det er 2 fabrikker for oppdrettsfôr i Vesterålen, Biomar AS på Myre og Skretting AS på Børøya i Hadsel.

2.4 Produsert kvantum oppdrettsfisk i Vesterålen

Tabell 21: Produsert kvantum rund oppdrettsfisk i tonn

År	Laks	Ørret	Sum Vesterålen
2002	15127	336	15463
2003	16351	684	17035
2004	16683	427	17110
2005	24903	1800	26703
2006	17526	253	17779
2007	21716	1318	23034
2008	25808	1354	27162
2009	33466	4755	38221
2010	29595	500	30095
2011	35360	2211	37571
2012			37097
2013	36377	4407	40784
2014	34700	4385	39085

Illustrert ved graf (oppgitt i tonn):

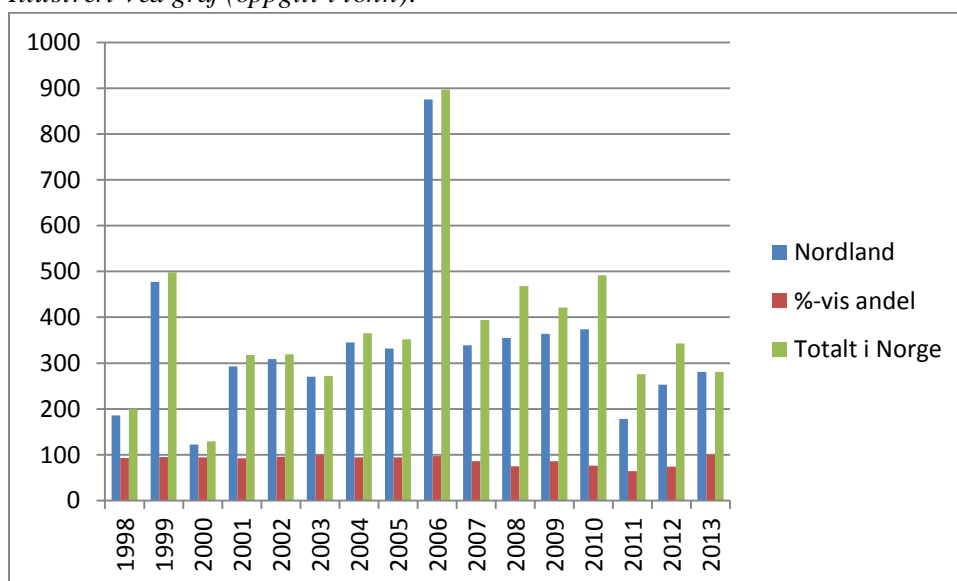
2.5 Produksjon av røye

Tabell 22: Produsert kvantum av Røye

År	Nordland	%-vis andel	Totalt i Norge
1998	186	93	200
1999	477	95	498
2000	122	94	129
2001	293	92	318
2002	309	96	319
2003	270	99	272
2004	345	94	365
2005	332	94	352
2006	875	97	897
2007	339	86	394
2008	355	75	468
2009	364	86	421
2010	374	76	492
2011	178	64	276
2012	253	74	343
2013	281	100	281
2014	*260		

*Fiskeridirektoratet kan ikke oppgi kvantum produsert røye totalt i Norge i 2014 (i 2013 representerte produksjonen i Nordland 100 % av det som ble produsert i hele landet).

Illustrert ved graf (oppgitt i tonn):

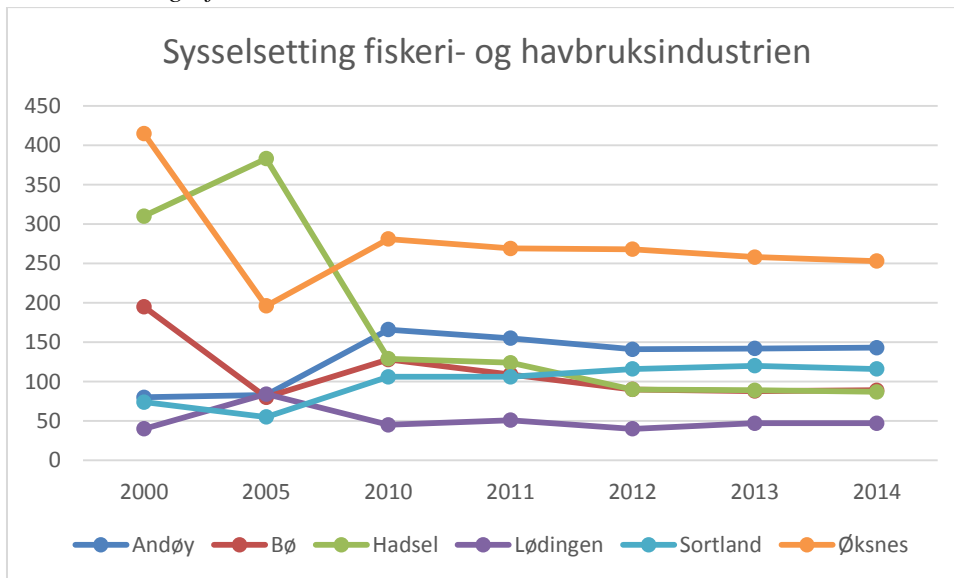

2.6 Sysselsetting fiskeri og havbruksindustrien

Tabell 23: Sysselsatte per kommune

Kommune	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014
Andøy	80	83	166	155	141	142	143
Bø	195	80	128	109	90	88	89
Hadsel	310	383	129	124	90	89	87
Lødingen	40	84	45	51	40	47	47
Sortland	74	55	106	106	116	120	116
Øksnes	415	196	281	269	268	258	253
Totalt	1114	881	855	814	745	744	735

Illustrert ved graf:

Fiskeri og havbruksnæringa sysselsetter om lag 735 personer i Vesterålen. Endringene fra 2012 er for Vesterålen beskjedne. Tallene som fremkommer i statistikkene fra SSB, er de offisielle sysselsettingstallene rapportert inn på de ulike kodene/områdene. Tallene som fremkommer i figuren ovenfor er hele årsverk – det betyr at antall ansatte vil være høyere enn antall årsverk. Dette pga. deltid/permutteringer osv.

SSB-tallene for sysselsetting kan være unøyaktige på grunn av ulikheter i innrapporteringer fra bedriftene. Bruker man tallene fra PROFF viser disse at sysselsettingen samlet for Vesterålen ligger om lag 300 årsverk høyere.

Vedleggsoversikt

- **Vedlegg 1** **Fartøyspesifikasjon pr. kommune**
- **Vedlegg 2** **Alderssammensetning fiskere 1990 – 2011 – Blad B**
- **Vedlegg 3** **Leveranser 1980- 2011 spesifisert på kommunene i Vesterålen**
- **Vedlegg 4** **De største markedene for eksport**
- **Vedlegg 5** **De viktigste markedene for norsk eksport av hvitfisk i 2010 og 2011**
- **Vedlegg 6** **De viktigste markedene for Røye**
- **Vedlegg 7** **Eksport av laks**
- **Vedlegg 8** **Eksport av ørret**
- **Vedlegg 9** **Oversikt over produksjon/slaktning av oppdrettsfisk (Laks og ørret) per kommunene i Vesterålen**

Vedlegg 1 Fartøyspesifikasjon per kommune

Andøy	Fartøy < 10 m	10 -14,99 m	15 - 20,99 m	21 - 27,99 m	over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	114	16	27	5	4	166	51
2001	115	15	27	5	4	166	51
2002	61	15	27	6	5	114	51
2003	66	17	26	6	5	120	56
2004	52	21	26	3	4	106	50
2005	50	17	25	4	4	100	53
2006	44	18	23	5	3	93	52
2007	39	18	21	3	2	83	48
2008	34	15	19	4	2	74	43
2010	33	17	17	4	2	73	42
2012	33	16	15	5	1	70	43
2013	35	17	13	7	1	73	41
2014	35	21	12	5	1	74	42

Bø	Fartøy < 10 m	10 -14,99 m	15 - 20,99 m	21 - 27,99 m	over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	156	27	5	7	2	197	55
2001	95	25	4	7	2	133	50
2002	89	24	5	8	1	127	47
2003	75	24	6	9	1	115	48
2004	57	20	3	7	1	88	45
2005	54	20	2	7	1	84	41
2006	54	21	2	6	1	84	42
2007	48	23	2	3	1	77	38
2008	43	22	1	4	1	71	31
2010	38	22	1	3	0	64	31
2012	39	19	2	2	0	62	29
2013	42	22	2	3	0	69	28
2014	43	21	2	2	1	69	28

Hadsel	Fartøy < 10 m	10 -14,99 m	15 -20,99 m	21 - 27,99 m	over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	54	25	0	3	6	88	29
2001	53	23	2	4	6	88	24
2002	52	19	1	4	4	80	21
2003	50	16	1	2	3	72	18
2004	42	15	0	1	3	61	16
2005	36	15	0	1	3	55	15
2006	32	15	0	1	3	51	15
2007	28	15	0	0	2	45	13
2008	25	16	0	0	2	43	15
2010	24	14	0	0	2	40	13
2012	26	14	0	0	2	42	11
2013	26	13	0	1	2	42	11
2014	27	13	0	2	2	44	12

Lødingen	Fartøy < 10 m	10 -14,99 m	15 - 20,99 m	21 - 27,99 m	over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	40	7	2	2	2	53	11
2001	28	8	1	2	3	42	13
2002	20	7	1	4	4	36	12
2003	18	7	1	3	3	32	12
2004	16	6	1	2	3	28	12
2005	17	5	1	2	3	28	10
2006	18	5	0	2	3	28	9
2007	18	5	0	3	4	30	11
2008	16	4	0	0	4	24	8
2010	10	4	0	0	4	18	7
2012	11	3	0	0	2	16	8
2013	10	2	0	0	2	14	8
2014	13	1	0	0	3	17	8

Sortland	Fartøy < 10 m	10 - 14,99 m	15 - 20,99 m	21 - 27,99 m	over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	31	9	1	1	1	43	17
2001	29	10	2	1	1	43	16
2002	33	11	2	1	1	48	20
2003	35	13	2	1	1	52	18
2004	28	12	0	1	1	42	12
2005	24	13	0	1	1	39	9
2006	24	14	0	1	1	40	12
2007	19	12	0	1	1	33	9
2008	18	12	0	1	1	32	9
2010	11	15	0	1	1	28	9
2012	13	19	0	1	2	35	10
2013	12	21	0	1	2	36	10
2014	18	21	0	1	2	42	14

Øksnes	Fartøy < 10 m	10 - 14,99 m	15 - 20,99 m	21 - 27,99 m	over 28 m	Fartøy totalt	Gruppe 1
2000	80	42	22	10	3	157	79
2001	84	43	20	12	5	164	80
2002	75	46	18	13	3	155	84
2003	69	45	18	14	3	149	86
2004	62	43	14	13	3	135	74
2005	50	49	11	10	2	122	72
2006	40	46	8	10	2	106	64
2007	36	51	5	10	2	104	62
2008	37	52	5	9	3	106	61
2010	31	57	6	4	5	103	64
2012	36	59	7	7	3	112	67
2013	34	66	5	8	3	116	65
2014	38	65	5	7	3	118	69

Vedlegg 2 Alderssammensetning fiskere 1990 – 2013 – Blad B

Kommune Sortland:

Alder	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014
< 20	4	2	3	3	2	1	1	0	1	0	1	1	1	3	2	1
20-29	40	24	16	8	10	12	12	13	23	20	18	16	7	14	16	23
30-39	24	28	24	24	29	24	26	18	12	13	18	17	14	12	15	18
40-49	25	21	35	37	36	34	35	33	32	27	25	22	22	21	19	18
50-59	9	19	21	23	26	22	24	24	24	27	30	30	30	26	26	23
60-66	7	6	7	7	10	14	18	12	10	9	11	12	13	8	10	12
67-69	3	2	1	2	1	1	1	3	3	1	1	1	1	3	2	2
70 +	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	1
Totalt	112	102	107	104	114	108	118	103	105	97	104	99	88	87	91	98

Kommune Lødingen:

Alder	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014
< 20	2	0	0	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20-29	14	16	11	11	9	7	8	5	4	5	2	2	0	1	2	3
30-39	9	6	6	8	7	7	9	7	9	6	8	5	4	4	3	4
40-49	17	11	4	6	6	6	9	11	8	6	5	7	6	2	3	3
50-59	14	12	16	17	14	14	14	12	11	11	5	7	6	4	5	6
60-66	10	7	7	5	6	7	7	7	7	6	10	7	5	4	4	3
67-69	1	1	1	3	1	1	1	2	1	0	7	8	8	3	2	0
70 +	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	2		1	1
Totalt	68	53	45	52	44	43	49	44	40	34	37	37	31	18	20	20

Kommune Hadsel:

Alder	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014
< 20	12	7	1	3	4	4	4		1	1	0	0	0	2	0	0
20-29	48	40	24	22	28	22	18	16	10	11	11	11	12	11	15	15
30-39	33	26	30	32	37	33	34	37	25	23	20	20	13	13	9	7
40-49	47	38	29	30	28	29	29	28	24	21	22	23	21	13	14	16
50-59	31	37	35	34	31	30	28	26	20	20	20	19	17	13	12	13
60-66	22	15	9	10	12	13	12	11	11	14	12	10	10	10	10	8
67-69	4	3	0	0	0	2	2	3	1	0	2	5	6	1	1	2
70 +	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	4	4
Totalt	197	166	128	131	140	133	127	121	92	90	87	88	79	67	65	65

Kommune Bø:

Alder	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014
< 20	10	1	5	3	3	4	2	1	0	0	0	0	0	1	1	1
20-29	59	49	30	25	21	19	20	21	14	11	9	11	13	10	10	8
30-39	44	42	41	41	41	36	37	34	29	27	24	20	20	11	12	13
40-49	66	27	36	30	35	32	39	34	38	31	30	34	26	22	22	20
50-59	47	61	41	41	35	32	28	28	24	27	27	32	32	27	24	24
60-66	27	20	22	25	22	27	28	27	25	25	21	20	15	13	16	15
67-69	5	5	1	4	1	5	5	2	1	3	6	7	13	9	3	4
70 +	2	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	1	2	6	5
Totalt	260	205	176	169	158	155	159	148	133	124	117	124	120	95	94	90

Kommune Andøy:

Alder	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014
< 20	12	9	5	2	1	3	1	4	2	3	2	1	2	2	2	2
20-29	74	63	45	44	45	40	39	35	21	20	16	15	21	17	16	15
30-39	76	61	61	56	65	66	59	56	48	47	45	47	47	42	39	35
40-49	64	54	45	45	56	47	48	48	42	42	43	36	41	46	46	50
50-59	27	31	53	55	54	51	45	40	46	36	33	34	28	25	20	23
60-66	8	18	15	14	18	23	28	27	25	27	28	29	25	21	20	19
67-69	7	1	5	6	5	4	2	2	4	2	4	5	8	12	8	4
70 +	2	0	0	2	2	1	1	0	0	0	0	0	1	4	8	14
Totalt	270	237	229	224	246	235	223	212	188	177	171	167	173	169	159	162

Kommune Øksnes:

Alder	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2012	2013	2014
< 20	37	11	13	9	10	7	3	8	13	9	9	10	6	3	4	3
20-29	120	125	76	67	67	64	48	38	43	39	39	39	44	40	39	40
30-39	82	71	82	92	99	99	91	99	84	73	66	56	50	37	35	35
40-49	95	61	49	59	64	63	62	59	58	63	75	65	59	60	59	62
50-59	58	81	90	83	85	83	71	61	56	47	48	48	47	47	43	45
60-66	36	29	36	41	42	47	53	51	47	50	50	52	47	28	25	20
67-69	13	8	5	7	6	8	10	9	13	8	9	10	14	18	11	12
70 +	14	5	2	2	0	0	2	0	1	1	2	1	1	5	10	12
Totalt	455	391	353	360	373	371	340	325	315	290	298	281	268	238	226	229

Vedlegg 3 Leveranser 1980 – 2013 spesifisert på kommunene i Vesterålen

Andøy kommune	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.	2005	2282	2944	1677	1032	1397	4150	2016
Pelagisk fisk								
Torsk/torskerel.	12723	8797	16012	20235	18777	21001	14288	22340
Totalt	14728	10979	18956	21912	19809	22398	18438	24356

Hadsel kommune	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.	486	1930	478	347	520	831	4846	912
Pelagisk fisk	31238							
Torsk/torskerel.	6616	6026	10768	12173	16252	14006	11293	11055
Totalt	38340	7956	11246	12520	16772	14837	16139	11967

Lødingen kommune	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.	26	2	1	3		1358		
Pelagisk fisk	171	644	8053	44669	49909	53250	45745	
Torsk/torskerel.	191	473			98	754		
Totalt	388	1119	8054	44672	50007	55362	45745	

Øksnes kommune	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.	2212	4743	831	1260	2178	1835	12770	2876
Pelagisk fisk	344	596	493					
Torsk/torskerel.	17859	13258	9547	16174	30438	35489	37425	52291
Totalt	20415	18597	10871	17433	32616	37324	50195	55167

Bø kommune	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.	819	359	149	146	270	189	610	101
Pelagisk fisk	20	848	12286	6623	9594	15335		
Torsk/torskerel.	9921	5295	5675	2911	3087	4187	4795	5965
Totalt	10760	6501	18110	9680	12951	19711	5405	6066

Sortland kommune	1980	1990	2000	2005	2010	2012	2013	2014
Annet uspes.			10764	1441	349	618	1717	97
Pelagisk fisk	32696	1096	17665	5919	7025	1195	2077	
Torsk/torskerel.	200	14	12772	5024	14198	20229	6831	6814
Totalt	32896	1110	41201	12384	21572	22042	10625	6911

Vedlegg 4 De største markedene for eksport

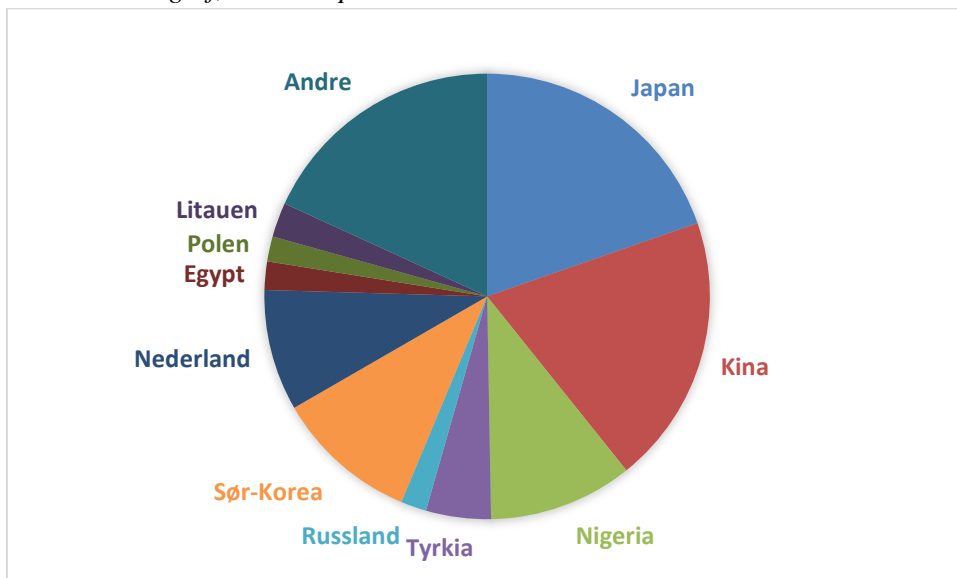
Største markedene for norsk eksport av makrell

	Verdi i NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Japan	690 759	811 675	53 582	73 367
Kina	570 471	809 171	52 258	80 808
Nigeria	-	432 531	-	52 276
Tyrkia	183 520	194 670	19 717	23 688
Russland	127 228	76 300	12 092	6 352
Sør-Korea	229 996	428 748	17 395	35 800
Storbritannia	46 069	-	5 023	-
Nederland	95 177	363 124	8 741	35 964
Ukraina	99 464	-	8 548	-
Egypt	-	84 948	-	11 231
Polen	89 814	75 253	9 309	7 851
Litauen	87 130	103 307	7 404	8 498
Andre	685 092	750 122	58 693	62 873
Total	2 904 720	4 129 849	252 762	398 708

Norsk eksport av makrell i 2014 i %

	Verdi 1000 NOK	%
Japan	811 675	19,66
Kina	809 171	19,59
Nigeria	432 531	10,47
Tyrkia	194 670	4,71
Russland	76 300	1,86
Sør-Korea	428 748	10,38
Nederland	363 124	8,79
Egypt	84 948	2,06
Polen	75 253	1,82
Litauen	103 307	2,50
Andre	750 122	18,16

Illustrert ved graf, norsk eksport av makrell:

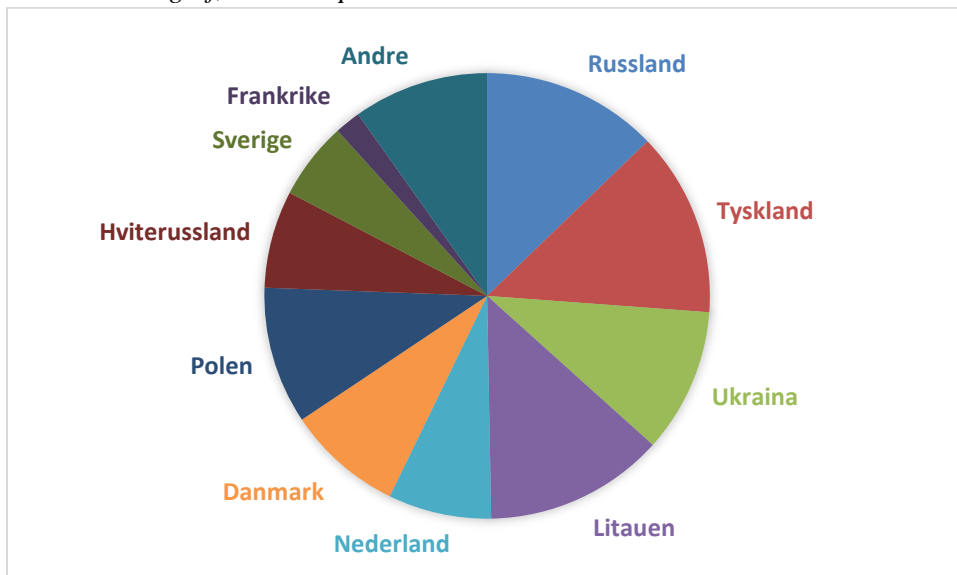
De største markedene for norsk eksport av sild

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Russland	778 010	348 590	97 636	42 348
Tyskland	368 773	364 900	31 425	35 177
Ukraina	287 966	286 045	36 789	39 272
Nigeria	14 855	-	2 902	-
Litauen	379 454	355 883	46 422	40 255
Nederland	218 235	204 180	19 198	19 150
Danmark	233 134	229 889	30 745	36 925
Polen	254 258	271 492	21 186	22 901
Egypt	70 145	-	10 885	-
Kasakhstan	14 450	-	2 169	-
Hviterussland	-	192 659	-	14 768
Sverige	-	153 371	-	9 998
Frankrike	-	51 056	-	3 851
Andre	536 513	268 395	50 731	34 822
Total	3 155 792	2 726 460	350 179	299 467

Norsk eksport av sild i 2014 i %

	Verdi 1000 NOK	%
Russland	348 590	12,79
Tyskland	364 900	13,38
Ukraina	286 045	10,49
Litauen	355 883	13,05
Nederland	204 180	7,49
Danmark	229 889	8,43
Polen	271 492	9,96
Hviterussland	192 659	7,07
Sverige	153 371	5,63
Frankrike	51 056	1,87
Andre	268 395	9,84

Illustrert ved graf, norsk eksport av sild:

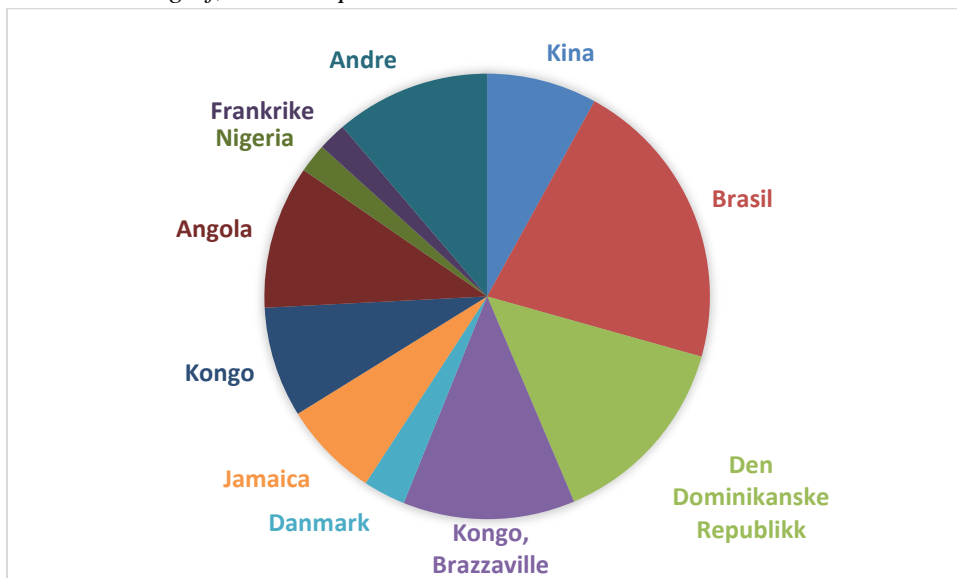
De største markedene for norsk eksport av sei

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Kina	120964	149 050	11563	11 009
Brasil	358824	397 964	12898	11 716
Den Dominikanske Republikk	212317	265 665	8372	8 523
Nederland	45453	-	4690	-
Kongo, Brazzaville	149369	232 717	5785	7 655
Danmark	57046	57 147	5102	4 236
Jamaica	121980	130 271	4374	3 888
Kongo	138935	149 423	5623	5 089
Tyskland	24321	-	1217	-
Angola	142786	193 988	5485	6 316
Nigeria	-	39 030	-	755
Frankrike	-	38 236	-	1 879
Andre	309170	209 361	16816	10 492
Total	1682165	1 862 852	81926	71 558

Norsk eksport av sei i 2014 i %

	Verdi 1000 NOK	%
Kina	149 050	8,00
Brasil	397 964	21,36
Den Dominikanske Republikk	265 665	14,26
Kongo, Brazzaville	232 717	12,49
Danmark	57 147	3,07
Jamaica	130 271	6,99
Kongo	149 423	8,02
Angola	193 988	10,41
Nigeria	39 030	2,11
Frankrike	38 236	2,05
Andre	209 361	11,24

Illustrert ved graf, norsk eksport av sei:

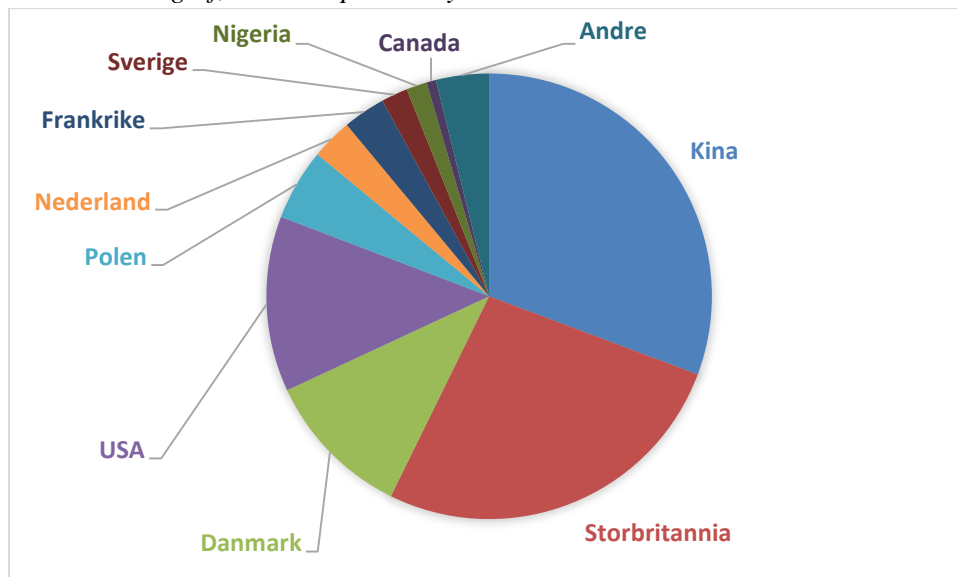
De største markedene for norsk eksport av hyse

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Kina	402 538	475 475	21 605	19 254
Storbritannia	331 212	411 170	17 635	17 172
Danmark	142 561	167 301	8 749	9 383
USA	218 435	197 154	10 297	6 567
Polen	49 878	80 331	2 700	3 500
Nederland	18 754	46 206	1 022	1 990
Frankrike	43 895	47 762	3 242	3 325
Russland	7 816	-	870	-
Sverige	31 875	29 740	882	746
Nigeria	-	23 172	-	426
Canada	30 386	10 490	1 503	421
Andre	17 387	59 564	794	2 519
Total	1 294 736	1 548 365	69 299	65 303

Norsk eksport av hyse i 2014 i %

	Verdi 1000 NOK	%
Kina	475 475	30,71
Storbritannia	411 170	26,56
Danmark	167 301	10,80
USA	197 154	12,73
Polen	80 331	5,19
Nederland	46 206	2,98
Frankrike	47 762	3,08
Sverige	29 740	1,92
Nigeria	23 172	1,50
Canada	10 490	0,68
Andre	59 564	3,85

Illustrert ved graf, norsk eksport av hyse:

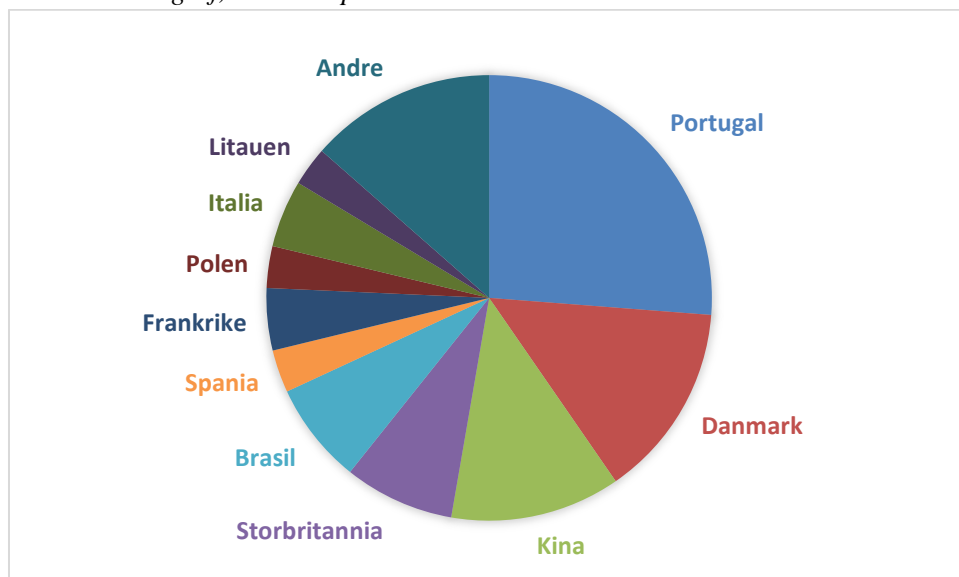
De største markedene for norsk eksport av torsk

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Portugal	1 459 930	1 891 146	50 928	57 022
Danmark	877 648	1 021 571	36 446	40 664
Kina	668 336	890 536	43 867	48 952
Storbritannia	372 212	577 470	17 315	23 072
Brasil	392 849	531 324	9 547	12 072
Spania	211 822	223 590	9 265	9 181
Frankrike	316 429	325 206	10 164	10 625
Sverige	166 834	-	5 575	-
Polen	178 633	218 204	11 802	12 110
Italia	362 391	352 789	4 212	4 362
Litauen	-	204 831	-	11 060
Andre	775 891	975 768	31 371	30 558
Total	5 782 975	7 212 435	230 492	259 678

Norsk eksport av torsk i 2014 i %

	Verdi 1000 NOK	%
Portugal	1 891 146	26,22
Danmark	1 021 571	14,16
Kina	890 536	12,35
Storbritannia	577 470	8,00
Brasil	531 324	7,37
Spania	223 590	3,10
Frankrike	325 206	4,51
Polen	218 204	3,03
Italia	352 789	4,89
Litauen	204 831	2,84
Andre	975 768	13,53

Illustrert ved graf, norsk eksport av torsk:

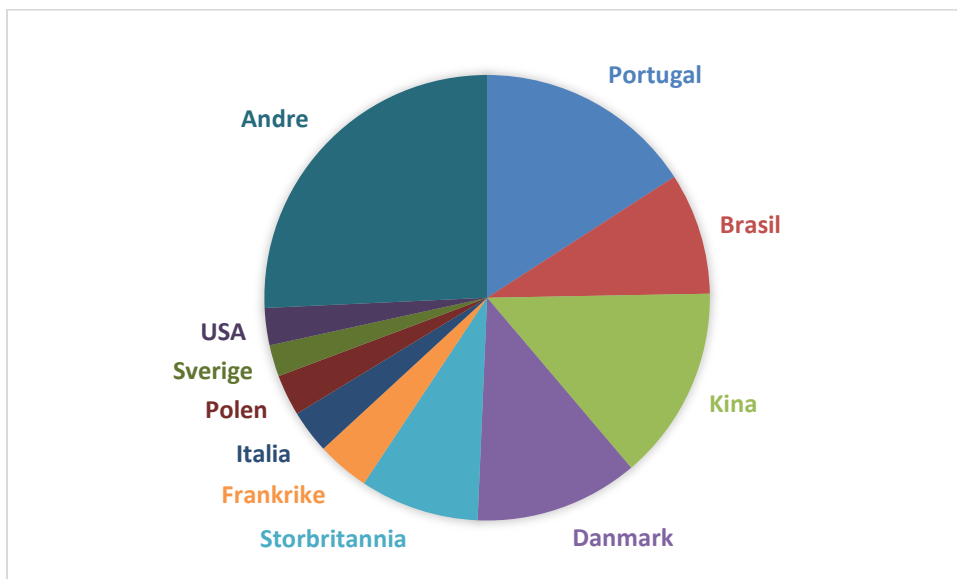
Vedlegg 5 De viktigste markedene for norsk eksport av hvitfisk i 2013 og 2014

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Portugal	1 468 980	1 898 199	51 536	57 510
Brasil	852 276	1 056 637	25 692	27 544
Kina	1 319 918	1 687 102	82 200	87 860
Danmark	1 269 123	1 419 568	56 888	59 559
Storbritannia	742 350	1 034 264	35 969	41 722
Frankrike	445 406	456 707	16 618	17 150
Italia	383 584	375 253	4 857	5 001
Polen	-	358 468	-	18 616
USA	-	322 904	-	9 470
Spania	240 354	-	10 234	-
Sverige	278 230	273 325	8 089	8 294
Nigeria	156 339	-	2 572	-
Andre	2 838 959	3 076 786	132 390	108 793
Total	9 995 519	11 959 213	427 053	441 519

Norsk eksport av hvitfisk 2014 i %

	Verdi i NOK	%
Portugal	1 898 199	15,87
Brasil	1 056 637	8,84
Kina	1 687 102	14,10
Danmark	1 419 568	11,87
Storbritannia	1 034 264	8,65
Frankrike	456 707	3,82
Italia	375 253	3,14
Polen	358 468	2,99
Sverige	273 325	2,29
USA	322 904	2,70
Andre	3 076 786	25,73

Illustrert ved graf, norsk eksport av hvitfisk:

Vedlegg 6 De viktigste markedene for norsk eksport av røye i 2013 og 2014

Norsk eksport av røye 2013 og 2014

	Mengde i tonn		Verdi 1000 NOK	
	2013	2014	2013	2014
Sverige	9	10	502	514
Italia	2	0	116	25
Russland	8		534	
Sveits	0		0	
Frankrike	0		0	
Tyskland	0		0	
Andre	0		0	
Totalt	19	10	1152	539

Norsk eksport av røye i 2014 i %

Røye	Verdi i 1000 NOK	%
Sverige	514	95,4%
Italia	25	4,6%
Russland	0	0
Sveits	0	0
Frankrike	0	0
Tyskland	0	0
Andre	0	0

Illustrert ved graf, norsk eksport av røye:

Vedlegg 7 Eksport av oppdrettslaks

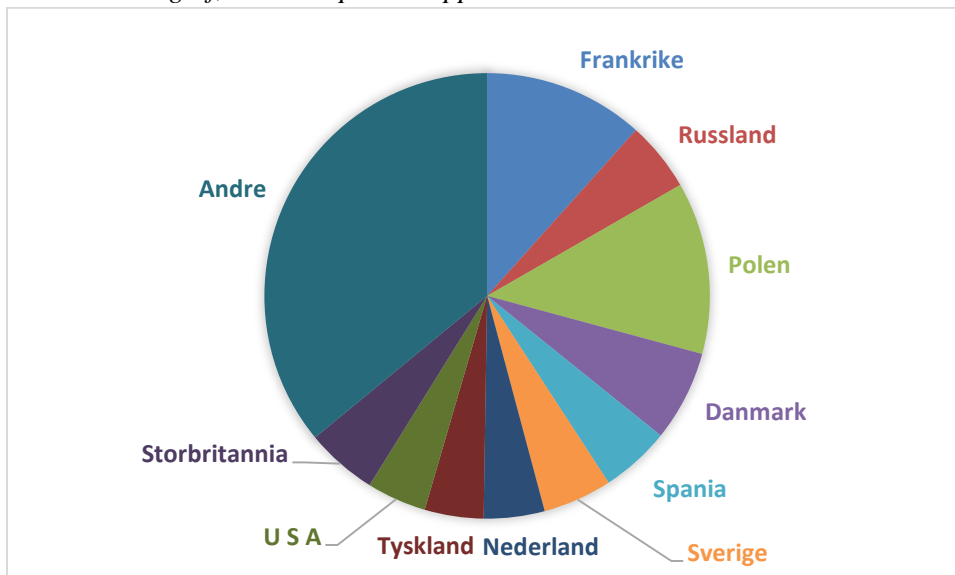
De største markedene for norsk eksport av laks i 2013 og 2014

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Frankrike	5 306 884	5 092 939	126 701	116 004
Russland	4 218 861	2 211 446	108 570	53 588
Polen	4 966 039	5 469 533	124 232	132 595
Danmark	2 531 227	2 878 634	65 284	72 268
Spania	1 717 245	2 203 588	43 054	52 715
Sverige	1 738 894	2 196 838	35 300	40 214
Japan	1 489 423	-	32 261	-
Tyskland	1 616 736	1 868 969	37 807	42 509
Nederland	-	1 929 840	-	47 200
USA	1 161 465	1 893 064	19 071	27 976
Storbritannia	1 829 528	2 268 640	47 753	59 973
Andre	13 102 323	15 730 489	317 347	352 099
Total	39 678 624	43 743 980	957 380	997 141

Norsk eksport av oppdrettslaks i 2014 i %

	Verdi 1000 NOK	%
Frankrike	5 092 939	11,64
Russland	2 211 446	5,06
Polen	5 469 533	12,5
Danmark	2 878 634	6,58
Spania	2 203 588	5,04
Sverige	2 196 838	5,02
Nederland	1 929 840	4,41
Tyskland	1 868 969	4,27
U S A	1 893 064	4,33
Storbritannia	2 268 640	5,19
Andre	15 730 489	35,96

Illustrert ved graf, norsk eksport av oppdrettslaks:

Vedlegg 8 Eksport av ørret

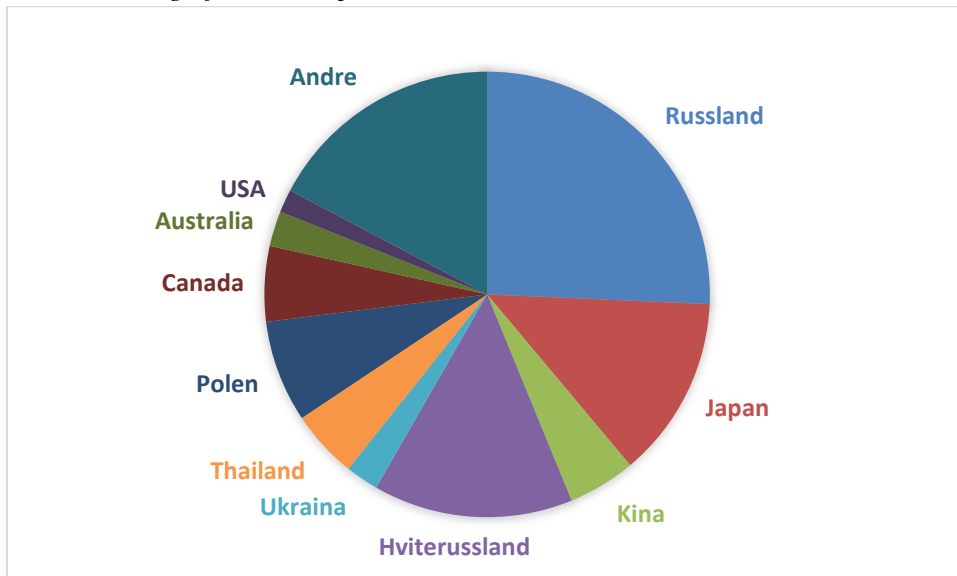
De største markedene for norsk eksport av ørret i 2013 og 2014

	Verdi NOK		Mengde i tonn	
	2013	2014	2013	2014
Russland	1 050 513	603 461	25 617	13 520
Japan	190 316	310 380	4 699	8 078
Kina	77 714	115 309	2 161	2 608
Hviterussland	237 122	340 289	5 513	8 078
Ukraina	102 901	56 438	2 568	1 338
Thailand	152 387	116 162	3 671	2 585
Polen	81 052	173 628	2 022	4 360
Finland	5 694	-	184	-
Taiwan	40 839	-	845	-
Frankrike	20 725	-	492	-
Canada	-	128 558	-	1 357
Australia	-	60 070	-	647
USA	-	39 241	-	749
Andre	407 513	405 778	8 250	7 485
Totalt	2 366 777	2 349 314	56 023	50 805

Norsk eksport av oppdrettsørret i 2014 i %

	Verdi i 1000 NOK	%
Russland	603 461	25,69
Japan	310 380	13,21
Kina	115 309	4,91
Hviterussland	340 289	14,49
Ukraina	56 438	2,40
Thailand	116 162	4,94
Polen	173 628	7,39
Canada	128 558	5,47
Australia	60 070	2,56
USA	39 241	1,67
Andre	405 778	17,27

Illustrert ved graf, norsk eksport av ørret:

Vedlegg 9 Oversikt over produksjon/slakting av oppdrettsfisk (Laks og ørret) i Vesterålen i tonn

Kommune		Produksjon/slakting			Produksjon/slakting		
		2006			2007		
		Laks	Ørret	Sum	Laks	Ørret	Sum
1851	Lødingen	2 713		2 713	2 602		2 602
1866	Hadsel	3 639		3 639	6 287	856	7 143
1867	Bø	3 063		3 063	2 516		2 516
1868	Øksnes	4 635	253	4 888	6 243	461	6 705
1870	Sortland	34 737		3 473	4 066		4 066
1871	Andøy						
Sum totalt		48 787	253	17 776	21 714	1317	23 032

Kommune		Produksjon/slakting			Produksjon/slakting		
		2008			2009		
		Laks	Ørret	Sum	Laks	Ørret	Sum
1851	Lødingen	6 866		6 866	8 413	1 254	9 667
1866	Hadsel	6 716	350	7 066	6 363	1 619	7 982
1867	Bø	3 953		3 953	4 709		4 709
1868	Øksnes	6 703	1 004	7 707	9 826	1 882	11 708
1870	Sortland	1 570		1 570	4 155		4 155
1871	Andøy			0			0
Sum totalt		25808	1354	27162	33466	4755	38221

Kommune		Produksjon/slakting			Produksjon/slakting		
		2010			2013		
		Laks	Ørret	Sum	Laks	Ørret	Sum
1851	Lødingen	4 242		4 242	4 243		4 243
1866	Hadsel	8 819	500	9 319	9 930	3 614	13 544
1867	Bø	5 186		5 186	6 085		6 085
1868	Øksnes	8 586		8 586	9 574	639	10 213
1870	Sortland	2 762		2 762	6 544	154	6 698
1871	Andøy			0			0
Sum totalt		29595	500	30095	36 376	4 407	40 783

Produksjon/slakting laks/ørret i Vesterålen 2014

Kommune	Laks	Ørret	Sum
1851 Lødingen	8 451		8 451
1866 Hadsel	7 329	4 385	11 714
1867 Bø	4 045		4 045
1868 Øksnes	7 105		7 105
1870 Sortland	7 770		7 770
1871 Andøy			
Sum totalt	34 700	4 385	39 085

Kilde: Fiskeridirektoratet

Fiskeripolitiske strategier for Vesterålen

Utarbeidet av Viggo Johnsen, Fiskeriparken AS
på oppdrag fra Vesterålen regionråd

Vedlegg til **FISKERIPOLITISKE STRATEGIER FOR VESTERÅLEN**

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Sjømatpolitiske strategier for Vesterålen 2014

VESTERÅLEN REGIONRÅD

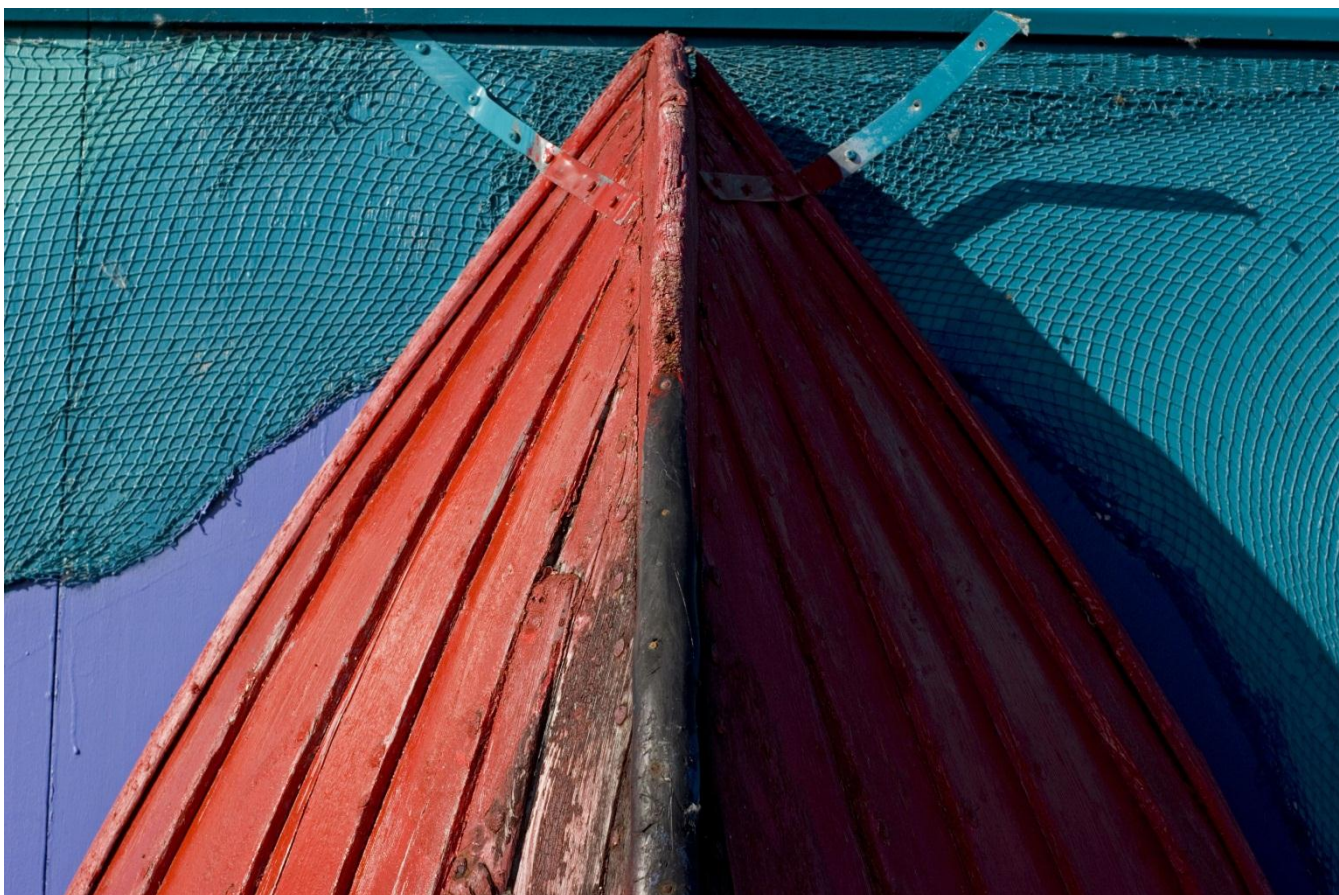

Foto: Trym Ivar Bergsmo

I tråd med de 8 hovedfokusområdene for Vesterålen regionråd i nåværende periode, ble det signalisert ønske og behov for en tettere dialog og samhandling med sjømatnæringa i regionen. Vesterålen regionråd v/ Arbeidsutvalget fikk i forrige periode utarbeidet et «Fiskeripolitisk strategidokument for Vesterålen». Begrunnelsen for dette var behovet for større grad av enhetlige innspill fra vår region til den nasjonale fiskeripolitikken.

Dette dokumentet ble et viktig redskap for Arbeidsutvalgets engasjement for sjømatnæringa og spesielt under markedskrisen (2010). Dokumentet ble

oppdatert i 2013 og 2014. Sekretariatet har innhentet ekstern fagkompetanse hos Vesterålen Fiskeripark AS. I prosessen har aktører innen sjømatnæringa, både på land og sjø kommet med innspill og synspunkter. Andre offentlige og private institusjoner har bidratt med materiale som har underbygget faktaopplysninger.

Dette oppdaterte sjømatpolitiske strategidokumentet, presentert i 2 deler; en strategidel og en faktadel, kan etter sekretariatets skjønn, danne grunnlaget for en politikk for regionens sjømatnæring som er til beste for Vesterålen.

Innhold

Innledning	5
Følgende bedrifter/ institusjoner har vært kontaktet	6
Status og utvikling.....	7
Kort sammendrag fra status og viktige utviklingstrekk for fiskeriene i Vesterålen	7
Folketallsutvikling	8
Utvikling i antall fiskere og aldersfordeling blant fiskere	9
Utvikling i antall merkeregistrerte fartøy	9
Utvikling i rettigheter knyttet til fartøy	9
Torsketrålkonsesjon med leveringsplikt til Vesterålen	9
Utvikling i sysselsettingen i fiskeri- og havbruksnæringen	9
Utvalgte områder	10
Status for Vesterålen som sjømatregion	11
Fiskerne	11
Flåtesiden	12
Landsiden	13
Sterke og svake sider for Vesterålen som sjømatregion	14
Havbruk	14
Tilbud innenfor service og tjenesteproduksjon som er viktig for sjømatnæringa	16
Forhold som vil få stor betydning for næringa inn i 2014	18
Hovedmål og strategier	19
Fiskerne: Mål	20
Flåtesida: Mål	20
Landsiden: Mål	21
Havbruk: Mål	21
Andre forhold/ forutsetninger	22

Foto: Ove Aalo

Vesterålen er et av verdens mest produktive kyst- og havområder, noe som gir et helt enestående utgangspunkt for verdiskapning basert på fornybare ressurser. Dette har medført at Vesterålen er en av de største regionene når det gjelder eksport av sjømat.

Marine ressurser har gjennom år dannet grunnlaget for en kunnskapsintensiv næring med en sterk markeds- og kompetanseorientering.

Sjømatpolitiske strategier for Vesterålen skal påpeke de store mulighetene Vesterålen har som en av landets største sjømatregioner, og det foreslås konkrete tiltak for å utnytte mulighetene.

Vesterålen regionråd ved arbeidsutvalget er prosjekteier og styringsgruppe for prosjektet. Prosjekteier har vært representert i arbeidet med sekretariatsleder Silje Kristoffersen.

**Følgende bedrifter/institusjoner
har vært kontaktet**

Aker Seafood Melbu
AS • Andøy kommune v/næringssjefen •
Bø Fiskeindustri AS • Bø kommune v/tiltaks-
konsulenten • E. Kristoffersen • Fiskarlagene i Vesterålen
• Gunnar Klo & Co • Hadsel kommune v/rådmannen
• Hovden Fiskeindustri • J.M. Nilsen Fisk • Jangaard
Andøy • Lødingen kommune v/rådmannen • Main-
stream • Myre Fiskemottak AS • MyreMar •
Nordlaks • Nordland fylkes fiskarlag •
Norway Seafoods • Sigerfjord Fisk
AS • Sommarøy Produksjonslag
• Sortland kommune v/
næringskon-
sulenten
• Vester-
aalens AS
• Ytter-
stad
Fiskeri-
selskap AS
• Øksnes kom-
mune v/næringskonsu-
lenten •
Øyfisk
AS

Status og utvikling

Kort sammendrag fra status og viktige utviklingstrekk for fiskeriene i Vesterålen

Vesterålen fremstår som en av landets viktigste sjømat-regioner. Det ble i 2013 landet om lag 146 tusen tonn fisk til en førstehåndsverdi på over 1 milliard kroner. Lødingen er størst på pelagisk råstoff, mens Øksnes er størst på kvitfisk. I Øksnes ble det landet et samlet kvantum på over 37 000 tonn torsk i 2013. Samlet sett står Lofoten og Vesterålen for over 80 % av alt råstoff som landes i Nordland. Samlet kvantum levert fangst er betydelig redusert fra 2012, dette til tross for historiske høye kvoter på torsk. Dette skyldes kraftig reduksjon i kvotene på NVG-sild. Vesterålen er den største havbruksregionen i Nordland. I 2013 ble det produsert mer en 40 000 tonn fisk (laks og ørret) på lokaliteter i Vesterålen, noe som utgjør omlag 19 % av produserte mengder i Nordland (234 000 tonn). I tillegg har flere havbruksbedrifter produksjon på konsesjoner/ lokaliteter i andre kommuner, hvor råstoffet føres til anlegg i Vesterålen for slakting og foredling. Hadsel og Øksnes er de største havbrukskommunene i Vesterålen.

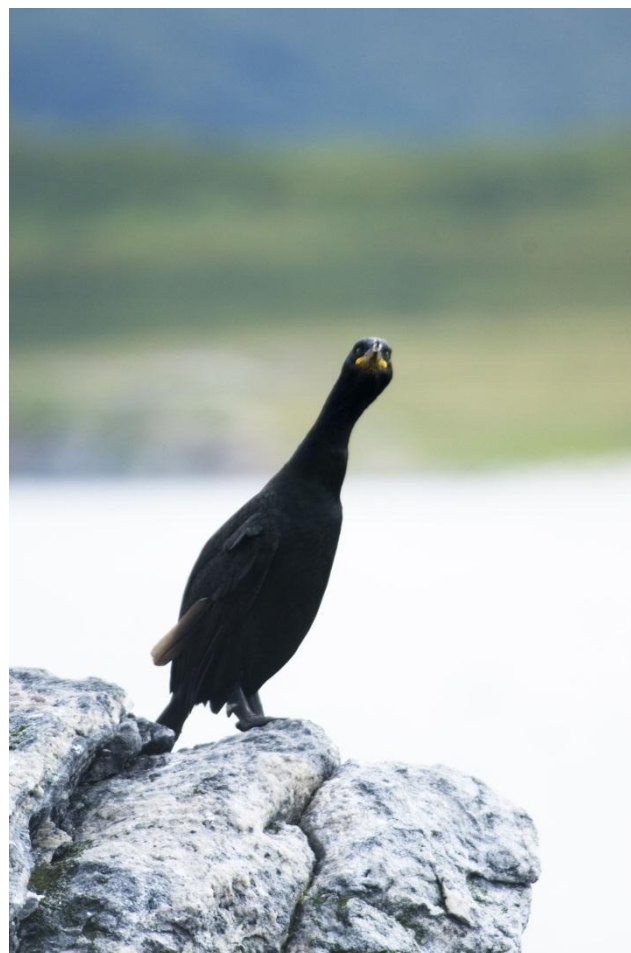

Foto: Trym Ivar Bergsmo

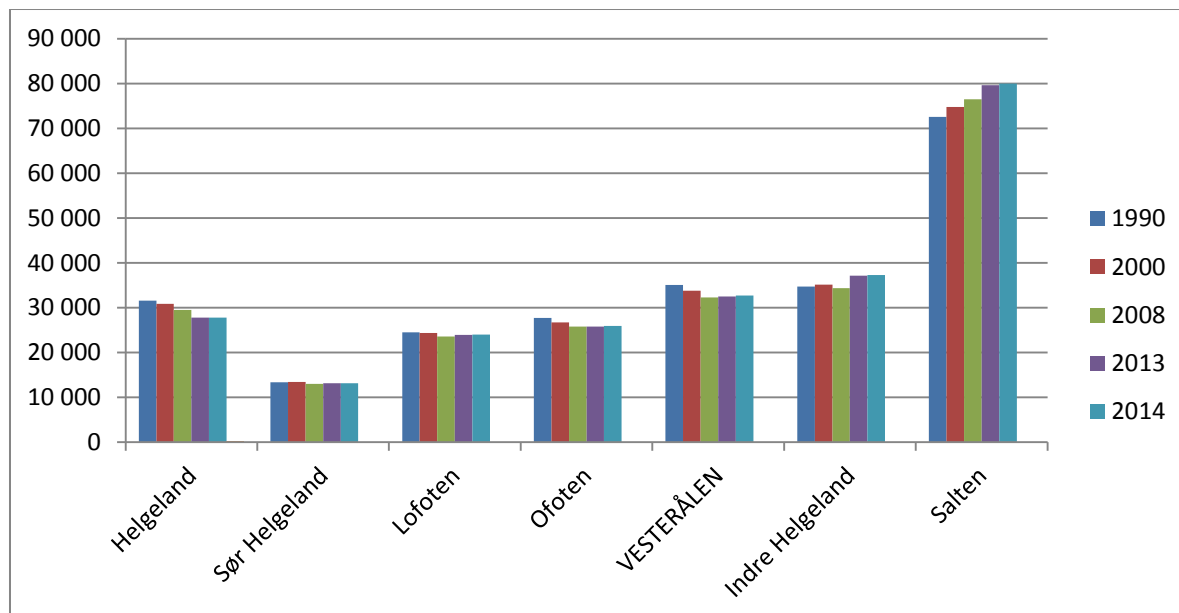
Folketallsutvikling

Kommunene i Vesterålen har mistet 2 418 innbyggere over en 24-årsperiode. Dette tilsvarer en nedgang på nesten 7 %. I Nordland fylke er folketallet økt med 1 345 personer i samme periode. Sammenligner man Vesterålen med de øvrige regionene i Nordland, er nedgangen størst i regionen Helgeland (kommunene Alstadhaug, Dønna, Herøy, Leirfjord, Rødøy, Træna og

Vefsn) med en nedgang på ca. 12 %. Deretter følger Vesterålen (- 6,9 %) og Ofoten (- 6,4 %). Salten (kommunene Bodø, Fauske, Sørfold, Beiarn, Gildeskål, Hamarøy, Meløy og Saltdal) er den regionen i Nordland som har størst økning i folketallet med en endring på 10 %. Region Indre Helgeland har en økning i folketallet med en endring på vel 7 %.

Tabell 1: Folketall pr. 01.01.14 (SSB)

REGIONER	1990	2000	2008	2013	2014	Endring
Salten	72 574	74 794	76 468	79 583	79 965	7391
Indre Helgeland	34 739	35 112	34 362	37 117	37264	2525
Helgeland	31 555	30 841	29 531	27 793	27 815	-3740
Sør Helgeland	13 374	13 476	13 002	13 174	13 165	-209
Lofoten	24 471	24 347	23 577	23 906	24 039	-432
Ofoten	27 715	26 727	25 760	25 797	25 943	-1772
VESTERÅLEN	35 104	33 812	32 296	32 510	32 686	-2418
NORDLAND	239 532	239 109	234 996	239 880	240 877	1345

Figur 1: Folketallsutvikling regioner

I Vesterålen har Bø størst nedgang med 30,7 % (1 172 innbyggere), mens Sortland har en økning i folketallet på vel 22 % (1 828 innbyggere) fra 1990–2014.

Utvikling i antall fiskere og aldersfordeling blant fiskere

Antall fiskere viser en sterk nedgang. I Vesterålen er reduksjonen for personer som har fiske som hovedyrke (blad B) fra 1990 frem til i dag på over 51 % (707 fiskere). For fiskere på blad A, er nedgangen på hele 58 %. Fordelt på kommunene er nedgangen størst i Lødingen for fiskere på blad B (70 %). For fiskere på blad A, er reduksjonen størst i Andøy (81 %).

Utviklingen i aldersfordelingen blant fiskere viser at andelen fiskere over 50 år øker, mens andelen fiskere under 50 år synker. I 1990 utgjorde andelen fiskere under 50 år 74 %, i 2013 er denne andelen falt til 58,5 %. Andelen fiskere over 50 år var 25 % (1990), mens andelen over 50 år i 2013 er 41,5 %.

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Utvikling i antall merkeregistrerte fartøy

Antall merkeregistrerte fartøy i Vesterålen er for sterkt nedadgående. Fra 1990 og frem til i dag er bortfallet på 412 fartøy. Dette er en reduksjon på 54 %. Utviklingen for de enkelte lengdegruppene viser at bortfallet er størst for gruppen under 10 m (- 316 fartøy - 66 %), fartøy i gruppen 15 – 20,99 m (- 37 fartøy - 64 %), og for fartøy i gruppen 21 – 27,99 m (- 8 fartøy - 28 %). I gruppen fartøy mellom 10 – 14,99 m har det i perioden vært en økning med 15 fartøy fra år 2000 til 2013.

Utvikling i rettigheter knyttet til fartøy

Fra 2012 til 2013 er andelen torskerettigheter for kystflåten i Vesterålen samlet sett, økt. Øksnes, Andøy og Bø har hatt økning, Antall strukturkvoter i torskefisket har økt fra 76 til 114 og det er i Øksnes man finner den største økningen (+ 20).

Torsketrålkonsesjon med leveringsplikt til Vesterålen

Det er i alt 8,6 torsketrållatellatelser med leveringsplikt til anlegg eller kommuner i Vesterålen. Leveringsplikten er knyttet opp mot anlegg i Andøy, Bø og Hadsel kommune. Torsketrållatellatelsene disponeres av selskapene Prestfjord Havfiske AS, Nergård Havfiske AS og Nordland Havfiske AS.

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Utvikling i sysselsettingen i fiskeri- og havbruksnæringen

Sysselsettinga i fiskeri- og havbruksnæringa i Vesterålen har fra år 2000 gått ned med om lag 33 % om man benytter tallene fra SSB. Sysselsettinga i næringa ser imidlertid nå ut til å stabilisere seg med rundt 700-800 årsverk direkte tilknyttet denne næringa. Ser man på den enkelte kommune i Vesterålen, er det Øksnes kommune som har flest sysselsatte i fiskeri- og havbruksnæringa (258 personer). Tall fra Proff viser at 1 181 personer er sysselsatt i fiskeri- og havbruksnæringa. Differansen mellom tall fra SSB og Proff kommer på grunn av forskjeller i stillingsprosent/ årsverk.

Utvalgte områder

Nedenfor følger de områder som er gjennomgått i rapporten. Områdene er bestemt ut fra den opprinnelige bestilling som ble gjort fra Vesterålen regionråd, og vurderinger og innspill underveis i arbeidet.

Fiskerne/flåten

- Rekruttering, hvordan motivere ungdom inn i næringa? Kan lærlingekvoter, (sjølholderkvoter) være et alternativ?
- Er dagens flåtestruktur optimal for Vesterålen?
- Er utformingen av bifangstreglene tilpasset et optimalt fangstmønster?
- Hvordan best handtere problematikken rundt salg av opparbeidede rettigheter/ kvoter og generasjonsskifte
- Hvordan beholde rettigheter i regionen? Kan et regionalt ressurscenter/ investeringsfond være et alternativ?
- Hvordan best forvalte torsketrålkonsesjoner med leveringsplikt til Vesterålen ?

Landsiden

- Er rammevilkår/ infrastruktur for industrien et hinder for utvikling?
- Er dagens fiskerilovgivning tjenlig for Vesterålen som fiskeriregion?
- Hvilke markeder er viktig for næringen, og hvordan er markedskompetansen i bedriftene?
- Hvordan er eierskapet i industrien i Vesterålen?
- Hva skal til for å sikre, utvikle og skape nye helårige arbeidsplasser?
- Hvordan legge til rette for nettverksbygging?
- Hva skal til for å øke kompetansen i næringa?
- Hvilke muligheter ligger for utvikling innen nye satsningsområder for oppforing/ oppdrett av kvitfisk, levendefangst/ levendelagring

Havbruk

- Er rammevilkår/ tilgang til arealer (lovgivning og forvaltning/ arealplanlegging og tilrettelegging) hensiktsmessig?
- Hvordan posisjonere Vesterålen som havbruksregion ved tildeling av nye konsesjoner – grønne konsesjoner?
- Hva skal til for å øke grunnlaget for økt bearbeiding og aktivitet?

Status for Vesterålen som sjømatregion

Sterke og svake sider for Vesterålen som fiskeriregion

Vesterålen har en rekke sterke sider, men også utfordringer som må mestres dersom fiskeri- og havbruksnæringa i regionen fremdeles skal utvikles på en positiv måte. De mest fremtredende styrker og svakheter innenfor de forskjellige områder er påpekt nedenfor.

Fiskerne

Sterke sider – fortrinn

- Stor kompetanse hos fiskerne (erfaringskompetanse)
- Har utnyttet mulighetene til å skape større enheter (strukturering)
- Besitter betydelige kvoterettigheter innenfor de fleste fiskeriene
- Mulighet for å utnytte kombinasjonen fiskeri/ turisme
- Historisk sterk bestand av torsk (økning i kvoten på 25 % fra 2012 til 2013)
- Forsterka og godt tilpasset bifangst-ordning (ferskfiskordning) for torsk

Svake sider – utfordringer

- Antall fiskere går ned/ svikt i rekrutteringa
- Utviklingen i alderssammensetningen negativ
- Lav formalkompetanse
- Liten tilgang på lærlingplasser
- Mangel på skipperemner
- Næringas omdømme en hemske for rekruttering
- Konkurransvilkårene ovenfor offshorenæringa for dårlig (fiskerifradraget – arbeidstidsordninger)
- Mangel på veiledning ovenfor ungdom om mulighetene i næringa
- Regelverk og stadig nye forskrifter er arbeidskrevende og kostbart for fiskerne

- Endring av kvoteåret til 1. september (vil øke presset på torskefisket om vinteren)
- Sterk konkurranse om sjøarealene (fiskeri, oppdrett, olje/ gass, vindmøller)
- Prisnedgang på torsk
- Refordeling på torsk kommer på ei tid som ikke muliggjør fangst på feltene i Vesterålen og Lofoten
- Levendefangst (kvotebonus) for lite utnyttet

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Flåtesiden

Sterke sider – fortrinn

- En variert kystflåte tilpasset lokale forhold og mulighet til fleksibilitet i forhold til fangstmønster
- Stor grad av strukturert flåte gir godt driftsgrunnlag, god inntjening og miljømessig besparelse ved drivstoffeffektive fartøy.
- Den strukturerte flåten vil ha godt grunnlag for fornying (verdien av kvotene viktigst)
- Lokalt eierskap
- Ny og moderne havfiskeflåte med god inntjening
- Godt konkurranseklima mellom aktørene på sjø
- Torsketråltilatelse med leveringsplikt til Vesterålen (anlegg eller kommuner)

Svake sider – utfordringer

- Store enheter (konsentrasjon av kvoter og rettigheter) kan være en utfordring ved eierskifte
- Mangelfull mulighet for strukturering (flåten under 11 m – antall kvoteenheter)
- Deler av kystflåten består av eldre og «umoderne» fartøy
- Mangel på risikovillig kapital. Finansieringsordningene for fiskeflåten for dårlig (etablerings-tilskudd, garantier for egenkapital, rentenivå IN)
- Ulike rammebetingelser (nettolønnsordning) for flåtesida i forhold til olje/ offshorenæringa. Dette er en stor utfordring i forhold til å beholde/ rekruttere mannskap
- Lokal og regional kompetanse på komplisert regelverk mangler
- Tilrettelegging fra det offentlige (kommunene) mht service ovenfor fiskeflåten i enkelte områder er for dårlig og tilfeldig.

- Den sterke struktureringen kan medføre at fartøyeierne konsentrerer seg om fiske av torsk, med den konsekvens at andre arter – som hyse og sei – står ufisket. Det betyr reduserte inntekter, og kan på sikt medføre endringer i kvotetil-delingene (fordeling mellom fartøygruppene). Dette vil og kunne ramme landsiden
- Leveringsplikt til anlegg i Vesterålen (anlegg eller kommuner) fra fartøy med torsketråltilatelse svekket etter innføring av forskrift av 12. september 2003 nr. 1131

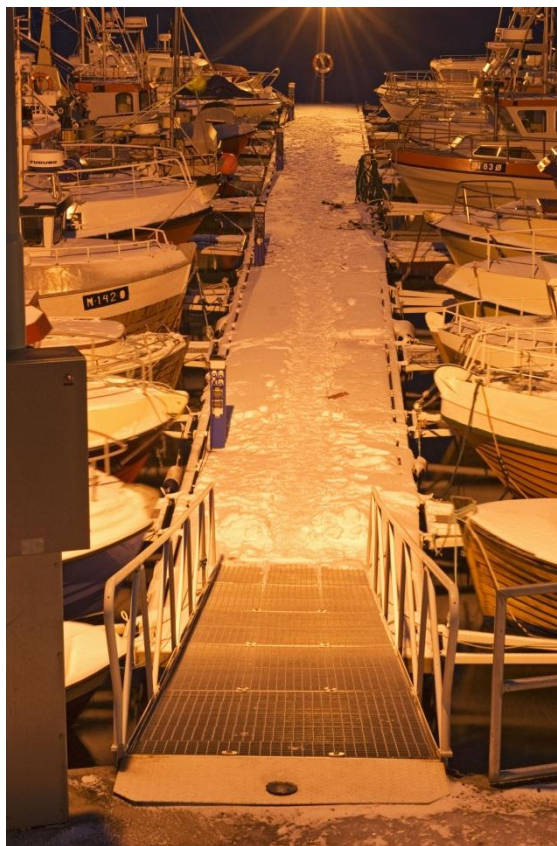

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Landsiden

Sterke sider – fortrinn

- Nærhet til de viktigste fangstfelt for torsk, sei, hyse og etter hvert også sild (og makrell)
- Geografisk beliggenhet gir et naturlig konkurransefortrinn i forhold til tilgang på ferskt råstoff
- En av de største fiskeriregionene for landet kvantum kvitfisk
- Mottaksanlegg for fisk og fiskeprodukter i alle kommunene i regionen
- Gode havneforhold for mottak av fisk med god infrastruktur og service
- Ressurspersoner og i stor grad lokale eiere – supplert med eierskap av de store lokomotivene i norsk og internasjonal fiskeindustri (Jangaard, Nergård, Aker, Rui Costa)
- Lang og tradisjonsrik erfaring på mottak og produksjon av fisk og fiskeprodukter
- Gode utskipningsmuligheter for fisk og fiskeprodukter (sjø/ land/ luft)
- Bedriftene har vist stor omstillingsevne

Svake sider – utfordringer

- For lav bearbeidingsgrad – mer og mer av fisken sendes ut ubearbeid (råstoffleverandører)
- For mange produsenter konkurrerer i de samme markeder/ lite samordning
- Høyt kostnadsnivå gir liten mulighet for arbeidsintensiv produksjon (filetproduksjon)
- Konkurransesituasjonen endret ved at sørnorske aktører er kommet inn på kjøpersida (klippfisk-produsenter)
- Filialisering av lokalt eierskap gjør at viktige beslutninger tas utenfor Vesterålen
- Større andel av råstoffet leveres frossent (høye råstoffpriser gir liten mulighet til videreforedling)
- For liten markedskompetanse

- For lite nettverkssamarbeid (samarbeid mellom aktørene lokalt og regionalt)
- Mangel på helårige arbeidsplasser gir liten stabilitet for arbeidstakerne og et hinder for rekruttering
- For tradisjonell – liten vilje/ evne til nytenking og utvikling
- Man har i for liten grad ikke utnyttet potensialet som ligger i å utnytte nye arter som krabbe, skjell, tang, tare og biprodukter
- Man har i for liten grad utnyttet merkevarenavnet «Vesterålen» og «norsk sjømat»
- Man har ikke utnyttet mulighetene som ligger i produksjon av fiskeprodukter med miljøprofil/ miljømerking
- Man har i liten grad sett på mulighetene i markedet for samarbeid om produksjon av rødfisk og kvitfisk
- Til dels små og kapitalsvake bedrifter
- Samfunnet rundt enkelte bedrifter forvitres (post, butikk, skole, barnehage), noe som kan føre til at bedriften fremstår som mindre attraktiv i forhold til rekruttering og å holde på kompetent arbeidskraft
- Bedriftene har i for liten grad tatt i bruk teknologiske nyvinninger
- Tilgang på råstoff sterkt sesongbetont (vintersesongen)
- Muligheten for mottak av levendefangst og levendelagring av torsk lite utnyttet

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Sterke og svake sider for Vesterålen som sjømatregion

Sterke og svake sider for Vesterålen som havbruksregion

Havbruk

Sterke sider – fortrinn

- Naturgitte fortrinn i forhold til temperatur, strøm og topografi
- Gode lokaliteter med høy produksjon.
- Produktene selges til mer enn 100 land og hevder seg godt i konkurranse med andre matvarer, både mht. helsegevinst, CO₂, filetutbytte og kostnadseffektiv logistikk.
- Lokalt eierskap er regelen, bedriftene eier egne slakterier og andeler i smoltselskap som er lokalisert utenfor regionen.
- Bedriftene har kontroll på varestrømmen fra stamfisk og rogn til ferdige produkter. Produktene selges både til bedrifts- og forbruksmarkedet.
- Bedriftene har god inntjening og resultatevne.
- Innovative miljøer som ser nye muligheter både på produktutvikling og nye tekniske løsninger.
- Kombinasjon av tradisjonell produksjon (slakting, pakking, eksport) og videreforedling
- Godt samarbeid mellom oppdretterne i regionen og i Nordland
- Samarbeid om lokale kompetansearbeidsplasser som f.eks Fiskehelsetjenesten og dykkerfirma.
- Salg foregår i egen regi eller gjennom etablerte langsiktige salgskanaler

- I forkant av å ta i bruk teknologiske nyvinninger (foringssystemer, systemer for lusebekjempelse, teknologi ved slakting og foredling). Regionen har kompetanse på levendelagring, fangst og oppforing av torsk.
- Næringen sysselsetter mange med fagbrev og høyere utdanning.

Svake sider – utfordringer

- Mangel på politisk prioritering ved lokalitetssøknader og tilrettelegging av egnet areal til oppdrett, kan være ett hinder for vekst i kommunene i Vesterålen. Felles kystsoneplan for kommunene i Vesterålen kan bedre dette
- For lav bearbeidingsgrad
- Praktisering av regelverket for MTB er et hinder for optimal utnyttelse av biomassen/ råstoffet. Naturgitte temperaturer i havet gir sesongbasert vekst og slakting når MTB utnyttes maksimalt. Dette medfører permitteringer av folk i slakteriene hvert år, og mangel på produkter til kundene. Det er ønskelig å ha mere fisk i havet om høsten for å ta denne ut i perioder når tilveksten er mindre (Gjennomsnittlig MTB).
- Produsentene i Vesterålen er på feil side av grensa med hensyn på økt MTB som kompensasjon for beliggenhet langt nord. Mange lokaliteter ligger nord for lokaliteter i Troms fylke. Et alternativ kan være å innføre de samme reglene som i Troms og Finnmark med høyere MTB per konsesjon, også i Lofoten og Vesterålen.

- Data fra lusetellinger benyttes selektivt som bremsekloss for videre utvikling av oppdrett i Vesterålen, mens data fra andre vassdrag ikke tas med i grunnlaget som vurderes.
- Det mangler utdanning på videregående nivå i havbruk i Vesterålen
- Lite oppmerksomhet og kunnskap omkring hvor mange arbeidsplasser og hvilke verdier som skapes i havbruksnæringa.

Fabrikkene til Nordlaks og Skretting på Børøya. Foto: Nordlaks/Stian Klaussen

Tilbud innenfor service og tjenesteproduksjon som er viktig for sjømatnæringa

For at en region skal kunne fremstå som næringsmessig attraktiv, er det flere forhold som må være på plass. For aktørene i sjømatnæringa er godt utbygd og tidsmessig infrastruktur avgjørende for å være attraktiv. Videre er det svært viktig at det finnes tilbud av varer og tjenester som aktørene etterspør. Mangel på dette kan lett føre til at man taper i konkurransen om spesielt fremmedflåten. Denne velger havner og områder som innehar slike tilbud. Imidlertid kan man konkludere med at det i Vesterålen er tilbud som dekker de fleste områder som sjømatnæringa har behov for. Eksempler på dette er:

- *Service for flåte og landindustri*
- *Slip og mekanisk verksindustri*
- *Plastindustri*
- *Notbøteri*
- *Transport*
- *Bunkers (mangler større bunkersanlegg for den havgående flåte en del steder)*
- *Eksport og salgsselskaper*
- *Forproduksjon (produksjon av fiskefor)*
- *Fiskehelse*
- *Offentlig service (Mattilsynet, Fiskeridirektoratet)*
- *Fiskeriorganisasjoner*

Andre forhold

Sjømatnæringas utviklingsmulighet i regionen bestemmes i stor grad av aktørene i næringa selv. Ledelse, ansatte, kompetanse, kapital, utviklings- og omstillingsevne er de viktigste elementene. Regionen har næringsmiljøer med tiltrekningskraft på nye bedrifter. Like viktig for utviklingen er den tilrettelegging som lokale, regionale, fylkeskommunale og sentrale myndigheter bidrar med.

Nedenfor er det kommentert en rekke forhold som sett fra næringas side er viktig å få satt fokus på.

- Veinettet internt i regionen og ut av regionen er for dårlig og medfører økte transportkostnader. Lokale og regionale myndigheter gav innspill til Nasjonal transportplan 2014-2023 med krav om snarlig utbedring av E-10/ rv 85 Sortland – Evenes. Denne strekningen ble vedtatt i NTP 2014-2023. En opprusting av det interne veinettet i Vesterålen må også prioriteres.
- Lokale og regionale myndigheter har tidligere gitt innspill om økning i bevilgningene til havneformål, og det er i NTP tatt med utbedringer i Andenes havn (Andøy), Hovden havn (Bø) og Myre havn (Øksnes).
- Virkemiddelapparatet lite tilpasset næringa (næringa må tilpasse seg virkemiddelapparatet)
- Uro i Euro-sonen, og økonomiske problemer (betalingsvansker) i noen av de viktigste landene for norsk fiskeeksport gir grunn til bekymring. Problemene kan medføre redusert eksport av torsk til spesielt land som Spania, Italia og Portugal
- Uro i finansmarkedene (økte rentekostnader) vil påvirke driftsresultat og dempe investeringer. Spesielt vil utviklingsprosjekt kunne bli rammet
- Mangel på samarbeid mellom kommunene i regionen og mellom regionene kan i enkelte tilfeller være en ulempe for bedrifter som ønsker samarbeid på tvers av kommunegrensene (felles eller tilpasset arealplaner/ kystsonerplaner kan løse dette/ felles næringsplan for regionen)

- Behandling og tiltak i Helhetlig Forvaltningsplan for Lofoten og Barentshavet kan ha betydning for fiskerinæringas utvikling i Vesterålen
- I forbindelse med revidering av arealplaner, bør de lokale fiskarlagene involveres for å avdekke mulige konfliktforhold i tilknytning til konkurrerende bruk av havet.
- Vesterålen trenger møteplasser mellom aktører i sjømatnæringa og forsknings- og utdanningsinstitusjoner som kan bidra til å utvikle næringas potensial
- Nedlegging av videregående skoletilbud rettet inn mot næringa i regionen er uheldig for rekruttering og utvikling
- Regionen mangler høyskoletilbud som er rettet inn mot den marine næringa
- Vesterålen mangler et organ/ -apparat med kompetanse i fiskerispørsmål som kan være operativt i forhold til å bistå aktørene i næringa (spørsmål knyttet til forvaltning og reguleringer, kvotespørsmål, lover og regelverk, gi høringsuttalelser, osv.).

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Forhold som vil få stor betydning for næringa inn i 2014

Bestandsutviklingen for de viktigste fiskeslagene

Utviklingen i bestandssituasjonen for de viktigste fiskeslagene for Norge (Vesterålen) er fortsatt gode, og da spesielt hva gjelder norsk-arktisk torsk. Totalkvoten settes til 993 000 tonn for 2014, noe som innebærer en nedgang på 7 000 tonn fra 2013. Den norske torskekvote settes til 443 735 tonn inkludert 21 000 tonn kysttorsk og 7 000 tonn forskningsfangst. For hyse er situasjonen en annen. Totalkvoten for hyse er fastsatt til 178 500 tonn for 2014. Dette er 21 500 tonn lavere enn i 2013. Den norske hyskvoten vil med dette være på 88 115 tonn, inkludert forskningskvoten. Loddekvote for 2014 er satt til 15 000 tonn, i tråd med rådet fra ICES. Dette er en kraftig reduksjon fra 2013, hvor kvoten var på 200 000 tonn. Totalkvoten for blåkveite i 2014 videreføres på 19 000 tonn. Kvoten på NVG-sild er fastsatt til 418 487 tonn for 2014. Det har vært en dramatisk nedgang i den norske kvoten på NVG-sild fra 2009 (55 %). Den anbefalte kvoten for Makrellfiske i 2014 er 890 000 tonn. Dette er en økning fra 2013 hvor den anbefalte kvoten ble satt til 497 000 – 542 000 tonn.

De store kvotene på torsk vil fremdeles ha stor betydning for fiskeriene i Vesterålen. Det vil for fiskerne gi økt fangstgrunnlag og dermed også grunnlag for økte inntekter. Imidlertid

kan det tyde på fremdeles lave priser på torsk fremover. Likevel kan den store torskekvote, til dels kompensere for reduksjonen i prisene. For landindustrien vil økte torskekvote føre til større landinger lokalt, bedre kapasitetsutnyttelse og mulighet for økt aktivitet og sysselsetting.

Markedsutsiktene framover

Markedsutsiktene for norsk sjømat må fremdeles beskrives som noe usikre inn i 2014. Årsaken er i første rekke krisen i Euro-sonen, hvor land som Hellas, Spania, Italia og Portugal har blitt pålagt store budsjettkutt og innsparinger av EU. I tillegg sliter de samme landene med svært stor arbeidsledighet. Situasjonen i disse viktige landene for norsk fiskeeksport og da særlig torsk, vil uten tvil få betydning for eksporten kommende vinter. Fallende etterspørsel på grunn av redusert kjøpekraft, og reduksjon i landenes kredittverdighet, vil være utfordrende for norske fiskeeksportbedrifter. I tillegg er det sterke konkurrenter til norsk saltfisk og klippfisk i markedene. Blant annet skinn- og beinfri «bacalao» av *Alaska Pollock* produsert i Kina. Ulike ferdig utvannede produkter gir enklere tilberedning og konkurrerer på pris i et allerede presset marked.

Hovedmål

*Vesterålen skal være
en av landets viktigste sjømatregioner.
Økt verdiskapning og
styrket konkurransevne hos etablerte aktører,
skal bidra til etablering av nye aktiviteter
basert på de fortrinn Vesterålen har.*

Hovedstrategier

*For å nå målet vil det viktigste tiltaket være
å øke markedskompetansen.
Dette gjennom
samarbeid og nettverksbygging
mellom fiskeribedriftene i og utenom regionen, og
gjennom målrettet markedsarbeid*

Fiskerne: Mål

Øke rekrutteringen og bedre alderssammensetningen av fiskere i Vesterålen.

Tiltak

- Øke rekrutteringa til fiskeryrket gjennom å bygge opp fiskeryrkets omdømme. Dette ved å etablere et felles nettverk/ forum mellom fiskerne og fiskernes organisasjoner, skoleverket på grunnskole – videregående skoles nivå og kommunene i regionen. Formålet er å synliggjøre mulighetene og det potensialet som fiskeryrket har. Arbeidet må tilrettelegges gjennom et målrettet prosjekt som innebærer oppsøkende aktivitet blant annet på skoler og utdanningsinstitusjoner, og gjennom informasjon og markedsføring
- Legge til rette for økt samarbeid mellom næring og skoleverk/ utdanningsinstitusjoner
- Arbeide opp mot sentrale myndigheter med sikte på å øke fiskerfradraget (utligne rammevilkårene mot offshorenæringa).
- Øke formalkompetansen gjennom å reetablere marin utdanning i regionen, og arbeide for å etablere en marin videregående skole i regionen.

Flåtesida: Mål

Øke antall fartøy i regionen, og beholde eller øke kvoterettighetene som regionen besitter.

Tiltak

- Arbeide for å øke tilgangen på risikovillig kapital til etablering, fornying og eierskifter, og se på mulighetene for å etablere et regionalt ressurscenter (investeringsfond)
- Arbeide for forutsigbare og gode rammebetingelser for en bærekraftig næring.

- Bygge ut infrastruktur og service i havnene for å gjøre regionen attraktiv for så vel fremmedflåte som lokal flåte
- Arbeide for ungdom/ rekrutteringskvoter/ lærlingekvoter (sjølholderkvoter)
- Arbeide for at bifangstordningen innordnes slik at den (i tid og omfang) kan utnyttes optimalt og gi grunnlag for fangst av andre fiskeslag enn torsk.

Foto: Trym Ivar Bergsmo

Landsiden: Mål

Beholde og utvikle fiskerimiljøene i Vesterålen, og sikre et desentralisert mottaksapparat i hele regionen. Dette gjennom å utnytte de fordelene Vesterålen har med nærhet til de store fiskeressursene og stor tilgang på ferskt råstoff av høy kvalitet. Målsetningen må være å øke sysselsettinga og sikre flere helårige arbeidsplasser i næringa, samt øke graden av bearbeiding i bedriftene. Lønnsomheten må også styrkes i bedriftene.

Tiltak

- Stimulere til økt alliansebygging og samarbeid mellom bedrifter for på den måten å utnytte råstoff og kapasitet på en bedre måte
- Legge til rette for at bedriftene kan øke sin leveringsdyktighet gjennom å ta i bruk villfanget fisk for oppføring og lagring (levendelagring)
- Stimulere til større satsing på spesialisering og nisjeproduksjon rettet direkte mot markedet
- Legge til rette for økt bruk av restråstoff og mer utradisjonelle arter.
- Bidra til å øke markedskompetansen hos bedriftene

- Legge til rette for å bygge opp merkenavnet «Vesterålen» og «norsk sjømat»

Havbruk: Mål

Videreutvikle og etablere regionen som et kraftsenter innen havbruk. Dette gjennom å bygge på etablerte miljøer og kunnskap innen tradisjonelt havbruk, bearbeiding og forproduksjon.

Tiltak

- Legge til rette for etablering av nye lokaliteter (arealplanlegging lokalt og regionalt)
- Arbeide for at Vesterålen sikres sin andel av nye konsesjoner ved nytildeling (grønne konsesjoner)
- Legge til rette for økt bearbeiding.
- Arbeide for at regulering av næringa baseres på næringas egne premisser, og som baseres på biologiske og miljømessige hensyn.
- Arbeide for økt MTB på eksisterende konsesjoner i Vesterålen
- Arbeide for et forvaltningsregime som skiller mellom havbruksnæringa som industriell aktør og den tradisjonelle fiskerinæringa hvor man driver ressursforvaltning.

Andre forhold/forutsetninger

For å nå målet om at Vesterålen skal bestå og utvikle seg som en av landets viktigste sjømat-regioner, må innsatsen settes inn på følgende områder.

- Arbeide for å bedre veinettet innad i regionen og ut og inn til regionen
- Arbeide for forutsigbare og gode rammebetingelser for en bærekraftig sjømatnæring.
- Arbeide for at fiskerihavnene utbygges og moderniseres i takt med de endringer som skjer på flåte- og fraktefartøysida
- Arbeide for økt tilgang på kapital, og bidra til at virkemiddelapparatet er tilpasset næringas behov.

Innovasjon Norge må i større grad bidra med tilskudd og risikolån til næringa

- Etablere felles tiltak for rekruttering/ arbeidskrafttilgang
- Arbeide for å øke kompetansen i næringa (skoletilbud på videregående og høyskolenivå)
- Arbeide for at forskningsmiljøer etableres i regionen
- Utrede muligheten for å etablere et veilednings- og kompetansesenter for alle deler av næringa i regionen

Gfx.nrk.no

Sjømatpolitiske strategier for Vesterålen 2014

Vedlegg:
FISKERIPOLITISKE STRATEGIER FOR VESTERÅLEN
STATUS OG VIKTIGE UTVIKLINGSTREKK FOR FISKERIENE I VESTERÅLEN

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Fra: Viggo Johnsen <viggo@fiskeriparken.no>
Sendt: 2. september 2016 09:55
Til: Roar Sivertsen
Kopi: Vesterålen Regionråd; Øyvind Bjerke
Emne: VS: Attached Image
Vedlegg: 4081_001.pdf

Hei.

Viser til telefon.

Vedlagt følger oppdragskontrakt vedr. Fiskeripolitiske Strategier.

Statistikkdelen er som du ser priset til kr. 55.250,- ekskl. mva. - det er dette arbeidet vi ønsker å komme i gang med nå.

Hva gjelder Strategidelen, er det vel noe du må ta en drøfting på først?

Hører fra deg så snart som mulig.

Mvh Viggo

Fra: scannet kopimaskin [mailto:kopimaskin@fiskeriparken.no]
Sendt: 2. september 2016 10:53
Til: Viggo Johnsen <viggo@fiskeriparken.no>
Emne: Attached Image

OPPDRAGSKONTRAKT

Mellom

Vesterålen Fiskeripark AS (VFP AS)

og

Vesterålen Regionråd
nedenfor kalt kontraktspartner

Vedrørende gjennomføring av:

§ 1 BESKRIVELSE AV OPPDRAGET

Oppdrag: Fiskeripolitiske strategier for Vesterålen – oppdatering

Oppdraget er beskrevet i følgende dokumenter:

Kontraktspartners dokument: Tilbud fra VFP AS; Fiskeripolitiske strategier for Vesterålen – tilbud oppdatering.

Oppdragets varighet er fra: 22.06.2012 til 15.10.2012

§ 2 KOSTNADER KNYTTET TIL GJENNOMFØRINGEN

Samlet tilbud med oppdatering av hele statistikkdelen og gjennomgang og oppdatering av strategidelen er pålydende kr. 161 500,- eksl. Mva.

Årlig oppdatering av stastikkdelen er tilbudet kr. 55 250,- eksl. Mva.

NB. Eventuelle gebyrer som måtte påløpe vil komme i tillegg. (Norges Råfisklag, Statistisk Sentralbyrå, Fiskeridirektoratet). Det samme vil være pålagte reisekostnader.

Kiv

§ 3 LEDELSE OG GJENNOMFØRING AV OPPDRAGET

VFP AS har ansvaret for ledelse og gjennomføring av arbeidet med:

Viggo Johnsen som ansvarlig gjennomfører.

Eventuelle endringer i oppdragets forutsetninger eller organisering skal kontraktspartner orienteres om.

Oppdraget gjennomføres i henhold til avtale med kontraktspartner etter følgende hovedeler;

Aktivitet:	Kommentar:
Del I	Oppdatering av hele statistikkdelen fra og med 2008 til og med 2011. Oppbygging som tidligere, men med register (sidetall) for de ulike statistikkene i vedlegget.
Del II	Gjennomgang og oppdatering av strategidelen, med utgangspunkt i oppdatert statistikkdel. Det kjøres ingen prosess(intervjurunde), men endringene gjøres ut fra innhentet statistikkmateriale.
Del III	Årlig oppdatering av statistikkdelen.

W.V

Følgende milepæler og ansvarsfordeling settes:

Oppdrag:

Fiskeripolitiske strategier for Vesterålen – tilbud oppdatering.

Gjennomfører: Viggo Johnsen, Vesterålen Fiskeripark AS

Startdato	Ferdig dato	Status	Nr	Milepælbeskrivelse	PE	PL	IS	SG	BR	KM	FK		
22.06.2012	29.08.2012		M1	Oppstart arbeid		U,a							
25.06.2012	28.08.2012		M2	Statistikkdel		U,a							
30.08.2012	15.10.2012		M3	Kommentardel		U,a							
	15.09.	Arlig	M4	Arlig jost		U,a							

PE-Prosjekteier U-Utfører arbeidet
 PL-Prosjektleder a- Framdriftsansvar
 IS-Interessenter r- samarbeidspartner, rådspørres
 SG-Styringsgruppe B- Hovedbeslutning
 BR-Bedrifter I-Informeres
 KM-Kommune
 FK-Finansieringskilder

§ 4 KRAV TIL RAPPORTERING

Det avtales en gjennomføringsplan med kontraktspartner i hht ovennevnte gjennomføringsplan / milepælsplan.

Avsluttet rapport skal foreligge innen 25.10.2012

§ 5 UTBETALING OG REGNSKAP

Utbetaling skjer basert på følgende måte:

1. 50 % av kontraktsummen utbetales ved signering av kontrakt.
2. 50 % av kontraktsummen utbetales ved avslutning av oppdraget.

Myre 13.08.12

Keven vottestad.
 Vesterålen Fiskeripark AS

Silje Kristoffersen
 Vesterålen Regionråd

Kr

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
093/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Fastsettelse av godtgjørelse til utvalgsledere

Innstilling

Godtgjørelse til utvalgsledere i Vesterålen regionråd ytes som et prosentvis forhold til sekretariatsleders lønn pr 1. januar i forutgående budsjettår med lønn som følgende;

- Regionrådsleder, 10 %
- Leder av Vesterålen kulturutvalg, 2 %
- Leder av Vesterålen reiselivs fagutvalg, 2 %
- Leder av RKK Vesterålens kompetanseutvalg, 2 %
- Leder av Vesterålen friluftsråds arbeidsutvalg, 1 %

Videre gjelder følgende vilkår;

- Ordførere som har godtgjørelse fra egen kommune og som går inn som leder i utvalg, skal ikke innvilges møtegodtgjørelse for sitt respektive utvalgs møter. Dette gjelder også for møte i Arbeidsutvalget.
- Øvrige politisk valgte medlemmer i råd og fagutvalg for reiseliv og kultur, tilstås møtegodtgjørelse med 0,09 % av sekretariatsleders lønn.
- Nestleder eller annen valgt representant som fungerer som møteleder i leders fravær, tilstås dobbel møtegodtgjørelse.
- Møter i utvalg som varer inntil 4 timer godtgjøres med 50% av de satser som nevnt ovenfor.
- Øvrige godtgjørelser og reiseutgifter dekkes etter Sortland kommunes til en hver tids gjeldende satser.

Ledergodtgjørelsen skal gjelde fra og med 01.10.2016 og skal ikke ha tilbakevirkende kraft.

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN

Det er 16 – 24 år siden godtgjørelse for utvalgsledere var oppe til vurdering i Vesterålen regionråd. Ny vurdering av godtgjørelse i kroner og prosent ansees som nødvendig, samt at grunnlag og vilkår for godtgjørelsen gjelder for alle utvalgsledere.

Vurdering

Vedtak som gjelder godtgjøring av utvalgsleder er av eldre dato. Regionrådsleders godtgjørelse

ble sist vedtatt i Arbeidsutvalget i sak 47/92 og leder av Kulturutvalget i sak 4/93. For reiseliv og RKK Vesterålen ble godtgjøring vedtatt i henholdsvis sak A94/00 og sak A77/00.

Det har i tidligere vurderinger av godtgjørelse vært gitt ulikt grunnlag for hvordan man beregner godtgjørelsen og ev. tilleggsgoder.

Konklusjon

Sekretariatet ser at det er skjevheter i hvordan godtgjørelse for utvalgsleder beregnes og utbetales. Sekretariatet foreslår følgende ovenfor Arbeidsutvalget;

Godtgjørelse til utvalgsledere gis prosentvis av sekretariatsleders lønn som følger;

- Regionrådsleder, 10 %
- Leder av Vesterålen kulturutvalg, 2 %
- Leder av Vesterålen reiselivs fagutvalg, 2 %
- Leder av RKK Vesterålens kompetanseutvalg, 2 %
- Leder av Vesterålen friluftsråds arbeidsutvalg, 1 %

Videre gjelder følgende;

- Ordførere som har godtgjørelse fra egen kommune og som går inn som leder i utvalg, skal ikke innvilges møtegodtgjørelse for sitt respektive utvalgs møter. Dette gjelder også for møte i Arbeidsutvalget.
- Øvrige politisk valgte medlemmer i råd og fagutvalg for reiseliv og kultur, tilstås møtegodtgjørelse med 0,09 % av sekretariatsleders lønn.
- Nestleder eller annen valgt representant som fungerer som møteleder i leders fravær, tilstås dobbel møtegodtgjørelse.
- Møter i utvalg som varer inntil 4 timer godtgjøres med 50% av de satser som nevnt ovenfor.
- Øvrige godtgjørelser og reiseutgifter dekkes etter Sortland kommunes til en hver tids gjeldende satser.

Ledergodtgjørelsen skal gjelde fra og med 01.10.2016 og skal ikke ha tilbakevirkende kraft.

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
094/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Budsjett for 2017 Vesterålen regionråd

Innstilling

På bakgrunn av vedtak fra årsmøtet i Vesterålen regionråd i 2016 vedtar Arbeidsutvalget i Vesterålan regionråd budsjettet for sekretariatet, utvalgene og fagavdelingene justert for 2017.

1. Budsjettert bruk av disposisjonsfond for sekretariatet og politisk ledelse er tatt ut og kr 341.000,- er fordelt på kommunene gjennom økt kommunal andel.
2. Budsjettert bruk av disposisjonsfond for kultursamarbeidet er tatt ut og kr 50.400,- er fordelt på kommunene gjennom økt kommunal andel.
3. For RKK er budsjettert bruk av disposisjonsfond innarbeidet i budsjettet og for reiseliv er det ikke budsjettert bruk av disposisjonsfond.
4. Lønns- og prisstigning er anslått til 2,6% for 2017 og innarbeidet i budsjетtrammen. Reduksjonen i budsjetterte utgifter er trukket fra kommunal andel. Budsjетtposten møtegodtgjørelse for arbeidsutvalget er også satt til 0.
5. Arbeidsutvalget arbeider videre med å finne midler til økt utredningskapasitet i sekretariatet.
6. Sekretariatet utarbeidet nytt detaljbudsjett basert på nye økonomiske rammer for 2017.
7. Budsjettet for 2017 for Vesterålen regionråd oversendes eierkommunene for endelig behandling etter følgende fordeling:

	Andøy	Bø	Hadsel	Lødingen	Sortland	Øksnes	Ve-Lø totalt
Regionrådet	491 600	247 300	807 900	161 500	1 007 600	443 100	3 159 000
Kulturutvalget	224 900	118 900	365 000	0	461 200	204 500	1 374 500
Musam	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	312 000
Friluftsrådet	50 000	26 100	80 900	22 000	100 100	45 900	325 000
Reiseliv	413 600	224 600	649 300	0	897 000	386 200	2 570 700
RKK (V.Komp)	203 300	98 400	352 300	83 700	409 000	187 000	1 333 700
Sum 2019	1 435 400	767 300	2 307 400	319 200	2 926 900	1 318 700	9 074 900

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN

Fakta i saken

Årsmøtet i Vesterålen regionråd gjorde 20.05.16 følgende vedtak om budsettet for 2017:

«Arbeidsutvalget oversender følgende anbefaling til budsjett og prosess til årsmøte og eierkommunene. Arbeidsutvalget viser til at et sterkt regionalt samarbeid er viktig for en positiv utvikling av Vesterålen. Sett i forhold til blant annet kommunereformen mener AU at det regionale samarbeidet vil få økt betydning.

Budsjett for 2017 for Vesterålen regionråds samlede virksomhet, med unntak av sceneinstruktørordningen, godkjennes med en total tilskuddsramme på kr 8 697 500. Fordelingen av tilskudd fra den enkelte kommune til de respektive innsatsområder skjer i henhold til nedenfor stående tabell:

	Andøy	Bø	Hadsel	Lødingen	Sortland	Øksnes	Ve-Lø totalt
Antall innbyggere	4 980	2 632	8 082	2 144	10 212	4 529	32 581
Regionrådet	431 700	228 300	701 000	185 900	885 700	392 700	2 825 300
Kulturutvalg	216 500	114 400	351 600	0	444 500	197 100	1 324 100
Musam	52 300	52 300	52 300	52 300	52 300	52 300	313 800
Friluftsrådet	50 000	26 100	80 900	22 000	100 100	45 900	325 000
Reiseliv	404 000	219 400	653 000	0	902 200	388 400	2 567 000
RKK (V.Komp)	205 400	99 000	354 300	84 200	411 300	188 100	1 342 300
Sum 2017	1 359 900	739 500	2 193 100	344 400	2 796 100	1 264 500	8 697 500

Budsjettet for 2017 oversendes eierkommunene for endelig behandling.

1. Foreslått bruk av disposisjonsfond tas ut og fordeles gjennom økning av kommunenes andel.
2. Lønns- og prisstigningen justeres i henhold til kommunal deflator.
3. Årsmøtet ber arbeidsutvalget gjøre nødvendige budsjettjusteringer høsten 2016 og at det vurderes å finne midler til økt utredningskapasitet i sekretariatet.»

Vurdering

Vesterålen har gjennom flere år vedtatt budsjett med bruk av disposisjonsfond for å få budsjettbalanse. Årsmøtet i 2016 vedtok at foreslått bruk av disposisjonsfond tas ut og fordeles gjennom økning av kommunal andel. I tillegg ble det vedtatt at lønns- og prisstigningen skal justeres i henhold til kommunal deflator. Kommunal deflator for 2017 er satt til 2,6% og dette legges til grunn for budsjettet. Sekretariatet og avdelingslederne har tatt en gjennomgang av fondsbruken og behovet for dette for 2017. Forslaget til nytt budsjett er basert på følgende faktorer:

For sekretariatet og politisk arbeid i regionrådet var det budsjettert med bruk av kr 371.300,- fra disposisjonsfond til drift for 2017. Endring i kommunal deflator innebærer en reduksjon i budsjettet med kr 7.300,-. I tillegg foreslås det å ta ut dekning av møtegodtgjørelse for møter i arbeidsutvalget med kr 23.000,-. Beløpet til økt kommunal andel blir da kr 341.000,- for 2017.

For kultursamarbeidet var det budsjettert med bruk av kr 58.300,- fra disposisjonsfond til drift for 2017. Endring av kommunal deflator innebærer en reduksjon i budsjettet med kr 7.900,-. Beløpet til økt kommunal andel blir da kr 50.400,- for 2017. For MUSAM er det ikke budsjettert

med bruk av disposisjonsfond til drift. Endring i kommunal deflator innebærer en reduksjon i budsjettet med kr 1.800,-. For friluftsrådet er det vedtatt et aktivitetsnivå der kommunene bidrar med kr 10,- pr innbygger og budsjettet opprettholdes med dette beløpet.

For RKK var det budsjettert bruk av kr 200.000,- fra disposisjonsfond til drift for 2017. Endring i kommunal deflator innebærer en reduksjon i budsjettet med kr 7.800,-. For 2017 legges det opp til at deler av budsjettet til administrativ drift flyttes over til prosjekter og pedagogisk arbeid der det er tilsktrekkelige prosjektmidler til å dekke det budsjetterte beløpet fra disposisjonsfond. Det vil derfor ikke være behov for å øke kommunal andel til RKK.

For reiseliv er det ikke budsjettert bruk av disposisjonsfond til drift for 2017. Reguleringen av kommunalt bidrag til reiseliv ligger under kommunal deflator for 2017 og det vil derfor ikke føre til vedtatt budsjетtramme for 2017.

	Andøy	Bø	Hadsel	Lødingen	Sortland	Øksnes	Ve-Lø totalt
Regionrådet	491 600	247 300	807 900	161 500	1 007 600	443 100	3 159 000
Kulturutvalget	224 900	118 900	365 000	0	461 200	204 500	1 374 500
Musam	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	312 000
Friluftsrådet	50 000	26 100	80 900	22 000	100 100	45 900	325 000
Reiseliv	413 600	224 600	649 300	0	897 000	386 200	2 570 700
RKK	203 300	98 400	352 300	83 700	409 000	187 000	1 333 700
(V.Komp)							
Sum 2019	1 435 400	767 300	2 307 400	319 200	2 926 900	1 318 700	9 074 900

Konklusjon

På bakgrunn av vedtak fra årsmøtet i Vesterålen regionråd i 2016 vedtar Arbeidsutvalget i Vesterålan regionråd budsjettet for sekretariatet, utvalgene og fagavdelingene justert for 2017.

1. Budsjettert bruk av disposisjonsfond for sekretariatet og politisk ledelse er tatt ut og kr 341.000,- er fordelt på kommunene gjennom økt kommunal andel.
2. Budsjettert bruk av disposisjonsfond for kultursamarbeidet er tatt ut og kr 50.400,- er fordelt på kommunene gjennom økt kommunal andel.
3. For RKK er budsjettert bruk av disposisjonsfond innarbeidet i budsjettet og for reiseliv er det ikke budsjettert bruk av disposisjonsfond.
4. Lønns- og prisstigning er anslått til 2,6% for 2017 og innarbeidet i budsjетtrammen. Reduksjonen i budsjetterte utgifter er trukket fra kommunal andel. Budsjетtposten møtegodtgjørelse for arbeidsutvalget er også satt til 0.
5. Arbeidsutvalget arbeider videre med å finne midler til økt utredningskapasitet i sekretariatet.
6. Sekretariatet utarbeidet nytt detaljbudsjett basert på nye økonomiske rammer for 2017.
7. Budsjettet for 2017 for Vesterålen regionråd oversendes eierkommunene for endelig behandling etter følgende fordeling:

	Andøy	Bø	Hadsel	Lødingen	Sortland	Øksnes	Ve-Lø totalt
Regionrådet	491 600	247 300	807 900	161 500	1 007 600	443 100	3 159 000
Kulturutvalget	224 900	118 900	365 000	0	461 200	204 500	1 374 500
Musam	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	52 000	312 000
Friluftsrådet	50 000	26 100	80 900	22 000	100 100	45 900	325 000
Reiseliv	413 600	224 600	649 300	0	897 000	386 200	2 570 700
RKK	203 300	98 400	352 300	83 700	409 000	187 000	1 333 700
(V.Komp)							
Sum 2019	1 435 400	767 300	2 307 400	319 200	2 926 900	1 318 700	9 074 900

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
095/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Effektivisering av regnskapsføring

Innstilling

Øksnes kommune som vertskommune for RKK Vesterålen overfører ansvaret for regnskapsføring, samt revisjon, til Sortland kommune som vertskommune for Vesterålen regionråd sekretariatet pr 01.01.2017.

KORT BESKRIVELSE AV SAKEN

Regnskapet til RKK Vesterålen har vært ført av vertskommunen Øksnes siden RKK Vesterålen ble opprettet. Likeså har Sortland kommune ført regnskapet for sekretariatet som deres vertskommune. Sekretariatet har vurdert effektiviteten og praktisk gjennomføring av regnskapsførsel, revisjon og internkontroll i organisasjonen. Sekretariatet ser det som mest effektivt for alle parter at regnskapsførsel og revisjon samles for hele organisasjonen Vesterålen regionråd.

Fakta i saken

I henhold til kml § 28-1 b kan samarbeidskommuner avtale at en vertskommune kan utføre oppgaver og treffe avgjørelser etter delegert myndighet fra samarbeidskommunene. Det har tidligere vært hensiktsmessig å la vertskommunene føre regnskapene for henholdsvis sekretariat i Sortland, Bokbussen i Bø og RKK Vesterålen i Øksnes.

Sekretariatet ser at det tidligere kanskje var hensiktsmessig å tilføre vertskommunene oppgaven med regnskapsføring og å besørge revisjon av disse. I dag er Bokbussen avviklet og det er nå bare regnskap for RKK Vesterålen og Vesterålen regionråd sekretariatet som skal føres og revideres.

Vertskommunene selv har hatt selvstendig ansvar for å få regnskapene revidert og revisorgodkjent. Det foreligger i dag ingen skriftlig avtale mellom vertskommunene og det politiske samarbeidsorganet Vesterålen regionråd som tydeliggjør hvilke oppgaver vertskommunen skal ha.

I vedtektene til RKK Vesterålen står det i § 9: «Regnskaps- og kassererfunksjon ivaretas av RKK-kontorets vertskommune». Vedtektene skal opp til vurdering høsten 2016 og nye vedtekter skal fremlegges, og ev. godkjennes, av Årsmøtet våren 2017.

Vurdering

Sekretariatet har i dag en 100 % stilling knyttet til funksjonene saksbehandling, økonomi, regnskap, personal og lønn, og herunder inngår også internkontroll for RKK Vesterålens regnskap. Det er ønskelig fra sekretariatets side å kunne effektivisere dagens rutiner for regnskapsføring, revisjon og internkontroll. I dag føres regnskapet for Sekretariatet, Kultursamarbeidet i Vesterålen, Vesterålen reiseliv, Vesterålen friluftsråd og MUSAM av Sortland kommune. Det er i dag gode verktøy som benyttes for regnskap/økonomi slik at RKK Vesterålen med enkle grep legges inn i hovedregnskapet til Vesterålen regionråd. Ansatte i RKK Vesterålen vil få tilgang til regnskapet som de har i dag. Det vil ikke medføre ekstra opplæringsutgifter o.l. da begge vertskommunene benytter seg av Unit4 Business World (tidl. Agresso).

Sekretariatet har registrert at det fastslås i vedtektene fra 1996 til RKK Vesterålen at regnskaps- og kassererfunksjon skal ivaretas av Øksnes kommune som vertskommune. Rådmann i Øksnes, Just H. Johansen, ser imidlertid at det vil være positivt for RKK Vesterålen å flytte regnskapsførsel og revisjon til Sortland kommune slik at det kan produseres et helhetlig regnskap for Vesterålen regionråd. Øksnes kommune v/rådmann har samtykket til at RKK Vesterålens regnskap og revisjon bør ivaretas under Vesterålen regionråds regnskapsføring, revisjon og internkontroll.

Det understrekes fra sekretariatets side at Øksnes kommune fremdeles skal være vertskommune for RKK Vesterålen og kontorsted skal fortsatt være i Øksnes.

Konstituert rådmann i Sortland, Johnny Kvalø, er også positiv til at Sortland kommune som vertskommune til Vesterålen regionråd sekretariatet påtar seg føring og revisjon av regnskapet til RKK Vesterålen. En vil da kunne presentere et helhetlig regnskap for Vesterålen regionråd for Arbeidsutvalget og Årsmøtet.

Konklusjon

Arbeidsutvalget godkjenner at Øksnes kommune som vertskommune for RKK Vesterålen overfører ansvar for regnskapsføring, samt revisjon, til Sortland kommune som vertskommune for Vesterålen regionråd sekretariatet.

Det vil rent praktisk være best at regnskapsåret 2016 føres og avsluttes ved årsskiftet. Sekretariatet foreslår at Øksnes kommune avslutter sitt oppdrag for regnskapsføring og revisjon for RKK Vesterålen 31.12.2016, og at Sortland kommune overtar overnevnte oppgaver pr 01.01.2017.

VESTERÅLEN REGIONRÅD

Arkivsaknr.: 16/38
Dok.nr: 16/361
Arkiv: FE - 033
Saksbehandler: Roar Sivertsen
Dato: 23.09.2016

Utvalgssaksnr	Utvalg	Møtedato
096/16	Vesterålen regionråds arbeidsutvalg	30.09.2016

Referatsaker

INNSTILLING

Refererte skriv og meldinger tas til orientering slik de foreligger.

32T

Saksnummer	Tittel
1	16/264 Implementering av Nasjonal sykehusplan
2	Ang Fiskeripolitiske strategier
3	Framtidens politi i Nordland - felles uttalelse fra styringsgruppe med politisk deltakelse og politiet i Nordland
4	Innkalling til møte i OSO
5	Referat fra møte i Overordnet samarbeidsorgan - møte 12.9.16
6	Referat fra styringsgruppemøte 19.8.16 - prosjekt Nye Politidistrikt Nordland Politidistrikt.
7	Søknad om støtte til bok med arbeidstittel «Myre - fra fiskevær til transitthavn»
8	Søknad, Forprosjekt The Whale, Andenes
9	uttalelse fra første møte i styringsgruppa for nærpoliti
10	Vedr henvendelse fra Indre Helgeland Regionråd v/ Geir Waage.